

Aktualizacja Strategii rozwoju powiatu sępoleńskiego

Diagnoza stanu rozwoju powiatu

materiał do weryfikacji i uzupełnień – 28. 01. 2008

2007 – 2008 r.

Spis treści

Cel, zakres i metoda opracowania.....	3
Informacje ogólne o powiecie.....	4
Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju powiatu.....	10
System przyrodniczy powiatu.....	27
Charakterystyka fizyczno-geograficzna.....	27
Stan i zagrożenia środowiska.....	29
Ochrona przyrody.....	31
Zagadnienia społeczne.....	34
Demograficzne uwarunkowania rozwoju powiatu.....	34
Obsługa ludności i jakość życia mieszkańców.....	48
Zagadnienia gospodarcze.....	70
Przedsiębiorczość.....	70
Charakterystyka potencjału rolniczego powiatu.....	76
Charakterystyka turystyczna powiatu	90
Ogólna charakterystyka bezrobocia.....	98
Zagadnienia infrastruktury technicznej i komunikacyjnej	102
Infrastruktura techniczna.....	102
Komunikacja.....	104
Podsumowanie – synteza uwarunkowań.....	113

CEL, ZAKRES I METODA OPRACOWANIA

Niniejsze opracowanie stanowi diagnozę stanu rozwoju powiatu sępoleńskiego ze zwróceniem szczególnej uwagi na zagadnienia szczególnie istotne dla rozwoju powiatu oraz charakterystykę wewnętrznych różnicowań, jak też potencjału, specyfiki i znaczenia powiatu na tle województwa.

Opracowanie stanowi pierwszą część „Strategii rozwoju powiatu sępoleńskiego”, mającą na celu gruntowne i możliwie szerokie rozpoznanie uwarunkowań rozwoju i stanowi podstawę do opracowania części drugiej, która określać będzie wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju gminy w nawiązaniu do celów rozwoju powiatu.

Opracowanie zostało wykonane w tradycyjnym podziale analizowanych zagadnień na 4 sfery: przyrodniczą, społeczną, gospodarczą i infrastruktury, uzupełnione analizą uwarunkowań zewnętrznych. W ramach tych sfer składa się z następujących działów tematycznych:

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju

Charakterystyka systemu przyrodniczego powiatu

Zagadnienia społeczne – uwarunkowania demograficzne

Zagadnienia społeczne – obsługa w zakresie zadań własnych

Zagadnienia gospodarcze – przedsiębiorczość

Zagadnienia gospodarcze – potencjał rolniczy powiatu

Zagadnienia gospodarcze – charakterystyka turystyczna powiatu

Zagadnienia gospodarcze – bezrobocie

Infrastruktura techniczna i komunikacyjna.

Podsumowanie – synteza uwarunkowań rozwoju

W Diagnozie wykorzystano również Raporty z badań ankietowych wykonanych wśród mieszkańców poszczególnych gmin – pozwoliły one na ocenę roli i znaczenia Sępólna w obsłudze powiatu oraz ocenę charakteru i kierunków ciążących na terenie powiatu.

Podstawę do sporządzenia niniejszej Diagnozy, stanowiły przede wszystkim następujące dane i informacje:

- dane statystyczne pochodzące z publikacji Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy, Głównego Urzędu Statystycznego i z zasobu Banku Danych Regionalnych,
- dane i informacje pochodzące ze Starostwa Powiatowego, z Urzędów Miejskich (Urzędu Gminy), służb podległych administracji samorządowej na szczeblu powiatu i gmin oraz z instytucji publicznych działających na terenie powiatu – informacje te zostały zebrane poprzez zapytania ankietowe dotyczące wybranych aspektów ich działalności,
- opracowania dotyczące rozwoju regionalnego województwa kujawsko-pomorskiego, w tym zwłaszcza materiały opracowane przez Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku w latach 2000-2008, w ramach prac nad Strategią rozwoju województwa, Planem zagospodarowania przestrzennego województwa, Strategią rozwoju turystyki w województwie i kilkoma innymi opracowaniami regionalnymi,
- publikacje WIOŚ w Bydgoszczy,
- serwisy internetowe urzędów i instytucji działających na terenie gminy i powiatu, w tym między innymi serwisy: Starostwa, urzędów gmin, serwisu EPOKA (prowadzony przez KPODR), Lasów Państwowych, szkół, instytucji kultury i inne.

Podkreślić należy, iż Starostwo Powiatowe, jak również samorządy każdej z gmin powiatu, udzieliły bardzo obszernych informacji na potrzeby niniejszego opracowania. Niektóre rozdziały Diagnozy zostały opracowane wyłącznie w oparciu o przekazane materiały - dotyczy to zwłaszcza rozdziałów poświęconych jakości życia mieszkańców, aktywności społecznej, bezpieczeństwu publicznemu, aspektom infrastruktury technicznej.

Obecna wersja Strategii stanowi formalnie aktualizację pierwszej wersji opracowania. Części diagnostyczne obydwu opracowań, choć w zdecydowanej większości podejmują te same zagadnienia, w wielu aspektach różnią się (aktualna wersja diagnozy obejmuje szerszy zakres zagadnień, ale niektóre zagadnienia mają bardziej ogólny charakter), co jest wynikiem różnic w dostępności danych i informacji, pewnych różnic w metodologii, jak też zmiany znaczenia niektórych zagadnień dla kształtowania rozwoju powiatu.

Opracowanie zostało wykonane w okresie maj 2007-styczeń 2008 ramach wspólnego projektu z wszystkimi gminami powiatu (wszystkie strategie opracowywane były równolegle i cechują się takim samym układem merytorycznym i bardzo porównywalnym zakresem analiz).

INFORMACJE OGÓLNE O POWIECIE

Powiat sępoleński, posiadający kilkudziesięcioletnie tradycje, utworzony został ponownie 1 stycznia 1999 roku na mocy ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego, trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. nr 96, poz. 603). Siedzibą powiatu jest Sępólno Krajeńskie. Powiat składa się z 4 gmin, w tym 3 miejsko-wiejskich: Kamień Krajeński, Sępólno Krajeńskie i Więcbork oraz wiejskiej: Sośno.

Powiat położony jest w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Najdalej na zachód położony punkt gminy Więcbork jest zarazem najdalej wysuniętym punktem województwa. Powiat zajmuje powierzchnię 791 km² i jest zamieszkiwany przez 40,9 tys. osób (2006 r.). 42,5% mieszkańców powiatu zamieszkuje miasta. Pod względem zajmowanej powierzchni lokuje się na 11, a pod względem liczby mieszkańców - na 21 miejscu wśród 23 powiatów województwa (na 17 wśród 19 powiatów ziemskich).

Gminy tworzące powiat charakteryzują się wieloma podobieństwami w zakresie cech opisujących stan rozwoju społeczno-gospodarczego. Silnym czynnikiem jednoczącym społeczność powiatu jest jej przynależność do regionu historycznego i kulturowego Krajny, w którego wschodniej części leży powiat. Wewnętrzne powiązania funkcjonalno-przestrzenne umacnianie są także przez fakt położenia od ponad 50 lat, wszystkich gmin obecnego powiatu w ramach tej samej jednostki podziału terytorialnego.

Powiat sępoleński graniczy z 7 powiatami położonymi w granicach 3 województw, w tym z 12 gminami:

a) w województwie kujawsko-pomorskim:

- z powiatem bydgoskim (w ramach powiatu z gminami: Koronowo i Sicienko)
- z powiatem nakielskim (w ramach powiatu z gminą Mrocza)
- z powiatem tucholskim (w ramach powiatu z gminami: Gostycyn i Kęsowo)

b) w województwie pomorskim:

- z powiatem chojnickim (w ramach powiatu z gminą Chojnice)
- z powiatem człuchowskim (w ramach powiatu z gminami: Debrzno i Człuchów)

c) w województwie wielkopolskim:

- z powiatem pilskim (w ramach powiatu z gminą Łobżenica)
- z powiatem złotowskim (w ramach powiatu z gminami: Lipka, Zakrzewo i Złotów)

Wszystkie powiaty, z którymi graniczy powiat sępoleński są większe zarówno pod względem zajmowanej powierzchni, jak i liczby mieszkańców. Także wszystkie siedziby tych powiatów liczą więcej mieszkańców, niż Sępólno Krajeńskie.

Powierzchnia powiatu stanowi 4,4% ogólnej powierzchni województwa kujawsko-pomorskiego, a ludność - 1,98%. Na tle 19 powiatów ziemskich, ludność powiatu stanowi 3,21%. Wśród 379 polskich powiatów, powiat sępoleński należy do najmniejszych pod względem liczby mieszkańców (zajmuje 347. pozycję), natomiast pod względem zajmowanej powierzchni lokuje się w połowie stawki powiatów.

Tab. Podstawowe informacje o ludności gmin powiatu

gmina	gmina	miasto	obszary wiejskie	gmina	miasto	obszary wiejskie
	Liczba mieszkańców			Udział mieszkańców w sumie powiatowej		
Kamień Krajeński	6 864	2 298	4 566	16,7	13,2	19,4
Sępólno Krajeńskie	15 921	9 271	6 650	38,8	53,2	28,2
Sośno	5 145	-	5 145	12,6	-	21,8
Więcbork	13 052	5 851	7 201	31,8	33,6	30,6
powiat razem	40982	17420	23562	100,0	100,0	100,0
		42,5%	57,5%			

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Podstawowe informacje o powierzchni gmin powiatu

gmina	gmina	miasto	obszary wiejskie	gmina	miasto	obszary wiejskie
Kamień Krajeński	16 331	365	15 966	20,6	26,5	20,5
Sępólno Krajeńskie	22 912	582	22 330	29,0	42,2	28,7
Sośno	16 264	-	16 264	20,6	-	20,9
Więcbork	23 602	431	23 171	29,8	31,3	29,8
powiat razem	79109	1378	77731	100,0	100,0	100,0
		1,7%	98,3%			

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Podstawowe informacje o strukturze użytkowania gruntów gmin powiatu

gmina	użytki rolne	grunty orne	sady	łąki	pastwiska	las i grunty leśne	pozostałe grunty i nieużytki	powierzchnia ogółem
powierzchnia [ha]								
Kamień Krajeński	11590	10498	38	608	446	3438	1293	16321
Sępólno Krajeńskie	13675	11641	73	1232	729	6506	2737	22918
Sośno	12321	10759	61	1120	381	2840	1115	16276
Więcbork	14084	11755	99	1465	765	6385	3102	23571
powiat	51670	44653	271	4425	2321	19169	8247	79086
udział w powierzchni ogólnej gminy [%]								
Kamień Krajeński	71,0	64,3	0,2	3,7	2,7	21,1	7,9	100,0
Sępólno Krajeńskie	59,7	50,8	0,3	5,4	3,2	28,4	11,9	100,0
Sośno	75,7	66,1	0,4	6,9	2,3	17,4	6,9	100,0
Więcbork	59,8	49,9	0,4	6,2	3,2	27,1	13,2	100,0
powiat	65,3	56,5	0,3	5,6	2,9	24,2	10,4	100,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Spośród 4 gmin powiatu, zarówno pod względem liczby mieszkańców, jak i powierzchni, wyróżniają się 2 gminy: Sępólno Krajeńskie, koncentrujące 39% ogółu mieszkańców i zajmujące 29% powierzchni powiatu oraz Więcbork, skupiający 32% mieszkańców i zajmujący 30% powierzchni ogólnej. Siedziby tych gmin stanowią również główne ośrodki obsługi mieszkańców i działalności gospodarczych.

Cechą charakterystyczną powiatu są bardzo niskie wskaźniki gęstości zaludnienia – sytuują one gminy powiatu wśród obszarów o najniższym zaludnieniu w województwie. Jest to uwarunkowanie, które wpływa niekorzystnie na możliwości rozwoju gminy, w tym także realizacji części zadań własnych, co przekłada się na trudniejsze warunki zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców.

W strukturze użytkowania gruntów na terenie powiatu dominują użytki rolne zajmujące 65% ogólnej powierzchni powiatu (grunty orne stanowią prawie 57% ogólnej powierzchni, łąki i pastwiska 8,5%). Lasy i grunty leśne zajmują 24,2%, a pozostałe grunty (grunty zabudowane, pod wodami, pod drogami, itp.) - 10,4% powierzchni ogólnej.

Podstawowe informacje o potencjale ludnościowym gmin powiatu na tle województwa

gmina		na tle 144 gmin województwa	na tle 127 obszarów wiejskich	na tle 52 miast
Kamień Krajeński	pozycja	75	91	46
	% udział w ludności	0,33	0,57	0,18
Sępólno Krajeńskie	pozycja	19	44	24
	% udział w ludności	0,77	0,83	0,73
Sośno	pozycja	98	72	-
	% udział w ludności	0,25	0,64	
Więcbork	pozycja	28	37	30
	% udział w ludności	0,63	0,90	0,46

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Bezwzględna powierzchnia lasów i gruntów leśnych, wynosząca prawie 19,2 tys. ha, lokuje powiat na 9 pozycji, a wskaźnik lesistości równy 24,2% - na 7 pozycji wśród 23 powiatów województwa (na 5. wśród 19 powiatów ziemskich).

Użytki rolne położone na terenie powiatu stanowią 4,5% łącznej ich powierzchni w województwie (12. pozycja wśród powiatów).

Podstawowe informacje o gęstości zaludnienia w gminach powiatu na tle województwa

a) gminy ogółem

gmina	wskaźnik ogółem		wskaźnik dla obszarów bez lasów, łąk i pastwisk	
	wartość	pozycja na tle 144 gmin	wartość	pozycja na tle 144 gmin
Kamień Krajeński	42	115	59	117
Sępólno Krajeńskie	69	46	110	42
Sośno	31	139	42	144
Więcbork	55	75	89	59
województwo	115		168	

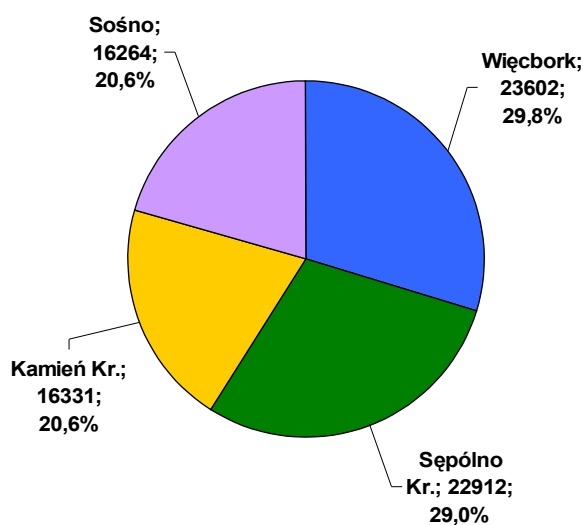
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

b) ludność wiejska

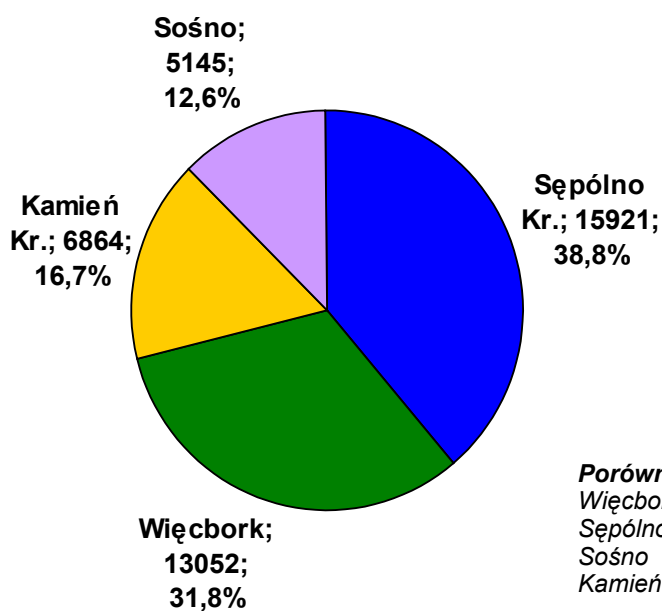
gmina (obszary wiejskie)	wskaźnik ogółem		wskaźnik dla obszarów bez lasów, łąk i pastwisk	
	wartość	pozycja na tle 127 obszarów wiejskich	wartość	pozycja na tle 127 obszarów wiejskich
Kamień Krajeński	29	119	40	126
Sępólno Krajeńskie	30	118	48	115
Sośno	31	114	42	125
Więcbork	31	113	51	105
województwo	46		68	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Podstawowe aspekty wewnętrznych zróżnicowań powiatu zostały przedstawione na schematycznych załącznikach graficznych. W zakresie niektórych cech obserwuje się zróżnicowania będące skutkiem na przykład różnic w powierzchni i liczbie mieszkańców gminy, ale w wielu zagadnieniach gminy nie są silnie zróżnicowane. Ogólnie na tle województwa kujawsko-pomorskiego, powiat sępoleński należy uznać za obszar bardzo jednorodny - wyróżniający się pod tym względem na tle regionu.

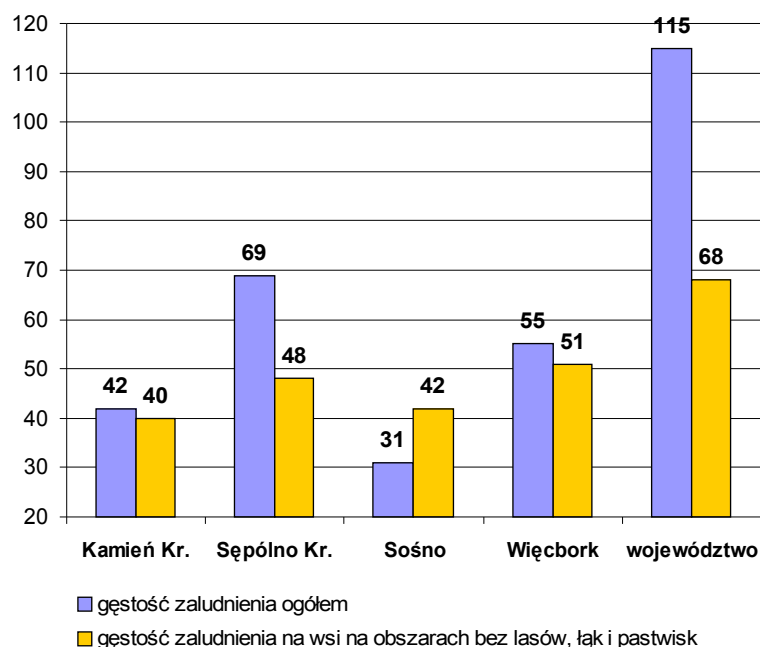

Rys. Porównanie powierzchni gmin powiatu. Cechą charakterystyczną jest mała (tylko 1,5-krotna) różnica pomiędzy najmniejszą jednostką (zajmującą prawie 21% powierzchni), a największą (zajmującą 30%). Dwie najmniejsze gminy zajmują niemal identyczną powierzchnię.

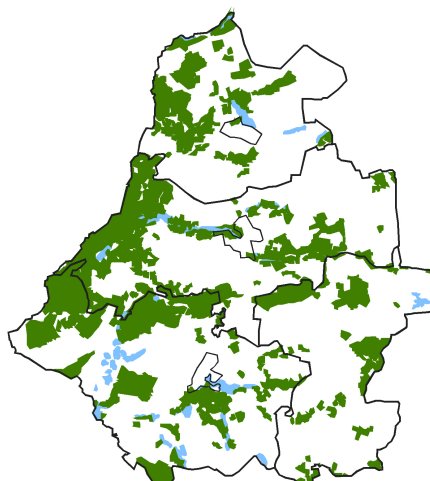
Porównanie liczby ludności ogółem:**Porównanie liczby ludności wiejskiej**

Więcbork	– 7,2 tys.
Sępólno	– 6,65 tys.
Sośno	– 5,15 tys.
Kamień	– 4,6 tys.

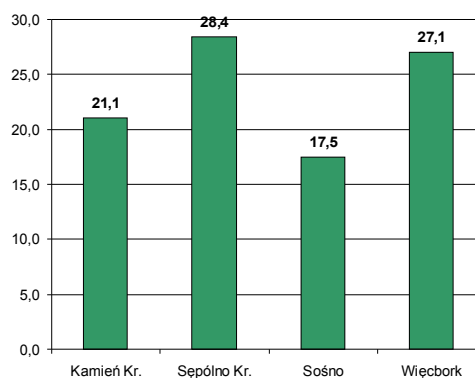
Rys. Porównanie liczby mieszkańców gmin powiatu (dane GUS 2006 r.). Różnica pomiędzy najmniejszą, a największą gminą jest ok. 3-krotna, ale najmniejsza gmina stanowi aż 12,6% ogółu, a tak duży udział najmniejszej jednostki jest ewenementem. Pod względem liczby mieszkańców wiejskich, dysproporcje między gminami są znacznie mniejsze.

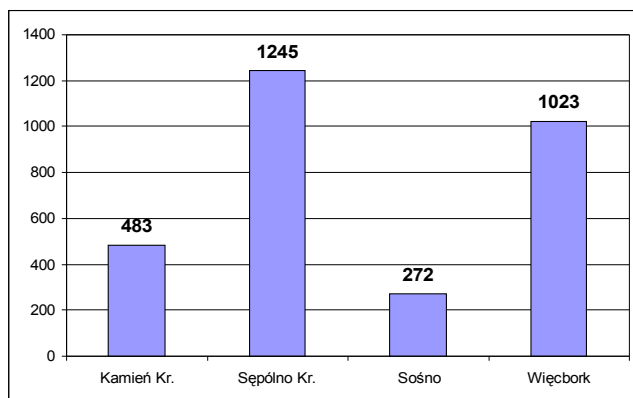
Rys. Porównanie gęstości zaludnienia w gminach powiatu (dane GUS 2006 r.). Cały powiat sępoleński wykazuje bardzo niskie wskaźniki gęstości zaludnienia. Wskaźnik gęstości zaludnienia na wsi na obszarach bez lasów, łąk i pastwisk jest bardzo podobny w każdej z gmin.

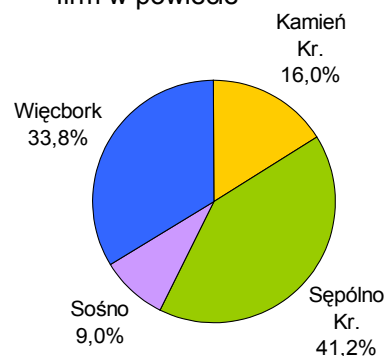
Lesistość (% powierzchni ogólnej)

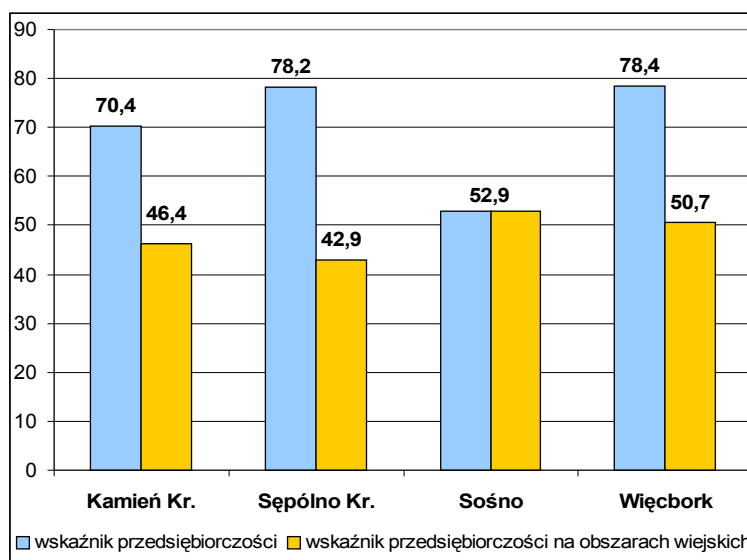
Rys. Porównanie lesistości w gminach powiatu (dane GUS 2006 r.). Cechą charakterystyczną jest silne rozczłonkowanie lasów - nie tworzą rozległych, zwartych kompleksów, wskutek czego powodują wrażenie mniejszej lesistości, niż w rzeczywistości notowana.

Udział gmin w ogólnej liczbie firm w powiecie

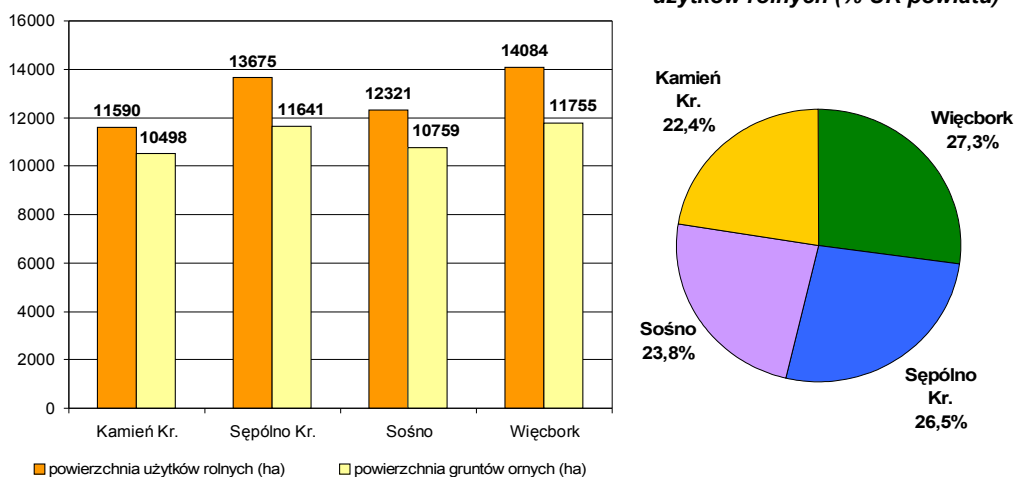

Rys. Porównanie potencjału przedsiębiorczości w gminach powiatu (dane GUS 2006 r.). Wykres z lewej strony pokazuje liczbę podmiotów gospodarczych. Typowa i powszechnie spotykana sytuacja dominacji gminy z siedzibą powiatu. Uwagę zwraca, że najmniejsza gmina skupia aż 9% ogółu firm.

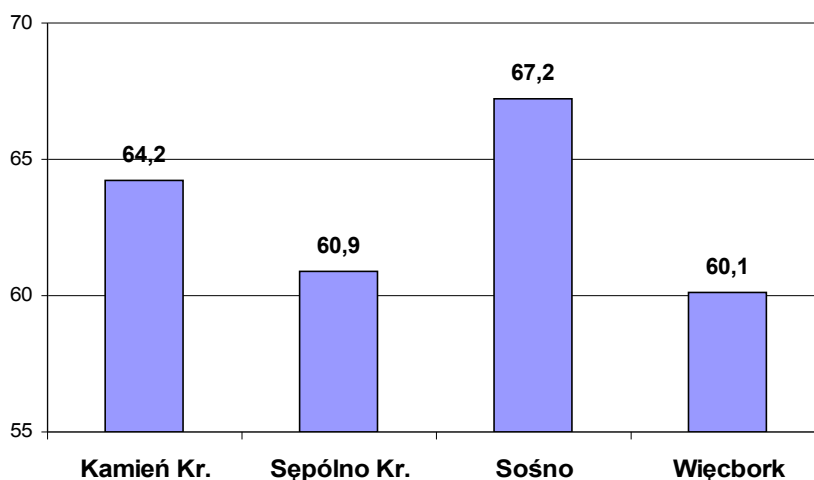

Rys. Porównanie wskaźników przedsiębiorczości w gminach powiatu (zarejestrowane podmioty / 1000 mk; dane GUS 2006 r.). Bardzo wyrównane wskaźniki w miastach i dość wyrównane wskaźniki na wsi. Gmina Sośno mająca najniższy wskaźnik ogólny, prezentuje najwyższy wskaźnik na obszarach wiejskich.

Udziały gmin w powierzchni użytków rolnych (% UR powiatu)

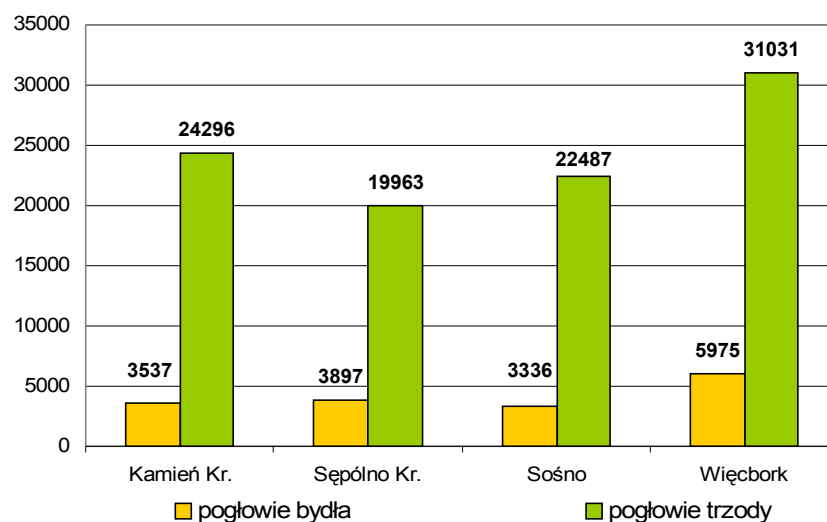

Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej

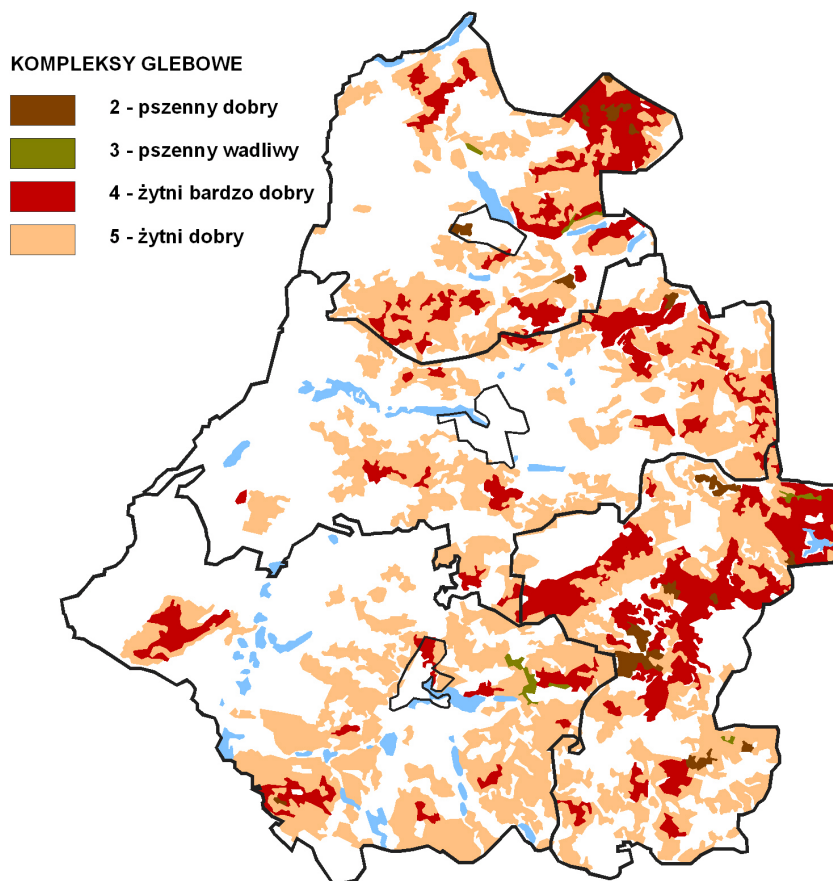

Rys. Porównanie potencjału rolnictwa w gminach powiatu (dane GUS 2006 r.). Wyższa lesistość w gminach Więcbork i Sępólno, powoduje, że powierzchnia rolna w gminach jest bardzo zbliżona. Dodatkowo pozycję mniejszych gmin poprawia fakt, że dysponują najlepszymi glebami i najwyższymi wskaźnikami przydatności rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Produkcja zwierzęca (wg PSR 2002 r.)

Rys. Porównanie potencjału rolnictwa w gminach powiatu (dane GUS 2006 r.)

Rys. Rozmieszczenie najlepszych kompleksów glebowych w gminach powiatu (dane GUS 2006 r.)

ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU POWIATU

Na rozwój każdego obszaru bardzo duży wpływ wywierają uwarunkowania zewnętrzne, niezależne od polityki władz samorządowych oraz niezależne od potencjału rozwojowego prezentowanego przez ten obszar. Do najważniejszych uwarunkowań zewnętrznych zaliczyć należy zwłaszcza:

- uwarunkowania wynikające z polityki państwa, szczególnie w zakresie stymulowania rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju przedsiębiorczości i powstawaniu miejsc pracy, w zakresie oddziaływania na budżety lokalne, oraz w dziedzinach mających duży wpływ na rozwój danego obszaru - w przypadku powiatu sępoleńskiego i każdej z gmin, bardzo istotne znaczenie mają uwarunkowania rozwoju rolnictwa, turystyki, gospodarki leśnej oraz ochrony środowiska;
- uwarunkowania wynikające z polityki władz samorządowych województwa - przede wszystkim z ustaleń Strategii rozwoju województwa (aktualnie obowiązująca została uchwalona w roku 2005) oraz Planu zagospodarowania przestrzennego województwa (uchwalonego w roku 2003); polityka władz wojewódzkich wpływa również na możliwości pozyskania przez samorządy gminne i powiatowe funduszy zewnętrznych, głównie związanych z akcesją do UE; warto podkreślić, że działania władz wojewódzkich wpłyną zarówno na kierunki i tempo rozwoju województwa, jak też na jego konkurencyjność w porównaniu z województwami sąsiednimi;
- uwarunkowania wynikające z potencjału rozwojowego i działań prowadzonych przez samorządy gmin i powiatów sąsiednich - ma to szczególnie istotne znaczenie w rywalizacji gmin i powiatów o pozyskanie inwestorów i środków dofinansowujących rozwój, czyli w procesie budowania konkurencyjności;
- uwarunkowania wynikające z obiektywnego położenia obszaru na tle sieci komunikacyjnych, infrastrukturalnych, położenia względem głównych ośrodków miejskich będących biegunami wzrostu i centrami dyfuzji innowacji, położenia na tle struktur przyrodniczych, itp.

Należy także zwrócić uwagę na fakt, iż uwarunkowanie zewnętrzne mają zróżnicowany wpływ na rozwój danego obszaru także w zależności od powszechności / rzadkości występowania. I tak uwarunkowania związane z polityką państwa są wspólne i identyczne dla całego obszaru kraju, uwarunkowania związane z polityką władz regionalnych są wspólne dla obszaru całego województwa (ale w przypadku gmin powiatu sępoleńskiego istotne znaczenie ma fakt, że w bezpośrednim sąsiedztwie leżą dwa inne województwa, których władze prowadzą całkowicie niezależną od władz kujawsko-pomorskiego politykę rozwoju, stąd niektóre uwarunkowania rozwoju gmin leżących w tych regionach mogą być całkowicie odmienne), ale uwarunkowania wynikające ze szczegółowego położenia (sąsiedztwa) mają już charakter całkowicie unikatowy i nawet powiaty sąsiadujące ze sobą mogą prezentować zupełnie odmienne uwarunkowania. Ten rodzaj uwarunkowań zewnętrznych najczęściej ma najsilniejszy wpływ i największe znaczenie spośród wszystkich uwarunkowań zewnętrznych.

Wpływ uwarunkowań zewnętrznych na rozwój danego obszaru może być bardzo zróżnicowany - począwszy od bardzo małego, po decydujący dla wszystkich aspektów jego funkcjonowania.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE „STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO” I Z „PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO”

Powiat sępoleński w polityce regionalnej województwa

Podstawową konsekwencją reformy administracyjnej z roku 1999 jest utworzenie samorządowych powiatów i województw oraz nadanie samorządom kompetencji w zakresie kreowania rozwoju. Na szczeblu samorządu wojewódzkiego, podstawowymi dokumentami określającymi politykę rozwoju regionalnego są strategia rozwoju oraz plan zagospodarowania przestrzennego województwa. Obydwa opracowania mają charakter komplementarny - strategia wyznacza cele i priorytety rozwoju, natomiast plan stanowi ich przestrzenny wyraz. W województwie kujawsko-pomorskim pierwszą strategię rozwoju uchwalono w roku 2000, natomiast w roku 2005 uchwalono kolejną wersję tego dokumentu. Plan zagospodarowania przestrzennego został uchwalony w 2003 roku. W ostatnich latach samorząd województwa sporządził także dosyć liczne opracowania (strategie lub programy) „sektorowe” mające na celu szczegółowe określenie celów i kierunków rozwoju w zakresie poszczególnych dziedzin funkcjonowania województwa (np. turystyki, transportu, rolnictwa i obszarów wiejskich, innowacyjności, zdrowia, ochrony środowiska). W zamierzeniach samorządu jest, by na podstawie strategii sektorowych opracować programy operacyjne. Poszczególne opracowania cechują się określoną specyfiką - cechą wspólną jest dwudzielny charakter, polegający na wykonaniu jako pierwszej części analizy stanu (diagnozy), a jako drugiej charakterystyki docelowego stanu wraz z określeniem działań zapewniających jego osiągnięcie (czyli wizji rozwoju). Zróżnicowana jest ich szczegółowa metodologia, w tym zwłaszcza stopień ogólności, zakres odniesienia do przestrzeni województwa (część z opracowań zawiera tylko wykaz celów i działań bez wskazywania obszarów, których powinny w szczególności dotyczyć), a przede wszystkim okres i uwarunkowania, w których powstały (część opracowań jest obecnie zwyczajnie zdezaktualizowana, choć formalnie nie przestały być oficjalnymi dokumentami samorządu województwa).

W związku z powyższym, ustalenia odnoszące się do powiatu sępoleńskiego lub związane z działalnościami szczególnie istotnymi dla realizacji interesów powiatu, mają w tych dokumentach bardzo zróżnicowany charakter. Poniżej przedstawiono analizę najważniejszych – z punktu widzenia powiatu sępoleńskiego, każdej z gmin i każdego z miast powiatu - dokumentów i sposób postrzegania w nich zagadnień istotnych dla powiatu.

a) powiat sępoleński w Strategii rozwoju województwa

Pierwszą „Strategię rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego” opracowano niezwłocznie po utworzeniu województwa, w latach 1998-2000, natomiast uchwalono 20 czerwca 2000 r. Nadrzędną ideą opracowania było określenie celów i kierunków rozwoju, ale niemniej istotne było stworzenie bazy informacji o nowo powstałym regionie i zdiagnozowanie uwarunkowań jego integracji przestrzennej i funkcjonalnej (dotąd region funkcjonował jako 3 województwa). Powyższe założenia rzutowały na poziom ogólności opracowania - głównym zamierzeniem była realizacja interesów regionu jako całości, a poziom szczegółowości/ogólności

zarówno analiz na poziomie diagnostycznym, jak też zapisów celów i kierunków został dostosowany do tego założenia. Nadrzędnym celem rozwoju województwa przyjętym w „Strategii” z 2000 r. była: „*Poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju*”. Realizacji tego celu nadrzędnego służyć miała realizacja 14 celów bardziej szczegółowych, obejmujących bardzo szerokie spektrum zagadnień istotnych dla rozwoju regionu – w tym w większości odnoszących się także do obszaru powiatu sępoleńskiego.

Radykalna zmiana uwarunkowań rozwoju związana z akcesją Polski do UE, ale także duże zmiany stanu rozwoju województwa leżały u podstaw aktualizacji Strategii rozwoju województwa. „Nowa” Strategia rozwoju województwa, przyjęta w 2005 r. ma też zdecydowanie inny charakter – powstała w odpowiedzi na istotne zmiany uwarunkowań zewnętrznych (akcesja Polski do UE, zmiana podstawowych dokumentów z zakresu polityki regionalnej państwa) i jest w większym stopniu dostosowana do praktycznego wykorzystania przy ubieganiu się o środki finansowe (układ priorytetów rozwoju i działań). Zawiera bardzo mało bezpośrednich odniesień do przestrzeni województwa – imiennie Sępólno Krajeńskie, Więcbork, Sośno, powiat sępoleński, Krajna - nie są w ogóle wymieniane w dokumencie. Kamień Krajeński jest wymieniony jeden raz - w zestawieniu zrealizowanych inwestycji (w kontekście gazyfikacji miasta). Takie potraktowanie powiatu w tym opracowaniu wynika z jego konwencji - zdecydowana większość powiatów lub ich siedzib także nie jest wspomniana w Strategii.

Strategia rozwoju z roku 2005 zachowała nadrzędny cel rozwoju województwa, jakim jest „*Poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju*”. Jego realizacja nastąpi poprzez następujące priorytety i działania:

Priorytetowy obszar działań 1. Rozwój nowoczesnej gospodarki

Działanie 1.1. Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji

1.1.1 Rozwijanie postaw przedsiębiorczych

1.1.2. Rozwijanie instytucji otoczenia biznesu

1.1.3. Kształtowanie regionalnego systemu transferu innowacji i wymiany informacji

1.1.4. Rozwój potencjału naukowo-badawczego regionu

Działanie 1.2. Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej

1.2.1. Wspieranie adaptacji gospodarstw rolnych do funkcjonowania na współczesnych rynkach rolnych

1.2.2. Wzmacnianie konkurencyjności przetwórstwa rolno-spożywczego

Działanie 1.3. Promocja rozwoju turystyki

1.3.1. Promocja walorów i produktów turystycznych

1.3.2. Rozwój sektora usług turystycznych

Priorytetowy obszar działań 2. Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu

Działanie 2.1. Wspieranie rozwoju sieci osadniczej

2.1.1. Wspieranie procesów metropolizacji ośrodków stołecznych Bydgoszczy i Torunia

2.1.2. Rewitalizacja miast i wsi regionu

Działanie 2.2. Rozwój infrastruktury technicznej

2.2.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu

2.2.2. Unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych

2.2.3. Rozwój i unowocześnienie pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa

2.2.4. Rozwój infrastruktury gospodarki wodnej

Działanie 2.3. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego

2.3.1. Rozwój infrastruktury teleinformatycznej

2.3.2. Informatyzacja usług publicznych, zwłaszcza w administracji i zarządzaniu

Działanie 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej

2.4.1. Unowocześnianie infrastruktury usług społecznych

2.4.2. Kształtowanie sieci usług publicznych z punktu widzenia ich dostępności

Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego

2.5.1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego

2.5.2. Adaptacja dziedzictwa kulturowego do współczesnych potrzeb społecznych

Działanie 2.6. Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego

2.6.1. Utrwalanie, wzbogacanie systemu ekologicznego regionu

2.6.2. Rewaloryzacja środowiska przyrodniczego

Priorytetowy obszar działań 3. Rozwój zasobów ludzkich

Działanie 3.1. Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy

3.1.1. Zwiększenie roli szkolnictwa wyższego w rozwoju regionu

3.1.2. Poprawa efektywności kształcenia

3.1.3. Dostępność edukacji dla dorosłych

3.1.4. Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży

Działanie 3.2. Budowa kapitału społecznego

3.2.1. Wspieranie rozwoju sektora organizacji pozarządowych

3.2.2. Budowa partnerstwa publiczno-społecznego

Działanie 3.3. Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą

3.3.1. Rozwój zatrudnienia osób bezrobotnych

3.3.2. Przeciwdziałanie bezrobociu osób zagrożonych utratą pracy w rolnictwie oraz sektorach mających problemy z dostosowaniem się do potrzeb rynku pracy

Działanie 3.4. Promocja i profilaktyka zdrowia

3.4.1. Edukacja zdrowotna społeczeństwa

3.4.2. Promocja aktywności sportowo-rekreacyjnej

3.4.3. Powszechna, wczesna diagnostyka medyczna, profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień

Działanie 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności

3.5.1. Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu

3.5.2. Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych

3.5.3. Poprawa stanu bezpieczeństwa ludności

Strategia rozwoju jest podstawą dla Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-13, który będzie podstawowym instrumentem podziału środków na rozwój regionalny.

b) powiat sępoleński w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa

Celem głównym zagospodarowania przestrzennego województwa, zawartym w „Planie” jest *„Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”*.

Pochodne od niego 3 cele szczegółowe są następujące:

1. Zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym,
2. Przyspieszenie rozwoju największych miast regionu jako aktywnych biegunów wzrostu, stymulujących wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w ich otoczeniu,
3. Modernizacja struktury przestrzenno-funkcjonalnej regionu osiągnięta w następstwie rozwoju miast średnich (Włocławek, Grudziądz, Inowrocław), a także pozostałych miast powiatowych, jako węzłów systemów transportowych i teleinformacyjnych oraz obszarów z unikatowymi walorami środowiska przyrodniczego i predyspozycjami do użytkowania rekreacyjnego”.

W koncepcji zagospodarowania przestrzennego województwa, stanowiącej jedną z najważniejszych pod względem merytorycznym części „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego”, obszar województwa został podzielony na 4 „strefy polityki przestrzennej” - każda ze stref wykazuje specyficzne cechy funkcjonalno-przestrzenne i wynikające z nich uwarunkowania rozwoju i właśnie do nich dostosowano cele, kierunki i założenia rozwoju (zgodnie z zasadą dostosowywania kierunków rozwoju do prezentowanych predyspozycji). Powiat sępoleński znalazł się w „strefie północnej”. Strefa ta obejmuje północno-zachodnią część województwa, na północ od doliny Noteci i na zachód od doliny Wisły – w jej skład wchodzi powiaty: tucholski, sępoleński, znaczna część powiatu świeckiego oraz północne części powiatów bydgoskiego i nakielskiego. Strefa charakteryzuje się wyraźną specyfiką, wynikającą z dużego zalesienia, dużego znaczenia obszarów prawnie chronionych, relatywnie słabej przydatności rolniczej i dosyć dużego znaczenia turystyki. Zamierzenia i oczekiwania samorządu województwa w odniesieniu do strefy, zostały sformułowane w sposób następujący: *Realizacja polityki przestrzennej na obszarze strefy ukierunkowana będzie na rozwój gospodarki leśnej i użytkowanie rekreacyjne. Poza wzmocnieniem roli Tucholi nie przewiduje się koncentracji procesów urbanistycznych. Zagospodarowanie przestrzenne ukierunkowane jest głównie na poprawę wyposażenia infrastrukturalnego i rozwój komunikacji, poprawę jakości środowiska przyrodniczego oraz uporządkowanie zagospodarowania turystycznego. Działania te przyniosą efekty w postaci podniesienia standardów wypoczynku w rejonie Borów Tucholskich i życia mieszkańców*.

Dla strefy tej wskazano Tucholę jako ośrodek centralny, to znaczy realizujący zadania o charakterze ponadpowiatowym (subregionalnym) - uzupełniający oddziaływanie regionalne Bydgoszczy i Torunia. Tuchola jest najmniejszym w województwie miastem, dla którego przewidziano rolę ośrodka subregionalnego (do kategorii tej zaliczono także Włocławek, Grudziądz, Inowrocław i Brodnicę). Dla miast tego poziomu ustalono następujące zadania (w kategorii realizacji interesów województwa): *„subregionalne ośrodki równoważenia rozwoju – miasta stanowiące centra obsługi mieszkańców dla stref polityki przestrzennej i uzupełniające w obszarach swojego oddziaływania potencjał ośrodków stołecznych”*. Bardzo eksponowana pozycja, jaką nadano Tucholi, wynikała z oczekiwań, iż miasto to przejmie funkcje, które w poprzednim układzie administracyjnym pełniły wobec tego obszaru Chojnice. Zapisy Planu mają tu więc charakter bardziej postulatywny i planistyczny,

niż rzeczywisty (obecnie obserwowany) i wiąże się z ustaleniami dotyczącymi wzmacniania potencjału i pozycji Tucholi w celu osiągnięcia poziomu pozwalającego na pełnienie zakładanych w Planie funkcji.

Powyższe ustalenia Planu są dla powiatu sępoleńskiego oraz Sępólna jako jego siedziby - jednoznacznie niekorzystne. Przede wszystkim znacznie faworyzują sąsiedni ośrodek powiatowy, jednego z głównych konkurentów Sępólna w rywalizacji regionalnej (a pośrednio - w lepszej sytuacji stawiają także powiat tucholski, gdyż wzmacniają jego siedzibę) - prezentujący wprawdzie wyraźnie większy potencjał społeczno-gospodarczy, ale jednak nie na tyle silny, by można było lokować obydwie miasta na różnych poziomach w hierarchii osadnictwa. Bardzo ważny jest też fakt, że Tuchola prezentuje zdecydowanie zbyt mały potencjał by móc prawidłowo i w wystarczającym stopniu obsłużyć powiat sępoleński w zakresie usług wyższego rzędu, obsługi biznesu, aktywizacji społecznej i gospodarczej, czy wreszcie pełnić rolę węzła komunikacyjnego stanowiącego dla powiatu „okno na świat”. Przypisanie w Planie przez samorząd województwa, powiatu do strefy z tak relatywnie słabym ośrodkiem centralnym, jest więc w praktyce decyzją o jego marginalizacji i ograniczaniu konkurencyjności.

Oprócz powyższych ustaleń ogólnych, ale określających generalną pozycję powiatu sępoleńskiego w ogólnych ramach rozwoju województwa, „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego” zawiera szereg ustaleń dotyczących wzmocnienia znaczenia, poprawy stanu, poprawy funkcjonowania, modernizacji, lub też rozwoju w odniesieniu do poszczególnych grup zagadnień: środowiska przyrodniczego, środowiska kulturowego, infrastruktury komunikacyjnej, infrastruktury drogowej, zasad zagospodarowania przestrzeni. Plan zawiera także bardzo szczegółowe zadania, precyzyjnie umiejscowione w przestrzeni. Wśród ważnych zadań bezpośrednio dotyczących powiatu sępoleńskiego, jego gmin i 3 miast, wymienić należy między innymi:

- przebudowę drogi krajowej nr 25, z realizacją obwodnic w Sępólnie, Kamieniu i Zamartem,
- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 241 (z obwodnicą Więcborka),
- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 242
- przebudowę drogi wojewódzkiej nr 189
- budowę gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Sępólno Krajeńskie - Mrocza - Nakło
- rekultywację jezior Sępoleńskiego i Więcborskiego
- likwidację mogiłników (wymienia się gminę Kamień)
- opracowanie planów ochrony dla Krajeńskiego PK oraz rezerwatów
- rewaloryzację układów urbanistycznych

Niektóre z zapisanych w Planie zadań zostały do dnia dzisiejszego częściowo zrealizowane.

c) powiat sępoleński w wybranych strategiach branżowych

c1) powiat sępoleński w Strategii rozwoju transportu

W 2005 roku została opracowana „Strategia rozwoju transportu do roku 2015 w województwie kujawsko-pomorskim”. W odniesieniu do powiatu sępoleńskiego, opracowanie zawiera następujące informacje i ustalenia:

- według pomiarów ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich w roku 2000, droga nr 25 była jedną z najslabiej obciążonych dróg krajowych na terenie województwa; co ciekawe ruch na odcinku Sępólno - Kamień był prawie 2-krotnie wyższy niż ruch na odcinku Sępólno - Obodowo - Mąkowsko (tu notowano niezwykle niski jak na drogi krajowe, a nawet wojewódzkie, ruch na poziomie 2,2-2,3 tys. pojazdów na dobę); także ruch na odcinku Kamień - Zamarte był wyraźnie wyższy (mniej więcej o połowę) niż ruch z Sępólna w kierunku Mąkowskiego (na południe od Mąkowskiego ruch na drodze nr 25 się już wyraźnie zwiększał);
- według tych samych badań, ruch na drogach wojewódzkich był następujący: w relacji Sępólno-Więcbork-Nakło - umiarkowany na tle regionu, w relacjach Tuchola - Sępólno i Więcbork - Złotów - niski na tle regionu, w relacji Więcbork - Łobżenica - bardzo niski (jeden z najniższych w sieci dróg wojewódzkich);
- wśród propozycji zadań inwestycyjnych na lata 2004-2006 nie wskazano żadnego zadania na drogach biegnących przez teren powiatu (wskazano natomiast 2 zadania na konkurencyjnej wobec drogi nr 25 drodze 240);
- wśród propozycji zadań inwestycyjnych na lata 2007-2013 wskazane są następujące zadania:
 - na sieci dróg krajowych: Remont nawierzchni drogi krajowej nr 25 na odcinku Mąkowsko - Zamarte na długości 39,85 km wartość robót 62,7 mln zł;
 - na sieci dróg wojewódzkich: wśród ponad 30 zadań z terenu całego województwa na terenie powiatu przewidziano jedynie dwa zadania i to dotyczące jedynie niewielkiego fragmentu jednej z dróg:

- Przebudowa drogi woj. Nr 241 Tuchola - Rogoźno od km 0+004 do km 26+360 (w m. Mędromierz – Brzechowo – Wieszczyce – Pamiętowo - Skarpa), dł. 26,356 km - wzmocnienie, zwiększenie nośności do 100 kN/os, budowa zatok autobusowych i chodników, budowa kanalizacji burzowej, przebudowa 3 obiektów mostowych. Wartość robót 39 600 000 zł. - zadanie to w większości dotyczy odcinka leżącego na terenie powiatu tucholskiego oraz Przebudowa drogi woj. Nr 241 Tuchola - Rogoźno od km 26+360 do km 28+490 (w m. Trzciany – Sikorz - Sępólno) i od km 62+763 do km 83+567 (w m. Kosowo – Chrzastowo - Nakło – Paterek – Studzienki – Zabłocie - Szczepice) i od km 88+722 do km 89+263 (w m. Kcynia), dł. 23,475 km - wzmocnienie, zwiększenie nośności do 100 kN/os, budowa zatok autobusowych i chodników, budowa kanalizacji burzowej, przebudowa mostu na przepust. Wartość robót 39 700 000,00 zł. - z tego zadania jedynie bardzo niewielka część dotyczy powiatu sępoleńskiego;
- w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu na drogach krajowych zakłada się wykonanie w latach 2007-13 skrzyżowań (budowa, rozbudowa) w Sępólnie i Kamieniu - są to jedne z bardzo nielicznych zadań tego typu planowane na terenie regionu w ramach programu GAMBIT 2005;
 - stan techniczny linii kolejowej nr 281 (Oleśnica - Nakło - Więcbork - Sępólno - Chojnice) określany jest jako „dostateczny”¹; jest to linia znaczenia państwowego;
 - stan techniczny linii kolejowej nr 240 (Świecie - Więcbork - Złotów) określany jest jako „niedostateczny”;
 - w stosunku do obydwu linii Strategia nie podaje żadnych sugestii dotyczących ich dalszego wykorzystania, a zwłaszcza przywrócenia ruchu pasażerskiego.

c2) powiat sępoleński w Strategii rozwoju turystyki

Strategia rozwoju turystyki została uchwalona w 2004 roku. Składa się z części diagnostycznej - charakterystyki walorów, stanu zagospodarowania oraz analiz ruchu turystycznego oraz z zasadniczej części kierunkowej - zawierającej wizję i cele rozwoju turystyki w województwie.

W odniesieniu do powiatu sępoleńskiego, należy zwrócić uwagę na następujące zapisy i ustalenia opracowania:

a) w części diagnostycznej:

- dostrzega się wysoką wartość i dużą atrakcyjność rzeźby terenu Pojezierza Krajeńskiego
- dostrzega się wysoką wartość i dużą atrakcyjność związaną z systemem obszarów chronionych
- dostrzega się dużą przydatność dla turystyki zasobów wodnych (zwracając uwagę na ich wysokie klasy czystości)
- wskazuje się, że rejon Kamienia Krajeńskiego to obszar o najdłużej na terenie województwa zalegającej pokrywie śnieżnej
- wskazuje się na stosunkowo małą wartość walorów poza przyrodniczych - powiat nie jest wymieniany wśród obszarów i miejscowości o walorach kulturowych, nie występują tu szczególnie cenne budowle historyczne, zabytki antropogenne, nie organizuje się dużych i znanych imprez kulturalnych, sportowych, itp.; brakuje muzeum regionalnego, jak również innych obiektów i instytucji kulturalnych o charakterze ponadlokalnym; na tle innych obszarów atrakcyjność tego typu jest tu stosunkowo niska
- Sępólno Krajeńskie i Więcbork są wymieniane wśród potencjalnych ośrodków turystyki tranzytowej, czyli miejscowości, w których mogą zatrzymywać się na krótkie postoje turyści udający się do innych miejscowości (miasta te wymieniono przede wszystkim w kontekście relacji środkowa część kraju - środkowe Wybrzeże)
- w ocenie wielkości ruchu turystycznego i stanu zagospodarowania turystycznego powiat nie jest wymieniany wśród obszarów o dużym znaczeniu w regionie
- powiat jest wskazywany jako obszar o dosyć gęstej sieci szlaków turystycznych
- w dokonanej jako podsumowanie części diagnostycznej waloryzacji przestrzeni turystycznej województwa,

¹ Linie kolejowe, dla których stan techniczny określa się jako:

„dobry” – to linie, na których aktualny stan techniczny pozwala na prowadzenie ruchu bez ograniczeń przewozowych oraz ograniczeń prędkości;

„dostateczny” – to linie (odcinki) wymagające zwiększonego wykonania robót naprawczych. Z uwagi na wiek nawierzchni oraz obciążenie przewozowe linii, infrastruktura kolejowa uległa dekapitalizacji, wymuszając (dla zapewnienia bezpieczeństwa ruchu) ograniczenia eksploatacyjne. Konsekwencją ograniczenia nakładów na naprawy (inwestycje odtworzeniowe) będą kolejne obostrzenia ruchowe do zawieszenia przewozów włącznie;

„niedostateczny” – to linie, na których postępująca dekapitalizacja infrastruktury spowodowała konieczność całkowitego, bądź znacznego zawieszenia ruchu pociągów. Wznowienie eksploatacji może nastąpić po wykonaniu robót inwestycyjnych odtworzeniowych.

obszar powiatu sępoleńskiego (określony jako „rejon krajeński”) jest zaliczany do kategorii „pozostałych obszarów i miejscowości o predyspozycjach dla rozwoju funkcji turystycznej” jest to 4-ta - najniższa wyodrębniona kategoria

Obszar ten został scharakteryzowany w sposób następujący:

Czynniki atrakcyjności turystycznej (walory dla rozwoju turystyki): rejon posiada atrakcyjne uwarunkowania dla rozwoju turystyki krajoznawczej i pobytowej (znaczne zalesienie, park krajobrazowy, kilkadziesiąt jezior w tym część o dużej przydatności turystycznej)

Charakter ruchu turystycznego: obszar o potencjalnej funkcji turystycznej (kształtujący się rejon turystyczny) z potencjalnie bardzo korzystnymi warunkami dla wypoczynku pobytowego i krajoznawstwa – obecnie bardzo niewielkie wykorzystanie dla turystyki

Zagospodarowanie turystyczne, wielkość bazy noclegowej* i ruchu turystycznego (*tylko baza ogólnodostępna): obecnie niewielki ruch pobytowy – z sezonowej bazy (prawie 600 miejsc) korzysta z noclegów ok. 3,3 tys. osób

Znaczenie turystyki dla rozwoju danego obszaru / miejscowości (udział w bazie ekonomicznej) oraz znaczenie obszaru / miejscowości w obsłudze turystyki na terenie województwa: obecnie funkcja turystyczna nie odgrywa istotnej roli w kształtowaniu dochodów mieszkańców i firm; rejon pełni niewielką rolę w obsłudze turystów w skali województwa

Perspektywy rozwoju turystyki: rejon posiada umiarkowanie korzystne warunki rozwoju turystyki; szansą jest rozwój indywidualnego wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców Bydgoszczy (zabudowa lotniskowa), agroturystyki, turystyki pobytowej, turystyki krajoznawczej i różnych form rekreacji i wypoczynku aktywnego i kwalifikowanego

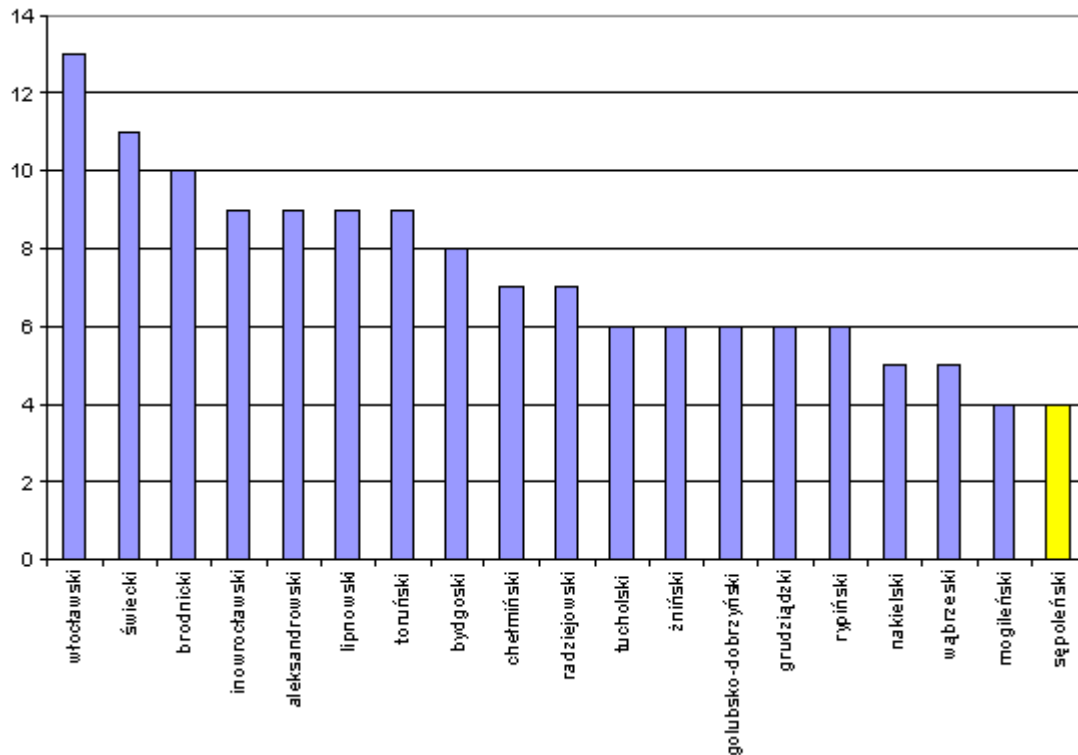
– na załącznikach graficznych ilustrujących diagnozę stanu: obszar powiatu oznaczono jako „rejon turystyczny” a Sępólno Krajeńskie i Więcbork zostały określone jako ośrodki obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu podregionalnym

b) w części obejmującej wizję, cele i zasady rozwoju turystyki w województwie:

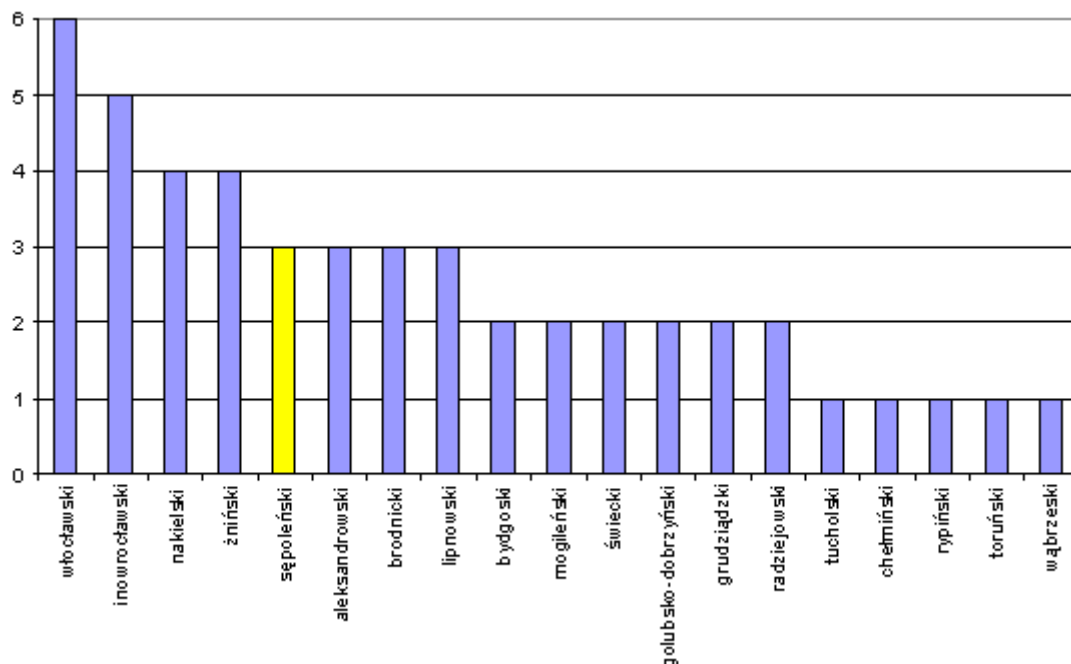
- w wizji rozwoju turystyki w województwie zapisano: „Samorząd wojewódzki wspierać będzie rozwój wszystkich rejonów i ośrodków, w których istnieją predyspozycje dla rozwoju różnego rodzaju działalności turystycznych.” a następnie wymieniono Krajnę jako jeden z rejonów, w których zakłada się rozwój funkcji turystycznej („o charakterze pobytowo-krajoznawczo-kulturowym i agroturystyki”);
- Więcbork jest wymieniany jako jeden z istotnych ośrodków obsługi turystyki;
- wskazuje się zasadność i potrzebę wykorzystania nieczynnych dla ruchu pasażerskiego linii kolejowych dla celów turystycznych - wymienia się tu także obszar Krajny jako jednego z trzech, którego to działanie powinno dotyczyć (wspomina się o możliwości połączenia Krajny z Bydgoszczą w komunikacji kolejowej w celu aktywizacji turystycznej);
- wśród celów i kierunków rozwoju turystyki wymienia się między innymi cel związany z opracowaniem 16 „zintegrowanych programów rozwoju turystyki dla ośrodków i obszarów turystycznych”, wśród których wymienia się „Opracowanie programu rozwoju funkcji turystycznej dla Krajny”.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA ADMINISTRACYJNEGO - ROLA, MIEJSCE I POZYCJA POWIATU W WOJEWÓDZTWIE

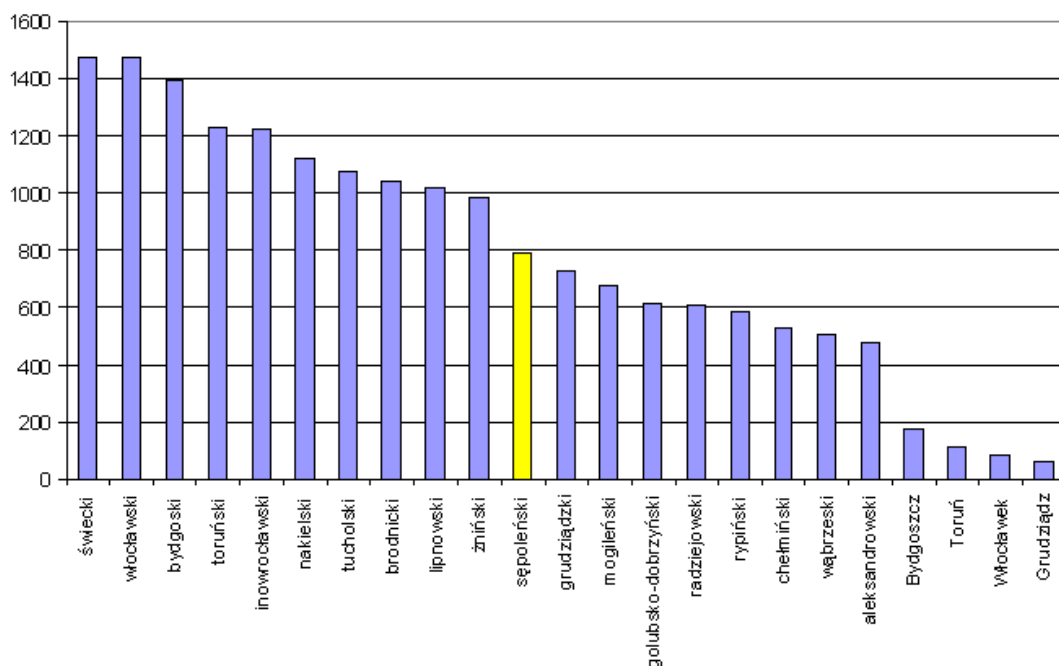
Zagadnienie przedstawiono na schematycznych załącznikach graficznych:

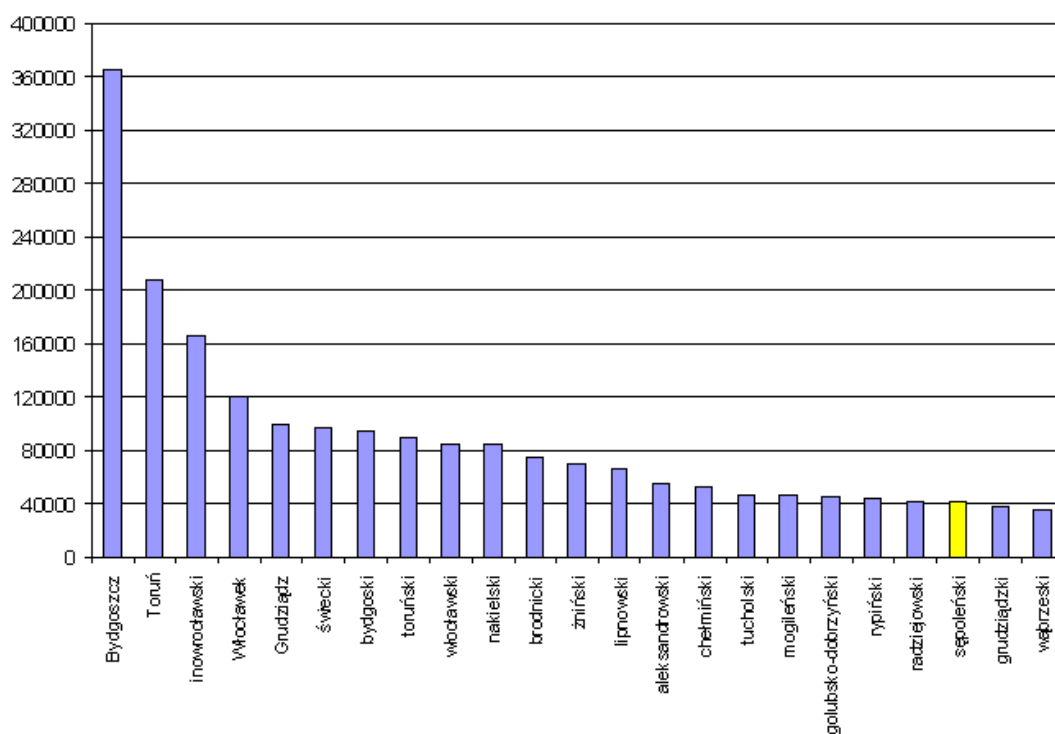
Liczba gmin w powiatach

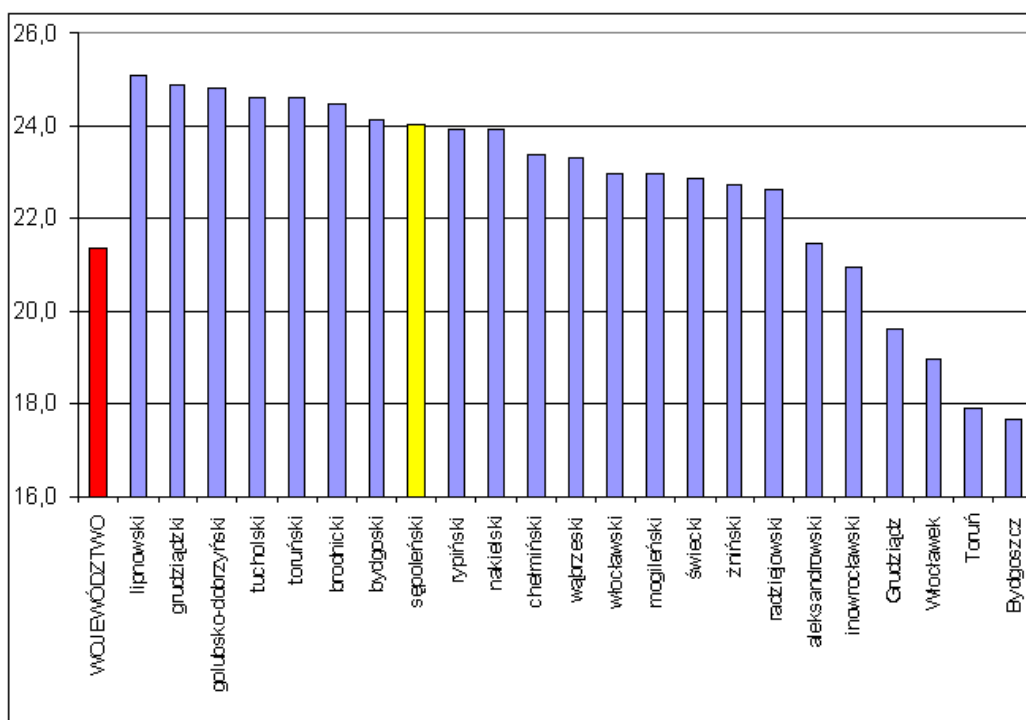
Liczba miast w powiatach – powiat sępoleński wraz z mogileńskim ma najmniejszą w powiecie liczbę gmin, ale aż 3 z 4 gmin to gminy miejsko-wiejskie, stąd liczba miast należy do dużych.

Porównanie powierzchni powiatów (dane w km kw.)

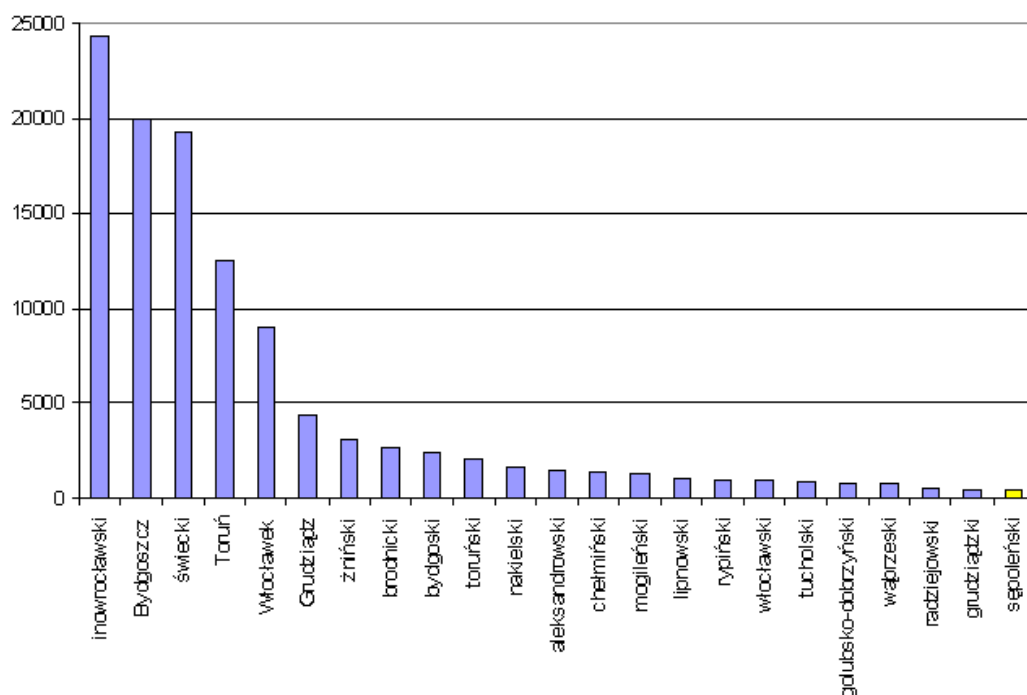
Porównanie ludności powiatów. Zajmowana powierzchnia lokuje powiat w środku stawki, liczba mieszkańców – na końcu. Konsekwencją tego są bardzo niskie wskaźniki gęstości zaludnienia.

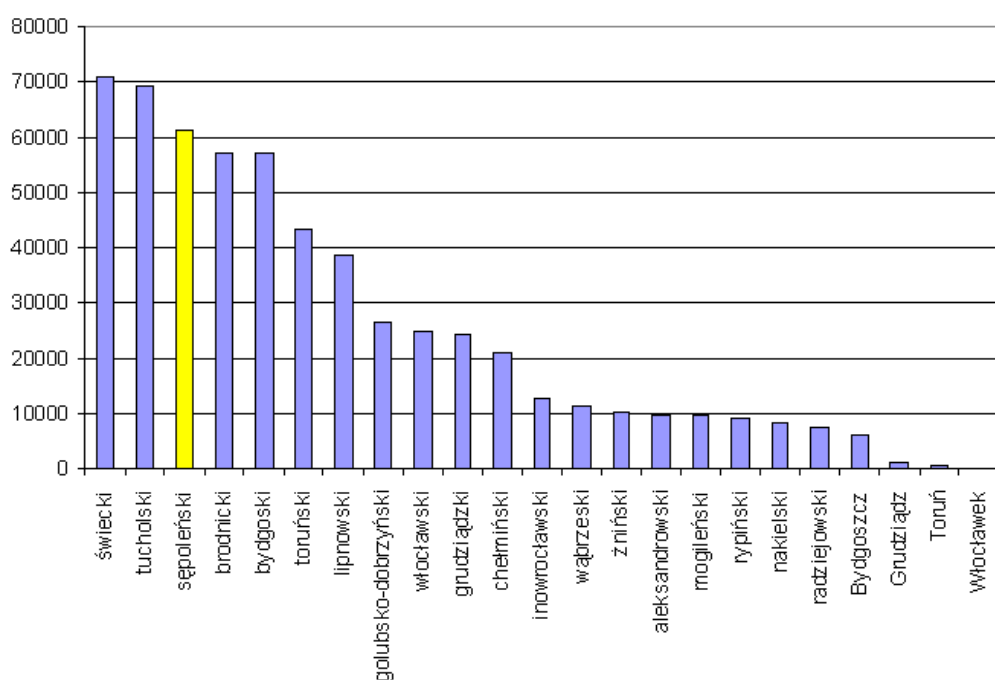
Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym – społeczeństwo powiatu sępoleńskiego cechuje się wciąż ponadprzeciętnie młodą strukturą.

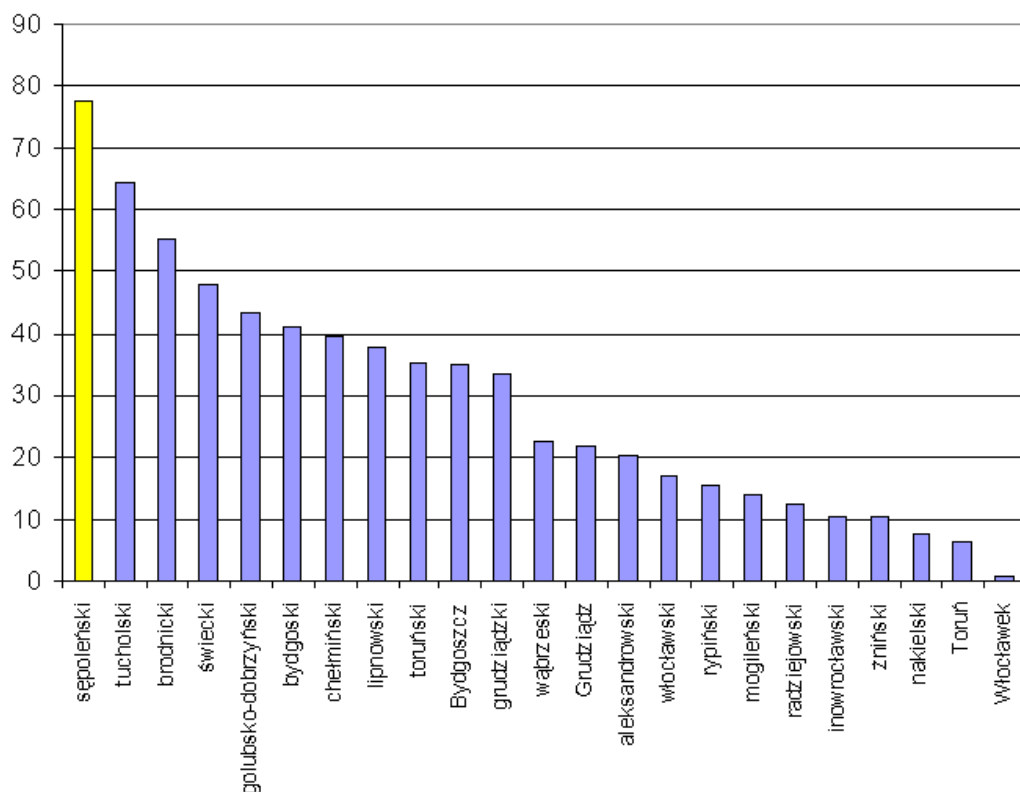
Powiat jest obszarem o nieco wyższym od przeciętnej wskaźniku lesistości. W przeciwieństwie do innych powiatów o dużym zalesieniu, lasy nie tworzą zwartych kompleksów.

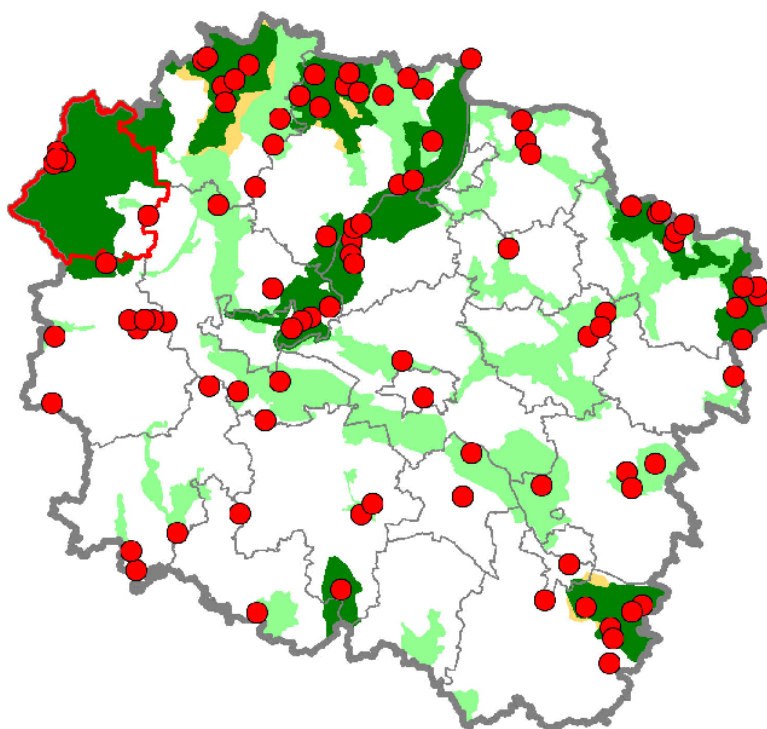
Jeden z najsłabiej wypromowanych walorów powiatu – powiat należy do obszarów o najmniejszym zanieczyszczeniu środowiska (wykres przedstawia wielkość wytwarzanych ścieków w dam3)

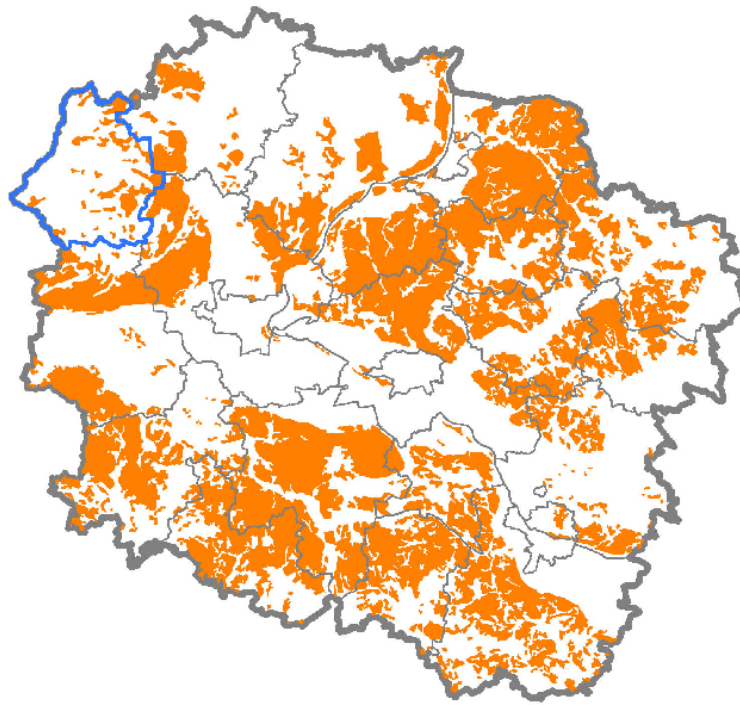
Powierzchnia obszarów chronionych (ha)

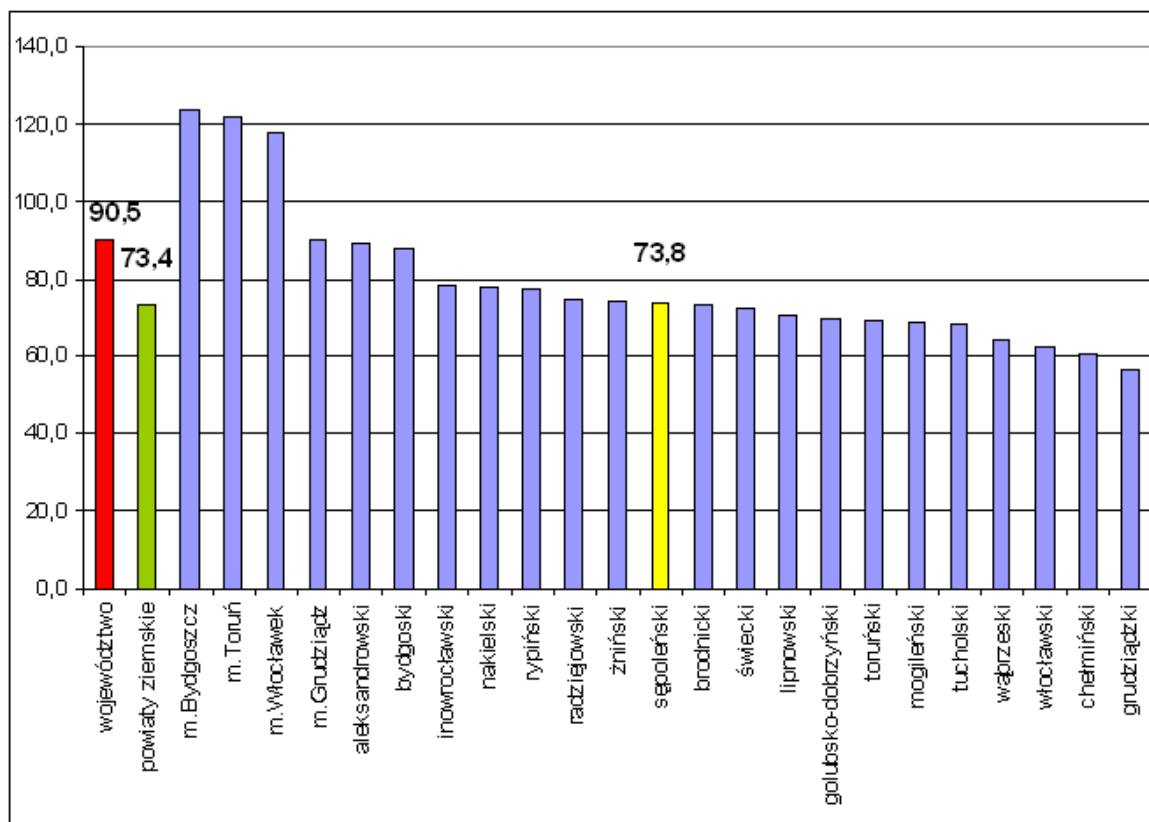
Udział obszarów chronionych (% pow. ogólnej). Powszechnie uważa się, że to powiat tucholski jest obszarem najcenniejszym przyrodniczo („Bory Tucholskie”) - w rzeczywistości udział obszarów chronionych w powiecie sępoleńskim jest wyraźnie wyższy.

Elementy systemu obszarów chronionych – rezerваты, parki krajobrazowe (ciemno-zielony), obszary chronionego krajobrazu (jasno-zielony), otuliny parków (żółty). Na terenie województwa parki krajobrazowe zajmują 215 tys. ha – z czego aż 59,4 tys. (prawie 28%) to Krajeński PK w granicach powiatu sępoleńskiego.

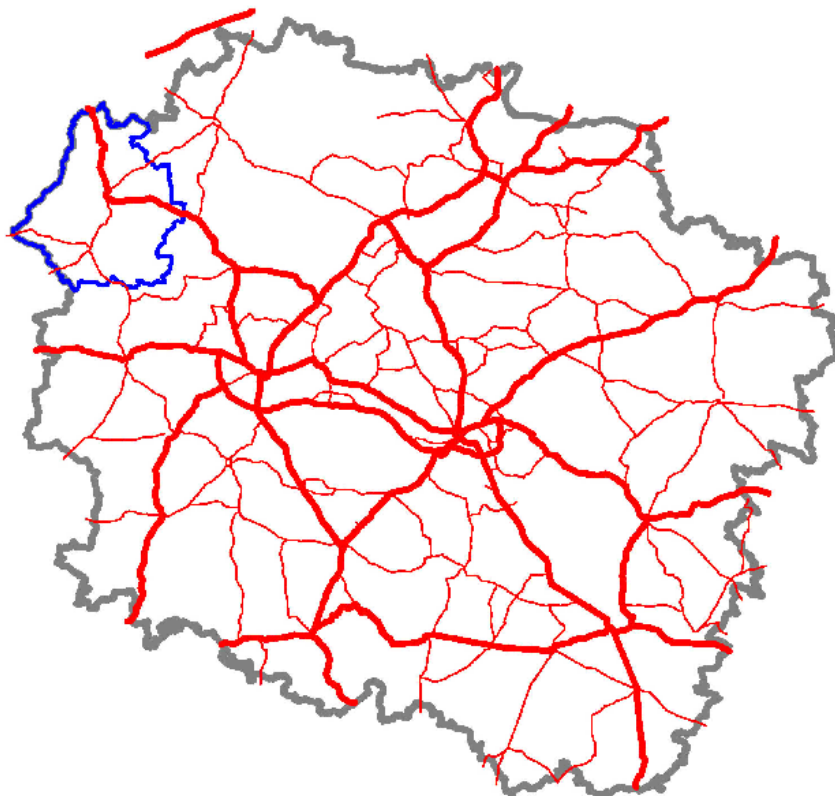

Rozmieszczenie gleb o dobrej przydatności dla rolnictwa. Powiat sępoleński należy do obszarów o najniższej przydatności gleb (dobre gleby zajmują stosunkowo bardzo małą część powierzchni ogólnej).

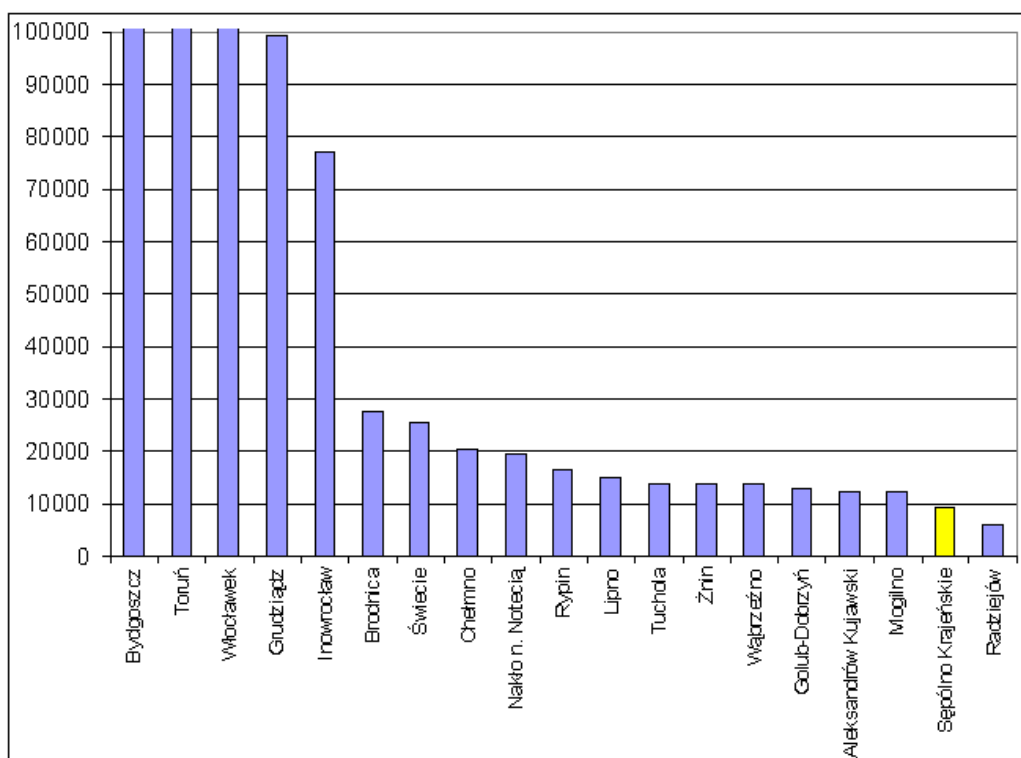

Wskaźnik przedsiębiorczości lokuje powiat wśród obszarów typowych. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że w okresie 2000-06 powiat sępoleński zanotował bardzo dynamiczny wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów ogółem oraz w wybranych sekcjach, co przełożyło się na znaczną poprawę pozycji powiatu w województwie.

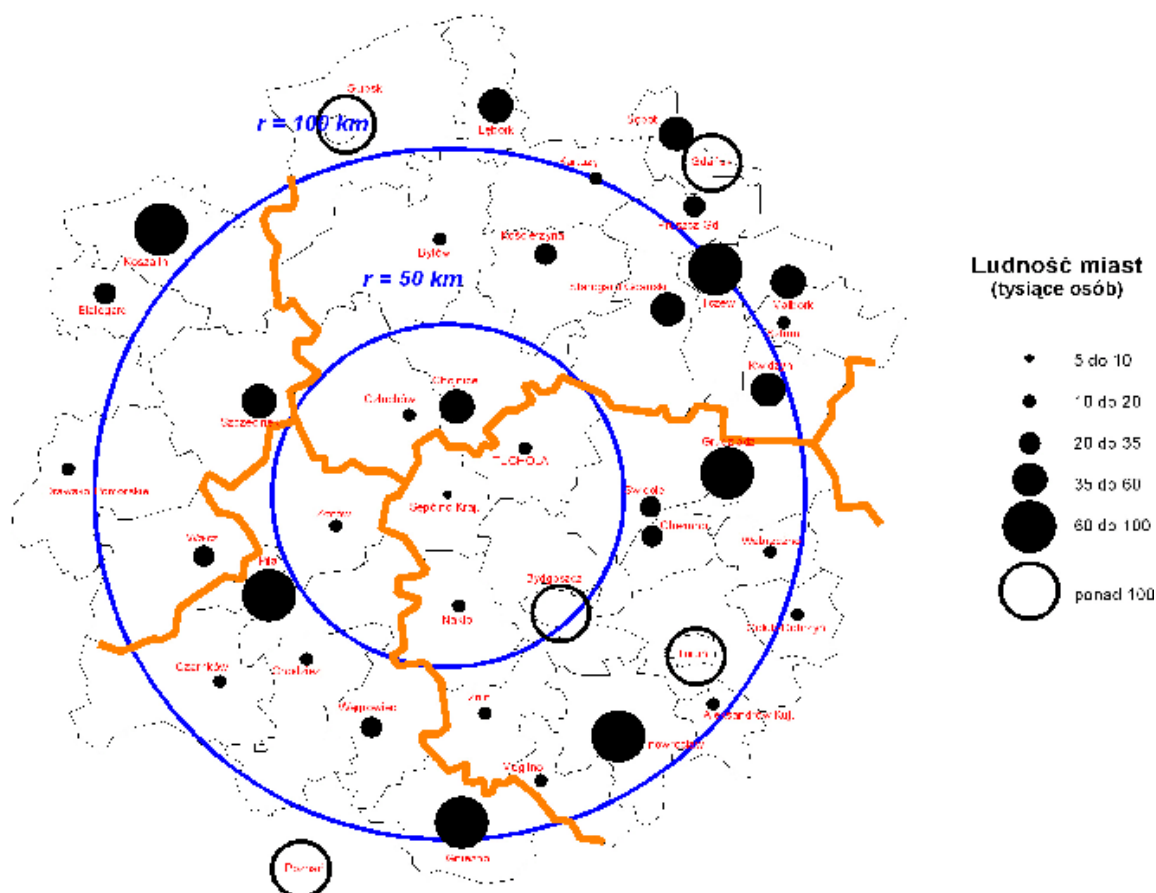
Powiat zanotował niezwykle wysoki wzrost zarejestrowanych firm - aż o 30%. Większą dynamikę wykazał jedynie powiat grudziądzki, który jednak starował z dużo niższego pułapu (stąd osiągnięcie dużego wzrostu było łatwe), natomiast nawet podmiejski powiat bydgoski, charakteryzujący się bardzo dynamicznym rozwojem, zanotował nieco niższy przyrost (o 29%). Średni wzrost dla województwa wyniósł 11%. Wskutek opisanych zmian pod względem ogólnego wskaźnika przedsiębiorczości powiat awansował z 17. pozycji wśród 19 powiatów ziemskich na 8. W sekcji rolnictwo i leśnictwo z 15 na 5, w sekcji hotele i restauracje z 8 na 3. Udział powiatu w ogólnej liczbie firm w województwie zwiększył się z 1,4 do 1,6%, a w powiatach ziemskich - z 2,9 do 3,2%. W 2000 roku wskaźnik przedsiębiorczości w powiecie stanowił 70,1% średniej wojewódzkiej, w roku 2006 - już 81,5%. W stosunku do średniej dla powiatów ziemskich w roku 2000 powiat notował wskaźnik przedsiębiorczości na poziomie 89%, podczas gdy w roku 2006 - przekroczył nieco tę średnią (100,5%).

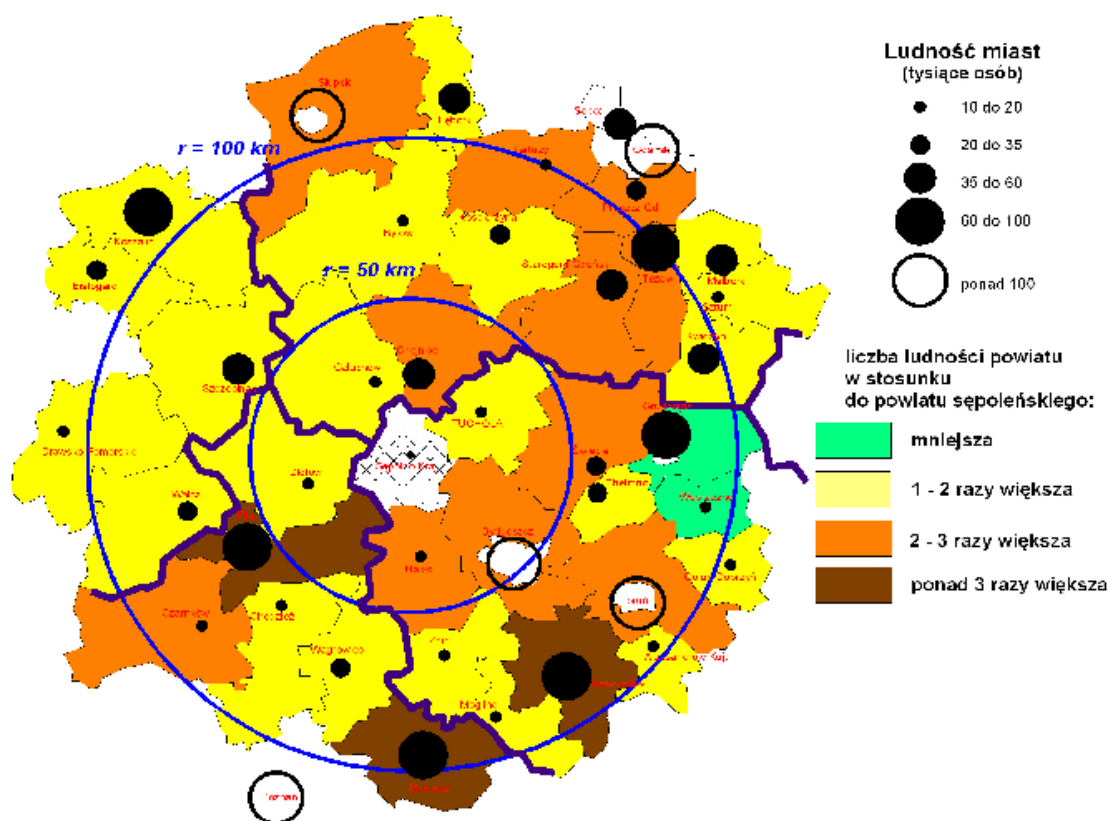
Północno-zachodnia część województwa to obszar o słabo rozwiniętej sieci drogowej. Pomimo to, powiat sępoleński jest dobrze dostępny za pomocą drogi krajowej i dróg wojewódzkich. Cechują się one jednak bardzo małym natężeniem ruchu i nie należą do kategorii dróg o największym znaczeniu dla funkcjonowania kraju, czy województwa.

Ludność siedzib powiatów w województwie. Sępólno jest jednym z najmniejszych miast powiatowych w skali całego kraju.

Otoczenie powiatu – promień 100 km od Sępólna Krajeńskiego obejmuje 4 województwa oraz kilka miast - silnych ośrodków ważnych w krajowej sieci osadniczej.

W promieniu 100 km od Sępólna, tylko dwa powiaty liczą nieco mniej mieszkańców. Pozostałe są większe lub znacznie większe. Powiat sępoleński nie może konkurować z nimi skalą zachodzących tu zjawisk - podstawową szansą jest konkurowanie jakością przestrzeni społeczno - gospodarczej, infrastrukturalnej i kapitału ludzkiego.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA KOMUNIKACYJNEGO I NA TLE SIECI INFRASTRUKTURALNYCH ZNACZENIA PONADLOKALNEGO

Powiat sępoleński położony jest poza przebiegiem zasadniczej infrastruktury technicznej znaczenia regionalnego lub ponadregionalnego. Większość urządzeń związanych z przesyłem i magazynowaniem energii, surowców i produktów ropopochodnych, przesyłem różnego rodzaju surowców chemicznych, przerzutem wody, itp. zlokalizowana jest w centralnej, a zwłaszcza południowej części województwa. Także układ komunikacyjnych - drogi i linie kolejowe o znaczeniu krajowym i międzynarodowym koncentrują się w innych częściach regionu (zwłaszcza - w części centralnej, gdyż zbiegają się w Bydgoszczy i/lub Toruniu). Stąd też obecna na terenie powiatu infrastruktura techniczna i komunikacyjna nie należy do najważniejszej pod względem znaczenia dla obsługi województwa, jak też gospodarki całego kraju.

Spośród istniejącej na terenie powiatu infrastruktury o znaczeniu ponadlokalnym wymienić należy:

- drogę krajową nr 25 z planowanymi obwodnicami miast Sępólno i Kamień oraz wsi Zamarte;
- drogi wojewódzkie nr 189, 241 i 242 z planowaną obwodnicą miasta Więcbork;
- biegnące przez teren powiatu linie kolejowe nr 240 i 281 zaliczone zostały do „pozostałych linii kolejowych o prędkości do 120 km/h”;
- linie elektroenergetyczne 110 kV łączące GPZ (główny punkt zasilania) w Chojnicach z GPZ w Sępólnie, następnie linie z GPZ Sępólno do GPZ Koronowo oraz z GPZ Sępólno do GPZ Więcbork i dalej do GPZ Nakło;
- gazociąg wysokiego ciśnienia Dn150 z kierunku Chojnic do Sępólna wraz z wcięciem do Kamienia, gdzie zlokalizowano stację redukcyjną umożliwiającą rozwój sieci na terenie gminy. Planuje się realizację gazociągu wysokiego ciśnienia z Sępólna do Nakła ze stacją redukcyjną w Więcborku.

Podkreślić należy, że powiat cechuje się dosyć dobrą dostępnością drogową - zarówno za pośrednictwem drogi krajowej i trzech dróg wojewódzkich biegnących przez jego teren, jak też sieci dróg krajowych i wojewódzkich położonych w nieodległym sąsiedztwie powiatu i funkcjonujących jako element sieci tranzytowych znaczenia ogólnopolskiego (jak np. drogi nr 10, 22) lub też dobrze z tą siecią skomunikowanych. Dostępność komunikacyjną powiatu należy uznać za satysfakcjonującą. Dobrze rozwinięta jest także sieć dróg powiatowych. Powiat leży natomiast poza siecią połączeń kolejowych. Najbliższym węzłem pasażerskiej dalekobieżnej komunikacji kolejowej są Chojnice, z którymi część powiatu posiada dobre skomunikowanie w komunikacji PKS, a także Nakło (pozbawione skomunikowania) i Bydgoszcz. Miasta i niektóre duże wsie w powiecie, posiadają autobusowe połączenia międzyregionalne.

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA POWIATU SĘPOLEŃSKIEGO

Powiat sępoleński należy do obszarów o umiarkowanie niskim, jak na warunki województwa kujawsko-pomorskiego, poziomie atrakcyjności inwestycyjnej. Potwierdzają to analizy prowadzone na potrzeby Strategii rozwoju województwa i Planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Pod względem ogólnych uwarunkowań rozwoju, powiat należy do grupy powiatów o średnim stanie rozwoju. Na tle innych powiatów, charakter funkcjonalny powiatu sępoleńskiego określić można jako wielofunkcyjny, z przewagą rolnictwa i niskim uprzemysłowieniem, z występowaniem problemów społeczno-gospodarczych typowych dla obszarów post-pegeerowskich. Jednocześnie powiat cechuje się stosunkowo małym zróżnicowaniem wewnętrznym.

Najważniejszymi czynnikami kształtującymi atrakcyjność i konkurencyjność powiatu sępoleńskiego, są:

- peryferyjne położenie względem najważniejszych ośrodków rozwoju regionu oraz najważniejszych ciągów komunikacyjnych łączących centra regionalne;
- stosunkowo dobra dostępność komunikacyjna w komunikacji drogowej (droga krajowa oraz drogi wojewódzkie), ale jednocześnie niska ranga najważniejszych ciągów komunikacyjnych - biegnąca przez teren powiatu droga krajowa zalicza się do dróg o stosunkowo małym ruchu i nie należy do najistotniejszych krajowych a nawet regionalnych ciągów komunikacyjnych; na terenie powiatu brak komunikacji kolejowej;
- położenie w sąsiedztwie powiatów o wyrazistym charakterze i/lub korzystniejszym ogólnym stanie rozwoju gospodarczego;
- silna konkurencja wewnątrzregionalna - na terenie województwa jest kilka powiatów o zbliżonym potencjale społeczno-gospodarczym, wykazujących podobny poziom atrakcyjności i konkurencyjności;
- stosunkowo mały potencjał Sępólna jako siedziby powiatu - Sępólno należy do najmniejszych w kraju (pod względem liczby ludności) siedzib powiatów, a dodatkowo część funkcji powiatowych zlokalizowano poza Sępólnem;
- wyrazisty charakter i wizerunek powiatu, utożsamianego z rejonem kulturowym Krajny;
- specyfika powiatu, na którą składają się: bardzo niskie wskaźniki gęstości zaludnienia, obecność tylko 4 gmin, ale aż 3 miast (małych lub bardzo małych, ale jednocześnie złożonym charakterze - Sępólno Krajeńskie należy od małych siedzib powiatów, Więcbork wykazuje potencjał zdecydowanie przewyższający typowe miejskie siedziby gmin, Kamień Krajeński jest małą miejską siedzibą gminy ze specyficzną funkcją zlokalizowaniu tu domów opieki społecznej), specyficzne warunki użytkowania gruntów (tereny rolno-leśne o korzystnych warunkach rozwoju turystyki), bardzo niski stopień uprzemysłowienia, wyjątkowo korzystne wskaźniki stanu środowiska przyrodniczego (powiat należy do najmniej zanieczyszczonych części województwa; znaczna część powiatu jest objęta ochroną);
- położenie w sąsiedztwie aż 7 powiatów i w rejonie styku 3 województw - co istotne zbiegające się tu części województw kujawsko-pomorskiego, pomorskiego i wielkopolskiego należą w każdym z województw do obszarów peryferyjnych - oddalonych od siedzib i od głównych pasm rozwoju - jednocześnie jednak przyrodnicze uwarunkowania rozwoju są tu zbliżone, a szereg uwarunkowań jest podobnych.

Podkreślić należy także fakt, że na atrakcyjność inwestycyjną powiatu sępoleńskiego, duży wpływ będą miały oceny stanu rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego (dla części inwestorów będzie to jeden z czynników wstępnej selekcji obszarów przed podjęciem decyzji o inwestowaniu). Jest to szczególnie istotne ze względu na położenie przy granicy z województwami pomorskim i wielkopolskim. Obszary pograniczne w tych województwach wykazują szereg podobnych cech w zakresie warunków fizycznogeograficznych,

demograficznych, charakteru funkcjonalnego, w zakresie wielu elementów posiadają więc podobną atrakcyjność. Tym bardziej istotny dla potencjalnego inwestora będzie więc ogólny klimat inwestycyjny i stan rozwoju województwa, w którym te obszary leżą. Niestety ogólna atrakcyjność województwa kujawsko-pomorskiego oceniana jest obecnie niżej, niż województwa pomorskiego, a zwłaszcza wielkopolskiego, a więc tym większa jest rola działalności marketingowych, mających na celu wytworzenie i utrzymanie przekonania, iż powiat sępoleński jest atrakcyjny inwestycyjnie.

SYSTEM PRZYRODNICZY POWIATU

CHARAKTERYSTYKA FIZYCZNO-GEOGRAFICZNA

Pod względem fizyczno-geograficznym, cały powiat sępoleński położony jest w obszarze mezoregionu Pojezierza Krajeńskiego, wchodzącego w skład makroregionu Pojezierzy Południowopomorskich. Krajobraz powiatu jest silnie zróżnicowany, co jest konsekwencją jego młodoglacjalnej genezy. Rzeźbę terenu, ukształtowaną w czasie ostatniego zlodowacenia, około 16,5 tys. lat temu, tworzą zarówno formy akumulacyjnej (czyli formy powstałe z odkładania materiału skalnego), jak i erozyjnej (czyli formy powstałe z jego wynoszenia) działalności glacialnej (czyli działalności lądolodu) i fluwioglacjalnej (czyli wód powstałych z topnienia lądolodu).

Powiat sępoleński należy na terenie województwa do tych obszarów, gdzie rzeźba terenu jest szczególnie atrakcyjna – cechuje się dużym urozmaicheniem i bogactwem form. Trzeba jednak stwierdzić, że występują tu spore zróżnicowania – powiat mimo, że nie należy do jednostek dużych, rozciąga się południkowo na długości prawie 40 km, a równoleżnikowo – na ok. 35 km, a rozpiętość ta jest wystarczająca dla powstania zróżnicowań.

Najpowszechniej występującą na terenie powiatu formą morfologiczną są płaskie i faliste równiny morenowe pokrywające zdecydowaną większość powierzchni wszystkich gmin. Na północy powiatu przeważa wysokość bezwzględna około 140 m npm (lokalnie nawet ponad 150 m npm), w części środkowej 130 - 140 m npm, a w części południowej około 130 m npm. W części zachodniej i południowo-zachodniej dominują równiny sandrowe, w znacznej mierze zalesione. W okolicach Więcborka, głównie na wschód od miasta (w kierunku Sośna i Wąwelnia) rzeźba ma charakter pagórkowaty (wysokości przekraczają 140 m npm); podobne urozmaichenie krajobrazu notuje się na północ od Kamienia Krajeńskiego, gdzie wyniesienia morenowe kształtują tzw. Góry Obkaskie z najwyższą na terenie województwa wysokością bezwzględną (188,9 m npm). W części południowo-wschodniej (pogranicze gmin Sośno i Koronowo) obserwuje się większe nagromadzenie kemów. Innym skupiskiem tych form jest na terenie powiatu okolica miejscowości Nowy Dwór - Wysoka. Wysokości bezwzględne dochodzą tu do 148 m npm. W części środkowo-wschodniej powiatu (okolice Sośna, Szynwałda, Niechorza) dodatkowym urozmaicheniem rzeźby są wały ozów. Opisane powyżej formy są genetycznie związane z tzw. subfazą (postojem czoła lądolodu) krajeńską.

Główne formy erozyjne to doliny rzek, przede wszystkim Sępolenki i Kamionki. Biegą one równoleżnikowo i zwłaszcza dolina Sępolenki poniżej Sępólna (na wschód od miasta) charakteryzuje się dosyć stromymi zboczami (w okolicach jeziora Niechorz różnica wysokości na stosunkowo krótkim odcinku wynosi około 40 m). Mniejsze rynny i dolinki cieków występują też w północno-wschodniej części powiatu. Charakterystyczną formą dosyć powszechną na terenie powiatu, są równiny o genezie organicznej - powstałe z zarastania jezior. Duże powierzchnie przez nie zajmowane obserwuje się głównie na wschód, północ i północny-wschód od Więcborka, ale także w okolicach Sośna i Tonina, w okolicach Zakrzewka, a w północnej części powiatu na wschód od Kamienia, w dolinie Kamionki. W okolicach miejscowości Szynwałd – Wysoka obniżenie takie nosi nazwę „łak mazurskich” i ma dużą wartość ekologiczną jako ostoję ptactwa. Sąsiedztwo opisywanych równin organicznych z wyniesieniami morenowymi, ozami i kemami, dodatkowo wzmacnia odczucie dużego zróżnicowania rzeźby terenu (dosyć duże wysokości względne).

Konsekwencją genezy form jest ich litologia, a tym samym charakter pokrywy glebowej. Gleby wykształcone na sandrach to przede wszystkim niezbyt przydatne dla rolnictwa gleby rdzawe i bielicoziemne. Obserwuje się je głównie w części zachodniej i południowej powiatu. Gleby powstałe na równinie morenowej to przede wszystkim gleby brunatne (w części centralnej) i płowe (centralna i północna część powiatu). W części wschodniej na terenach o większej wilgotności, dosyć duże są kompleksy gleb organicznych.

Przez teren powiatu biegnie dział wodny I-rzędu oddzielający dorzecza Wisły i Odry. W dorzeczu Odry położona jest gmina Więcbork, zachodnia część gminy Sośno oraz południowa (na południe od Sępolenki),

mniejsza część gminy Sępólno. W dorzeczu Wisły leży gmina Kamień, większa część gminy Sępólno oraz wschodnia część gminy Sośno. Głównymi rzekami w dorzeczu Wisły są Kamionka i Sępolenka, w dorzeczu Odry - Łobzonka i Orla.

Tab. Struktura użytkowania gruntów w gminach powiatu

Gmina	Powierzchnia użytków rolnych [ha]	Grunty orne [ha]	Sady [ha]	Łąki [ha]	Pastwiska [ha]	Lasy i grunty leśne [ha]	Pozostałe grunty i nieużytki [ha]	Ogólna powierzchnia gminy [ha]
Kamień Krajeński	11590	10484	38	608	460	3462	1269	16321
Sępólno Krajeńskie	14038	11931	73	1293	741	6292	2588	22918
Sośno	12331	10916	63	974	378	2777	1168	16276
Więcbork	14184	11855	99	1465	765	6372	3015	23571
% ogólnej powierzchni gminy								
Kamień Krajeński	71,0	64,2	0,2	3,7	2,8	21,2	7,8	100,0
Sępólno Krajeńskie	61,3	52,1	0,3	5,6	3,2	27,5	11,3	100,0
Sośno	75,8	67,1	0,4	6,0	2,3	17,1	7,2	100,0
Więcbork	60,2	50,3	0,4	6,2	3,2	27,0	12,8	100,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Okolo 40% powierzchni powiatu odwadnianych jest przez Łobzonkę (Łobzonkę; ogólna długość rzeki 72 km, pow. dorzecza 986 km²), stanowiącą zachodnią granicę powiatu w gminie Sępólno i częściowo Więcbork, przy czym część powiatu należy do bezpośredniej zlewni tej rzeki, a część za pośrednictwem dopływu Łobzonki - Orli (całkowita długość 58 km, pow. dorzecza 325 km²). Północna część powiatu leży w zlewni Kamionki (długość 61 km, pow. dorzecza 496 km²), która w gminie Kamień stanowi zachodnią granicę powiatu, natomiast środkowa (głównie w gminie Sępólno) przez Sępolenkę (Sępolnę; dł. ogólna 42 km, pow. dorzecza 196 km²). Południowo-wschodnia część gminy Sośno odwadniana jest przez mniejsze ciekі wpadające do rynny jezior Byszewskich.

Tab. Jeziora o powierzchni pow. 20 ha

nazwa	gmina	powierzchnia wg Instytutu Rybactwa Śródlądowego	objętość	głębokość max
Więcborskie	Więcbork	194,0	16206,2	18,5
Mochel	Kamień	172,2	11886	12,8
Sępoleńskie	Sępólno	157,5	7501,6	10,9
Stryjewo*	Więcbork	151,2	11313,8	16,4
Lutowskie	Sępólno	143,2	5492,3	12,1
Juchacz	Sępólno	68,5	b.d.	b.d.
Zakrzewskie	Więcbork	66,2	2574,9	7,5
Czarnuńskie	Więcbork	61,6	1642,6	6,0
Runowskie Duże	Więcbork	53,9	1274,0	4,3
Zamarte	Kamień	53,5	2915,9	10,4
Rościmińskie Duże	Więcbork	47,3	4462,0	23,6
Niechorz	Sępólno	43,8	1919,8	12,3
Niwskie	Kamień	40,5	2247,1	11,8
Ostrowo	Więcbork	35,9	997,6	6,0
Radzim	Kamień	35,1	490,6	2,9
Dziedno	Sośno	34,5		
Będgoskie	Więcbork	33,0	1771,2	9,5
Koniczne	Więcbork	31,5	1582,6	11,5
Mielec	Sępólno	26,6	562,7	4,6
Śmiłowskie	Więcbork	26,0	1182,4	10,8
Głębocek Duży	Więcbork	25,1	16470,0	14,0
Brzuchowo	Kamień	25,0		
Gardzinowo	Więcbork	20,5	462,0	10,4

*tylko około 60 % powierzchni jeziora na terenie powiatu; dane dla całego jeziora; Źródło: A. Choiński „Katalog jezior Polski”

Powiat należy do obszarów o relatywnie dużym wskaźniku jeziorności. W gminach Więcbork i Sępólno jest ona oceniana na około 3-4% powierzchni ogólnej gmin, w gminie Kamień na około 2-3%, a gmina Sośno lokowana jest w grupie gmin o jeziorności poniżej 1%. Łączna liczba jezior na terenie powiatu wynosi 63 (nazwanych 55). Na terenie gminy Więcbork jezior jest 31, w gminie Sępólno 17, w gminie Kamień - 12, w gminie Sośno - 3. Jezioro Więcborskie zaliczane jest do największych (7 pozycja) na terenie województwa pod względem objętości, która wynosi około 16,2 mln m³.

Pomijając jezioro Stryjewe, tylko w części położone na terenie powiatu, 4 jeziora liczą ponad 140 ha, a łącznie 23 jeziora ponad 20 ha.

Swoistą ciekawostką jest fakt bardzo wysokiej retencyjności jezior w zlewni górnej Orli (północna część gminy Więcbork). Na obszarze 86 km², liczba jezior jest tak duża, że wskaźnik jeziorności sięga 7%, natomiast ich objętość tak duża, że woda, którą gromadzą, mogłaby przykryć obszar zlewni na grubość 45 cm. Obydwa wskaźniki lokują ten obszar na 3 miejscu wśród zlewni w województwie.

Północną część powiatu, w gminie Kamień, na północny-wschód od miasta Kamień, obejmuje w niewielkim zasięgu, położony w większości na terenie powiatu chojnickiego, główny zbiornik wód podziemnych pn. „Zbiornik międzymorenowy Ogorzeliny” w utworach czwartorzędowych. Zaliczany jest do obszarów wysokiej ochrony (OWO). Ogólna pow. zbiornika wynosi 354 km², średnia głębokość ujęć 20 m, a szacunkowe zasoby dyspozycyjne - 20 tys. m³ na dobę.

Zachodnią część gmin Więcbork, Sępólno i w niewielkiej części Kamień (zalesione okolice Sypniewa, Lutowa, Dąbrowy) bardzo niewielkim fragmentem obejmuje główny zbiornik wód podziemnych w utworach trzeciorzędowych, oznaczony nr 127 i określany jako „Subzbiornik Złotów - Piła - Strzelce Krajeńskie”. Ogólna powierzchnia zbiornika wynosi prawie 3,9 tys. km², średnia głębokość ujęcia 100 m, zaś szacunkowe zasoby dyspozycyjne 186 tys. m³ na dobę. Zbiornik ten nie jest zaliczany do systemu obszarów najwyższej ochrony (ONO), ani obszarów wysokiej ochrony (OWO)

Prawie 19 tys. ha zajmują na terenie powiatu lasy i grunty leśne. Wskaźnik lesistości wynosił tym samym około 23% i należał do wyższych wśród powiatów ziemskich - większy udział lasów w ogólnej powierzchni notowały jedynie powiaty: tucholski, bydgoski, świecki i toruński. Spośród gmin powiatu, największe powierzchnie leśne występują w gminie Więcbork - 6,4 tys. ha, tj. ok. 27% ogólnej powierzchni leśnej na terenie powiatu, następnie: Sępólno - 6,3 tys. ha, tj. ok. 28% ogólnej powierzchni leśnej, Kamień - 3,5 tys. ha (21%) i Sośno - 2,8 tys. ha (17%).

Największe zwarte kompleksy leśne na terenie powiatu występują w części zachodniej (wzdłuż granicy powiatu na zachód od linii Sypniewo - Lutowo - Kamień - Zamarte) i środkowej (pogranicze gmin Sępólno i Więcbork, w dolinie Sępolenki, na pd. od Więcborka, na pd. od Sośna).

W składzie gatunkowym przeważa sosna (zwłaszcza lasy na sandrach), spotykane są także lasy wielogatunkowe z dębem, grabem, bukiem i innymi gatunkami liściastymi.

Lasy na terenie powiatu znajdują się w strukturze administracyjnej Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu – w Nadleśnictwach Runowo, Lutówko i Zamrzenica.

Lokalny klimat - warunki klimatyczne obserwowane w powiecie - jest typowy dla okolicznych obszarów (północno-zachodniej części województwa) i w żaden sposób nie wpływa pozytywnie lub ograniczająco na możliwości rozwoju. Pod względem przebiegu pogody, powiat zaliczany jest do klimatycznego regionu pomorskiego (o pośrednim wpływie Bałtyku). W obszarze Krajny lato (ze średnią temp. lipca pow. 18 st. C) trwa od 60 do 85 dni, zima (z temp. lutego -2 do -3 st. C) trwa od 70 do 90 dni, pokrywa śnieżna zalega około 60 - 70 dni.

STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Powiat sępoleński położony jest poza bezpośrednim sąsiedztwem dużych aglomeracji miejsko-przemysłowych, co eliminuje część zagrożeń komunalnych i przemysłowych generowanych przez te wielkie skupiska ludności i działalności gospodarczych.

Według przeprowadzonej w latach 1994-95 „Klasyfikacji gmin pod względem występowania zagrożeń środowiska” (przyjęto kryteria opisujące: poziom zanieczyszczenia powietrza, wód podziemnych, gleb, degradacji i dewastacji gruntów oraz zagrożenia hałasem), gminy Sępólno Krajeńskie i Sośno zaliczone zostały do tzw. grupy A (gminy, na których terenie praktycznie nie występują zagrożenia lub zagrożenia mają charakter

punktowy i ze względu na b. dobry stan środowiska nie było dotychczas potrzeby przeprowadzenia szczegółowych badań i pomiarów), natomiast gminy Kamień Krajeński i Więcbork do grupy B (gminy, na których terenie wyniki badań nie wskazują na występowanie ponadnormatywnych zanieczyszczeń i uciążliwości, mimo stwierdzonego antropogenicznego oddziaływania).

Z wymienionych powyżej względów, gminy powiatu nie są obszarem tak intensywnego i szczegółowego monitoringu ze strony Inspekcji Ochrony Środowiska, jak miasta i gminy o silnie rozwiniętym, niebezpiecznym dla środowiska, przemyśle. Stąd ilość dostępnych danych i informacji dotyczących stanu środowiska, jest znacznie mniejsza.

Dodatkową barierą analiz stanu środowiska na terenie powiatu jest szczupłość bazy informacyjnej na ten temat publikowanej w materiałach WIOŚ (np. w corocznym „Raporcie o stanie środowiska” dla powiatu sępoleńskiego nie publikuje się szeregu danych dostępnych dla innych powiatów) i Urzędu Statystycznego.

Na terenie powiatu nie notuje się przemysłowych emisji zanieczyszczeń powietrza (pyłowych i gazowych); powiat należy do grupy 5 powiatów (golubsko-dobrzyński, grudziądzki, mogileński, sępoleński, tucholski), w których nie notuje się tego typu zagrożeń środowiska; wg danych WIOŚ, w 2004 roku w powiecie zanotowano emisję zanieczyszczeń pyłowych na poziomie 29 t (co należało do wyjątkowo niskich wartości wśród powiatów i stanowiło 0,3% wojewódzkiej sumy emisji), z tej liczby 16 t pochodziło ze spalania paliw, a 13 t z zakładów przemysłowych; wg tej samej publikacji emisja zanieczyszczeń gazowych 2004 roku wynosiła 82 t (co również lokowało powiat wśród zdecydowanie najmniejszych emitentów; stanowiło to 0,12% sumy wojewódzkiej; cała emisja pochodziła ze spalania paliw).

Powiat należy do grupy 4 powiatów na terenie których nie wytwarza się i nie składa odpadów przemysłowych (aleksandrowski, sępoleński, tucholski, wąbrzeski); wielkość wytworzonych odpadów niebezpiecznych jest bardzo niska.

Według „Raportu o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego w 2005 roku” (publikacja Inspekcji Ochrony Środowiska), stan środowiska w powiecie na tle województwa przedstawia się następująco:

- na mapie emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, powiat został zaliczony do kategorii powiatów o najniższych emisjach
- na mapie średniego stężenia rocznego dwutlenku siarki, dla południowej części powiatu sępoleńskiego wskazuje się przeciętne (na tle województwa) stężenie, natomiast dla części północnej - niskie; warto jednak zauważyć, że na terenie powiatu nie zlokalizowano żadnej z ponad 40 stacji pomiarowych, stąd mapa ta w odniesieniu do powiatu nie powstała na podstawie rzeczywistych pomiarów, a jedynie na podstawie estymacji na bazie wyników ze stacji położonych poza powiatem;
- pod względem średniego stężenia rocznego dwutlenku azotu oraz dwutlenku siarki (metoda pasywna, badanie w II połowie 2004 i w I połowie 2005 r.) powiat wykazuje zdecydowanie najniższe wartości - są one ponad 2-krotnie niższe niż w powiatach o najwyższych stężeniach;
- na mapie średniego stężenia rocznego dwutlenku azotu, powiat lokuje się na tle województwa w strefie występowania przeciętnych wartości - są one wyższe na południu, a niższe na północnym-zachodzie;
- na mapie średniego rocznego stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀, powiat został zaliczony do obszarów o bardzo wysokim stężeniu (było ono nieco niższe na północy powiatu),
- na mapie maksymalnego stężenia tlenku węgla, powiat został zaliczony do obszarów o najniższym stężeniu - jest ono ok. 5-krotnie niższe od maksymalnego notowanego w województwie, przy czym w części północnej wartość ta jest jeszcze niższa;
- na mapie średniego rocznego stężenia benzenu, powiat został zaliczony do obszarów o średnim (w części południowej) i bardzo niskim (w części północnej) stężeniu;
- w corocznej ocenie jakości powietrza i klasyfikacji powiatów ze względu na ochronę zdrowia i ochronę roślin, powiat sępoleński uzyskał we wszystkich 10 badanych aspektach najwyższe oceny;
- stan czystości rzek na terenie powiatu oceniany był w roku 2004 - wówczas Kamionka na całej długości została zaliczona do III klasy, natomiast Sępoleńka powyżej Sępólna - do klasy III, a poniżej - do klasy IV; na tle większych rzek województwa były to oceny dosyć wysokie;
- zaledwie 7 jezior z terenu powiatu było w ostatnich kilku-kilkunastu latach przedmiotem badań WIOŚ; z tej liczby 2 charakteryzują się wskaźnikami pozwalającymi zaliczyć je do II klasy czystości (Juchacz, Lutowskie), 3 do klasy III (Mochel, Więcborskie, Zamarte), a 2 są pozaklasowe (Sępoleńskie, Zakerzewskie); powyższe dane trudno odnieść do badań stanu jezior w innych powiatach między innymi ze względu na różną liczbę badanych jezior - w powiecie brodnickim, gdzie zbadano ponad 40 jezior, notuje

się równie wysoki udział jezior klasy II (a nawet 2 jeziora klasy I), zróżnicowany jest stan jezior w powiecie włocławskim (gdzie zbadano aż 30 jezior) - notuje się tu dużo jezior klasy II ale jednocześnie dużo jezior pozaklasowych; w powiatach bydgoskim, grudziądzkim, lipnowskim, rypińskim i żnińskim stan czystości jest gorszy, lub co najwyżej porównywalny ze stwierdzonym w powiecie sępoleńskim, w sąsiednim powiecie tucholskim, gdzie również przebadano bardzo małą liczbę jezior (tylko 9) stan czystości jest nieco lepszy;

- wody podziemne badane są za pomocą stacji sieci krajowej w Sypniewie - bada się tu stosunkowo płytko zalegające wody czwartorzędowe (głębokość stropu zaledwie 4,6 m ppt) - w 2005 wodę sklasyfikowano tu jako IV klasy, a o klasyfikacji decydowało przekroczenie stężeń tlenków azotu oraz potasu;
- droga krajowa nr 25 jest wskazywana jako trasa przewozu materiałów niebezpiecznych - z którą wiąże się zwiększone ryzyko wystąpienia poważnej awarii; powiat jest w stosunkowo małym stopniu zagrożony - w większości powiatów liczba potencjalnych zagrożeń (związanych z komunikacją, występowaniem specyficznej infrastruktury technicznej lub też funkcjonowaniem zakładów przemysłowych) jest większa, niekiedy znacznie;
- w zakresie wielu zagadnień na terenie powiatu nie prowadzi się badań stanu środowiska - wychodzi się tu z założenia, że jako obszar o niskim stanie zanieczyszczeń, powiat może być poddawany rzadszym i niekoniecznie regularnych kontrolom - powyższe powoduje, iż zasób danych na temat poziomu zanieczyszczeń jest mniejszy, niż w przypadku powiatów cechujących się występowaniem sytuacji problemowych.

OCHRONA PRZYRODY

Powiat sępoleński charakteryzuje się dużym udziałem powierzchni chronionych oraz występowaniem kilku form ochrony przyrody. Łącznie powierzchnie chronione zajmują prawie 61,4 tys. ha, co stanowi 77,6% powierzchni ogólnej i wskaźnik ten jest zdecydowanie najwyższy wśród powiatów ziemskich. Dla porównania, powiat tucholski, który jest często utożsamiany z dużymi powierzchniami chronionymi ze względu na położenie w Borach Tucholskich, notuje wskaźnik równy zaledwie 64%, a spośród pozostałych powiatów jedynie w brodnickim udział ten przekracza 50% (55%). Powierzchnia zajmowana na terenie powiatu przez Krajeński Park Krajobrazowy stanowi aż 27% całej powierzchni zajmowanej na terenie województwa przez tę formę ochrony.

Najwyższą, pod względem prawnym, formą ochrony na terenie powiatu, jest 5 rezerwatów przyrody:

a) Buczyna

Rok utworzenia: 2001

Powierzchnia całkowita: 20,01 ha

Gmina: Sępólno Krajeńskie

Nadleśnictwo: Lutówko

Typ rezerwatu: leśny

Cel ochrony: żyzna buczyna niżowa z licznymi gatunkami chronionymi (115 gatunków roślin naczyniowych)

b) Dęby Krajeńskie

Rok utworzenia: 2001

Powierzchnia całkowita: 45,83 ha

Gmina: Sępólno Krajeńskie

Nadleśnictwo: Lutówko

Typ rezerwatu: leśny

Cel ochrony: zespół lasu dębowo-grabowego z licznymi, chronionymi gatunkami roślin

c) Gaj Krajeński

Rok utworzenia: 1965

Powierzchnia całkowita: 10,27 ha

Gmina: Sępólno Krajeńskie

Nadleśnictwo: Runowo

Typ rezerwatu: leśny

Cel ochrony: drzewostan bukowy na siedlisku grądowym, z charakterystycznym runem

d) Lutowo

Rok utworzenia: 1955

Powierzchnia całkowita: 19,39 ha

Gmina: Sępólno Krajeńskie

Nadleśnictwo: Runowo

Typ rezerwatu: leśny

Cel ochrony: fragment boru bagiennego

e) Wąwelno

Rok utworzenia: 1958

Powierzchnia całkowita: 4,72 ha

Gmina: Sośno

Nadleśnictwo: Runowo

Typ rezerwatu: leśny

Cel ochrony: las liściasty z wiekowymi okazami dębu, jesionu, buku i stanowiskiem brekinii

Wielkopowierzchniową formą ochrony przyrody jednoznacznie utożsamianą z powiatem sępoleńskim i z rejonem Krajny, jest **Krajeński Park Krajobrazowy**. Powstał w 1998 roku na mocy Rozporządzenia Nr 24/98 Wojewody Bydgoskiego z dnia 17 sierpnia 1998 r. (Dz. U. Woj. Bydg. Nr 61 z 1998 r. poz. 344). Siedzibą Parku jest Więcbork.

Główną ideą Parku jest poza działalnością wynikającą z obowiązków ochrony przyrody, promocja walorów krajobrazu i tradycji kulturowych Krajny. Park jest pierwszą na terenie województwa jednostką tego typu, powołaną z inicjatywy lokalnej społeczności.

W Rozporządzeniu, na mocy którego powstał Park, zawarto główne cele, jakie przez władzami Parku stawiają samorządy terytorialne:

- ochronę zachowanych naturalnych ekosystemów stanowiących źródła dla 9 rzek,
- przeciwdziałanie erozji na wzgórzach morenowych oraz stepowienia terenu, poprzez zapobieganie nieuzasadnionym naruszeniom powierzchni ziemi i właściwą gospodarkę zadrzewieniową,
- pomoc samorządom w zakresie ochrony gleb, wód, stosowania bezpiecznych środków ochrony roślin i prowadzenia zdrowej żywności,
- prowadzenie działań promocyjnych, propagujących walory przyrodnicze, kulturowe, historyczne i krajobrazowe, zmierzające do podniesienia atrakcyjności turystycznej Regionu Krajny.

Tab. Ochrona przyrody w gminach powiatu

Jednostka terytorialna	rezerwaty przyrody	parki krajobrazowe razem	obszary chronionego krajobrazu	użytki ekologiczne	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]
Kamień Krajeński	0	15 835,0	0	18,5	0
Sępólno Krajeńskie	95,5	22 066,0	0	214,4	264,2
Sośno	4,7	455,0	815,0	63,3	0
Więcbork	0	22 283,0	0	184,0	370,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Charakterystycznymi wyróżnikami Parku są:

- rolniczy charakter gmin tworzących Park i rolnicze użytkowanie większości jego powierzchni oraz stosunkowo mały stopień zalesienia (około 30%),
- zróżnicowany krajobraz młodogłacjalny, z licznymi formami erozyjnymi i akumulacyjnymi: ozami, kemami, drumlinami, rynnami, wzgórzami, sandrami;
- bogata sieć terenów podmokłych, jezior, bagien, z rozwijającymi się siedliskami lasów olsowych,
- duża liczba jezior, w tym część położona w bardzo atrakcyjnych krajobrazowo systemach rynien,
- zróżnicowany drzewostan, w tym dęby, graby, buki, lipy, klony;
- obecność 5 rezerwatów przyrody i zespołu przyrodniczo-krajobrazowego,
- obfita roślinność zielna oraz specyficzna roślinność torfowisk,
- obecność licznych gatunków zwierząt.

W sferze kulturowej na uwagę zasługują elementy dawnego charakterystycznego budownictwa mieszkalno-gospodarczego oraz inne obiekty dziedzictwa kultury Krajniaków, a w kilkunastu miejscowościach zachowały się atrakcyjne zabytki (głównie kościoły, pałace, parki, zespoły folwarczne, tradycyjne chałupy oraz założenia architektoniczne).

Park po utworzeniu zwiększał swoją powierzchnię (ostatnia duża zmiana dotyczyła włączenie w granice parku większości gminy Kęsowo i obecnie obejmuje także gminy Mrocza i Kęsowo spoza powiatu sępoleńskiego). Obecnie powierzchnia KPK wynosi prawie 740 km kw. Powstał z inicjatywy lokalnej społeczności - celem jego utworzenia i istnienia jest zachowanie unikalnego środowiska przyrodniczego, swoistych cech krajobrazu oraz wartości kulturowych charakterystycznych dla Pojezierza Krajńskiego. Leży w centralnej części Pojezierza Krajńskiego, swoimi granicami obejmuje tereny następujących gmin: Więcbork, Sępólno Krajńskie, Kamień Krajński, Kęsowo Mrocza i (w bardzo niewielkiej powierzchni) Sośno. W granicach KPK znajdują się lasy administrowane przez nadleśnictwa: Lutówko, Runowo, Zamrzenica. Występują tu liczne, dobrze zachowane formy morfologiczne związane z glacialnym cyklem rzeźbotwórczym, takie jak: ozy (największe nagromadzenie w województwie), drumliny, kemy, wzgórza morenowe i rynny jeziorne. Rzeźba terenu KPK jest bardzo zróżnicowana. Wzgórza morenowe osiągają znaczne wysokości (np. w okolicy Więcborka, Jastrzębia). W Parku znajduje się najwyższy położony punkt województwa kujawsko-pomorskiego (Czarna Góra w tzw. Górach Obkaskich - 189 m n.p.m.). Charakterystyczną cechą obszaru jest jego położenie na głównym wododziale I-rzędu Wisły - Odry. Park ma bogatą sieć hydrograficzną. Bierze stąd początek 9 rzek, a 59 zbiorników wodnych układa się w ciągi rynnowe jezior sypniewskich, więcborskich i sępoleńskich. Główną rzeką Parku jest Orla, która bierze początek z rozległego torfowiska Messy. Jest to jeden z pięciu w województwie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. W dalszym biegu Orli leży kolejne duże torfowisko, tzw. Łąki Mazurskie. Wiele dawnych bagien osuszono i zamieniono w łąki. Jednakże z uwagi na coraz częstsze porzucanie uprawy na tych terenach rozpoczyna się sukcesja wtórna i dochodzi do wtórnego zabagnienia, a w konsekwencji - do powstawania lasów olsowych. Lesistość obszaru wynosi około 30%. Wzgórza morenowe porastają lasy grądowe. Względnie zasobne siedliska tworzą dogodne warunki do wzrostu dębów, graba, buka; domieszkę stanowi lipa drobnolistna i klony (zespół buczyny pomorskiej). W obniżeniach częste są tęgijesionowo-wiązowe. Za pomniki przyrody na terenie Parku uznano około 700 obiektów, a za użytki ekologiczne - około 80 obiektów. Użytki ekologiczne są pozostałościami ekosystemów mających znaczenie dla zachowania unikatowych typów środowisk i ich zasobów genowych. Na terenie powiatu są to: bagna, pastwiska, trzcinowiska, zabagnione łąki i pastwiska, zadrzewienia. Chronione są na mocy Rozporządzenia Nr 346/94 Wojewody Bydgoskiego z dnia 30 grudnia 1994 r. i Rozporządzeniem Nr 323/95 Wojewody Bydgoskiego z dnia 29 grudnia 1995 r. Gminy Sępólno i Więcbork wyróżniają się bardzo dużą powierzchnią użytków ekologicznych.

Liczne są tu jeziora, oczka śródpolne i cierniste zarośla. Pełnią one niezwykle ważną funkcję w zachowaniu równowagi ekosystemów rolniczych, przyczyniając się do wzrostu ilości i jakości plonów. Specjalnej uwagi wymagałyby roślinność torfowisk. Należy zasygnalizować występowanie rosiczek, borówki bagiennej, modrzewnicy zwyczajnej, bagna zwyczajnego, turzycy bagiennej i żurawiny błotnej. Odrębną i ciekawą grupą roślin są porosty. Flora ich na Wysoczyźnie Krajńskiej jest obfita, lecz słabo poznana. Ogromne bogactwo siedlisk i zróżnicowany krajobraz to doskonałe środowisko życia wielu gatunków zwierząt. Spośród ssaków żyje tu m.in. bóbr europejski, wydra, sarna, jeleń i dzik. Z ptaków spotykamy bociana czarnego, bielika, żurawia - ten ostatni niekiedy w wielkich stadach.

Na terenie gminy Sępólno znajduje się **zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Messy”**, będący największą spośród 5 tego typu form ochrony na terenie województwa. Został utworzony Rozporządzeniem Nr 14/97 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 kwietnia 1997 roku. Przedmiotem ochrony jest duży obszar torfowiska wysokiego z fragmentami lasu naturalnego: boru bagiennego i boru świeżego. Na terenie zespołu występują rzadkie i chronione gatunki roślin, min. bagno zwyczajne (*Ledum palustre*), rosiczki (*Drosera rotundifolia*, *Drosera longifolia*), borówka bagienna (*Vaccinium uliginosum*), żurawina błotna (*Oxycoccus quadripetaus*), modrzewnica zwyczajna (*Andromeda polifolia*) i widłak jałowcowaty (*Lycopodium annotinum*). Jego obszar wynosi 653,91 ha

W gminie Sośno ustanowiono Rozporządzeniem nr 9/91 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 roku **Obszar Chronionego Krajobrazu Ozów Wielowickich** o ogólnej powierzchni 815 ha (jest to jeden z

najmniejszych OChK na terenie województwa). Cały obszar znajduje się w granicach zasięgu nadleśnictwa Runowo. Obejmuje swym zasięgiem tereny w centralnej części obrębu leśnego Sośno. Charakteryzuje się występowaniem młodego krajobrazu polodowcowego a w szczególności unikatowymi formami akumulacji fluwioglacjalnej - tzw. ozami.

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

DEMOGRAFICZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU POWIATU

Liczba ludności

Gminy powiatu charakteryzują się dosyć dużym zróżnicowaniem liczby mieszkańców - liczą od 5,1 do 15,9 tys. mieszkańców, a więc rozpiętość jest ponad 3-krotna. Największa gmina – Sępólno Krajeńskie – stanowi aż 39% ogółu ludności powiatu, kolejna – Więcbork – prawie 32%. Pozostałe dwie gminy są znacznie mniejsze – Kamień Krajeński to niespełna 17%, a Sośno – prawie 13% mieszkańców powiatu. Pod względem liczby mieszkańców wiejskich, dysproporcje są znacznie mniejsze, gdyż o ile najmniejsza gmina – Kamień – liczy 4,6 tys. mieszkańców wiejskich, to najludniejsza – Więcbork – tylko 7,2 tys. a więc obserwuje się zaledwie 1,5-krotną różnicę.

Ponad 42% mieszkańców powiatu zamieszkuje miasta, z których Sępólno liczy 9,3 tys. i jest znacznie większe od Więcborka – 5,9 tys. i Kamienia – 2,3 tys. Obiektywnie wszystkie miasta powiatu zaliczają się jednak do jednostek małych (Sępólno – 24. lokata wśród 52 miast, zaledwie 0,73% ludności miejskiej województwa) lub bardzo małych (Więcbork – 30., a Kamień Krajeński – 46 lokata) w skali województwa

Gminy powiatu na tle województwa należą do jednostek małych lub średnich. Do tej drugiej kategorii zaliczają się: Sępólno Krajeńskie (19. pozycja wśród 144 gmin) oraz Więcbork (28. pozycja), natomiast małe to Kamień (75. pozycja) i Sośno (98. pozycja).

Uwzględniając tylko ludność wiejską, wszystkie jednostki lokują się na pograniczu gmin małych i średnich, zajmując lokaty (wśród 127 obszarów wiejskich województwa²), odpowiednio: Więcbork – 37., Sępólno – 44., Sośno – 72. i Kamień – 91.

Gęstość zaludnienia w gminach powiatu jest bardzo mała na tle województwa. Potwierdzają to różne wskaźniki gęstości (zależnie od sposobu przedstawiania tego zjawiska), i tak:

- ogólny wskaźnik gęstości zaludnienia (przy średniej wojewódzkiej równej 115 osób / 1 km²) wynosi w powiecie od 31 w gminie Sośno do 69 w gminie Sępólno, przy czym gmina Sępólno lokuje się na 46. pozycji w województwie, a gmina Sośno – na 139 (wśród 144 gmin);
- ogólny wskaźnik dla ludności wiejskiej (przy średniej wojewódzkiej równej 46 osób / 1 km²) jest w powiecie niezwykle wyrównany (żaden inny powiat województwa nie wykazuje takiej homogeniczności) i wynosi 29 w gminie Kamień Krajeński, 30 w gminie Sępólno i 31 w gminach Więcbork i Sośno (daje to gminom powiatu lokaty 113-119 wśród 127 obszarów wiejskich);
- wskaźnik gęstości zaludnienia ludności wiejskiej odniesiony do powierzchni bez lasów, łąk i pastwisk (średnia dla województwa 68) wynosi w powiecie od 40 (w gminie Kamień – 126. pozycja na 127 jednostek), przez 42 w gminie Sośno (125. pozycja), 48 w gminie Sępólno (115. pozycja) po 51 w gminie Więcbork (gmina o największej gęstości zaludnienia notuje wskaźnik na poziomie 75% średniej, co daje dopiero 105 lokatę wśród 127 jednostek).

Podkreślić należy, że bez względu na sposób przedstawiania gęstości zaludnienia, żadna z gmin powiatu nie notuje wskaźnika zbliżonego do średnich wojewódzkich. Powiat jest więc zdecydowanie najsłabiej zaludnioną częścią województwa biorąc pod uwagę gęstość zaludnienia na obszarach bez lasów, łąk i pastwisk. Wskaźnik ten jest uważany za najbardziej miarodajny, gdyż dotyczy obszarów faktycznie zamieszkałych i na których prowadzi się aktywności gospodarcze.

² Jako obszar wiejski należy rozumieć gminę wiejską lub wiejską część gminy miejsko-wiejskiej.

Tab. Liczba ludności gmin powiatu

gmina	liczba ludności	w tym ludność wiejska	w tym ludność miast	% udział ludności powiatu	% udział ludności wiejskiej powiatu
Kamień Krajeński	6864	4566	2298	16,7	19,4
Sępólno Krajeńskie	15921	6650	9271	38,8	28,2
Sośno	5145	5145	-	12,6	21,8
Więcbork	13052	7201	5851	31,8	30,6
powiat razem	40982	23562	17420	100,0	100,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Liczba ludności na tle gmin województwa

gmina	parametr	na tle 144 gmin województwa	na tle 127 obszarów wiejskich	na tle 52 miast
Kamień Krajeński	pozycja	75	91	46
	% udział w ludności	0,33	0,57	0,18
Sępólno Krajeńskie	pozycja	19	44	24
	% udział w ludności	0,77	0,83	0,73
Sośno	pozycja	98	72	-
	% udział w ludności	0,25	0,64	
Więcbork	pozycja	28	37	30
	% udział w ludności	0,63	0,90	0,46

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Zmiany liczby ludności na terenie powiatu

Jednostka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	zmiany 1997-2006	zmiany 1997-2006
Gmina												
Kamień Krajeński	7128	7142	6843	6875	6912	6929	6927	6904	6890	6864	96,3	-264
Sępólno Krajeńskie	15939	15861	15608	15684	15706	15737	15809	15782	15920	15921	99,9	-18
Sośno	5257	5228	5077	5059	5100	5129	5135	5105	5084	5145	97,9	-112
Więcbork	13548	13617	13077	13080	13021	13073	12993	13047	13001	13052	96,3	-496
Miasta												
Kamień Krajeński	2336	2346	2274	2277	2273	2325	2301	2276	2271	2298	98,4	-38
Sępólno Krajeńskie	9162	9141	9058	9108	9127	9159	9196	9174	9254	9271	101,2	109
Więcbork	5665	5624	5955	5921	5863	5867	5832	5812	5768	5851	103,3	186
Obszary wiejskie												
Kamień Krajeński	4792	4796	4569	4598	4639	4604	4626	4628	4619	4566	95,3	-226
Sępólno Krajeńskie	6777	6720	6550	6576	6579	6578	6613	6608	6666	6650	98,1	-127
Sośno	5257	5228	5077	5059	5100	5129	5135	5105	5084	5145	97,9	-112
Więcbork	7883	7993	7122	7159	7158	7206	7161	7235	7233	7201	91,3	-682
Powiat razem												
powiat razem	41872	41848	40605	40698	40739	40868	40864	40838	40895	40982	97,9	-890
obszary wiejskie	24709	24737	23318	23392	23476	23517	23535	23576	23602	23562	95,4	-1147
miasta	17163	17111	17287	17306	17263	17351	17329	17262	17293	17420	101,5	257
% ogółu ludności powiatu sępoleńskiego												
Kamień Krajeński	17,0	17,1	16,9	16,9	17,0	17,0	17,0	16,9	16,8	16,7		
Sępólno Krajeńskie	38,1	37,9	38,4	38,5	38,6	38,5	38,7	38,6	38,9	38,8		
Sośno	12,6	12,5	12,5	12,4	12,5	12,6	12,6	12,5	12,4	12,6		
Więcbork	32,4	32,5	32,2	32,1	32,0	32,0	31,8	31,9	31,8	31,8		
udział miast	41,0	40,9	42,6	42,5	42,4	42,5	42,4	42,3	42,3	42,5		

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

W okresie ostatnich 10 lat gminy powiatu notują stosunkowo niewielkie wahania liczby ludności. Łącznie w roku 2006 powiat liczył aż o 890 osób mniej, niż w roku 1997, przy czym spadek ten na obszarach wiejskich wyniósł aż 1147 osób, podczas gdy w miastach zanotowano wzrost zaludnienia o 257 osób. Warto zauważyć, że największy spadek zanotowano między rokiem 1997, a 1999 – od tego czasu liczba mieszkańców powiatu nie

maleje, a stopniowo, aczkolwiek bardzo powoli – rośnie. W okresie 1997-2006 zmniejszyła się ludność każdej z gmin – w najmniejszym zakresie Sępólno (symboliczny spadek o 0,1%), w największym stopniu – w gminach Kamień i Więcbork (o 3,7%, przy czym bezwzględnie w gminie Więcbork jest to aż 0,5 tys. osób). W tym samym okresie maleje także liczba ludności wszystkich obszarów wiejskich – w gminach Sępólno i Sośno spadek ten jest dosyć mały (około 2%), ale w gminie Kamień wynosi on prawie 5%, a w gminie Więcbork – aż 9%. Tak duży spadek (bezwzględnie jest to prawie 700 osób) jest już poważnym zagrożeniem dla przyszłości gminy.

W miastach powiatu notuje się stagnację, przy czym w Więcborku i Sępólnie powolne zmiany liczby mieszkańców mają charakter pozytywny (w jednym i drugim przypadku w ciągu 8 ostatnich lat zanotowano wzrost o ponad 200 osób), to w Kamieniu przez cały czas utrzymuje się zbliżona liczba mieszkańców.

Tab. Gęstość zaludnienia - ogółem

gmina	wskaźnik ogółem		wskaźnik dla obszarów bez lasów, łąk i pastwisk	
	wartość	pozycja na tle 144 gmin	wartość	pozycja na tle 144 gmin
Kamień Krajeński	42	115	59	117
Sępólno Krajeńskie	69	46	110	42
Sośno	31	139	42	144
Więcbork	55	75	89	59
województwo	115		168	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Gęstość zaludnienia – ludność wiejska

gmina (obszary wiejskie)	wskaźnik ogółem		wskaźnik dla obszarów bez lasów, łąk i pastwisk	
	wartość	pozycja na tle 127 obszarów wiejskich	wartość	pozycja na tle 127 obszarów wiejskich
Kamień Krajeński	29	119	40	126
Sępólno Krajeńskie	30	118	48	115
Sośno	31	114	42	125
Więcbork	31	113	51	105
województwo	46		68	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Ruch naturalny

W ostatniej dekadzie na terenie powiatu (zgodnie z tendencją panującą w całym kraju) obserwowany był spadek liczby urodzeń, przy czym dane pozwalają przypuszczać, że w roku 2004 miało miejsce przełamanie trendu, gdyż w kolejnych 2 latach liczba urodzeń była już wyraźnie wyższa. Maksymalną liczbę urodzeń w ciągu ostatnich 10 lat notowano w roku 1997 (prawie 600 urodzeń), minimalną – w roku 2004 (431). Wartości dla lat 2005 i 2006 (470 i 525) są już zdecydowanie korzystniejsze. To wyraźne wybiecie obserwuje się zwłaszcza w gminach: Sośno (gdzie minimum wystąpiło w 2003 roku) i Więcbork (minimum w 2004), podczas gdy w gminach Sępólno i Kamień sytuacja jest wciąż nieustabilizowana i notowane są coroczne wahania.

Sytuacja na terenie powiatu jest jednak mocno zróżnicowana i to zarówno w ujęciu poszczególnych gmin, jak też wskutek wyraźnych różnic między ludnością miejską, a wiejską:

- na obszarach wiejskich powiatu - w gminach Kamień, Sępólno i Więcbork coroczne wskaźniki (urodzenia na 1000 mk) były prawie zawsze korzystniejsze od przeciętnej dla obszarów wiejskich województwa (w niektórych latach notowano bardzo duże dysproporcje na korzyść gmin powiatu – przy średniej wojewódzkiej na poziomie 10-11/1000 mk w niektórych latach w gminach spotykane były wskaźniki 14-17/1000);
- w gminie Sośno przez wiele lat wskaźniki były niższe, lub znacznie niższe od średniej, przy czym w ostatnich 2 latach są one wyraźnie wyższe od średniej, a także najwyższe w powiecie;
- w mieście Kamień jeszcze kilka lat temu wskaźniki były korzystniejsze od średniej dla miast, podczas gdy obecnie są zazwyczaj mniej korzystne;

- odwrotna jest sytuacja Więcborka – gdzie kilka lat temu miało miejsce odwrócenie sytuacji z niekorzystnej na korzystną;
- miasto Sępólno wykazuje przebieg wskaźników zbliżonych do średnich, aczkolwiek często nieco niższe.

Wskaźnik zgonów na terenie województwa notuje w ostatniej dekadzie następujący przebieg: powolny (ogólnie, gdyż na obszarach wiejskich – dosyć silny) spadek do okresu 2002-04, po czym stagnacja na obszarach wiejskich i zauważalny wzrost w miastach (przeciętnie na terenie całego województwa zauważa się już niewielki wzrost zgonów po minimum z lat 2001-02). Przeciętnie rocznie na terenie powiatu umiera 340-400 osób (maksymalnie w roku 1997 – 405, minimalnie – w roku 2006 – tylko 330). Na terenie powiatu nie są jednak jednoznacznie obserwowane tendencje typowe dla województwa – teoretycznie po minimum z lat 2001-02 w kolejnych 3 latach nastąpiły wzrosty wskaźnika, ale jednocześnie w roku 2006 jego wartość jest zdecydowanie najniższa w całym analizowanym okresie. Na uwagę zasługuje też fakt, że przeciętny wskaźnik zgonów w powiecie jest znacznie korzystniejszy od średniej wojewódzkiej – różnica wynosi co najmniej 0,5/1000 a często jest znacznie wyższa (rekordowa w roku 2006 wynosi aż 1,4/1000 co oznacza, że liczba zgonów na terenie powiatu była o około 60 niższa, niż wynikałoby to ze średniej wojewódzkiej).

Gminy powiatu wykazują tu bardzo duże zróżnicowania:

- na obszarach wiejskich wszystkie gminy w ostatnich latach wykazują wskaźniki korzystniejsze od średnich, przy czym wartości notowane w gminie Kamień są wyjątkowo niskie;
- w mieście Więcbork wskaźnik jest porównywalny ze średnią dla miast;
- w mieście Sępólno wskaźnik jest znacznie korzystniejszy od średniej (w ogóle w skali całego powiatu, miasto Sępólno jest jednostką o najniższym wskaźniku zgonów);
- miasto Kamień prezentuje wyjątkowo wysokie wskaźniki – w niektórych latach są one ponad dwukrotnie wyższe niż w Sępólnie Krajeńskim.

Konsekwencją przebiegu urodzeń i zgonów jest przyrost naturalny. W powiecie jest on zdecydowanie korzystniejszy, niż w skali województwa, choć w miastach Kamień i (w dużo mniejszym stopniu) Więcbork, notuje się wartości ujemne, wskazujące na przewagę zgonów.

Przed wszystkim należy zwrócić uwagę na następujące aspekty tego zagadnienia:

- przyrost naturalny, zwłaszcza w skali poszczególnych gmin, cechuje się dużą zmiennością, co jest konsekwencją zmienności przebiegu urodzeń i zgonów – coroczne wahania wartości i wskaźnika przyrostu naturalnego są znaczne;
- w skali całego powiatu nigdy nie miała miejsce sytuacja przewagi zgonów nad urodzeniami – minimalny przyrost w roku 2004 wyniósł 74 osoby, maksymalny – w roku 2006 – aż 195 osób;
- wskaźnik przyrostu na 1000 mk w skali powiatu wynosi w ostatnich latach od 1,8 do 4,8/1000 mk, podczas gdy w w skali całego województwa jego wartość wynosi zaledwie 0,5-0,9/1000 mk.

Należy zwrócić uwagę na zróżnicowania wewnątrzpowiatowe:

- zdecydowanie pozytywnie wyróżnia się miasto Sępólno, które w ostatnich latach notuje wskaźniki dodatnie, niekiedy dosyć wysokie (tym bardziej jest to istotne, ponieważ przeciętnie w województwie miasta notują wskaźniki ujemne; także pozostałe miasta w powiecie wykazują znacznie gorszą sytuację w tym zakresie);
- miasto Więcbork w ostatnich 10 analizowanych latach aż 5 razy wykazywało przyrost ujemny, choć generalnie wskaźniki dodatnie niwelują wskaźniki ujemne i ogólny bilans jest dodatni;
- miasto Kamień wykazuje bardzo niekorzystne wskaźniki, będące konsekwencją niezwykle wysokich wskaźników zgonów – spośród ostatnich 10 lat, tylko 2 razy przyrost był dodatni, a notowane wskaźniki ujemne są bardzo wysokie – łącznie w ciągu 10 ostatnich lat w tym mieście przewaga liczby zgonów nad urodzeniami wyniosła 69 osób;
- wszystkie obszary wiejskie wykazują sytuację bardzo korzystną, przy czym w ciągu ostatnich 5 lat zdecydowanie najlepiej prezentuje się gmina Kamień, następnie Więcbork, Sępólno i Sośno.

Ruch migracyjny

Powiat sępoleński to obszar o wieloletnim ujemnym saldzie migracji. W okresie 10 lat (1997-2006) łącznie z 4 gmin powiatu wymeldowało się ponad 5,9 tys. osób, podczas gdy liczba zameldowań wynosiła 4,8 tys. Różnica wyniosła więc ponad 1,1 tys. Wartości te nie są tożsame z sumą dla powiatu, ponieważ istnieje możliwość że

część osób wymeldowujących się z którejś z gmin powiatu, melduje się na terenie innej z gmin. Niemniej jednak na uwagę zasługuje fakt, że w każdej z gmin wielkość odpływu przewyższała, niekiedy znacznie, wielkość napływu.

Spośród gmin powiatu te niekorzystne procesy w największym stopniu dotyczą gminę Sośno – saldo stanowi tu prawie 5% liczby mieszkańców z początku analizowanego okresu. W gminie Więcbork wskaźnik ten wynosi 3,2%, w gminie Kamień – 2,9% a w gminie Sępólno – tylko 1,5%. Bezwzględna wartość wieloletniego salda w gminie Więcbork przekracza 430 osób, podczas w pozostałych gminach wynosi 200-250.

Obszary wiejskie gmin generują bardzo duże odpływy mieszkańców – na terenie gminy Kamień saldo wieloletnie wynosi 300 osób (czyli ponad 6% stanu ludności z roku 1997), a nawet w najlepszych gminach – Sępólno i Więcbork saldo przekracza 3% stanu ludności z roku 1997.

Odmierna sytuacja ma miejsce w miastach powiatu, które pod tym względem bardzo się różnią. Kamień Krajeński prezentuje wysokie wieloletnie saldo dodatnie (które częściowo niweluje bardzo wysokie saldo ujemne na obszarach wiejskich) – wprawdzie przewaga napływu nad odpływem wynosi tu niespełna 100 osób ale ze względu na małą liczbę ludności miasta wskaźnik względny jest bardzo wysoki (ponad 4% stanu ludności z roku 1997). W mieście Sępólno notuje się praktycznie równowagę między napływem a odpływem, natomiast w Więcborku odpływ jest zdecydowanie wyższy – bezwzględnie jest to prawie 200 osób (także wskaźnik jest dosyć wysoki).

Tab. Migracje w gminach powiatu

Gmina	Napływ (suma 1997-2006)	Odpływ (suma 1997-2006)	Saldo migracji (suma 1997-2006)	Saldo migracji jako % ludności z roku 1997
Gminy				
Kamień Krajeński	981	1185	-204	-2,9
Sępólno Krajeńskie	1929	2170	-241	-1,5
Sośno	649	905	-256	-4,9
Więcbork	1248	1679	-431	-3,2
Miasta				
Kamień Krajeński	492	396	96	4,1
Sępólno Krajeńskie	1074	1095	-21	-0,2
Więcbork	533	721	-188	-3,3
Obszary wiejskie				
Kamień Krajeński	489	789	-300	-6,3
Sępólno Krajeńskie	855	1075	-220	-3,2
Sośno	649	905	-256	-4,9
Więcbork	715	958	-243	-3,1
gminy powiatu razem	4807	5939	-1132	-2,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Analizując zmiany napływu i odpływu w badanym 10-leciu, należy zwrócić uwagę na następujące cechy szczególne:

- wielkość napływu w większości gmin przez cały badany okres jest podobna – wyróżnia się tylko gmina Więcbork, gdzie zarówno w mieście, jak i na obszarach wiejskich, w ostatnich latach napływ jest wyraźnie wyższy, niż wcześniej (w pierwszej połowie badanego okresu wyniósł łącznie 532, a drugiej – 716)
- wielkość odpływu jest w skali gmin bardziej zróżnicowana - w gminach Kamień i Sępólno jest ona podobna w całym badanym okresie, w gminie Sośno w drugiej połowie jest wyraźnie (o około 20%) niższa, podczas gdy w gminie Więcbork – wyraźnie (o ok. 15%) - wyższa (ten wzrost odpływu dotyczy wyłącznie miasta)
- saldo migracji w gminach Kamień i Sępólno ulegało stopniowemu pogarszaniu (coraz wyższy odpływ), podczas gdy w gminie Więcbork zanotowano zauważalną poprawę salda w drugiej części analizowanego okresu, a w gminie Sośno jest ono zdecydowanie lepsze.

Tab. Szczegółowy przebieg migracji na terenie powiatu w latach 1997-2006

NAPŁYW										
Jednostka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gminy										
Kamień Krajeński	109	86	104	108	96	76	96	92	105	109
Sępólno Krajeńskie	224	191	193	166	176	181	215	198	194	191
Sośno	62	68	51	61	78	76	79	34	51	89
Więcbork	128	91	113	100	100	96	138	157	150	175
Miasta										
Kamień Krajeński	49	51	54	50	43	39	52	44	60	50
Sępólno Krajeńskie	114	116	109	89	102	110	134	96	105	99
Więcbork	45	36	43	44	49	42	59	52	68	95
Obszary wiejskie										
Kamień Krajeński	60	35	50	58	53	37	44	48	45	59
Sępólno Krajeńskie	110	75	84	77	74	71	81	102	89	92
Sośno	62	68	51	61	78	76	79	34	51	89
Więcbork	83	55	70	56	51	54	79	105	82	80
powiat razem	523	436	461	435	450	429	528	481	500	564
ODPŁYW										
Jednostka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gminy										
Kamień Krajeński	112	117	138	114	105	101	124	100	118	156
Sępólno Krajeńskie	240	233	232	172	181	218	219	199	234	242
Sośno	116	111	97	79	107	67	86	80	72	90
Więcbork	163	129	164	147	171	138	195	164	178	230
Miasta										
Kamień Krajeński	40	28	37	43	39	36	55	35	36	47
Sępólno Krajeńskie	117	116	125	75	95	105	113	109	109	131
Więcbork	48	47	55	58	87	78	86	70	96	96
Obszary wiejskie										
Kamień Krajeński	72	89	101	71	66	65	69	65	82	109
Sępólno Krajeńskie	123	117	107	97	86	113	106	90	125	111
Sośno	116	111	97	79	107	67	86	80	72	90
Więcbork	115	82	109	89	84	60	109	94	82	134
powiat razem	631	590	631	512	564	524	624	543	602	718
SALDO										
Jednostka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gminy										
Kamień Krajeński	-3	-31	-34	-6	-9	-25	-28	-8	-13	-47
Sępólno Krajeńskie	-16	-42	-39	-6	-5	-37	-4	-1	-40	-51
Sośno	-54	-43	-46	-18	-29	9	-7	-46	-21	-1
Więcbork	-35	-38	-51	-47	-71	-42	-57	-7	-28	-55
Miasta										
Kamień Krajeński	9	23	17	7	4	3	-3	9	24	3
Sępólno Krajeńskie	-3	0	-16	14	7	5	21	-13	-4	-32
Więcbork	-3	-11	-12	-14	-38	-36	-27	-18	-28	-1
Obszary wiejskie										
Kamień Krajeński	-12	-54	-51	-13	-13	-28	-25	-17	-37	-50
Sępólno Krajeńskie	-13	-42	-23	-20	-12	-42	-25	12	-36	-19
Sośno	-54	-43	-46	-18	-29	9	-7	-46	-21	-1
Więcbork	-32	-27	-39	-33	-33	-6	-30	11	0	-54
powiat razem	-108	-154	-170	-77	-114	-95	-96	-62	-102	-154

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Szczegółowy przebieg migracji na terenie powiatu w latach 1997-2006 – wskaźnik salda

wskaźnik salda na 1000 mk										
jednostka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gminy										
Kamień Krajeński	-0,4	-4,3	-5,0	-0,9	-1,3	-3,6	-4,0	-1,2	-1,9	-6,8
Sępólno Krajeńskie	-1,0	-2,6	-2,5	-0,4	-0,3	-2,4	-0,3	-0,1	-2,5	-3,2
Sośno	-10,3	-8,2	-9,1	-3,6	-5,7	1,8	-1,4	-9,0	-4,1	-0,2
Więcbork	-2,6	-2,8	-3,9	-3,6	-5,5	-3,2	-4,4	-0,5	-2,2	-4,2
Miasta										
Kamień Krajeński	3,9	9,8	7,5	3,1	1,8	1,3	-1,3	4,0	10,6	1,3
Sępólno Krajeńskie	-0,3	0,0	-1,8	1,5	0,8	0,5	2,3	-1,4	-0,4	-3,5
Więcbork	-0,5	-2,0	-2,0	-2,4	-6,5	-6,1	-4,6	-3,1	-4,9	-0,2
Obszary wiejskie										
Kamień Krajeński	-2,5	-11,3	-11,2	-2,8	-2,8	-6,1	-5,4	-3,7	-8,0	-11,0
Sępólno Krajeńskie	-1,9	-6,3	-3,5	-3,0	-1,8	-6,4	-3,8	1,8	-5,4	-2,9
Sośno	-10,3	-8,2	-9,1	-3,6	-5,7	1,8	-1,4	-9,0	-4,1	-0,2
Więcbork	-4,1	-3,4	-5,5	-4,6	-4,6	-0,8	-4,2	1,5	0,0	-7,5
powiat razem	-2,6	-3,7	-4,2	-1,9	-2,8	-2,3	-2,3	-1,5	-2,5	-3,8
województwo	-0,4	0,0	-0,4	-0,5	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-1,0	-1,7
województwo wieś	-2,6	-1,6	-2,1	-0,4	0,5	1,3	2,3	3,9	2,9	2,6
województwo miasto	1,0	0,9	0,6	-0,6	-1,4	-2,0	-2,5	-3,5	-3,5	-4,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

W stosunku do przebiegu migracji na terenie województwa w ciągu kilku ostatnich lat, w powiecie należy zwrócić uwagę na następujące aspekty:

- wskaźnik napływu na 1000 mk jest w każdej z gmin (z wyjątkiem gminy Więcbork) wyższy od średniej, przy czym najwyższy jest w gminie Kamień, następnie w gminach Sośno i Sępólno (przy czym w pierwszej z tych gmin podlega sporym wahaniom, podczas gdy w drugiej jest raczej stabilny), a najniższy w gminie Więcbork
- szczególnie wysokie wskaźniki napływu obserwuje się w mieście Kamień Krajeński, stosunkowo najniższe natomiast w mieście Więcbork (choć są tu one wyższe, niż przeciętnie w miastach województwa) oraz na obszarach wiejskich gminy Kamień i na obszarach wiejskich gminy Więcbork
- wszystkie gminy powiatu notują wyższe wskaźniki odpływu migracyjnego, przy czym w gminach Więcbork i Sępólno są to wskaźniki tylko nieznacznie wyższe od średnich wojewódzkich, natomiast w gminach Kamień i Sośno są one znacznie wyższe
- bardzo wysokie wskaźniki odpływu dotyczą zwłaszcza miasta Kamień (są tu o ok. 80% wyższe od średnich dla miast), podczas gdy w mieście Więcbork, pomimo iż wyższe od średnich nie są niepokojące, a w mieście Sępólno – są porównywalne ze średnimi dla miast województwa
- na obszarach wiejskich tylko w gminie Więcbork wskaźnik jest niższy od średniej – w pozostałych gminach jest o około 20% wyższy
- saldo migracji w każdej z gmin jest niekorzystne – najkorzystniejsze spośród gmin powiatu notuje się w gminie Sępólno, następnie Kamień, Więcbork i wyraźnie najbardziej niekorzystne - w gminie Sośno.

Reasumując, należy więc stwierdzić, że gminy powiatu są miejscem dosyć ożywionych ruchów migracyjnych – ma tu miejsce dosyć duża rotacja, szczególnie wysoka w gminie Kamień, gdzie zarówno wskaźniki napływu, jak i odpływu są niezwykle wysokie, ponadto obserwuje się ogromne różnice między miastem, a obszarami wiejskimi. Najmniejsze natężenie migracje przyjmują w gminie Więcbork, natomiast najbardziej zbliżone do przeciętnych są w gminie Sępólno. Ogólny bilans ruchów migracyjnych jest jednak niekorzystny. Warto zauważyć, że na obszarach wiejskich województwa od kilku lat obserwuje się już przewagę napływu nad odpływem, podczas gdy w każdej z gmin powiatu sępoleńskiego notuje się saldo ujemne (choć w gminie Więcbork w roku 2005 było ono nieznacznie dodatnie, a w roku 2006 wskaźniki napływu i odpływu były takie same).

Struktury płci i wieku

Na terenie powiatu ma miejsce przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn wynosząca 280 osób. Wskutek tego, wskaźnik feminizacji (czyli liczba kobiet na 100 mk) wynosi 101. Jest to wartość nieco niższa niż w większości powiatów, jednak nie odbiegająca od wartości typowych.

Wskaźniki feminizacji w poszczególnych gminach są już jednak zróżnicowane. Przede wszystkim zaznacza się zasadnicza różnica między miastami (tradycyjna przewaga liczby kobiet) nad obszarami wiejskimi (z dużą przewagą mężczyzn). Wskaźniki feminizacji dla miast Więcbork i Sępólno są typowe, natomiast dla miasta Kamień – dosyć niski. Wskaźniki na obszarach wiejskich – w gminach Sępólno, Kamień i Sośno są typowe (zbliżone do średnich), natomiast w gminie Więcbork – bardzo niskie. Spośród 127 obszarów wiejskich województwa, tylko jeden notuje gorszy wskaźnik feminizacji od obszarów wiejskich gminy Więcbork.

Znacznie większe znaczenie dla rozwoju od wskaźnika ogólnego ma wskaźnik dla grupy wiekowej 15-39 lat. Jest to grupa w której najczęściej dochodzi do zawierania małżeństw, a więc w największym stopniu ma ona wpływ na odnowę pokoleniową. Znaczna nierównowaga płci w tej grupie wiekowej jest potencjalnie dużym zagrożeniem. Na terenie powiatu w grupie tej jest aż o 576 mężczyzn więcej, niż kobiet, a wskaźnik feminizacji wynosi tylko 93. Najlepsza sytuacja ma miejsce w miastach – Sępólnie i Więcborku – gdzie jest równowaga płci, natomiast najgorsza na obszarach wiejskich gminy Więcbork, gdzie wskaźnik wynosi tylko 87.

Na tle innych miast województwa sytuacja Więcborka i Sępólna jest dobra, Kamienia – niekorzystna (tylko 4 miasta mają gorszy wskaźnik). Na tle innych obszarów wiejskich najgorzej prezentuje się Więcbork (tylko 9 jednostek ma niższy wskaźnik), pozostałe gminy notują wskaźniki dosyć niskie.

Wskaźnik feminizacji jest więc na terenie powiatu niekorzystnym uwarunkowaniem rozwoju.

Tab. Struktury płci na terenie powiatu

Gmina	ogółem		Grupa 15 – 39 lat		Dla ludności ogółem - przewaga		Dla grupy 15 – 39 lat - przewaga		WF ogółem	WF 15-39
	liczba mężczyzn	liczba kobiet	liczba mężczyzn	liczba kobiet	liczby kobiet	liczby mężczyzn	liczby kobiet	liczby mężczyzn		
Powiat sępoleński	20 351	20 631	8150	7574	280			576	101	93
Kamień Krajeński	3 438	3 426	1404	1267		12		137	100	90
Kamień Krajeński - miasto	1 116	1 182	470	422	66			48	106	90
Kamień Krajeński - obszar wiejski	2 322	2 244	934	845		78		89	97	90
Sępólno Krajeńskie	7 799	8 122	3158	3015	323			143	104	95
Sępólno Krajeńskie – miasto	4 454	4 817	1779	1766	363			13	108	99
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	3 345	3 305	1379	1249		40		130	99	91
Sośno	2 613	2 532	1053	944		81		109	97	90
Więcbork	6 501	6 551	2535	2348	50			187	101	93
Więcbork – miasto	2 785	3 066	1064	1075	281		11		110	101
Więcbork - obszar wiejski	3 716	3 485	1471	1273		231		198	94	87
wieś	11996	11566	4837	4311		430		526	96	89
miasta	8355	9065	3313	3263	710			50	108	98

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Struktury wieku na terenie powiatu, mierzone udziałami grup wiekowych, są korzystniejsze od przeciętnych wojewódzkich. Pomimo widocznych, aczkolwiek niewielkich, wewnętrznych zróżnicowań, wszystkie gminy powiatu prezentują korzystniejsze – młodsze – struktury wieku, niż przeciętnie województwo – ta korzystna sytuacja ma miejsce także gdy porówna się tereny wiejskie powiatu do średniej dla ludności wiejskiej województwa, jak też miasta powiatu do średniej dla miast. W skali powiatu w 2006 roku 23,5% mieszkańców należało do grupy przedprodukcyjnej, 62,8% do grupy produkcyjnej, a 13,7% do grupy poprodukcyjnej. Obserwuje się (typowe) różnice między miastami a obszarami

wiejskimi – w miastach nieco niższy jest udział grupy przedprodukcyjnej, a wyższy grup produkcyjnej i poprodukcyjnej (a więc społeczność miejska jest nieco starsza od wiejskiej).

Spośród gmin powiatu najkorzystniejszą strukturą wyróżnia się gmina Kamień – z wysokim udziałem grupy przedprodukcyjnej i najniższym – poprodukcyjnej. Warto zauważyć, że miasto Kamień prezentuje wyraźnie lepsze wskaźniki, niż pozostałe miasta powiatu, a obszary wiejskie gminy Kamień – lepsze, niż pozostałe tereny wiejskie powiatu.

Tab. Struktury wieku na terenie powiatu

Gmina	ludność w wieku przedprodukcyjnym			ludność w wieku produkcyjnym			ludność w wieku poprodukcyjnym		
	1995	2001	2006	1995	2001	2006	1995	2001	2006
Gminy									
Kamień Krajeński	2366	2082	1674	3890	3980	4325	863	850	865
Sępólno Krajeńskie	4884	4195	3612	9005	9405	10101	1978	2106	2208
Sośno	1708	1511	1279	2858	2895	3182	737	694	684
Więcbork	4341	3551	3059	7470	7667	8135	1769	1803	1858
powiat razem	13299	11339	9624	23223	23947	25743	5347	5453	5615
Miasta									
Kamień Krajeński	796	669	516	1218	1339	1501	288	265	281
Sępólno Krajeńskie	2741	2309	1968	5288	5602	5983	1098	1216	1320
Więcbork	1717	1518	1307	3120	3454	3639	799	891	905
Obszary wiejskie									
Kamień Krajeński	1570	1413	1158	2672	2641	2824	575	585	584
Sępólno Krajeńskie	2143	1886	1644	3717	3803	4118	880	890	888
Sośno	1708	1511	1279	2858	2895	3182	737	694	684
Więcbork	2624	2033	1752	4350	4213	4496	970	912	953
powiat obszary wiejskie	8045	6843	5833	13597	13552	14620	3162	3081	3109

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Zmiany struktur wieku na terenie powiatu

Jednostka	1995			2001			2006		
	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny	przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny
% ogółu ludności									
GMINY									
Kamień Krajeński	33,2	54,6	12,1	30,1	57,6	12,3	24,4	63,0	12,6
Sępólno Krajeńskie	30,8	56,8	12,5	26,7	59,9	13,4	22,7	63,4	13,9
Sośno	32,2	53,9	13,9	29,6	56,8	13,6	24,9	61,8	13,3
Więcbork	32,0	55,0	13,0	27,3	58,9	13,8	23,4	62,3	14,2
powiat razem	31,8	55,5	12,8	27,8	58,8	13,4	23,5	62,8	13,7
województwo	28,3	58,8	13,0	24,3	61,7	14,0	20,9	64,4	14,7
MIASTA									
Kamień Krajeński	34,6	52,9	12,5	29,4	58,9	11,7	22,5	65,3	12,2
Sępólno Krajeńskie	30,0	57,9	12,0	25,3	61,4	13,3	21,2	64,5	14,2
Więcbork	30,5	55,4	14,2	25,9	58,9	15,2	22,3	62,2	15,5
województwo - miasta	26,8	60,7	12,5	22,2	63,7	14,1	18,8	65,7	15,5
województwo – miasta bez 4 grodzkich	28,6	59,4	12,1	24,4	62,4	13,2	20,5	65,1	14,3
OBSZARY WIEJSKIE									
Kamień Krajeński	32,6	55,5	11,9	30,5	56,9	12,6	25,4	61,8	12,8
Sępólno Krajeńskie	31,8	55,1	13,1	28,7	57,8	13,5	24,7	61,9	13,4
Sośno	32,2	53,9	13,9	29,6	56,8	13,6	24,9	61,8	13,3
Więcbork	33,0	54,8	12,2	28,4	58,9	12,7	24,3	62,4	13,2
powiat obszary wiejskie	32,4	54,8	12,7	29,1	57,7	13,1	24,8	62,0	13,2
województwo wieś	30,7	55,6	13,7	27,8	58,5	13,7	24,1	62,4	13,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Bardzo korzystna jest też struktura w gminie Sośno. Gminy Sępólno i Więcbork prezentują mniej korzystną strukturę, choć jest ona lepsza od średnich wojewódzkich.

Jak wspomniano powyżej, wszystkie gminy powiatu prezentują uwarunkowania korzystne – znacznie lepsze od

przeciętnych. Ale na szczególną uwagę zasługuje sytuacja miast - ludność miast zazwyczaj prezentuje umiarkowane lub niezbyt korzystne uwarunkowania, podczas gdy w powiecie jest wyraźnie lepsza od średnich. Stosunkowo najgorszą sytuację prezentuje tu Więcbork – mieszkańcy Więcborka to statystycznie najstarsza grupa wśród mieszkańców powiatu.

Podobnie jak inne obszary, także powiat sępoleński dotknięty został w ostatnich latach problemem przyspieszonego procesu starzenia ludności. Polega on na malejącym udziale (i liczebności) grupy przedprodukcyjnej przy rosnącym udziale (i liczebności) grupy produkcyjnej (kolejnym stadium, na razie nie obserwowanym w województwie będzie wzrost udziału grupy poprodukcyjnej).

Na terenie powiatu udział grupy przedprodukcyjnej zmniejszył się z prawie 32% w roku 1995, do prawie 28% w roku 2001 i tylko 23,5% w roku 2006 (jak widać proces ten uległ nasileniu zwłaszcza w ostatnich latach). Jednocześnie grupa produkcyjna zwiększyła swój udział z 55,5% w roku 1995 do 58,8% w roku 2001 i aż 62,8% w roku 2006. Udział grupy poprodukcyjnej także rósł – aczkolwiek w dużo mniejszym tempie (z 12,8 do 13,7%). Biorąc pod uwagę wartości bezwzględne, liczba ludności w grupie przedprodukcyjnej zmalała aż o 3,7 tysiąca, grupa produkcyjna zwiększyła liczebność o 2,8 tysiąca, a grupa poprodukcyjna – o prawie 300 osób.

Opisywane procesy w silniejszym stopniu dotknęły miasta powiatu, niż obszary wiejskie. W połowie lat 90-tych miasta powiatu wykazywały bardzo młodą społeczność, w której udział grupy przedprodukcyjnej przekraczał 30% (w mieście Kamień sięgał 35%) - obecnie grupa ta stanowi ok. 22% ogółu. Grupa produkcyjna w połowie lat 90-tych wynosiła ok. 55% ogółu – obecnie około 65%. Na obszarach wiejskich zarówno spadek udziału grupy przedprodukcyjnej, jak i wzrost grupy produkcyjnej nie miały tak dużej skali.

Na uwagę zasługuje też fakt, iż pomimo zachodzących zmian (których dynamika jest dosyć duża) powiat wciąż zachowuje korzystne relacje w stosunku do wartości średnich dla województwa.

Poziom wykształcenia ludności

Jednym z ważniejszych uwarunkowań szeroko rozumianego rozwoju danego obszaru jest poziom wykształcenia. Uważa się, że bezpośrednio wpływa na jakość życia mieszkańców, ze względu na istnienie zależności pomiędzy posiadanym wykształceniem, a szansami powodzenia na rynku pracy, zdolnością do samozatrudniania (a więc także poziomem przedsiębiorczości) oraz poziomem dochodów ludności. Poziom wykształcenia jest badany w ramach Narodowych Spisów Powszechnych, stąd najnowsze dostępne dane dotyczą maja 2002 roku i ze względu na bardzo powszechne obecnie dążenie do edukacji, są zapewne zdezaktualizowane i mogą stanowić obecnie tylko pomocniczy i obciążony błędem wskaźnik.

W ramach Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 roku zbadano poziom wykształcenia ludności w wieku 13 i więcej lat. Na terenie powiatu sępoleńskiego w grupie tej znalazło się 33,4 tys. osób.

Szczegółowe dane dla powiatu oraz gmin powiatu przedstawiono w tabelach.

Tab. Struktury wykształcenia na terenie powiatu (dane NSP 2002 r.)

Jednostka	ogółem	wyższe	policealne	średnie ogólnokształcące	średnie zawodowe	zasadnicze zawodowe	podstawowe	niepełne podstawowe i bez wykształcenia	nieustalone
miasta	14387	1095	589	1372	2514	4113	4254	316	134
obszary wiejskie	19043	578	311	628	2357	5750	8546	811	62
razem powiat	33430	1673	900	2000	4871	9863	12800	1127	196

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych NSP 2002 r.

W każdej z jednostek (poza miastem Sępólno) na terenie powiatu najczęstszym rodzajem wykształcenia jest wykształcenie podstawowe. Na obszarach wiejskich legitymuje się nim ok. 45 % ogółu ludności, w miastach – ok. 30%. Przeciętnie prawie 30% ludności posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe (wskaźnik ten jest nieco niższy w miastach, a wyższy na obszarach wiejskich; Sępólno jest jedyną jednostką, gdzie udział tej grupy jest wyższy, niż ludności z wykształceniem podstawowym). Dosyć powszechne jest wykształcenie średnie (ok. 15-17% na obszarach wiejskich i ok. 25-28% w miastach), przy czym zdecydowanie częstsze jest wykształcenie średnie zawodowe, a rzadsze (około 1/5 - 1/4 wszystkich osób z wykształceniem średnim) - średnie ogólnokształcące (cechą charakterystyczną jest fakt, że w tej grupie zdecydowanie dominują kobiety).

Wykształceniem wyższym na obszarach wiejskich powiatu wykazuje się od 2,5 do 3,7% ludności. Wskaźnik ten jest znacznie wyższy w miastach, gdzie jest bardzo wyrównany i wynosi 7,6-7,7% (jest to wartość typowa dla tej klasy wielkościowej miast w województwie, choć w miastach powiatowych, ze względu na bardziej rozbudowaną administrację, zazwyczaj wskaźnik jest nieznacznie wyższy). Ponad 1/3 ludności powiatu z wykształceniem wyższym zamieszkuje siedzibę powiatu. Sępólnie wyróżnia się także zdecydowanie najwyższym udziałem grupy z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i najniższym udziałem z wykształceniem podstawowym.

Tab. Struktury wykształcenia w gminach powiatu (dane NSP 2002 r.)

Jednostka	ogółem	wyższe	policealne	średnie ogólnokształcące	średnie zawodowe	zasadnicze zawodowe	podstawowe	niepełne podstawowe i bez wykształcenia	nieustalone
miasta									
Kamień Kraj.	1865	141	58	135	329	516	612	74	0
Sępólno Kraj.	7626	584	303	838	1316	2245	2126	138	76
Więcbork	4896	370	228	399	869	1352	1516	104	58
obszary wiejskie									
Kamień Kraj.	3725	95	62	97	416	1172	1721	156	6
Sępólno Kraj.	5329	135	79	185	648	1630	2358	244	50
Sośno	4161	131	50	137	508	1217	1904	211	3
Więcbork	5828	217	120	209	785	1731	2563	200	3
% udział									
miasta									
Kamień Kraj.	100	7,6	3,1	7,2	17,6	27,7	32,8	4,0	0,0
Sępólno Kraj.	100	7,7	4,0	11,0	17,3	29,4	27,9	1,8	1,0
Więcbork	100	7,6	4,7	8,1	17,7	27,6	31,0	2,1	1,2
obszary wiejskie									
Kamień Kraj.	100	2,6	1,7	2,6	11,2	31,5	46,2	4,2	0,2
Sępólno Kraj.	100	2,5	1,5	3,5	12,2	30,6	44,2	4,6	0,9
Sośno	100	3,1	1,2	3,3	12,2	29,2	45,8	5,1	0,1
Więcbork	100	3,7	2,1	3,6	13,5	29,7	44,0	3,4	0,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych NSP 2002 r.

Wskaźniki wykształcenia są silnie zróżnicowane według płci. Wśród kobiet zaznacza się duża grupa osób, które zakończyły edukację na poziomie podstawowym (ponad 45%). Sytuacja ta jest wynikiem zaszłości kulturowych związanych z funkcjonowaniem społeczeństwa – zdecydowana większość kobiet zajmowała się domem i kończyła wykształcenie na obowiązkowej szkole podstawowej (co praktycznie uniemożliwiało podjęcie pracy zawodowej). Kobiety, które decydowały się na kontynuację nauki często osiągały wykształcenie wyższe (ponad 6% kobiet; w miastach 8-9%). Cechą charakterystyczną jest też fakt, że kobiety posiadające wykształcenie średnie częściej niż mężczyźni decydowały się na szkoły ogólnokształcące, natomiast mężczyźni – na bardziej praktyczne z punktu widzenia późniejszego zatrudnienia – szkoły średnie zawodowe. Zdecydowana większość mężczyzn kończyła edukację na poziomie szkoły zasadniczej zawodowej – ten rodzaj wykształcenia posiada 40% ogółu mężczyzn (a tylko 20% kobiet). Wykształcenie średnie maturalne posiada ponad 24% kobiet i tylko 17% mężczyzn. Tylko 5,3% mężczyzn i aż 10,1% kobiet kontynuowało naukę po zakończeniu szkoły średniej (wykształcenie policealne i wyższe) – wskaźniki te są jednak nieco zawyżane przez miasta (zwłaszcza Więcbork – gdzie aż prawie 16% kobiet posiada wykształcenie wyższe lub policealne), ponieważ na obszarach wiejskich liczba kobiet z wykształceniem wyższym lub policealnym jest znacznie niższa (wyjątkiem jest gmina Więcbork gdzie sięgający 8% wskaźnik jest wyjątkowo wysoki jak na warunki obszarów wiejskich).

Tab. Struktury wykształcenia na terenie powiatu wg grup wiekowych (dane NSP 2002 r.)

Grupa wiekowa	wyższe	policealne	średnie ogólnokształcące	średnie zawodowe	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia
osoby							
ogółem	1 673	900	2 000	4 871	9 863	12 800	1 127
13-19			253	198	454	3 866	656
20-24	115	139	499	888	1 202	357	22
25-29	305	122	144	656	1 250	380	23
30-34	196	92	107	487	1 217	348	9
35-39	214	72	121	551	1 125	419	20
40-44	230	147	163	628	1 463	524	20
45-49	180	117	158	516	1 205	878	30
50-54	151	99	165	378	792	1 108	21
55-59	100	52	94	159	366	798	15
60-64	69	24	99	126	276	915	18
65 i więcej	113	36	197	284	513	3207	293
% udział							
ogółem	5,0	2,7	6,0	14,7	29,7	38,5	3,4
13-19	-	-	4,7	3,6	8,4	71,2	12,1
20-24	3,6	4,3	15,5	27,6	37,3	11,1	0,7
25-29	10,6	4,2	5,0	22,8	43,4	13,2	0,8
30-34	8,0	3,7	4,4	19,8	49,6	14,2	0,4
35-39	8,5	2,9	4,8	21,8	44,6	16,6	0,8
40-44	7,2	4,6	5,1	19,8	46,1	16,5	0,6
45-49	5,8	3,8	5,1	16,7	39,1	28,5	1,0
50-54	5,6	3,6	6,1	13,9	29,2	40,8	0,8
55-59	6,3	3,3	5,9	10,0	23,1	50,4	0,9
60-64	4,5	1,6	6,5	8,3	18,1	59,9	1,2
65 i więcej	2,4	0,8	4,2	6,1	11,0	69,1	6,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych NSP 2002 r.

Oceniając poziom wykształcenia mieszkańców gminy należy zwrócić uwagę na niekorzystny – bardzo wysoki udział osób z wykształceniem podstawowym lub nie posiadających wykształcenia. Uważa się, iż jest to uwarunkowanie bardzo ograniczające rozwój. Jednocześnie jednak sytuacja obserwowana w powiecie nie jest nietypowa - tak wysoki udział ludności z wykształceniem zaledwie podstawowym jest powszechny we wszystkich powiatach o tradycyjnym wiejskim charakterze, ale także w większych miastach udział grupy z wykształceniem podstawowym jest bardzo wysoki. Warunkiem niezbędnym dla zmiany kwalifikacji, ukończenia kursów zawodowych, podjęcia jakiegokolwiek pracy poza rolnictwem, jest bardzo często posiadanie wykształcenia co najmniej zasadniczego zawodowego. Uważa się, że szansę na uzyskanie pracy poza rolnictwem ułatwia minimum wykształcenie średnie (maturalne), które dodatkowo pozwala na dalsze podnoszenie kwalifikacji zawodowych. Zmiany na rynku pracy w ostatnich latach wskazują też na dobrą sytuację ludności z wykształceniem zawodowym (bez względu czy jest to wykształcenie zasadnicze czy średnie). Jest zrozumiałe wysoki udział osób z wykształceniem podstawowym w starszych grupach wiekowych, gdyż jeszcze w latach 60-tych, a nawet 70-tych w obszarach o tradycyjnych funkcjach rolniczych nie przywiązywano wagi do kształcenia, które nie było niezbędne do prawidłowego i efektywnego prowadzenia gospodarstwa rolnego. Bardzo niepokojący jest jednak fakt dużego udziału ludności z wykształceniem podstawowym wśród młodych grup wiekowych – np. w grupie 30 do 39 lat aż 15% posiada tylko wykształcenie podstawowe. Dla tej grupy (jest to około 800 osób) niski poziom wykształcenia i kwalifikacji może stanowić poważną barierę poprawy sytuacji materialnej i praktycznie uniemożliwiać podjęcie jakiegokolwiek pracy.

Powszechne na terenie powiatu, podobnie jak i w innych obszarach województwa, jest obserwowane od kilkunastu lat, duże zainteresowanie młodzieży uzyskiwaniem co najmniej wykształcenia średniego maturalnego. Trend ten pojawił się na początku lat 90-tych i już obecnie są statystycznie obserwowane jego wyniki. W grupie wiekowej 20-24 lat aż 43% osób posiada wykształcenie maturalne, a w grupie 25-29 lat aż 10% posiada wykształcenie wyższe. W związku z powyższym należy się spodziewać, że w ciągu ok. 20 lat struktury wykształcenia w powiecie ulegną zasadniczym zmianom na korzyść grup z wykształceniem średnim i wyższym (będzie to jednak sytuacja powszechna także dla innych powiatów, a więc nie wyróżniająca powiat sępoleński).

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. wskaźniki wykształcenia notowane w powiecie i poszczególnych gminach powiatu są bardzo zbliżone do przeciętnych wartości dla powiatów ziemskich oraz dla ludności wiejskiej województwa. Podobnie wskaźniki opisujące zróżnicowanie wykształcenia według płci oraz według grup wiekowych oddają tendencje ogólnowojevodzkie. Struktury wykształcenia w powiecie są obiektywnie niekorzystne, ale nie jest to uwarunkowanie specyficzne dla danego obszaru, a powszechne dla całego województwa.

Źródła utrzymania

Powiat sępoleński prezentuje dosyć typowe struktury źródeł utrzymania ludności. Podkreślić należy, że bezpośrednie porównania między powiatami są tu bardzo utrudnione, ponieważ bardzo duży wpływ na modyfikacje struktur mają np.: podmiejskie położenie, możliwość podejmowania pracy poza rolnictwem (większe uprzemysłowienie, ale także położenie w gminach skąd tradycyjnie wyjeżdża się do pracy do miast), czy też stopień zalesienia – jednak w kategorii obszarów, w których dominuje tradycyjny wiejski charakter sytuacja obserwowana w powiecie, jest typowa.

Na obszarach wiejskich dominuje praca w rolnictwie – jest to około 50% całego zatrudnienia (wyjątkiem jest gmina Sępólno z wyraźnie niższym udziałem – 41%). W gminach powiatów sąsiednich – prezentujących podobne warunki (Koronowo, Mroczka, Gostycyn, Kęsowo) wskaźniki te są podobne (ok. 45%).

Cechą specyficzną powiatu sępoleńskiego jest jednak nieco większy udział zatrudnienia w firmach prowadzących działalność rolniczą (praca najemna w rolnictwie), kosztem pracy we własnych indywidualnych gospodarstwach rolnych. Prawie 15% zatrudnienia dają takie firmy w gminie Kamień i jest to wskaźnik bardzo wysoki w skali województwa.

Z pracy na rachunek własny w gminie Kamień (na obszarach wiejskich) utrzymywało się wg NSP tylko 3,1% mieszkańców, co było wskaźnikiem bardzo niskim. Natomiast wskaźniki w pozostałych gminach były typowe. Także typowe są wskaźniki utrzymujących się z pracy najemnej (na obszarach wiejskich jest to 40-50% pracujących, jedynie gmina Sępólno wyróżnia się większym udziałem co wynika z większej dostępności pracy poza rolnictwem w mieście).

Tab. Źródła utrzymania ludności na terenie powiatu (dane NSP 2002 r.)

Jednostka	pracujący (% ogółem)	praca w rolnictwie razem (% ogółu pracujących)	rolnictwo (IGR - % ogółu pracujących)	rachunek własny (% ogółu pracujących)	praca najemna (% ogółu pracujących)
miasta					
Kamień Kraj.	61,1	10,5	3,8	11,7	77,8
Sępólno Krajeńskie	58,7	4,9	1,6	13,9	81,1
Więcbork	55,5	4,0	2,5	14,8	81,1
obszary wiejskie					
Kamień Krajeński	60,1	53,0	38,3	3,1	43,8
Sępólno Krajeńskie	55,5	41,1	34,3	4,7	54,2
Sośno	58,7	49,0	40,2	6,3	44,6
Więcbork	58,6	50,4	43,1	6,1	43,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych NSP 2002 r.

Struktury utrzymania ludności miejskiej są zasadniczo odmienne od obszarów wiejskich (co wynika ze specyfiki działalności prowadzonych w miastach) i są na terenie powiatu bardzo podobne do prezentowanych przez inne miasta regionu.

Prognoza demograficzna

Prognoza demograficzna Głównego Urzędu Statystycznego zakłada, iż w kolejnych latach powiat będzie się cechował stagnacją liczby zaludnienia. W roku 2020 liczba ludności będzie zaledwie o 0,5 tysiąca wyższa od obecnej, a w kolejnej dekadzie nastąpi jej minimalny spadek.

Dla poszczególnych okresów prognoza GUS przewiduje następującą liczbę mieszkańców: 2010 – 40,9 tys., 2015 – 41,0 tys., 2020 – 41,3 tys., 2025 – 41,3 tys., 2030 – 41,0 tys. Prognoza ta została sporządzona przez GUS w roku 2005, więc nie uwzględnia jeszcze masowych migracji zagranicznych - czasowych i stałych (które pojawiły się po wejściu do UE), stąd rzeczywista liczba ludności może być znacznie niższa; prawdopodobnie też tendencja wyjazdowa będzie się zmieniać i nie w każdym z okresów będzie wykazywać podobne natężenie.

Tab. Prognoza demograficzna – dzieci i młodzież

Rok	Powiat ogółem	Kamień Krajeński	Kamień Krajeński – miasto	Kamień Krajeński - obszar wiejski	Sępólno Kraj.	Sępólno Kraj. – miasto	Sępólno Kraj.- ob. wiejski	Sośno	Więcbork	Więcbork – miasto	Więcbork - obszar wiejski
wiek przedszkolny											
2006	1786	299	95	204	707	381	326	202	578	244	334
2011	1995	330	110	220	695	330	365	320	650	270	380
2016	1780	325	100	225	670	340	330	210	575	250	325
wiek szkoły podstawowej											
2006	3190	551	169	382	1185	647	538	429	1025	443	582
2011	2700	450	130	320	1040	550	490	330	880	370	510
2016	2400	405	125	280	840	400	440	375	780	320	460
wiek gimnazjum											
2006	1903	341	101	240	692	384	308	274	596	258	338
2011	1560	270	80	190	580	310	270	220	490	210	280
2016	1320	220	70	150	520	270	250	155	425	180	245
2021	1535	245	75	170	530	240	290	260	500	210	290
zapotrzebowanie na 2-letnie szkoły zasadnicze											
2006	273	50	16	34	107	63	44	34	82	36	45
2011	240	45	15	30	90	50	40	30	75	30	45
2016	200	35	10	25	75	40	35	25	65	30	35
2021	175	30	10	20	60	30	30	25	60	25	35
zapotrzebowanie na 3-letnie szkoły maturalne											
2006	1632	302	102	201	627	363	264	212	490	217	274
2011	1385	250	80	170	500	280	220	175	460	190	270
2016	1160	190	50	140	440	250	190	150	380	160	220
2021	1055	195	55	140	390	190	200	130	340	145	195

Źródło: Opracowanie własne

Należy zakładać, iż co najmniej do roku 2015 poszczególne gminy powiatu cechować się będą stagnacją demograficzną – ewentualne niewielkie zmiany będą się prawdopodobnie zawierać w przedziale +/- 5% (bardziej prawdopodobny jest minimalny spadek, niż wzrost) stanu obecnego i nie będą miały zasadniczego znaczenia jako uwarunkowanie rozwoju. Znacznie bardziej istotne od ogólnej zmiany liczby ludności, są zmiany w poszczególnych przedziałach wiekowych, co wiąże się chociażby z wykonywaniem zadań własnych gmin i powiatu. Należy spodziewać się tu zasadniczych i istotnych zmian, które wpłyną na realizację zadań własnych - zwłaszcza w zakresie oświaty, opieki zdrowotnej i opieki społecznej, stymulowania rynku pracy.

Liczba uczniów w szkołach wszystkich szczebli edukacji w gminach zmniejszy się w ciągu 10 lat o kilkanaście (Sośno) do prawie 30% (Sępólno). Liczba dzieci w wieku przedszkolnym będzie się zmieniać w różnym wymiarze w poszczególnych gminach.

Liczba ludności w wieku produkcyjnym do roku 2011 będzie szybko rosła (wzrost o ok. 1,4 tys. w skali powiatu – w każdej z gmin o 5-8%), w następnej pięcioletniej w niektórych gminach nadal będzie widoczny wzrost, choć już znacznie słabszy, a po roku 2015 zacznie się proces powolnego zmniejszania liczby osób w wieku produkcyjnym (dopiero około roku 2021 liczba osób w wieku produkcyjnym w powiecie będzie zbliżona do obecnej).

Tab. Prognoza demograficzna – wiek produkcyjny

Jednostka	Osoby					rok 2006 = 100			
	2006	2011	2016	2021	2026	2011	2016	2021	2026
Powiat sępoleński	25 743	27 170	27 293	26 613	25 961	106	106	103	101
Kamień Krajeński	4 325	4 656	4 703	4 592	4 469	108	109	106	103
Kamień Krajeński – miasto	1 501	1 612	1 598	1 533	1 459	107	106	102	97
Kamień Krajeński - obszar wiejski	2 824	3 044	3 105	3 059	3 010	108	110	108	107
Sępólno Krajeńskie	10 101	10 607	10 599	10 321	9 999	105	105	102	99
Sępólno Krajeńskie – miasto	5 983	6 211	6 171	5 927	5 624	104	103	99	94
Sępólno Krajeńskie – ob. wiejski	4 118	4 396	4 428	4 394	4 375	107	108	107	106
Sośno	3 182	3 397	3 484	3 415	3 370	107	109	107	106
Więcbork	8 135	8 510	8 507	8 285	8 123	105	105	102	100
Więcbork - miasto	3 639	3 775	3 751	3 632	3 513	104	103	100	97
Więcbork - obszar wiejski	4 496	4 735	4 756	4 653	4 610	105	106	103	103

Źródło: Opracowanie własne

Istotnym, choć niemożliwym do precyzyjnego określenia zjawiskiem, będzie sukcesywny znaczący wzrost znaczenia grupy poprodukcyjnej, będący następstwem procesów starzenia się społeczności powiatu. Udział starszych grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców będzie rósł i około 2020 roku grupa ta może stanowić 17-20% ogółu mieszkańców (obecnie ok. 13%). Bardzo pożądany jest stopniowy rozwój infrastruktury społecznej skierowanej dla ludności starszej – jak np. służby zdrowia, opieki społecznej, pewnych dziedzin kultury.

OBSŁUGA LUDNOŚCI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

Ciążenia społeczne na terenie powiatu - związki z Sępólnem, jako siedzibą powiatu (na podstawie badań ankietowych)

Na potrzeby strategii rozwoju gmin powiatu sępoleńskiego (opracowywanych równolegle ze strategią rozwoju powiatu), wykonano badanie ankietowe wśród mieszkańców, mające na celu ocenę funkcjonowania poszczególnych gmin.

Wśród 12 pytań zamieszczono także 3 pytania opisujące częstotliwość i charakter związków z Sępólnem oraz pozostałymi miastami na terenie powiatu i w jego sąsiedztwie.

Wyniki badania ankietowego prowadzą do następujących wniosków:

- Pytanie „jak często ankietowany bywa w Sępólnie” wskazuje, że bardzo silne związki z miastem wykazują praktycznie tylko mieszkańcy terenów wiejskich gminy - prawie 40% ankietowanych wskazało, że „praktycznie codziennie”, a taka sama liczba że „raz w tygodniu”. Spośród pozostałych gmin uwagę zwraca fakt, że częste codzienne kontakty deklarują tylko mieszkańcy miasta Kamień - prawie 17%, a łącznie kontakty co najmniej raz w tygodniu deklaruje prawie 2/5 ogółu (co jest zrozumiałe w kontekście stosunkowo małego potencjału tego miasta, między innymi braku szkół ponadgimnazjalnych i bardzo dobrze rozwiniętej komunikacji autobusowej z Sępólnem). Na obszarach wiejskich gminy Kamień już tylko 7% wskazuje na codzienne kontakty, a tylko 15% - na kontakty raz w tygodniu. Aż 2/3 deklaruje kontakty rzadziej niż raz na dwa tygodnie. W gminie Więcbork kontakty codzienne deklaruje tylko co 20-ty ankietowany, a kontakty raz na tydzień - tylko 13%. W gminie Sośno mniejsza część deklaruje kontakty codzienne, ale nieco większa - kontakty raz na tydzień.

Tab. Częstotliwość kontaktów z Sępólnem Krajeńskim („jak często ankietowany bywa w Sępólnie” - % wszystkich ankiet)

	Kamień Krajeński - miasto	Kamień Krajeński - obszary wiejskie	Sępólno Krajeńskie - miasto	Sępólno Krajeńskie - obszary wiejskie	gmina Sośno	gmina Więcbork
praktycznie codziennie	16,7	6,9	n.d.	39,6	4,1	5,2
raz na tydzień	22,2	14,5	n.d.	38,3	18,3	13,1
raz na 2 tygodnie	13,9	13,7	n.d.	14,8	29,4	23,0
rzadziej	47,2	64,9	n.d.	7,4	48,2	58,6

- b) Odpowiedź na pytanie w jakim mieście ankietowany najczęściej załatwia codzienne potrzeby, wskazuje jak mała jest rola Sępólna jako centrum dla realizacji podstawowych - codziennych potrzeb mieszkańców. Widoczny jest tu silny wpływ konkurencji nie tylko Więcborka, ale także Chojnic.

Dla mieszkańców miasta oraz obszarów wiejskich gminy Sępólno, to właśnie to miasto jest zdecydowanie najczęstszym miejscem realizacji tego typu potrzeb (ponad 92% wskazań), choć jednocześnie prawie 14% mieszkańców miasta wskazuje tu Bydgoszcz, a ponad 7% - Chojnice.

Mieszkańcy miasta Kamień Krajeński, jako najczęstsze miejsce realizacji codziennych potrzeb wskazują Kamień - ale notuje on tylko 70% wskazań, a drugie miejsce zajmują Chojnice (ponad 33%), zdecydowanie wyprzedzające Sępólno (tylko 20%). O słabej pozycji Sępólna świadczy także fakt, że liczba wskazań na Bydgoszcz jest tylko dwukrotnie mniejsza, mimo że miasto to jest znacznie bardziej odległe i znacznie trudniej dostępne. Na obszarach wiejskich gminy Kamień dominują Chojnice, które zyskują więcej wskazań, niż miasto Kamień i aż prawie 4-krotnie więcej wskazań, niż Sępólno.

W gminie Sośno przeważa Sępólno - które wskazuje 2/3 pytaných, ale jednocześnie ponad 1/3 wskazań notuje Więcbork. Bliskość Bydgoszczy powoduje, że aż 19% ankietowanych wskazuje Bydgoszcz jako miejsce realizacji codziennych potrzeb. Gmina Sośno leży już ewidentnie poza strefą oddziaływania Chojnic (tylko 1% wskazań).

W gminie Więcbork aż 85% ankietowanych wskazywało siedzibę gminy. Codzienne związki z Sępólnem deklarowała prawie ¼ ankietowanych. Aż 15% wskazuje Bydgoszcz.

Powyższe dane jednoznacznie wskazują, że rola Sępólna w codziennej obsłudze ogranicza się do terenu gminy oraz niewielkiej części mieszkańców terenów sąsiednich. Gdyby wyniki ankiety były miarodajne i odzwierciedlały faktyczne związki całej populacji powiatu, to strefa oddziaływania Sępólna obejmowałaby zaledwie ok. 23 tys. osób. Jest to zaledwie połowa ludności powiatu i prawie dwukrotnie mniej, niż podobna strefa wyznaczona dla sąsiedniej Tucholi. Potencjalna liczba klientów oferty handlowo-usługowej miasta jest więc stosunkowo mała, co ma niewątpliwie wpływ na możliwości rozwoju miasta i konkurowania z sąsiednimi miastami powiatowymi. Odpowiedzi na to pytanie wskazują także, że miasto Więcbork stanowi centrum tylko dla mieszkańców gminy Więcbork i sporej części mieszkańców gminy Sośno, natomiast całkowicie nie ma znaczenia dla obsługi mieszkańców gmin Sępólno i Kamień. Miasto Kamień obsługuje mieszkańców własnej gminy (i to tylko część), natomiast nie ma znaczenia dla reszty powiatu.

Tab. Miasto, w którym najczęściej załatwia się codzienne potrzeby (% wskazań z ankiet)

	Kamień Krajeński - miasto	Kamień Krajeński - obszary wiejskie	Sępólno Krajeńskie - miasto	Sępólno Krajeńskie - obszary wiejskie	gmina Sośno	gmina Więcbork
w Sępólnie	20,0	13,7	92,5	92,7	65,3	23,6
w Więcborku	2,7	2,3	2,5	0,7	37,2	85,3
w Kamieniu	69,3	45,8	0,0	0,0	0,5	0,5
w Chojnicach	33,3	51,1	7,5	4,0	1,0	3,7
w Bydgoszczy	9,3	0,0	13,8	3,3	18,6	14,7

- c) Odpowiedź na pytanie, w jakim mieście załatwia się sprawy, których nie można załatwić na terenie powiatu, wskazuje, że powiat jest obszarem ścierania się wpływów Chojnic i Bydgoszczy. Pierwsze z tych z miast zdecydowanie podporządkowało obszar gminy Kamień, natomiast drugie - pozostałą część powiatu, przy czym w mieście Sępólnie stosunkowo duża część wskazuje także Chojnice.

Istotną informacją wynikającą z badań ankietowych jest fakt, że żadnego znaczenia dla obsługi powiatu nie ma Nakło (choć teoretycznie gminy Więcbork i Sośno położone są w akceptowalnej odległości dla dojazdów, zwłaszcza sporadycznych), natomiast bardzo małe jest znaczenie Tucholi i zaznacza się ono praktycznie wyłącznie na obszarach wiejskich gminy Sępólno (gdzie jednak wskazania na Tucholę są 4-krotnie rzadsze, niż na Bydgoszcz).

Tab. Miasto, w którym najczęściej załatwia się sprawy, których nie można załatwić na terenie powiatu (% wskazań z ankiet)

	Kamień Krajeński - miasto	Kamień Krajeński - obszary wiejskie	Sępólno Krajeńskie - miasto	Sępólno Krajeńskie - obszary wiejskie	gmina Sośno	gmina Więcbork
nie ma potrzeby	29,3	24,4	20,5	43,2	46,6	39,3
w Bydgoszczy	30,7	22,9	57,5	46,6	48,1	48,7
w Chojnicach	42,7	52,7	20,5	11,0	2,1	7,9
w Nakle	1,3	0,0	1,4	0,7	2,6	2,1
w Tucholi	1,3	5,3	4,1	11,0	0,5	6,3

Realizacja najważniejszych usług o znaczeniu powiatowym

Szkolnictwo ponadgimnazjalne dla młodzieży i dorosłych

Szkolnictwo ponadgimnazjalne na terenie powiatu prowadzone jest w 5 placówkach. Część z tych szkół prowadzi także kształcenie uzupełniające dla dorosłych. Łączna liczba uczniów (tylko młodzieży) wynosi prawie 1,8 tys. osób (tylko młodzież uczęszczająca do szkół dziennych, bez oddziałów dla dorosłych i szkolnictwa specjalnego). Szczegółowe informacje na temat liczby uczniów w poszczególnych typach szkół, przedstawiono w tabeli. Poniżej przedstawiono charakterystykę poszczególnych placówek na podstawie informacji przez nie przekazanych.

Tab. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych dziennych dla młodzieży

szkoła	łączna liczba uczniów	uczniowie liceum ogólnokształcącego	uczniowie techników i liceów profilowanych	uczniowie zasadniczych szkół zawodowych
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Sępólnie Krajeńskim	388	0	178	210
Zespół Szkół – Centrum Edukacyjne w Więcborku	486	0	374	112
Liceum Ogólnokształcące w Sępólnie Krajeńskim	403	403	0	0
Liceum Ogólnokształcące w Więcborku	247	247	0	0
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Sypniewie	247	0	198	49
razem	1771	650	750	371

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych szkół

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Sępólnie Krajeńskim

W skład ZSP wchodzi:

- Liceum Profilowane o profilach :
 - socjalny 90 uczniów
 - mechaniczne techniki wytwarzania 13 uczniów
 - leśnictwo i technologia drewna 8 uczniów
- Technikum Drogownictwa o specjalności budowa dróg i mostów 25 uczniów.
- Technikum Mechaniczne o specjalności obsługa i naprawa pojazdów samochodowych - 42 uczniów.
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa - 210 uczniów, w tym w następujących zawodach:

- cukiernik	11
- elektryk	6
- murarz	8
- ślusarz	8
- elektromechanik	1
- fryzjer	7
- mechanik pojazdów samochodowych	28
- mechanik operator maszyn rolniczych	3
- stolarz	48
- operator obrabiarek skrawających	1
- piekarz	17
- rzeźnik-wędliniarz	1
- tapicer	1
- malarz-tapeciarz	1
- kominiarz	1
- kucharz małej gastronomii	10
- monter instalacji i urządzeń sanitarnych	8
- dekarz	5
- lakiernik	1
- sprzedawca	44

Szkoła obsługuje przede wszystkim uczniów pochodzących z gminy Sępólno (238, czyli 61% ogółu, przy czym aż 1/3 to mieszkańcy miasta Sępólno), w dalszej kolejności z gminy Kamień (73 osoby), Sośno (38 osób), Więcbork (24). Spoza powiatu pochodzi tylko 13 uczniów.

Planowane kierunki rozwoju: W najbliższych kilku latach szkoła zamierza reagować na potrzeby rynku pracy i w zależności od potrzeb zmieniać profile kształcenia.

Szkoła prowadzi także naukę dorosłych:

Technikum Uzupełniające dla Dorosłych w zawodach:

- technik mechanik o specjalności budowa maszyn - 20 słuchaczy
- technik technologii drewna o specjalności meblarstwo - 5 słuchaczy

Szkoła Policealna w zawodzie opiekunka środowiskowa - 26 słuchaczy

Absolwenci 2007 r. -26 słuchaczy.

W związku z małą absolwentów szkół zawodowych istnieje zagrożenie likwidacji technikum uzupełniającego. Lepsze perspektywy są przed szkołą policealną.

Liceum Ogólnokształcące w Sępólnie Krajeńskim

Szkoła naucza w 3 profilach:

- humanistycznym (dwa oddziały)
- przyrodniczym (jeden oddział)
- matematyczno-informatyczny (jeden oddział)

Szkoła proponuje również nachylenie lingwistyczne, które ze względu na zbyt małą liczbę chętnych (ok. 15 uczniów) dotychczas nie zostało wdrożone.

Łączna liczba uczniów to 403. Szkoła obsługuje wyłącznie uczniów z terenu powiatu, w tym z poszczególnych gmin:

- Sępólno Krajeńskie – 291 (ponad 61% uczniów pochodzi z miasta Sępólno)
- Kamień Krajeński - 64
- Sośno - 33
- Więcbork – 15 (ale nikt z miasta Więcbork)

W najbliższych latach szkoła podtrzyma kształcenie w/w profilach klas, podtrzymując także propozycję kształcenia w klasie lingwistycznej. Do roku 2008 włącznie planuje się nabór do 4 oddziałów. W związku ze skutkami niżu demograficznego od 2009 roku szkoła będzie mogła dokonać naboru zaledwie na 3 oddziały klas pierwszych.

Najważniejsze zgłaszane potrzeby i problemy szkoły, to

- duże koszty ogrzewania szkoły,
- brak środków na pomoce dydaktyczne i w konsekwencji słabe wyposażenie pracowni,
- zbyt skąpe wyposażenie biblioteki w nowy kanon lektur,
- brak właściwego zaplecza sanitarnego przy sali gimnastycznej.

Przy placówce działa także szkoła dla dorosłych. Dotychczas szkołę opuścili dwa roczniki absolwentów liceum uzupełniającego. Zespół Szkół Licealnych zamierza kontynuować nabór do jednego oddziału liceum uzupełniającego.

Liceum Ogólnokształcące w Więcborku

Podstawowy kanon wykształcenia, taki sam dla wszystkich uczniów- liczba wszystkich uczniów w minionym roku szkolnym wynosiła 247, w 9 oddziałach klasowych.

Rozszerzony program kształcenia, do wyboru przez ucznia realizowany od klasy drugiej

- a) **rozszerzenie biologia-chemia lub biologia-geografia – liczba uczniów** wynosi ok. 70
- b) **rozszerzenie humanistyczne (j. polski- historia- wos) - liczba uczniów** wynosi ok. 60
- c) **ściśle matematyka- informatyka- fizyka - liczba uczniów** wynosi ok. 40

W szkole organizuje się następujące zajęcia dodatkowe dla ucznia: szkolny teatr, szkolna gazetka, koło młodych poetów, koło ekologiczne, SKS, koła przedmiotowe, zajęcia dodatkowe przygotowujące młodzież do matury, koło komputerowe, koło języka angielskiego.

Główne założenia dydaktyczne.

- 1. Zajęcia fakultatywne** - są to zajęcia obowiązkowe dla wszystkich uczniów, na których realizowane są treści programowe w zakresie rozszerzonym, przygotowują ucznia do matury na poziomie rozszerzonym, uczeń kończąc klasę pierwszą deklaruje wybór odpowiedniego fakultetu i w ten sposób ukierunkowuje swoją edukację, dla tak utworzonej grupy uczniów nauczyciel przygotowuje dodatkową ofertę np. dla grupy humanistycznej są to Warsztaty Archeologiczne, dla ścisłej udział w pokazach z fizyki na wyższej uczelni, dla przyrodniczej wycieczka po Krajeńskim Parku Krajobrazowym.
- 2. Koła przedmiotowe** – mają zachęcać ucznia do udziału w konkursach, olimpiadach i zawodach, dają szansę młodym ludziom do zmierzenia się w wybranej dziedzinie z rówieśnikami z innych szkół, są realizowane w miarę posiadanych środków z wpłat na Radę Rodziców, adresowane są do młodzieży uzdolnionej i ambitnej.
- 3. Nauka języków obcych** – w dwóch klasach (na danym poziomie) wiodący język angielski, w jednej niemiecki, dodatkowo godziny dyrektorskie przeznaczone na fakultety językowe w klasie I i II, udział szkoły w kolejnych edycjach projektu „PEACE- lekcja tolerancji”, coroczne organizowanie Konkursu Piosenki

Angielskiej, kontakty z młodzieżą z zagranicy, powstanie komputerowej pracowni języka angielskiego.

4. **Współpraca z uczelniami wyższymi** - udział pracowników uczelni wyższych w warsztatach organizowanych na terenie szkoły (np. archeologiczne, językowe, poetyckie); wyjazdy na targi edukacji i pokazy organizowane przez uczelnie; informowanie o rodzajach kierunków, wymaganiach i warunkach rekrutacji; kontakt ze studentami poprzez praktyki studenckie.

Główne założenia wychowawczo – opiekuńcze.

1. Realizacja zadań zawartych w Szkolnym Programie Wychowawczym .

2. **Bezpieczeństwo młodzieży w szkole** – zagospodarowanie czasu wolnego w szkole(kawiarenka internetowa, większa dostępność biblioteki szkolnej, utworzenie przez SU klubu uczniowskiego) dostosowanie w miarę możliwości planu zajęć edukacyjnych do potrzeb ucznia; ścisła współpraca z policją i sądem dla nieletnich; starania o pracownika ochrony; konsekwentne stosowanie kar zgodnych z regulaminem szkoły w przypadkach naruszenia tego regulaminu.
3. **Organizowanie czasu wolnego** – udział w zajęciach pozalekcyjnych; spotkania klasowe; wyjazdy do kina , teatru, na basen; działalność w szkolnych grupach młodzieżowych: Klub Wolontariuszy „AMIKUS”, pogotowie naukowe, honorowi dawcy krwi, młodzi poeci; współpraca z MGOK w Więcborku
4. **Zapobieganie niskiej frekwencji, szerzeniu się nalogów i chuligaństwa** - ścisła współpraca z policją, sądem dla nieletnich, Stowarzyszeniem Zapobiegania Narkomanii, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; analiza sytuacji wychowawczej w poszczególnych klasach na comiesięcznych spotkaniach Zespołu Wychowawczego; wprowadzenie kontraktu dla ucznia; ukazywanie różnych możliwości spędzania czasu wolnego; ewaluacja Szkolnego Programu Wychowawczego i Profilaktycznego.
5. **Przygotowanie młodzieży do odniesienia sukcesu w kolejnym etapie kształcenia** – realizacja Szkolnego Programu Edukacji Pro Zawodowej; współpraca z Poradnią Psychologiczną – Pedagogiczną, RUP, uczelniami wyższymi, Świetlicą Terapeutyczną, Stowarzyszeniem Rodzin Katolickim;

Na realizację tych zamierzeń niezbędne jednak są dodatkowe środki.

Do szkoły uczęszcza 247 uczniów, z tego nieco ponad połowa to mieszkańcy miasta Więcbork. Uczniowie pochodzą z gminy Więcbork (191 osób), Sośno (23), Sępólno (15), Kamień (7), Mrocza (10).

Najważniejsze problemy i potrzeby szkoły:

- zmniejszająca się liczba uczniów spowodowana niżem demograficznym,
- brak środków na koła zainteresowań i dodatkowe zajęcia dla uczniów,
- część budynku, głównie piwnica wymagająca remontu,
- brak ochraniacza w szkole lub monitoring,
- spadająca frekwencja młodzieży na zajęciach lekcyjnych,
- duża potrzeba edukacji rodziców w kierunku odpowiedzialności rodzicielskiej.

W skład Zespołu Szkół – Centrum Edukacyjnego w Więcborku, wchodzi:

- Technikum Ekonomiczne – zawód: technik ekonomista – 104 uczniów,
- Technikum Informatyczne – zawód: technik informatyk – 117 uczniów,
- Technikum Hotelarskie – zawód: technik hotelarstwa – 153 uczniów,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa – wielozawodowa – 112 uczniów.

Szkoła naucza przede wszystkim uczniów z terenu powiatu (spoza powiatu pochodzi niespełna 11% ogółu uczniów, w tym zdecydowana większość z gminy Mrocza). Połowa uczniów to mieszkańcy gminy Więcbork (102 uczniów pochodzi z miasta Więcbork).

W kolejnych latach przewiduje się kształcenie uczniów w sferze usługowej. Liczba uczniów będzie zmniejszała się wraz z postępującym niżem demograficznym. Zgłasza się potrzebę zmiany wyposażenia pracowni informatycznych, a także potrzebę wymiany okien w całej szkole. Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny zalecił założenie instalacji wentylacyjnej w całym obiekcie szkoły.

Tab. Miejsca zamieszkania uczniów ZS-CE w Więcborku

uczniowie z gminy	technika	zsz	łącznie	%
Kamień Krajeński	13	0	13	2,7
Sępólno Krajeńskie	93	4	97	19,8
Sośno	65	26	91	18,6
Więcbork	165	71	236	48,3
pozostałe	39	13	52	10,6
w tym gmina Mrocza	33	11	44	9,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych szkół

ZSCE w Więcborku prowadzi także kształcenie dorosłych. Szkoły dla dorosłych mieszczą się w budynku przy ul. Pocztowej 14 b w Więcborku. Kształcenie odbywa się w systemie zaocznym 2 razy w miesiącu (sobota, niedziela), w następujących kierunkach:

- Liceum Ogólnokształcące – 2-letnie po zasadniczej szkole zawodowej oraz 3-letnie po gimnazjum lub szkole podstawowej – 52 uczniów;
- Policealne Studium Informatyczne – zawód: technik informatyk – 26 uczniów;
- Policealne Studium Zawodowe – zawód: technik rachunkowości, technik hotelarstwa – 43 uczniów.

W podanej liczbie nie ujęto liczby uczniów klas pierwszych na rok szkolny 2007/2008, ponieważ nabór w szkołach dla dorosłych kończy się 31.08.2007r.

Łączna liczba dotychczasowych absolwentów – 339 osób.

Poziom kształcenia jest niższy niż w szkole dziennej, o czym świadczą niższe wyniki z egzaminu maturalnego i egzaminu dojrzałości.

Trudno obecnie przewidzieć kierunki dalszego kształcenia dorosłych. Brak jest informacji z Powiatowego Urzędu Pracy na temat przyszłego zapotrzebowania zawodowego. Zmniejszać się będzie liczba słuchaczy w szkołach policealnych, gdyż wzrastają konkurencyjne formy kształcenia w szkołach wyższych, coraz szersza jest oferta szkół dziennych ponadgimnazjalnych, a także obserwuje się emigrację zarobkową młodzieży. Zamierza się prowadzenie kształcenia kursowego w zakresie kształcenia ustawicznego.

W skład Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Sypniewie wchodzi następujące placówki:

- Technikum Rolnicze – 110 uczniów
- Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego – 88 uczniów
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa 49 uczniów
 - operator maszyn i pojazdów rolniczych
 - kucharz małej gastronomii
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa „Specjalna” 40 uczniów

Zainteresowanie istniejącymi kierunkami jest od kilku lat na stałym poziomie, zapewnia to szkole nabór do pierwszych klas. Z uwagi na zbliżający się niż demograficzny, ZSCKR Sypniewo nie planuje wprowadzać dodatkowych profili jedynie zmiany w specjalizacjach w zależności od zainteresowań uczniów.

Większość uczniów stanowi młodzież pochodząca z terenu powiatu (146 spośród 247 ogółem, w tym 47 z gminy Więcbork, 44 z gminy Sępólno, 39 z gminy Sośno, 16 z gminy Kamień). Stosunkowo duża jest liczba mieszkańców Sępólna (aż 44 osoby). Ale ze względu na położenie szkoły w pobliżu granicy województwa, notuje się dość dużą liczbę uczniów spoza terenu województwa (gmina Łobżenica - 32, gmina Lipka - 10). Dużą część uczniów stanowi młodzież z sąsiednich gmin (Mrocza - 32, Koronowo - 12, Nakło - 15).

Najważniejsze problemy i potrzeby szkoły wiążą się przede wszystkim z bazą lokalową, gdyż jedno piętro zajmuje Gimnazjum w Sypniewie (jest to ok. 25% sal lekcyjnych). Sprawia to trudności w normalnym prowadzeniu zajęć lekcyjnych i wykorzystania bazy dydaktycznej.

W planach ZSCKR Sypniewo w najbliższych latach jest:

- poprawa kształcenia praktycznego (we własnym gospodarstwie i warsztatach szkolnych),
- lepsze wykorzystanie i przystosowanie internatu szkolnego,
- remonty i modernizacja,
- termomodernizacja budynku szkolnego i internatu.

ZSCKR oferuje także szkolnictwo dla dorosłych. Jest ono realizowane w Technikum Uzupełniającym o kierunku technik rolnik. Liczba słuchaczy wynosi 92 osoby, 90% słuchaczy prowadzi własne gospodarstwa rolne, natomiast 10% świadczy usługi w różnych dziedzinach gospodarki mając plany pracy w gospodarstwach rolnych.

Analiza potencjału wszystkich szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży z terenu powiatu, prowadzi do następujących wniosków:

1. Oferta szkół jest bardzo szeroka i zapewnia możliwość wyboru optymalnego kierunku kształcenia.
2. Aż 79% miejsc oferują szkoły maturalne, w tym 42% ogółu miejsc - technika i licea profilowane.
3. Potencjał Sępólna i Więcborka - mierzony liczbą miejsc w szkołach - jest bardzo podobny, mimo iż obydwa miasta zasadniczo różnią się liczbą mieszkańców.
4. Niespełna 11% uczniów szkół na terenie powiatu pochodzi spoza powiatu. Najmniejszy udział uczniów spoza powiatu notuje się w Sępólnie, najwyższy (sięgający niemal połowy uczniów) w Sypniewie.
5. Uczniowie z Sępólna dosyć chętnie wybierają szkoły na terenie gminy Więcbork (częściej niż co 5-ty uczeń z gminy Sępólno uczy się w szkołach w Więcborku lub Sypniewie), ale uczniowie z Więcborka stosunkowo rzadko wybierają szkoły w Sępólnie (tylko co 13-ty uczeń z tej gminy uczy się w Sępólnie). Liczba uczniów z gminy Sępólno uczących się w Więcborku jest 3-krotnie wyższa, niż liczba uczniów z gminy Więcbork uczęszczających do szkół w Sępólnie.
6. Młodzież z gminy Sośno znacznie częściej wybiera szkoły w Więcborku, niż w Sępólnie.
7. Młodzież z gminy Kamień zdecydowanie wybiera szkoły w Sępólnie.
8. Spośród gmin sąsiednich największe ciężenia do szkół na terenie powiatu wykazują gminy Mrocza i Łobżenica.
9. Dosyć bogata jest oferta szkół dla dorosłych. Co ważne, dorośli mają możliwość uzupełnienia wykształcenia w kilku ośrodkach.

Tab. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych dziennych dla młodzieży w powiecie wg miejsca mieszkania

	łączna liczba uczniów	uczniowie z gminy Kamień Krajeński	uczniowie z gminy Sępólno Krajeńskie	uczniowie z gminy Sośno	uczniowie z gminy Więcbork	uczniowie spoza powiatu	% spoza powiatu
szkoły w Sępólnie	789	137	529	71	39	13	1,6
szkoły w Więcborku	736	20	112	114	428	62	8,4
szkoły w Sypniewie	247	16	44	22	47	118	47,8
razem	1772	173	685	207	514	193	10,9
	%	9,8	38,7	11,7	29,0	10,9	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych szkół

Szkolnictwo specjalne

Szkolnictwo specjalne realizowane jest przez Zespół Szkół nr 2 w Sępólnie oraz w ZSCKR w Sypniewie. W skład Zespołu Szkół Nr 2 wchodzi:

- Szkoła Podstawowa Nr 2 w Sępólnie Krajeńskim
- Publiczne Gimnazjum Nr 2 w Sępólnie Krajeńskim
- Szkoła Przystosowująca do Pracy
- Oddziały Zamiejscowe w Więcborku
- Oddziały Zamiejscowe w Kamieniu Krajeńskim

W zespole uczą się uczniowie ze wszystkimi stopniami upośledzenia umysłowego tj. w stopniu lekkim, w stopniu umiarkowanym lub znacznym, w stopniu głębokim. Do szkoły uczęszczają uczniowie z całego powiatu. Łącznie w placówce funkcjonują 22 oddziały. W roku szkolnym 2007/ 2008 w szkole uczyć się będzie około 170 uczniów. Najwięcej uczniów posiada orzeczenie o głębszym upośledzeniu umysłowym tj. umiarkowanym znacznym lub głębokim. Kształcenie uczniów w placówce odbywa się na wszystkich kolejnych etapach edukacyjnych. Formy edukacji i typ zajęć prowadzone są zgodnie z wymogami. Oprócz zajęć edukacyjnych realizowanych jest 5 rodzajów zajęć w zakresie rewalidacji indywidualnej:

- zajęcia korekcyjne wad postawy
- zajęcia korygujące wady wymowy
- zajęcia w zakresie neuropsychoterapii metodą Biofeedback
- zajęcia korekcyjno – kompensacyjne
- zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze

Oferta tego typu zajęć może być poszerzana zgodnie z potrzebami uczniów.

W placówce funkcjonuje także internat z miejscem dla dwóch grup wychowawczych.

Szkoła nadal rozwijać się będzie w kierunku edukacji uczniów z lekkim upośledzeniem umysłowym oraz rewalidacji uczniów z umiarkowanym, znacznym, głębokim upośledzeniem umysłowym. Do dynamicznego rozwoju i poprawy bazy szkoła potrzebuje dodatkowych środków finansowych na:

- częściową wymianę sprzętu szkolnego i w internacie,
- poprawę warunków komunikacyjnych (uruchomienie platformy na wózki),
- wymianę komputerów w sali internetowej i w internacie,
- zagospodarowanie boisk szkolnych,
- remont sali gimnastycznej,
- remont elewacji budynku szkoły i sali gimnastycznej.

Przy ZSCKR w Sypniewie działa Szkoła Zawodowa Specjalna (3 letnia). Kształci młodzież z lekkim stopniem upośledzenia umysłowego. Do szkoły przyjmowana jest młodzież (po gimnazjum), która posiada orzeczenie z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na stwierdzenie upośledzenia umysłowego lekkiego stopnia. Jest to młodzież w wieku od 16 do 24 lat. Kształcenie prowadzone jest na poziomie szkoły zawodowej w zawodach: kucharz małej gastronomii oraz mechanik-operator maszyn rolniczych. Po ukończeniu szkoły i zdaniu egzaminu zawodowego absolwent otrzymuje tytuł pracownika wykwalifikowanego w danym zawodzie. Funkcjonowanie szkoły wiąże się występowaniem specyficznych problemów nie związanych bezpośrednio z organizacją procesu kształcenia. Uczniowie w większości pochodzą z rodzin dotkniętych bezrobociem i ubóstwem, zaniedbanych środowiskowo. Młodzież ta wymaga często wsparcia finansowego (pokrycie kosztów nauki, zakwaterowania, wyżywienia). Istnieje pilna potrzeba umożliwienia stałego kontaktu z psychologiem, ponieważ uczniowie mają znaczne trudności natury psychologicznej i emocjonalnej. Rodziny nie zaspokajają potrzeb psychicznych co prowadzi do nawarstwiania już istniejących problemów psychologicznych. Rodzice często słabo angażują się w proces wychowania i nauczania, nie wykazują zainteresowania problemami swych dzieci, bądź ich zainteresowanie jest powierzchowne. Często konieczne jest włączanie do współpracy Ośrodków Pomocy Społecznej. Młodzież tej szkoły wymaga kompleksowej współpracy różnych instytucji zajmujących się szeroko rozumianej pomocy rodzinie.

Szpital powiatowy we Więcborku ³

Szpital Powiatowy w Więcborku im dr Adama Gacy i dr Józefa Łaskiego jest Niepublicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej prowadzonym przez NOVUM-MED Sp. z o.o. w Więcborku w której 100% udziałowcem jest Powiat Sępoleński. Szpital jest jedynym zakładem lecznictwa zamkniętego działającym w granicach powiatu. Obejmuje swoją opieką jego mieszkańców, jak również udziela świadczeń zdrowotnych pacjentom z sąsiednich gmin powiatów nakielskiego, tucholskiego i wyrzyskiego.

Zakład udziela świadczeń w zakresie:

- Lecznictwa Szpitalnego
- Opieki Długoterminowej

³ na podstawie informacji przekazanej przez Starostwo Powiatowe

- Ratownictwa i Transportu Medycznego – Pomocy Doraźnej i Transportu Sanitarnego
- Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej – ambulatoryjnych świadczeń Diagnostycznych Współfinansowanych
- Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej
- Leczenia Psychiatrycznego i Uzależnień
- Rehabilitacji Leczniczej
- Podstawowej Opieki Zdrowotnej (nocnej i świątecznej ambulatoryjnej opieki lekarskiej i pielęgniarstwa)
- Podstawowej Opieki Zdrowotnej (nocnej i świątecznej wyjazdowej opieki lekarskiej)
- Podstawowej Opieki Zdrowotnej (transport sanitarny)
- Profilaktycznych Programów Zdrowotnych

Szpital posiada 153 łóżka rozmieszczone w sześciu oddziałach:

- Oddział Chorób Wewnętrznych z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego – 36 łóżek
- Oddział Chirurgii Ogólnej z Salą Intensywnego Nadzoru Pooperacyjnego - 29 łóżek
- Oddział Ginekologiczno-Położniczy - 26 łóżek
- Oddział Pediatrii z Pododdziałem Niemowląt – 28 łóżek
- Oddział Noworodkowy - 14 łóżek
- Oddział Dla Przewlekłe Chorych - 20 łóżek

Oddziały zabiegowe korzystają z Bloku Operacyjnego składającego się z dwóch standardowo wyposażonych sal operacyjnych. Ponadto w Oddziale Ginekologiczno - Położniczym znajduje się dodatkowa Sala Operacyjna przeznaczona do cięć cesarskich. Blok Porodowy złożony jest z dwóch sal wyposażonych w 3 łóżka porodowe. Szpital w chwili obecnej nie posiada w swojej strukturze Oddziału Intensywnej Terapii.

W skład organizacyjny Szpitala wchodzi Pracownie Diagnostyczne, są to:

- Pracownia Diagnostyki Laboratoryjnej, która jest wyposażona w nowoczesną aparaturę diagnostyczno-pomiarową wykonującą szeroki zakres badań laboratoryjnych spełniających standardy i zakres badań Szpitala Powiatowego,
- Pracownia Diagnostyki Obrazowej oddana w roku 2006 do użytkowania, spełnia w pełnym zakresie standardy dotyczące wyposażenia pracowni rentgenowskich
- Pracownia Endoskopii – wyposażona jest w nowoczesny videogastrofibroskop oraz videocolonoskop z całym oprzyrządowaniem koniecznym do diagnostyki jak i leczenia.
- Pracownia Ultrasonografii - wyposażona w kilkuletni, jednak wysokiej klasy aparat USG,
- Pracownia Nieinwazyjnej Diagnostyki Kardiologicznej i Spirometrii pozwalająca na wykonanie EKG wysiłkowego, całodobowej rejestracji zapisu EKG i parametrów hemodynamicznych (Holter) oraz badania spirometryczne.

Szpital nie posiada własnej Pracowni Mikrobiologicznej oraz Pracowni Tomografii Komputerowej. Usługi te wykonywane są w ramach umowy w innych jednostkach służby zdrowia.

W roku 2006 w Szpitalu było hospitalizowanych 6642 pacjentów. Wskaźnik średniego wykorzystania łóżek dla całego Szpitala wynosił około 50%, co wskazuje, że możliwości wynikające ze zdolności obsługi - "pojemności" - Szpitala są znacznie wyższe.

Finansowanie świadczeń medycznych Szpitala przez NFZ jest ograniczone podpisanymi umowami. W roku 2006 kontrakt na świadczenie usług medycznych przez Szpital był wykonany w ponad 100%, z czego 17211 punktów wykonanych ponad limit nie zostało sfinansowane przez NFZ.

Ciągle monitorowanie wskaźników hospitalizacji w oddziałach Szpitala jednoznacznie wskazuje na wyższe zapotrzebowanie na tą usługę niż to zostało zakontraktowane w NFZ. Jednocześnie pozwala stwierdzić, że wskaźnik ten ma tendencje wzrastające. Kontrakt na udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej na rok 2007 jest na poziomie roku 2006.

Szpital Powiatowy NZOZ w Więcborku jest typową jednostką tego stopnia referencji składającą się z czterech podstawowych oddziałów. Liczba łóżek szpitalnych, struktura oraz wyposażenie pracowni diagnostycznych jak i doświadczona kadra pozwala zabezpieczyć w około 90% potrzeby zdrowotne społeczności powiatu. Pozostałe

10% usług medycznych ze względu na skomplikowanie lub specyfikę powinno być świadczone przez jednostki o wyższym stopniu referencyjności.

W najbliższym okresie w związku z Rozporządzeniem MZ z dnia 10 listopada 2006r. w sprawie wymagań jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej, Szpital Powiatowy NZOZ w Więcborku będzie wymagał rozbudowy i modernizacji.

W tym celu opracowany jest Program dostosowania, a na jego podstawie powstanie projekt rozbudowy, którego realizacja musi zakończyć się do 2012 roku. W/w program obejmuje wybudowanie od podstaw zgodnie z obowiązującymi w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia standardami: izby przyjęć, bloku operacyjnego, oddziału intensywnej terapii medycznej oraz bloku porodowego. Powstaną nowe pomieszczenia służące poradniom zabiegowym: Chirurgicznej, Urazowo-Ortopedycznej, Urologicznej. Pozostałe po przeniesionych komórkach organizacyjnych powierzchnie zostaną wykorzystane do podniesienia standardu oddziałów szpitalnych. Realizacja Programu dostosowania rozwiąże istniejący obecnie problem centralnego rozprowadzania gazów medycznych, drugostronnego zasilania obiektów w energię elektryczną, wymiany agregatu prądowłczego oraz szeregu innych drobnych nieprawidłowości. Szpital Powiatowy im dr Adama Gacy i dr Józefa Łaskiego - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Więcborku po rozbudowie będzie spełniał wszelkie standardy wymagane w/w rozporządzeniem i jednocześnie pozwoli jeszcze lepiej zabezpieczyć usługi zdrowotne mieszkańcom Powiatu, a w przyszłości, jako tzw. "szpital sieciowy" mieszkańcom większego rejonu.

Dodatkowym atutem w realizacji tych planów są uregulowane stosunki własnościowe (w całości własność Powiatu), wielkość kompleksu szpitalnego pozwalająca na swobodną rozbudowę, jak i dogodna sieć dróg.

Szpital Powiatowy NZOZ w Więcboku prowadzi ambulatoryjną opiekę specjalistyczną w Poradniach wymienionych w załączniku. W roku 2006 w poradniach specjalistycznych udzielono ogółem 33168 porad lekarskich. Liczba udzielonych świadczeń w poszczególnych poradniach znacznie przekracza wartość kontraktu zawartego z NFZ. Zapotrzebowanie na ambulatoryjną opiekę specjalistyczną wykazuje stały wzrost co powoduje rosnącą dysproporcję między ilością zakontraktowanych przez NFZ usług, a ich realną liczbą. Wydłuża to średni czas oczekiwania pacjentów na realizację świadczeń, a firmie przynosi wymierne straty. W 2006 roku nie zostało sfinansowanych 6182 punkty wykonanych ponad limit.

Lecznictwo specjalistyczne

Lecznictwo specjalistyczne dostępne jest na terenie powiatu w Więcborku oraz Sępólnie Krajeńskim. Oferowane są następujące specjalności:

Poradnie Specjalistyczne Szpitala Powiatowego mieszczące się w Więcborku, w budynku Szpitala:

- chirurgii ogólnej
- chirurgii urazowo-ortopedycznej
- kardiologiczna
- urologiczna
- pulmonologiczna
- diagnostyki obrazowej
- diagnostyki laboratoryjnej
- spirometrii
- endoskopii
- ultrasonografii
- nieinwazyjnej diagnostyki kardiologicznej

Poradnie Specjalistyczne Szpitala Powiatowego mieszczące się w Więcborku, przy ul. Powstańców Wlkp. 2a, w budynku NZOZ PROVITA:

- dermatologiczna
- diabetologiczna
- otolaryngologiczna
- ginekologiczno- położnicza
- logopedyczna
- psychologiczna

- rehabilitacyjna
- wad postawy
- okulistyczna
- zdrowia psychicznego
- medycyna sportowa

Poradnie Specjalistyczne Szpitala Powiatowego mieszczące się w Sępólnie Krajeńskim, przy ul. Hallera 8 w budynku „Dom Zdrowia Aronia”:

- dermatologiczna
- ginekologiczno- położnicza
- reumatologiczna
- logopedyczna

W Sępólnie działa także **Zespół Diagnostyczno-Leczniczy "BONUS"** (ul. Szkolna 4), prowadząca następujące poradnie specjalistyczne:

- alergologiczna
- chirurgii ogólnej
- chirurgii urazowo-ortopedycznej
- dermatologiczna
- diabetologiczna
- endokrynologiczna
- ginekologiczno-położnicza
- kardiologiczna
- leczenia bólu
- osteoporozy
- terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu
- logopedyczna dla dzieci
- medycyny pracy
- medycyny sportowej
- neurologiczna
- neurologiczna dla dzieci
- okulistyczna
- otolaryngologiczna
- preluksacyjna
- zdrowia psychicznego
- psychologiczna
- pulmonologiczna
- pulmonologiczna dla dzieci
- reumatologiczna
- urologiczna
- wad postawy
- pracownia diagnostyki obrazowej
- pracownia diagnostyki laboratoryjnej (laboratorium)

Pomoc społeczna i pomoc rodzinie

Powiat sępoleński wyróżnia się dużą liczbą placówek opiekuńczych. Powiat prowadzi następujące placówki:

- Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci w Kamieniu Krajeńskim
- Dom Pomocy Społecznej w Kamieniu Krajeńskim
- Dom Pomocy Społecznej w Suchorączku
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sępólnie Krajeńskim
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Wielofunkcyjna w Więcborku
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Więcborku

Cechą charakterystyczną domów pomocy społecznej jest opieka nad osobami pochodzącymi z bardzo rozległego terenu – zdecydowana większość podopiecznych pochodzi spoza powiatu.

Podstawowe dane o w/w placówkach (na podstawie informacji przekazanych przez te jednostki), przedstawiono poniżej.

Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży, ul. Dworcowa 1, Kamień Kraj.

Liczba podopiecznych 51 osób (planowane zwiększenie od 5 do 10 miejsc).

Podopieczni pochodzą z następujących gmin:

Sępólno Krajeńskie – 4, Więcbork – 2, Cekcyn – 1, Gostycyn – 1, Tuchola – 1, Bukowiec – 2, Świecie – 1, Chełmno – 1, Jezewo – 1, Nakło nad Notecią – 1, Koronowo – 2, Sicienko – 2, Bydgoszcz – 5, Dąbrowa Łąka – 1, Wąbrzeźno – 1, Nowe – 1, Łasin – 1, Grudziądz – 4, Inowrocław – 1, Toruń – 4, Włocławek – 1, Złotów – 2, Wałcz – 1, Biała Rawska – 2, Karsin – 1, Kartusy – 1, Brusy – 1, Gdynia – 1, Markuszów – 1, Myszków – 1, Ruda Śląska – 1, Lichnowy – 1

W najbliższych w miarę możliwości finansowych planuje się:

- zakupić 4 zmywarko – wyparzarki;
- zakupić meble metalowe do zaplecza kuchni;
- zakupić duże pralki przemysłowe, wirówki, suszarki;
- dobudować salę dziennego pobytu, zabaw, terapii, doświadczania świata;
- wymienić hydranty na obowiązujące;
- wymienić drzwi na klatkach schodowych na ognioodporne;
- wymienić okna na PCV;
- wymienić podłogę na trudno zapalną;
- oczyścić czerwoną cegłę na starej części budynku.

Oprócz wymienionych potrzeb inwestycyjnych zwraca się także uwagę na konieczność podwyżki wynagrodzeń personelu.

Dom Pomocy Społecznej, ul. Podgórna 2, Kamień Krajeński

- Liczba podopiecznych - 70; miejsce pochodzenia podopiecznych – gminy: Bydgoszcz, Sępólno Kraj, Łódź, Gdańsk, Mogilno, Inowrocław, Złotniki Kujawskie, Janikowo, Toruń, Świecie, Kamień Kraj.

Plany i zamierzenia dotyczące dalszego rozwoju w najbliższych kilku latach :

1. zagospodarowanie terenu wokół Domu poprzez posadzenie zieleni, drzew i krzewów oraz wyłożenie polbrukiem miejsc spacerowych
2. utrzymanie odpowiedniego standardu Domu (bieżące remonty pomieszczeń mieszkalnych, sanitarnych i in.)
3. dostosowanie zajęć terapeutycznych do potrzeb i zainteresowań mieszkańców
4. rozwijanie rehabilitacji zgodnie z potrzebami mieszkańców
5. systematyczne rozwijanie pracy pracowników pierwszego kontaktu poprzez wdrażanie nowych form pracy

Najważniejsze problemy i potrzeby:

1. finansowy :
 - niska dotacja Wojewody na utrzymanie 1-go mieszkańca
 - zbyt niskie uposażenie personelu
2. organizacyjny - brak listy osób oczekujących na zamieszkanie w dps

Dom Pomocy Społecznej w Suchorączku

Liczba podopiecznych: 75 mężczyzn ,którzy pochodzą z terenu całej Polski.

W najbliższych latach Dom ma zamiar utrzymać osiągnięty standard zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej w sprawie domów pomocy społecznej z dnia 19.10.2005r Dz. Ust. Nr 217 poz. 1837 .

Najważniejszym problemem Domu są problemy finansowe związane z zaniżoną dotacją Wojewody Kujawsko-Pomorskiego na 1 mieszkańca.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sępólnie Krajeńskim jest placówką oświatową wielospecjalistyczną:

- otwartą na potrzeby dzieci, młodzieży, rodziców i nauczycieli

- udzielającą pomocy psychologiczno-pedagogiczno-logopedycznej w/w podmiotom
- dbającą o pełne wykorzystanie możliwości rozwojowych dzieci, młodzieży, a także właściwe przygotowanie do rozwoju i planowania własnej kariery zawodowej
- wyposażającą młodzież w umiejętności niezbędne do funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie oraz na rynku pracy
- kierującą się Konwencją Praw Dziecka i przepisami prawa oświatowego

Rejon działania: obszar powiatu

Liczba dzieci i uczniów objętych opieką: około 11 000 w wieku od 0 do 19 r. życia

Liczba placówek objętych opieką: 46 (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, Dom Opieki Społecznej dla Dzieci, Wielospecjalistyczna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza)

Rodzaje specjalistów: psychologzy, pedagodzy, logopedzi

Rodzaje działalności:

- **diagnostyczna:** w zakresie potrzeb psychoedukacyjnych dzieci i młodzieży, kwalifikacji do odpowiednich form kształcenia, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, profilaktyczno-wychowawczej, kształcenia specjalnego i indywidualnego nauczania, predyspozycji zawodowych
- **terapeutyczno - konsultacyjna:** w zakresie prowadzenia różnych form terapii psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej, konsultowania i inspirowania do prowadzenia takiej działalności placówek oświatowych
- **doradcza:** w zakresie problemów diagnostycznych, wychowawczych, problemów psychologicznych, pedagogicznych, logopedycznych, kierunku kształcenia i racjonalnego wyboru zawodu
- **profilaktyczno- popularyzatorska** w zakresie zaburzeń rozwoju, trudności wychowawczych, popularyzowania wiedzy psychologiczno-pedagogiczno-logopedycznej, profilaktyki zagrożeń społecznych, w tym przeciwdziałaniu zagrożeniu bezrobociem oraz planowania kariery zawodowej

Główne obszary działania poradni koncentrują się wokół następujących priorytetów:

- Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka
- Zapobieganie i przezwyciężanie trudności szkolnych
- Wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny
- Profilaktyka zagrożeń społecznych
- Pomoc uczniom w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu i planowania kariery zawodowej
- Pomoc dzieciom i młodzieży z różnymi niepełnosprawnościami

Działalność Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie

W celu kompleksowej i sprawnej realizacji zadań na rzecz mieszkańców powiatu sępoleńskiego Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie przy współudziale przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu sępoleńskiego, oświaty, powiatowego urzędu pracy oraz organizacji pozarządowych opracowało **Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Sępoleńskiego**, która następnie została zatwierdzona i przyjęta do realizacji przez Radę Powiatu w Sępólnie Kr. uchwałą Nr XI/59/03 z dnia 24 września 2003 r.

Trzyletni okres obowiązywania Strategii pozwala zauważyć, że podjęto się realizacji wszystkich kierunków, z czego część została zrealizowana w pełnym zakresie.

Przykładem tego jest m.in.:

- utworzenie Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Sępólnie Kr. z siedzibą w Więcborku,
- utworzenie Warsztatu Terapii Zajęciowej w Sępólnie Kr.,

- c) utworzenie Punktu Specjalistycznego Poradnictwa dla Mieszkańców Powiatu Sępoleńskiego,
- d) doprowadzenie do osiągnięcia standardu świadczonych usług w DPS w Kamieniu Kr. przy ul. Podgórnej 2, przy ul. Dworcowej 1 oraz w DPS w Suchorączku,
- e) utworzenie Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej Wielofunkcyjnej w Więcborku.

Ściśle powiązany z Strategią dokumentem jest opracowany również przez tut. Centrum **Powiatowy Program Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych** zatwierdzony i przyjęty do realizacji przez Radę Powiatu w Sępólnie Kr. uchwałą Nr XXXIV/117/04 z dnia 27.10.2004 r.

Program skierowany jest do niepełnosprawnych mieszkańców Powiatu Sępoleńskiego.

Jak wynika z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2002 r. liczba osób niepełnosprawnych w powiecie wynosi ogółem: 6.166, co stanowi 15,1% mieszkańców, w tym liczba osób niepełnosprawnych prawnie: 5.343, co stanowi 13,1%, liczba osób niepełnosprawnych biologicznie: 823, co stanowi 2%.

Wśród 6.166 osób niepełnosprawnych wyróżnić można następujące liczby w poszczególnych grupach wiekowych:

- 15 lat i mniej: 355 osób
- 16 – 29 lat: 440 osób
- 30 – 44 lat: 623 osoby
- 45 – 64 lata: 2.495 osób
- 65 – 79 lat: 1.773 osób
- 80 lat i więcej: 480 osób.

Funkcja Poradnictwa Specjalistycznego

Zgodnie z art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64 poz.593 z późn. zm.) do zadań własnych powiatu należy prowadzenie specjalistycznego poradnictwa.

W 2004r. przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie rozpoczął swoją działalność Punkt Specjalistycznego Poradnictwa dla Mieszkańców Powiatu Sępoleńskiego. W ramach działalności Punktu, który czynny jest w każdy piątek w godz. od 15.10 do 18.10 wszystkie osoby z terenu powiatu sępoleńskiego, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i w związku z tym potrzebują wsparcia i pomocy specjalistów mogą uzyskać bezpłatną poradę:

- radcy prawnego,
- psychologa,
- pedagoga,
- pracownika socjalnego.

Ilość osób, które skorzystały z usług Punktu Specjalistycznego Poradnictwa dla Mieszkańców Powiatu Sępoleńskiego w latach 2004-2006.

	09.07.2004 r. – 31.12.2004 r.	2005 r.	2006 r.	Razem 09.07.2004 r. – 31.12.2006 r.
Radca prawny	69	164	161	394
Psycholog	50	138	140	328
Pedagog	11	55	62	128
Pracownik socjalny	13	37	31	81
Razem	143	394	394	931

Należy nadmienić, że wpisy do rejestrów odbywają się za zgodą osób korzystających z porad. Niektóre osoby chcąc zachować pełną anonimowość nie wyraziły zgody na dokonanie wpisu do rejestru, dlatego też należy przypuszczać, że z usług Punktu Specjalistycznego Poradnictwa korzysta więcej osób niż ilość przedstawiona powyżej.

Biorąc pod uwagę widoczną w tabeli wzrastającą liczbę osób korzystających z usług Punktu należy stwierdzić, że utworzenie Punktu było w pełni uzasadnione, a jego dalsze funkcjonowanie jest niezbędne.

Wykonywanie zadań z zakresu opieki nad dzieckiem i rodziną

Na terenie Powiatu Sępoleńskiego w 2006 r. funkcjonowało 31 rodzin zastępczych gdzie zostało

umieszczonych na podstawie orzeczenia sądu 40 dzieci. Rodziny zastępcze otrzymywały z PCPR pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka umieszczonego w tej rodzinie, która jest przyznana w drodze decyzji administracyjnej.

Starosta przy pomocy powiatowego centrum pomocy rodzinie wspiera rodzinę zastępczą ale także sprawuje nadzór nad działalnością rodzinnej opieki zastępczej. Pracownik Socjalny powiatowego centrum pomocy rodzinie odwiedza przynajmniej raz w roku każdą rodzinę zastępczą i przeprowadza z nią wywiad środowiskowy, który pozwala na ocenę sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dziecka w danej rodzinie. Pełnienie funkcji rodziny zastępczej ustaje z mocy prawa z dniem osiągnięcia przez dziecko pełnoletności.

W przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej na terenie innego powiatu, powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem w rodzinie zastępczej ponosi wydatki na jego utrzymanie w łącznej kwocie świadczeń przysługujących danej rodzinie zastępczej. W 2006 r. na uregulowanie zobowiązań wynikających z zawartych porozumień w sprawie umieszczenia dzieci z naszego powiatu w rodzinach zastępczych na terenie Powiatu Toruńskiego - 1 dziecko, Miasta Poznań - 1 dziecko, Powiatu Mogileńskiego - 1 dziecko, Powiatu Wąbrzeskiego - 3 dzieci, Powiatu Tucholskiego - 2 dzieci oraz Powiatu Inowrocławskiego - 1 dziecko wydatkowano kwotę 78.918 zł.

Kolejną formą opieki nad dzieckiem jest forma instytucjonalna tj. placówka opiekuńczo-wychowawcza. Jest to mniej pożądaný model opieki dlatego dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej może być umieszczane w placówce opiekuńczo-wychowawczej, jednakże skierowanie na pobyt całodobowy może nastąpić po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa dziecko zostaje umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej na podstawie orzeczenia sądu lub na wniosek rodzica. PCPR jako instytucja odpowiedzialna za realizację postanowień sądu w sprawie umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest zobowiązana do podjęcia działań zmierzających do znalezienia miejsca w odpowiednim typie placówki. W 2006 r. PCPR umieścił na podstawie orzeczenia sądu 13 dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego tj. dom dziecka. Najczęstszym powodem zabierania dzieci rodzicom biologicznym było brak odpowiedniej opieki, zaniedbanie ze strony rodziców a także przemoc stosowana względem dzieci. Analizując dokumenty PCPR można zauważyć tendencję wzrostową dotyczącą umieszczania dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Dla porównania w 2004 r. umieszczonych dzieci z terenu powiatu było 8, a w 2005r. liczba wzrosła do 12 dzieci. Ogółem w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w 2006r. przebywało 36 dzieci z terenu powiatu sępoleńskiego. Mając na uwadze ciągle zwiększającą się liczbę dzieci kierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych, a także problem ze znalezieniem miejsca wolnego w placówce z inicjatywy PCPR w 2006 r. na mocy uchwały Rady Powiatu w Sępólnie Kr. Nr XXXIII/172/05 z dnia 31 sierpnia 2005 r. na terenie powiatu sępoleńskiego została utworzona Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Wielofunkcyjna w Więcborku dla 30 dzieci. Dnia 27 lipca 2006 r. placówka została wpisana do rejestru placówek opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego pod pozycją: 47 i rozpoczęła swoją działalność. Na dzień 31.12.2006 r. w placówce przebywało 33 dzieci w tym 8 dzieci zostało przyjętych z interwencji.

Funkcja Pomocowa (instytucje pomocy społecznej)

Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na domy dla:

- osób w podeszłym wieku,
- osób przewlekłe somatycznie chorych,
- dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie,
- osób niepełnosprawnych fizycznie.

Na terenie Powiatu Sępoleńskiego funkcjonują trzy domy pomocy społecznej (DPS):

- Dom Pomocy Społecznej dla osób przewlekłe somatycznie chorych w Kamieniu Krajeńskim, przy ulicy Podgórnej 2 – prowadzony przez powiat, w obiektach należących do Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety w Toruniu na podstawie zawartej umowy, przeznaczony dla 70 mieszkańców,
- Dom Pomocy Społecznej dla osób przewlekłe psychicznie chorych w Suchorączku – prowadzony przez powiat. Nieruchomość domu stanowi własność powiatu, przeznaczony jest dla 75 mieszkańców,
- Dom Pomocy Społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie w Kamieniu Krajeńskim, przy ulicy Dworcowej 1, prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Św. Elżbiety w Toruniu na podstawie stosownej umowy zawartej ze Starostą Sępoleńskim, przeznaczony dla 50 mieszkańców.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w 2006 r. umieściło 25 osób w domach pomocy społecznej funkcjonujących na terenie powiatu sępoleńskiego tj. 16 osób w Domu Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych w Kamieniu Kr., 5 osób w Domu Pomocy Społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie w Kamieniu Kr. i 4 osoby w Domu Pomocy Społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w Suchorążku. P

W 2006 roku wszystkie domy pomocy społecznej funkcjonujące na terenie powiatu sępoleńskiego osiągnęły standard świadczonych usług, natomiast Powiat Sępoleński uzyskał zezwolenia Wojewody Kujawsko-Pomorskiego na prowadzenie powyższych domów na czas nieokreślony. PCPR jako instytucja nadzorująca funkcjonowanie dps była w sposób szczególny zaangażowana w osiąganie standardów. Na bieżąco wszelkie podjęte prace były konsultowane z Centrum. Działania te miały przede wszystkim na celu jak najsprawniejsze dojście do obowiązujących standardów. W wyniku osiągnięcia standardów poprawiły się zarówno warunki bytowe w domach, jak również sposób sprawowanej opieki – mieszkaniac stał się najważniejszym podmiotem działania personelu.

Funkcja edukacyjna nakierowana na rozwój zawodowy kadry pomocy społecznej

PCPR realizując zadania nałożone przez ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, a także zdając sobie sprawę z istniejących trudności opracowało projekt pn. „Poszerzając Horyzonty Lepiej Pomożesz Innym”, który otrzymał pozytywną opinię Komisji Oceny Projektów Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich Działania 1.4 - „Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych”. Projekt trwał od 1 listopada 2005 r. do 30 września 2007 r. Celem projektu było zapewnienie na wszystkich poziomach właściwego szkolenia dla 38 osób współpracujących z osobami niepełnosprawnymi, zaangażowanych w planowanie i prowadzenie usług dla tych osób. Podczas szkoleń główny nacisk kładziony był na propagowanie i rozwijanie określonych wartości i kompetencji, jak również umiejętności, które następnie przekazywane będą osobom niepełnosprawnym i ich rodzicom, rodzinom oraz członkom ich społeczności. Uczestnikami projektu byli pracownicy jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych z terenu powiatu sępoleńskiego tj. ośrodków pomocy społecznej, powiatowego centrum pomocy rodzinie, domów pomocy społecznej oraz publicznych służb zatrudnienia tj. powiatowego urzędu pracy.

Realizacja Zadań w Zakresie Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych

Rehabilitacja jest procesem medyczno-społecznym, który dąży do zapewnienia osobom niepełnosprawnym godziwego życia w poczuciu użyteczności społecznej i bezpieczeństwa społecznego oraz zawodowego. Rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym udziale tych osób, możliwie najwyższego poziomu funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej. Jedną z instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, które odpowiedzialne jest za rehabilitację społeczną i zawodową. Rehabilitacja społeczna ma na celu przywracanie możliwości normalnego sposobu życia w naturalnym środowisku. W celu realizacji zadań nałożonych na PCPR w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej powiat otrzymuje środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Pierwszą z form pomocy oferowaną osobom niepełnosprawnym przez PCPR w ramach rehabilitacji społecznej jest dofinansowanie do pobytu na turnusie rehabilitacyjnym. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

Od roku 2003 można zaobserwować wyraźny wzrost wydatków na dofinansowanie do pobytu na turnusie rehabilitacyjnym. Wiąże się to bezpośrednio z rosnącą liczbą osób, którym udzielono dofinansowania w w/w zakresie. Wśród osób, które otrzymały dofinansowanie znaczącą grupę, bo ok. 40% stanowiły dzieci i młodzież niepełnosprawna. W 2006 r. z tej formy pomocy ogółem skorzystało 246 osób.

Dofinansowanie do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze - rehabilitacja społeczna

Dofinansowaniem w omawianym zakresie może być objęty tylko i wyłącznie zakup przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, które wymienione są w rozporządzeniu Ministra Zdrowia w sprawie limitu cen dla przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, o takim samym zastosowaniu, ale różnych cenach - w zakresie którego Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje to świadczenie, oraz limitu cen dla napraw przedmiotów ortopedycznych.

Osoby niepełnosprawne mogą również uzyskać dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności.

Wysokość dofinansowania w tym zakresie wynosi do 60 % kosztów tego sprzętu, jednak nie więcej niż do wysokości pięciokrotnego wynagrodzenia, tj. aktualnie 13.313 zł.

Jak wynika z dokumentów źródłowych liczba osób korzystających z dofinansowania do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych systematycznie rośnie. W 2006 r. pomocy w tym zakresie udzielono głównie osobom dorosłym. Ogółem osób korzystających było 174. W danym okresie dofinansowanie dotyczy głównie aparatów słuchowych, obuwia ortopedycznego oraz pieluchomajtek.

Dofinansowanie na likwidację barier architektonicznych-rehabilitacja społeczna

Dofinansowanie na likwidację barier architektonicznych mogą uzyskać osoby niepełnosprawne, które mają trudności w poruszaniu się. Realizacja przedsięwzięcia ma umożliwić lub w znacznym stopniu ułatwić osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. Wysokość dofinansowania do likwidacji barier architektonicznych wynosi 80 % kosztów przedsięwzięcia, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia, tj. aktualnie 39.937,65 zł. W celu skorzystania z w/w pomocy osoba niepełnosprawna składa stosowny wniosek wraz z wymaganą dokumentacją do PCPR. W przypadku pozytywnego zaopiniowania wniosku zostaje sporządzona przez PCPR umowa na wykonanie prac z dokładnym określeniem zakresu pomocy i terminu zakończenia planowanych robót. W 2006 r. PCPR zawarło 11 umów.

Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych - rehabilitacja społeczna

O dofinansowanie organizacji sportu kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych mogą ubiegać się osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które przez okres co najmniej 2 lat przed dniem złożenia wniosku prowadziły działalność na rzecz osób niepełnosprawnych. Wysokość dofinansowania w w/w zakresie wynosi do 60 % kosztów przedsięwzięcia. W 2006r. PCPR zawarło 45 umów na łączną kwotę 67.032 zł. Należy zauważyć, że udział w imprezach sportowych, kulturalnych i rekreacyjnych pozwala osobom niepełnosprawnym rozwijać zainteresowania i sprzyja integracji ze środowiskiem lokalnym.

Likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych-rehabilitacja społeczna

O dofinansowanie ze środków PFRON likwidacji barier w komunikowaniu się i technicznych mogą ubiegać się osoby niepełnosprawne, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności oraz jeżeli realizacja zadania umożliwi lub w znacznym stopniu ułatwi osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. W zakres pomocy może wchodzić zakup: zestaw sprzętu komputerowego, radiomagnetofon, telefon komórkowy, pralka automatyczna, lodówka, zmywarka, kuchenka elektryczna. W 2006 r. zostało złożonych w PCPR 110 wniosków, które zostały pozytywnie rozpatrzone. Zostały więc w pełni zaspokajane potrzeby w tym zakresie.

Warsztat Terapii Zajęciowej- rehabilitacja społeczna

Warsztat oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Realizacja tego celu odbywa się przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania:

- umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej,
- psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy. Terapię realizuje się na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji, w którym określa się:
- formy rehabilitacji,
- zakres rehabilitacji,
- metody i zakres nauki umiejętności,
- formy współpracy z rodziną lub opiekunami,
- planowane efekty rehabilitacji,
- osoby odpowiedzialne za realizację programu rehabilitacji.

Zadaniem WTZ jest przede wszystkim rehabilitacja społeczna osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, które według orzeczenia lekarskiego nie są zdolne do wykonywania pracy zawodowej nawet na chronionym rynku pracy. Na terenie powiatu sępoleńskiego funkcjonuje Warsztat Terapii Zajęciowej przy Stowarzyszeniu „Dorośli-Dzieciom” w Sępólnie Kr. W zajęciach uczestniczy 30 osób z terenu całego powiatu. PCPR odpowiedzialne jest za nadzór nad prawidłową realizacją nałożonych na warsztat zadań oraz za przekazywanie środków otrzymanych z PFRON na bieżącą działalność.

Szkolenia osób niepełnosprawnych oraz instrumenty rynku pracy dla osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu- rehabilitacja zawodowa

Od 2006 roku realizowane jest przez PCPR nowe zadanie finansowane ze środków PFRON – korzystanie z usług lub instrumentów rynku pracy na zasadach określonych w przepisach o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy. W pierwszym roku realizacji zadania skorzystały z niego 3 osoby niepełnosprawne.

Realizacja przez Powiat Sępoleński programu celowego PFRON pn. „Program Wyrównywania Różnic Między Regionami” - rehabilitacja zawodowa

Program ten powstał by realizować cel strategiczny wskazany w Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2001-2006, jakim jest tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów w taki sposób, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczemu kraju, jego spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz integracji z Unią Europejską. W 2006 roku, po zmianie procedur programu nasz powiat po raz pierwszy mógł przystąpić do jego realizacji. W ramach tego programu przy częściowym udziale własnym beneficjentów zrealizowano następujące projekty:

- zakup autobusu 20-sto osobowego przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich na terenie Gminy Sępólno Kraj.
- zakup mikrobuse 9-cio osobowego przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich – DPS dla Dzieci i Młodzieży w Kamieniu Kraj.
- stworzenie 3-ech stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych na terenie naszego powiatu.

Karty Parkingowe

Osoba niepełnosprawna o obniżonej sprawności ruchowej, kierująca pojazdem samochodowym oznaczonym kartą parkingową może nie stosować się do niektórych znaków drogowych dotyczących zakazu ruchu lub postoju. Kartę parkingową wydaje osobie niepełnosprawnej starosta. Za wydanie karty parkingowej pobiera się opłatę w wysokości 25 zł - ustalonej przez ministra właściwego do spraw transportu. W 2006 r. PCPR wydał osobą niepełnosprawnym, które spełniają warunki, o których mowa wyżej 80 kart parkingowych.

Plany i zamierzenia dotyczące dalszego rozwoju w najbliższych kilku latach

- realizacja zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych,
- opracowanie „Powiatowego Programu na Rzecz Dziecka i Rodziny”
- monitorowanie i aktualizowanie „Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych” i „Powiatowego Programu Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych”,
- organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych,
- organizowanie szkoleń dla kadry pomocy społecznej z terenu powiatu,
- dalsza współpraca z urzędami, instytucjami pomocy społecznej, itp.,
- pozyskiwanie środków pozabudżetowych,

Najważniejsze problemy i potrzeby

- brak podjazdu dla osób niepełnosprawnych ułatwiającego dostęp do biura PCPR,
- brak jednolitego katalogu urzędzeń i usług, które mogą być przedmiotem dofinansowania ze środków PFRON,
- brak rozpoznania sytuacji osób niepełnosprawnych z terenu naszego powiatu (dokładna liczba, rodzaj niepełnosprawności, aktualne potrzeby, itp.),
- zbyt późne otrzymywanie dodatkowych środków PFRON,
- w związku ze zwiększoną ilością wydawanych decyzji o umieszczeniu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przy jednoczesnym ograniczeniu miejsc w tych placówkach (wg standardów do 30 osób) pojawiają się problemy związane z realizacją postanowień dotyczących umieszczania dzieci,
- brak stałego dostępu do usług radcy prawnego,
- brak zespołu specjalistów z udziałem przede wszystkim pracownika z uprawnieniami budowlanymi ułatwiającego prawidłową realizację zadania pn. likwidacji barier architektonicznych,

Bezpieczeństwo publiczne na terenie powiatu⁴

Na obszarze powiatu prowadzone są systematyczne analizy stanu bezpieczeństwa publicznego w ramach Powiatowego Programu Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego. W zakresie bezpieczeństwa publicznego na terenie powiatu sępoleńskiego współpracują ze sobą: urzędy miast i gmin, Policja, PSP, OSP, PUP, PSSE, PIW, PINB, Novum-Med. Sp. z o.o., PCPR, szkoły, Stowarzyszenie „Dorośli-Dzieciom”. Na odbywających się posiedzeniach Komisji Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego przedstawiane są i analizowane zbiorcze sprawozdania z realizacji w/w programu w obszarach:

- a) demoralizacji i przestępczości nieletnich,
- b) przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii,
- c) przeciwdziałania przestępczości przeciwko mieniu i życiu,
- d) poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym,
- e) ochrony przed pożarami i miejscowymi zagrożeniami,
- f) zabezpieczenia infrastruktury powiatu,
- g) zapobiegania skażeniom i epidemiom,
- h) przeciwdziałania zagrożeniom pochodzenia zwierzęcego.

Realizacja wymienionych zagadnień programowych Komisji odbywa się poprzez:

- a) organizowanie pogadanek na zajęciach szkolnych przez funkcjonariuszy służb i inspekcji, wzajemne informowanie policji i szkół o zaistniałych problemach z uczniami, dyżury nauczycieli na terenie szkoły w celu zapobiegania działaniom o charakterze przestępczym, spożywania napojów alkoholowych, palenia papierosów, zażywania środków odurzających, eliminacji z zewnątrz osób zajmujących się handlem narkotykami, prowadzenie działań opiekuńczo-wychowawczych i terapeutycznych, organizowanie dzieciom i młodzieży czasu wolnego, ocena stanu bezpieczeństwa w szkołach, zintensyfikowane kontrole w podmiotach gospodarczych celem egzekwowania zakazu sprzedaży alkoholu i papierosów nieletnim,
- b) zintensyfikowane kontrole w podmiotach gospodarczych celem egzekwowania zakazu sprzedaży alkoholu i papierosów nieletnim, wspieranie istniejących klubów AA, zapewnienie pomocy specjalistycznej i edukacyjnej osobom i rodzinom zagrożonym patologiami oraz prowadzenie indywidualnej i zbiorowej terapii, prowadzenie działań propagandowych przez media lokalne na temat szkodliwości alkoholu i narkotyków skierowane zarówno do młodzieży jak i dorosłych, prowadzenie przez dzielnicowych rozpoznania w celu identyfikacji osób zagrożonych patologiami i nałogami,
- c) instalację i rozbudowę oświetlenia ulicznego, monitoring wizyjny, natychmiastowe działania w przypadku kradzieży w celu wykrycia sprawcy, rozpowszechnianie technicznych środków ochrony mienia, zwiększanie liczby patroli w najbardziej zagrożonych miejscach (szczególnie w porach wieczornych i nocnych), zwiększenie liczby wizyt dzielnicowych u mieszkańców administrowanego terenu w celu identyfikacji osób zagrożonych przestępstwem, stałe posterunki policji w głównych miejscowościach regionu, znakowanie najczęściej kradzionych przedmiotów,
- d) dokonywanie analiz bezpieczeństwa ruchu drogowego, budowa rond, działania zmierzające do budowy obwodnic, przebudowy ulic, kontrole dróg gminnych, poprawianie nawierzchni ulic, budowa chodników ścieżek rowerowych i parkingów, badanie oznakowania dróg, edukowanie w zakresie ruchu drogowego, organizowanie kursów prawa jazdy, zwiększenie kontroli radarowej, wykrywanie kierowców będących pod wpływem alkoholu, kontrole technicznego stanu pojazdów, wprowadzenie w miejscach szczególnie niebezpiecznych ograniczeń prędkości oraz opiniowanie tych projektów, promowanie elementów odblaskowych dla pieszych i rowerzystów, kontrole stanu technicznego autobusów przewożących dzieci,
- e) organizowanie turniejów wiedzy pożarniczej, wyposażanie jednostek OSP na terenach gmin, kontrole obiektów ze względu na bezpieczeństwo przeciwpożarowe, ocena przestrzegania przepisów ppoż, egzekwowanie zakazu wypalania traw, utworzenie Centrum Powiadamiania Ratunkowego, przeprowadzanie szkoleń BHP,
- f) kontrole budów w zakresie ich zgodności z obowiązującymi przepisami, projektem budowlanym i warunkami określonymi w pozwoleniu na budowę oraz zgodności z normami stosowanych materiałów budowlanych, kontrole obiektów budowlanych w użytkowaniu, badanie i określanie przyczyn powstawania katastrof budowlanych,
- g) zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych i zawodowych, nadzór zapobiegawczy i bieżący nad przestrzeganiem norm: higieny środowiska, higieny pracy, higieny w placówkach oświatowych

⁴ informacja przekazana przez Starostwo Powiatowe

- i wychowawczych, higieny wypoczynku i rekreacji oraz warunków zdrowotnych żywności, żywienia i przedmiotów codziennego użytku, nadzór nad warunkami higieniczno-sanitarnymi, jakie powinien spełniać personel medyczny, sprzęt oraz pomieszczenia, w których są udzielane świadczenia zdrowotne,
- h) zwalczanie i nadzór nad zwalczaniem chorób zakaźnych zwierząt, nadzór nad badaniem zwierząt rzeźnych, wykonywanie nadzoru nad jakością zdrowotną środków pochodzenia zwierzęcego, nadzór nad punktami obrotu środkami żywienia zwierząt w tym nadzór nad produkcją pasz w gospodarstwach indywidualnych na własny użytek oraz mieszalnią pasz, nadzór nad punktami skupu żywca, nadzór nad lekarzami weterynarii wolnej praktyki, nadzór nad zakładem utylizacji i zbiornicą odpadów, nadzór nad fermami zwierząt futerkowych, nadzór nad środkami transportu do przewozu zwierząt, serwatki, mleka i innych środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego, nadzór nad punktami kopulacyjnymi i inseminacyjnymi, nadzór nad miejscami pozysku mleka.

Na terenie powiatu funkcjonuje Komenda Powiatowa Policji w Sępólnie Kraj. oraz następujące jednostki: Posterunek Policji w Więcborku oraz w Kamieniu Krajeńskim i Sośnie. Na podstawie corocznych analiz stanu bezpieczeństwa należy stwierdzić, że Komenda Powiatowa Policji w Sępólnie Kraj. charakteryzuje się dużą wykrywalnością przestępstw a jej wyniki są jednymi z lepszych w województwie. Jedną z priorytetowych obecnie spraw jest potrzeba pozyskania środków finansowych na przebudowę stanowiska kierowania i PDOZ (pomieszczenia dla osób zatrzymanych) w Komendzie Powiatowej Policji w Sępólnie Kraj. Stanowisko kierowania stanowi nie tylko wizytówkę służby lecz jest również miejscem pierwszego kontaktu obywatela z Policją. PDOZ jest miejscem zatrzymania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa oraz do wytrzeźwienia - głównie mieszkańców powiatu sępoleńskiego. Każda z zatrzymanych osób ma prawo do godziwych warunków pobytu w odpowiednich i spełniających wszelkie normy sanitarne i bytowe pomieszczeniach. Pomieszczenia te powinny więc spełniać normy unijne i krajowe jeśli chodzi o wyposażenie, estetykę oraz komfort pracy policjantów i osób zatrzymanych.

Zróżnicowanie procentowe w zakresie przestępczości pomiędzy poszczególnymi gminami przedstawia poniższe zestawienie:

Kategoria	Sępólno Kraj.	Kamień Kraj.	Sośno	Więcbork
Ogółem	54,1%	12,5%	8,9%	24,6%
Przestępstwa kryminalne	52,1%	12%	8,7%	27,2%
Kradzież samochodu	33,3%	16,7%	8,3%	41,7%
Kradzieże mienia	46,3%	12,3%	11,3%	31,1%
Kradzież z włamaniem	54,6%	9,3%	12,8%	23,3%
Rozbój	50%	0	0	50%
Uszkodzenie mienia	48,2%	10,3%	13,8%	27,6%
Przestępczość gospodarcza	75,9%	13,1%	0,7%	10,2%
Przestępczość narkotykowa	35,7%	60,7%	0	3,6%
Nietrzeźwi kierujący	46,1%	11%	14,7%	28,3%

Z powyższego zestawienia wynika, iż aż 54,1% przestępczości koncentruje się na terenie miasta i gminy Sępólno Krajeńskie, następnie 24,6% na terenie działania gminy Więcbork, 12,5% i 8,9% odpowiednio na terenie działania PP Kamień Krajeński i PP Sośno. Koncentracja przestępczości na terenach miejskich jest zgodna z zasadą kryminalistyczną, która wiąże zjawisko przestępczości ze stopniem zurbanizowania miasta, zwiększonym przepływem ludności i ich anonimowością oraz liczbą placówek handlowo-usługowych. W 2006 na terenie powiatu sępoleńskiego stwierdzono ogółem 1079 przestępstw. Największą dynamikę odnotowano w takich kategoriach jak: przestępczość gospodarcza, uszkodzenie mienia oraz kradzież samochodu. W przypadku przestępczości gospodarczej wysoką dynamikę wiąże się przede wszystkim ze zwiększoną aktywnością policjantów w ujawnianiu takich zdarzeń. W przypadku najbardziej dokuczliwych przestępstw, takich jak kradzież z włamaniem, kradzież mienia, odnotowano zmniejszenie liczby, co jest pozytywnym zjawiskiem. Szczegółowy wykaz przestępstw stwierdzonych w 2006 roku obrazuje poniższe zestawienie:

	Sępólno Kraj.	Kamień Kraj.	Sośno	Więcbork	POWIAT
Kategoria	2006 rok				
Ogółem	524	121	86	238	969
Przestępstwa kryminalne	287	66	48	150	551
Kradzież samochodu	4	2	1	5	12
Kradzież mienia	70	17	17	47	151
Kradzież z włamaniem	47	8	11	20	86
Rozbój	5	0	0	5	10
Uszkodzenie mienia	14	3	4	8	29
Przestępczość gospodarcza	104	18	1	14	137
Przestępczość narkotykowa	10	17	0	1	28
Nietrzeźwi kierujący	88	21	28	54	191

Stan bezpieczeństwa na drogach powiatu sępoleńskiego.

W roku 2006 odnotowano 457 zdarzeń drogowych. Spośród wszystkich zdarzeń 26 to wypadki, a 431 to kolizje drogowe. W 26 odnotowanych wypadkach poszkodowane (ranne i zabite) zostały 34 osoby.

Jednostka	wypadki	zabici	ranni	kolizje
	2006 rok			
Sępólno Kraj.	9	1	10	210
Kamień Kraj.	7	2	10	61
Sośno	2	0	2	32
Więcbork	8	2	7	128
Ogółem	26	5	29	431

Najniebezpieczniejszą główną drogą na terenie powiatu sępoleńskiego jest droga krajowa nr 25. Na drodze tej, w 2006 roku, doszło do 8 wypadków drogowych i 114 kolizji drogowych (8 zabitych i 11 rannych). Również droga wojewódzka nr 241 należy do dróg niebezpiecznych. Doszło na niej do 6 wypadków drogowych oraz 123 kolizji drogowych (6 rannych). Do najbardziej niebezpiecznych miejscowości na terenie powiatu sępoleńskiego należy zaliczyć: Więcbork, Płocicz, Obkas, Niechorz, Zalesie, Zakrzewska Osada, Zabartowo, Wąwelnio, Trzciany, Sypniewo, Sępólno Kraj., Runowo, Przepałkowo, Lutowo, Kamień Kraj., Grochowiec, Zboże. W miejscowościach tych doszło do największej ilości zdarzeń drogowych. Najwięcej zdarzeń drogowych na terenie powiatu sępoleńskiego spowodowanych jest tradycyjnie przez jazdę z nadmierną prędkością, nieprawidłowe wykonywanie manewrów w ruchu drogowym oraz inne przyczyny.

Na terenie powiatu sępoleńskiego funkcjonuje Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej oraz jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych w Więcborku, Kamieniu Kraj., Sypniewie i Sośnie. Wszystkie jednostki funkcjonują w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym. Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza w Sępólnie Kraj. prawidłowo realizuje nałożone ustawowo zadania oraz likwiduje zagrożenia wynikające ze specyfiki rejonu i charakterystyki profilu produkcji zakładów pracy. Poszczególne zakresy ratownictwa to: walka z pożarami, ratownictwo techniczne, ratownictwo chemiczno-ekologiczne, ratownictwo wysokościowe, ratownictwo wodne, ratownictwo medyczne.

W oparciu o potencjał sił i środków jakim dysponuje Komenda Powiatowa PSP w Sępólnie Kraj. bez zastrzeżeń realizuje nałożone zadania. Opracowany normatyw wyposażenia na podstawie specyfiki rejonu, charakterystyki zagrożeń, analizy zdarzeń i ich skuteczności, analizy operacyjnego zabezpieczenia powiatu jednoznacznie wykazuje, że corocznie zakupywany i pozyskiwany sprzęt sukcesywnie podnosi poziom skuteczności działań oraz rozszerza spektrum działań w poszczególnych rodzajach działań ratowniczych. Jednostka najlepiej przygotowana jest do likwidacji zagrożeń w ratownictwie technicznym, medycznym i walce z pożarami. W pozostałych obszarach skuteczne działa w podstawowym zakresie, wspierana przez siły krajowego systemu oraz specjalistyczne podmioty ratownicze.

Komenda Powiatowa PSP, zgodnie z celem przyznawanych dotacji z budżetu państwa na podniesienie gotowości bojowej KSRG w 2006 r. pozyskała: defibrylator, radiotelefony, doręczne, stację meteo, kombinezony pszczelarskie, pneumatyczny zbiornik wodny, węże tłoczne, linki ratownicze, ubrania ochronne. Zauważa się również sukcesywny wzrost przygotowania do działań jednostek OSP KSRG (łącznie 180 ochotników), które w wielu przypadkach dysponowane są do samodzielnego likwidowania powstałych zagrożeń, bez udziału zastępów PSP. Większość zagrożeń wymagających użycia sprzętu specjalistycznego likwidowana jest przez jednostkę ratowniczo-gaśniczą w Sępólnie Krajeńskim przy rokrocznie zwiększającym się udziale jednostek OSP KSRG. OSP w Więcborku, z racji bogatego wyposażenia sprzętowego oraz posiadanych kwalifikacji stawiana jest w czołówce najoperatywniejszych w województwie. Jednostki OSP KSRG posiadają na stanie sprawne technicznie ciężkie i średnie samochody gaśnicze, wyposażone w wystarczającą ilość armatury wodnej, moto pompy, pompy pływające, zestawy narzędzi hydraulicznych, pilarki do stali i betonu, piły do drewna, zestawy pomocy przedlekarskiej, radiotelefony, łódź hybrydową z silnikiem zaburtowym, węże i in. Jednostki nie posiadają żadnego sprzętu ratownictwa chemicznego, ponieważ w rejonie chronionym brak obiektów o tak specjalistycznym zagrożeniu. Posiadają także bardzo ograniczone możliwości prowadzenia działań na wysokości, które realizować mogą wyłącznie współdziałając z zastępami PSP. Wzrasta także ilość udziału jednostek w zakresie ratownictwa medycznego, co umożliwia podjęcie skutecznych działań ratowniczych do czasu przyjazdu KP PSP lub zespołu wyjazdowego pogotowia ratunkowego. Wyposażenie i wyszkolenie jednostek wzrasta adekwatnie do oczekiwań wynikających z geograficznego aspektu położenia jednostki, specyfiki zagrożeń powiatu oraz statystycznej ilości podjęcia działań w poszczególnych rodzajach zagrożeń. W najbliższym czasie należy w dalszym ciągu doposażyć jednostki OSP w armaturę pianową, środki pianotwórcze, sygnalizatory bezruchu, ubrania ochronne, podstawowy sprzęt z zakresu ratownictwa wodnego jak sanie lodowe, kamizelki, ubrania niezapalalne i umożliwiające pracę w wodzie.

W celu jeszcze sprawniejszego funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na poziomie powiatu istnieje pilna potrzeba uzupełnienia sprzętu ratowniczego i pojazdów zgodnie z normatywem Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej m.in. samochód rozpoznawczo-ratowniczy, lekki samochód ratownictwa technicznego, lekki samochód dowodzenia i łączności, samochód ciężarowy do 3,5 t, skokochron, generator piany lekkiej. Jednak jako priorytet uznać należy działania do wymiany ciężkiego samochodu gaśniczego w Komendzie Powiatowej PSP w Sępólnie Krajeńskim. Samochód ten ma przekroczoną normę eksploatacji samochodów gaśniczych. Jego stan techniczny nie gwarantuje niezawodności podczas prowadzonych działań ratowniczo-gaśniczych. W związku z dynamicznym rozwojem technologii konstrukcyjnych pojazdów, należałoby również wymienić na nowy i o wyższych parametrach sprzęt hydrauliczny. Równie istotnym elementem, poprawiającym szybkość i skuteczność działań jest wyposażenie pojazdów w system nawigacji satelitarnej, a stanowiska kierowania w mapy cyfrowe. Umożliwi to kontrolę najkrótszej trasy dojazdu do miejsca zdarzenia.

Komenda Powiatowa PSP posiada zmodernizowaną sieć teleinformatyczną, umożliwiającą bezpośrednie przekierowanie wywołań alarmowych do odpowiednich wywołań ratowniczych. Stanowi to częściową realizację organizacji Centrum Powiadamiania Ratunkowego. Analiza wielu akcji wykazała, że w dalszym ciągu istnieje potrzeba zainstalowania systemów telekomunikacyjnych i informatycznych oraz programów wspomagania decyzji. Obecnie w ramach CPR na terenie komendy stacjonuje zespół wyjazdowy typu „R” Pogotowia Ratunkowego, punkt dyspozytorski oraz lądowisko dla śmigłowca. W celu usprawnienia organizacji i funkcjonowania CPR niezbędnym jest pozyskanie pomieszczeń lokalowych dla służb dyżurnych poprzez rozbudowę budynku komendy. Jest to sprawą priorytetową ponieważ faktyczne uruchomienie CPR umożliwi integrację służb ratowniczych powiatu, co w efekcie podniesie poziom skuteczności działań i bezpieczeństwa oferowanego mieszkańcom powiatu.

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Gminy powiatu wykazują niezbyt zróżnicowany stan rozwoju przedsiębiorczości. Podstawowe różnice zaznaczają się w:

- liczbie i wskaźnikach firm w miastach i na obszarach wiejskich,
- strukturach firm wg rodzajów działalności w poszczególnych gminach.

Obszary wiejskie powiatu wykazują w każdej z gmin podobny wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów w odniesieniu do liczby mieszkańców (wskaźnik przedsiębiorczości), podobnie nie obserwuje się zbyt dużych różnic pomiędzy miastami powiatu. Konsekwencją tego jest, że trzy gminy miejsko-wiejskie notują zbliżony wskaźnik przedsiębiorczości i jest on wyraźnie wyższy, niż w gminie wiejskiej Sośno.

Tab. Liczba i wskaźniki firm w poszczególnych rodzajach działalności

	ogółem	w sekcji D	w sekcji F	w sekcji G	w sekcji H	w sekcji I	w sekcji J	w sekcji K
liczba firm w miastach								
Kamień Kr.	271	25	24	73	11	13	3	65
Sępólno Kr.	960	118	102	309	32	73	31	97
Więcbork	658	59	92	202	25	21	14	66
liczba firm na obszarach wiejskich								
Kamień Kr.	212	25	28	63	11	5	4	18
Sępólno Kr.	285	36	39	89	5	22	4	15
Sośno	272	28	50	69	2	17	6	17
Więcbork	365	30	44	107	12	21	7	37
liczba firm w gminach ogółem								
Kamień Kr.	483	50	52	136	22	18	7	83
Sępólno Kr.	1245	154	141	398	37	95	35	112
Sośno	272	28	50	69	2	17	6	17
Więcbork	1023	89	136	309	37	42	21	103
powiat	3023	321	379	912	98	172	69	315
udziały gmin (% w sumie powiatowej)								
Kamień Kr.	16,0	15,6	13,7	14,9	22,4	10,5	10,1	26,3
Sępólno Kr.	41,2	48,0	37,2	43,6	37,8	55,2	50,7	35,6
Sośno	9,0	8,7	13,2	7,6	2,0	9,9	8,7	5,4
Więcbork	33,8	27,7	35,9	33,9	37,8	24,4	30,4	32,7

	ogółem	w sekcji D	w sekcji F	w sekcji G	w sekcji H	w sekcji I	w sekcji J	w sekcji K
wskaźnik na 1000 mk - miasta								
Kamień Kr.	117,9	10,9	10,4	31,8	4,8	5,7	1,3	28,3
Sępólno Kr.	103,5	12,7	11,0	33,3	3,5	7,9	3,3	10,5
Więcbork	112,5	10,1	15,7	34,5	4,3	3,6	2,4	11,3
wskaźnik na 1000 mk - obszary wiejskie								
Kamień Kr.	46,4	5,5	6,1	13,8	2,4	1,1	0,9	3,9
Sępólno Kr.	42,9	5,4	5,9	13,4	0,8	3,3	0,6	2,3
Sośno	52,9	5,4	9,7	13,4	0,4	3,3	1,2	3,3
Więcbork	50,7	4,2	6,1	14,9	1,7	2,9	1,0	5,1
wskaźnik na 1000 mk - gminy ogółem								
Kamień Kr.	70,4	7,3	7,6	19,8	3,2	2,6	1,0	12,1
Sępólno Kr.	78,2	9,7	8,9	25,0	2,3	6,0	2,2	7,0
Sośno	52,9	5,4	9,7	13,4	0,4	3,3	1,2	3,3
Więcbork	78,4	6,8	10,4	23,7	2,8	3,2	1,6	7,9
średnie wojewódzkie na 1000 mk								
miasta	110,7	10,6	10,4	38,1	2,9	7,8	4,6	18,0
ob. wiejskie	58,4	6,8	6,8	18,9	1,4	4,4	1,5	5,4
województwo	90,5	9,1	9,0	30,7	2,3	6,5	3,4	13,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Łącznie na terenie powiatu w końcu 2006 roku zarejestrowane były 3023 podmioty gospodarcze, w tym 1889, a więc 62,5% w trzech miastach powiatu, a 1134 na obszarach wiejskich. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w poszczególnych gminach wynosi:

- Kamień Krajeński - 483, to jest 16,0%
- Sępólno Krajeńskie - 1245, to jest 41,2%
- Sośno - 272, to jest 9,0%
- Więcbork - 1023, to jest 33,8%.

Na terenie powiatu aż 32% wszystkich firm działa w siedzibie powiatu, co nie jest sytuacją nietypową - w większości powiatów, właśnie miasto powiatowe zdecydowanie dominuje pod względem działalności gospodarczych. Z kolei gmina o najmniejszej liczbie - Sośno - koncentruje 9% wszystkich firm, co jest udziałem wysokim - zazwyczaj znaczenie najmniejszych gmin w powiatach jest mniejsze lub znacznie mniejsze.

Specyfika poszczególnych gmin miejsko-wiejskich powiatu (przede wszystkim zróżnicowane udziały miast w liczbie ludności gmin) powoduje, że bardzo różne jest znaczenie miasta - siedziby gminy w ogólnym stanie przedsiębiorczości w gminie. W Kamieniu działa 56% firm z terenu gminy, w Więcborku - 64%, a w Sępólnie - aż 77%.

Tab. Struktura branżowa - % udział firm poszczególnych rodzajów działalności.

Sekcje	opis	województwo kujawsko-pomorskie	Powiat sępoleński	Kamień Krajeński	Sępólno Krajeńskie	Sośno	Więcbork
A	rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	2,7	5,9	6,6	3,9	13,6	5,9
B	rybactwo	0,04	0	0	0	0	0
C	górnictwo	0,1	0,1	0	0	0,4	0,1
D	przetwórstwo przemysłowe	10,1	10,6	10,4	12,4	10,3	8,7
E	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	0,1	0,1	0,2	0,1	0,4	0,1
F	budownictwo	9,9	12,5	10,8	11,3	18,4	13,3
G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli; sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów samochodowych	33,9	30,2	28,2	32,0	25,4	30,2
H	hotele i restauracje	2,6	3,2	4,6	3,0	0,7	3,6
I	transport, gospodarka magazynowa i łączność	7,2	5,7	3,7	7,6	6,3	4,1
J	pośrednictwo finansowe	3,8	2,3	1,5	2,8	2,2	2,1
K	obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	14,5	10,4	17,2	9,0	6,3	10,1
L	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	0,7	1,8	2,3	1,4	5,2	1,1
M	edukacja	2,4	3,9	2,5	3,4	3,3	5,3
N	ochrona zdrowia i pomoc społeczna	5,1	6,8	4,1	6,5	3,3	9,2
O	działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	6,9	6,6	8,1	6,7	4,4	6,4
P	gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	0	0	0	0	0	0
Q	organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Na tle województwa kujawsko-pomorskiego przedsiębiorczość w powiecie charakteryzują następujące parametry:

- ogólna liczba firm sytuuje powiat na 17. pozycji wśród 19 powiatów ziemskich
- firmy z terenu powiatu stanowią 1,62% ogółu firm w województwie i 3,22% ogółu w powiatach ziemskich
- ogólny wskaźnik przedsiębiorczości w powiecie (73,8/1000 mk) jest niższy od ogólnego wskaźnika dla województwa (90,5/1000) ale minimalnie wyższy od wskaźnika dla powiatów ziemskich (73,4/1000)
- sytuacja poszczególnych gmin na tle innych gmin województwa jest następująca:
- Kamień Krajeński - 49. lokata wśród 144 gmin
- Sępólno Krajeńskie - 35. lokata wśród 144 gmin
- Sośno - 99. lokata wśród 144 gmin
- Więcbork - 34. lokata wśród 144 gmin

Tab. Porównanie zmian stanu przedsiębiorczości w powiatach w okresie 1997-2006

jednostka	wskaźnik 2006	zmiana liczby 1997-2006	zmiana wskaźnika 1997-2006
KUJAWSKO-POMORSKIE	90,5	140,6	142,7
powiaty ziemskie	73,4	150,6	150,9
aleksandrowski	89,6	148,0	151,8
brodnicki	73,1	149,2	150,0
bydgoski	87,8	165,7	143,2
chełmiński	60,5	113,4	117,6
golubsko-dobrzyński	69,7	131,6	132,6
grudziądzki	56,8	180,9	184,3
inowrocławski	78,5	149,8	154,1
lipnowski	70,6	153,6	159,9
mogileński	68,9	159,9	162,0
nakielski	78,0	159,8	159,5
radziejowski	74,6	149,4	157,5
rypiński	77,8	156,0	161,4
sępoleński	73,8	163,6	167,1
świecki	72,4	156,3	160,6
toruński	69,4	157,2	140,4
tucholski	68,6	140,8	142,0
wąbrzeski	63,9	129,7	133,5
włocławski	62,2	153,4	157,3
żniński	74,3	138,3	141,9
m. Bydgoszcz	123,6	125,0	132,9
m. Grudziądz	90,4	158,3	164,0
m. Toruń	121,9	139,1	138,2
m. Włocławek	117,7	128,0	132,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

W ostatnich latach powiat cechował się znaczną poprawą wskaźnika przedsiębiorczości. W 10-leciu 1997-2006 liczba firm na terenie powiatu wzrosła z 1848 do 3023 (a więc o 63,6%) natomiast wskaźnik firm zwiększył się z 44,1/1000 do 73,8/1000. Dynamika wskaźnika wyniosła aż 67,1% i należała do najwyższych na terenie województwa (wyższą notował jedynie powiat grudziądzki, gdzie stan przedsiębiorczości w początku badanego okresu był znacznie niższy; średnia dla powiatów ziemskich wyniosła niespełna 51%).

Zmiany stanu przedsiębiorczości miały różny przebieg w gminach. W stosunku do roku 1997 (który użyto tu jako punkt odniesienia do porównywania dynamiki i kierunków zmian), wszystkie gminy zanotowały bardzo wyraźny wzrost wskaźników. Był to proces typowy dla całego województwa - średni wskaźnik wojewódzki wzrósł w okresie 1997-2006 o prawie 43%, wskaźnik dla powiatów ziemskich - o 51%, a wskaźnik dla obszarów wiejskich - o 56%.

W odróżnieniu od większości powiatów, gdzie wskaźnik przedsiębiorczości szczególnie dynamicznie rósł w II połowie lat 90-tych, podczas gdy na początku bieżącej dekady wykazywał już wyraźne wyhamowanie wzrostu - wręcz stagnację (symptomy nasycenia), na terenie powiatu także w tym okresie notowano zauważalny wzrost. Przeciętnie w województwie w okresie 1997-2001 zanotowano wzrost wskaźnika o 34%, a w okresie 2001-06 już tylko o 6,5%. W powiecie sępoleńskim dynamiki te wyniosły odpowiednio 40,7% oraz 18,8%.

Zmiany wskaźnika dla poszczególnych gmin powiatu przedstawiono w tabeli. Z jej analiz wynika, że największą dynamiką zmian cechowała się gmina Kamień Krajeński (prawie 2-krotny wzrost wskaźnika), następnie Więcbork (wzrost o ponad 75%), Sośno (wzrost o ponad 63%) i Sępólno (wzrost o ponad 53%). W każdej z gmin przyrost był więc większy, niż przeciętnie w powiatach ziemskich. Gmina Sępólno była jedyną która pogorszyła swoją pozycję na tle województwa, podczas gdy znaczną poprawę zanotowały pozostałe gminy.

Zmiany, które zachodziły doprowadziły do wyrównania wskaźników na terenie powiatu (w roku 1997 zróżnicowanie pomiędzy gminami było dużo silniejsze).

Tab. Porównanie zmian stanu przedsiębiorczości w gminach powiatu oraz pozycji gmin na tle województwa w okresie 1997-2006

Gmina	Zmiana wskaźnika w okresie 1997 - 2006 (rok 1997=100)	Pozycja miasta wśród 51 miast (1997) Pozycja obszarów wiejskich wśród 127 obszarów wiejskich (1997)	Pozycja miasta wśród 52 miast (2006) Pozycja obszarów wiejskich wśród 127 obszarów wiejskich (2006)
Kamień Krajeński	193,7		
m. Kamień Krajeński	199,6	37	10
o.w. Kamień Krajeński	183,9	108	88
Sępólno Krajeńskie	153,3		
m. Sępólno Krajeńskie	151,6	25	26
o.w. Sępólno Krajeńskie	155,3	98	101
Sośno	163,5	80	62
Więcbork	175,2		
m. Więcbork	167,2	26	15
o.w. Więcbork	177,6	95	73

Gmina	wskaźnik przedsiębiorczości w roku 1997	wskaźnik przedsiębiorczości w roku 2006
Kamień Krajeński	36,3	70,4
Sępólno Krajeńskie	51,0	78,2
Sośno	32,3	52,9
Więcbork	44,7	78,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Pomimo bardzo pozytywnych zmian, które zachodziły na terenie powiatu, wszystkie gminy na obszarach wiejskich wciąż notują wskaźniki niższe od przeciętnej wojewódzkiej - w najsłabszej gminie Sępólno jest to zaledwie 73,5% średniej, a w najlepszej gminie - Sośno - 90,5% średniej.

W analizowanym okresie zasadniczo zmieniły się wewnętrzne relacje między gminami - zmniejszyły się różnice pomiędzy stanem przedsiębiorczości w poszczególnych gminach. W 1997 roku rozpiętość między gminą o najniższym wskaźniku (Sośno z wskaźnikiem wynoszącym zaledwie 32,3) a najlepszym (Sępólno - 51,0) - była ok. 1,6-krotna. Obecnie rozpiętość między gminą najlepszą (Więcbork - 78,4) a najsłabszą (Sośno - 52,9) jest 1,5-krotna. Znacznie większe zmiany zaszły wśród gmin miejsko-wiejskich - obecnie najlepsza notuje tylko 1,1 razy lepszy wskaźnik niż najgorsza, podczas gdy 10-lat temu rozpiętość wynosiła aż 1,4-razy. Warto zauważyć, że najlepsza w roku 1997 gmina - Sępólno notowała aż o 14% wyższy wskaźnik, niż gmina Więcbork, która obecnie nieznacznie wyprzedza gminę Sępólno.

Na zmianach, które zaszły na terenie powiatu w relacjach pomiędzy gminami, najwięcej zyskały gminy Więcbork (która stała się powiatowym liderem) i Kamień (która dorównała do pozostałych gmin miejsko-wiejskich), natomiast najwięcej straciła gmina Sępólno (która straciła pozycję lidera i wyraźną przewagę nad pozostałymi gminami).

Dla okresu 2003-06 dla powiatów dostępne są dane dotyczące noworejestrowanych i wyrejestrowywanych podmiotów gospodarczych.

W okresie tym łącznie na terenie powiatu zarejestrowano 985 podmiotów (jest to 1,8% ogółu w województwie). Z tej liczby największą część w następujących rodzajach działalności:

- sekcja G (handel i naprawy) - 295 (29,9% ogółu)
- sekcja K (obsługa nieruchomości) - 164 (16,6% ogółu)
- sekcja F (budownictwo) - 132 (13,4% ogółu)
- sekcja D (przetwórstwo przemysłowe) - 87 (8,8% ogółu)
- sekcja O (działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała) - 73 (7,4% ogółu)
- sekcja N (ochrona zdrowia i pomoc społeczna) - 69 (7,0% ogółu)

Struktura nowotworzonych firm jest zbliżona do przeciętnych w województwie (a więc kierunki rozwoju przedsiębiorczości są tu podobne do tych w innych powiatach) - powiat wyróżnia się jedynie wyższym udziałem sekcji F (średnio w województwie podmioty tej sekcji stanowią 10% wszystkich nowotworzonych) oraz sekcji N (średnio - 4,2%).

W okresie 2003-06 łącznie na terenie powiatu wyrejestrowano 555 podmiotów (jest to 1,15% ogółu w województwie). Z tej liczby największą część w następujących rodzajach działalności:

- sekcja G (handel i naprawy) - 220 (39,6% ogółu)
- sekcja D (przetwórstwo przemysłowe) - 71 (12,8% ogółu)
- sekcja K (obsługa nieruchomości) - 67 (12,1% ogółu)
- sekcja F (budownictwo) - 63 (11,4% ogółu)

Struktura likwidowanych firm jest niemal identyczna z przeciętną w województwie - w powiecie zaznacza się jedynie nieco większy udział sekcji D (średnio w województwie stanowiły one niespełna 10% wszystkich wyrejestrowywanych firm).

Struktura branżowa zarejestrowanych w powiecie firm jest typowa. Najważniejsze rodzaje działalności, to:

- handel i naprawy - 30,2%
- usługi budżetowe (administracja, edukacja, ochrona zdrowia) - 17,3%
- budownictwo - 12,5%
- przetwórstwo przemysłowe - 10,6%
- obsługa nieruchomości - 10,4%
- rolnictwo - 5,9%
- transport i łączność - 5,7%

Udziały tych grup są zbliżone do notowanych w innych powiatach ziemskich. Zaznacza się jedynie ponadprzeciętnie duży udział usług budżetowych (stanowią prawie 1/5 wszystkich działających podmiotów, ich znaczenie w rynku pracy jest duże, ale nie są to podmioty komercyjne, związane z wytwarzaniem dochodów). Struktura firm jest neutralna - nie stanowi uwarunkowania szczególnie sprzyjającego, ani też w jakikolwiek sposób ograniczającego możliwości rozwoju.

O ile struktura branżowa jest typowa i nie odbiega zasadniczo od wartości notowanych w innych powiatach, to stan rozwoju przedsiębiorczości w poszczególnych sekcjach jest już bardzo zróżnicowany - szczegółowe dane dla najważniejszych rodzajów działalności przedstawiono w tabeli.

Tab. Stan przedsiębiorczości, pozycja i znaczenie powiatu na tle województwa

Rodzaj działalności	liczba firm	udział powiatu w ogólnej liczbie firm w województwie (%)	wskaźnik na 1000 mk	% wskaźnika wojewódzkiego	% wskaźnika dla powiatów ziemskich	lokata na tle 19 powiatów ziemskich (pod względem wskaźnika)
Ogółem	3023	1,6	73,8	81,5	100,5	8
Rolnictwo i leśnictwo	178	3,5	4,3	177,0	123,1	5
Przetwórstwo przemysłowe	321	1,7	7,8	85,6	97,8	10
Budownictwo	379	2,0	9,2	103,1	119,6	3
Handel i naprawy	912	1,4	22,3	72,6	88,5	14
Hotele i restauracje	98	2,0	2,4	102,3	121,6	3
Transport i łączność	172	1,3	4,2	64,9	84,7	14
Pośrednictwo finansowe	69	1,0	1,7	49,4	76,6	16
Obsługa nieruchomości	315	1,2	7,7	58,6	88,8	11
Administracja publiczna	53	4,0	1,3	200,9	144,6	4
Edukacja	117	2,6	2,9	132,8	149,6	1
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	204	2,1	5,0	107,1	156,9	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Z jej analizy wynika, że najkorzystniejsze pozycje na tle województwa, powiat osiąga w zakresie: sfery

budżetowej, obejmującej administrację, edukację i ochronę zdrowia (tak wysokie wskaźniki są typowe dla jednostek o małej liczbie mieszkańców i wiążą się z faktem, iż działalności te rozwijane są w podobnej liczbie w każdym z powiatów bez względu na liczbę jego ludności - w powiatach słabo zaludnionych powoduje to wysokie wskaźniki w stosunku do liczby ludności), ale także w działalnościach gospodarstw rolnych zarejestrowanych jako podmioty gospodarcze (5. pozycja, wskaźnik znacznie powyżej średniej), budownictwie (3. pozycja) oraz sekcji H obejmującej hotele i restauracje (także 3 pozycja).

Dziedziny szczególnie ważne dla codziennego funkcjonowania powiatu (w kontekście miejsc pracy i obsługi ludności), czyli: handel, przetwórstwo i transport rozwinęły się dosyć słabo (znacznie poniżej średnich; jest to w dużym stopniu konsekwencją małej gęstości zaludnienia i dużego rozproszenia osadnictwa - uwarunkowań znacznie ograniczających rozwój tych form przedsiębiorczości), jedynie budownictwo - znacznie powyżej przeciętnej.

Bardzo słabo rozwinięte jest też pośrednictwo finansowe, co przy tak dużej liczbie miast wskazuje na wyraźny niedorozwój tych działalności.

CHARAKTERYSTYKA POTENCJAŁU ROLNICZEGO POWIATU

Uwagi ogólne

Analizy potencjału i efektywności rolnictwa, zarówno na szczeblu powiatu, jak też – zwłaszcza – poszczególnych gmin, są niezwykle utrudnione ze względu na brak danych i informacji statystycznych. Zagadnienie to należy do najsłabiej opisanych statystycznie. Dokładne i wieloaspektowe zestawienia statystyczne dotyczące: kierunków produkcji, wielkości produkcji (powierzchnie zasiewów, pogłowie zwierząt), struktur agrarnych, wyposażenia gospodarstw rolnych, charakterystyki społeczno-ekonomicznej gospodarstw, charakterystyki ludności związanej z rolnictwem (żyjącej w gospodarstwach rolnych). są dostępne jedynie dla lat w których wykonuje się spisy powszechne. Ponieważ ostatni Powszechny Spis Rolny został wykonany w maju 2002 r., a w okresie który upłynął od spisu – zaszły zasadnicze zmiany funkcjonowania rolnictwa związane przede wszystkim z wejściem Polski do Unii Europejskiej, wyników PSR z 2002 roku w żadnym stopniu nie można traktować jako odzwierciedlenia obecnej sytuacji w rolnictwie powiatu i gmin. Nawet tak podstawowe dane, jak struktury użytkowania gruntów (w podziale na grunty orne, sady, łąki i pastwiska nie są sporządzane corocznie – najnowsze dostępne dane dotyczą roku 2005). Z opisanych przyczyn, charakterystyka potencjału rolnictwa zostanie dokonana w sposób bardzo pobieżny i będzie się opierać przede wszystkim na waloryzacji przestrzeni rolniczej oraz wybranych elementach świadczących o charakterze produkcji. Dla ilustracji niektórych zagadnień – świadczących o charakterze rolnictwa w gminach - posłużono się danymi PSR z 2002 r. – nie należy ich jednak traktować jako opisu obecnego stanu rolnictwa. W rozdziale tym przedstawiono dane i informacje dotyczące całego powiatu (podkreślając specyfikę poszczególnych gmin w tych zagadnieniach, w których było to możliwe lub szczególnie interesujące) - przy tak małym zakresie dostępnych danych, informacje dla całego powiatu pozwalają na pełniejsze dostrzeżenie roli, znaczenia i specyfiki poszczególnych gmin, ale również na lepsze poznanie charakteru rolnictwa w gminach.

Użytkowanie gruntów

W strukturze użytkowania gruntów na terenie powiatu sępoleńskiego dominują użytki rolne zajmujące 51,7 tys. ha, czyli 65,3% ogólnej powierzchni, wynoszącej 79 tys. ha. (W tym grunty orne zajmują prawie 57% powierzchni ogólnej, a łąki i pastwiska 8,5% powierzchni ogólnej powiatu). Lasy i grunty leśne zajmują 19,1 tys. ha (24,2% powierzchni) a pozostałe grunty (grunty zabudowane, pod wodami, pod drogami, itp.) - 8,2 tys. ha, czyli ponad 10% powierzchni ogólnej.

Pod względem bezwzględnej powierzchnio lasów i gruntów leśnych powiat lokuje się na 9. pozycji wśród powiatów, a pod względem wskaźnika lesistości (który jest minimalnie wyższy, niż przeciętny w regionie) – na 7. pozycji (na 5. uwzględniając tylko powiaty ziemskie).

Struktura użytkowania gruntów (udziały poszczególnych rodzajów zagospodarowania) jest bardzo zbliżona do przeciętnej wojewódzkiej dla powiatów ziemskich (tabela).

Użytki rolne na terenie powiatu stanowią 4,5% ogółu użytków rolnych na terenie powiatów ziemskich województwa, sady – tylko 2,3%, łąki – 4,8%, a pastwiska – 5,1%. Pod względem bezwzględnej powierzchni użytków rolnych, powiat lokuje się na 12. pozycji wśród 19 powiatów ziemskich, pod względem pow. gruntów

ornych – na 13., powierzchni sadów – na 16., łąk – na 11, pastwisk – na 10.

Struktury użytkowania gruntów ulegają powolnym zmianom. Warto na przykład zauważyć, że w okresie 1995-2005 powierzchnia sadów w powiecie uległa znacznemu ograniczeniu – z ponad 230 do ok. 170 ha. Powierzchnia lasów wyraźnie wzrosła – w roku 1996 zajmowały one 18 229 ha, podczas gdy w 2005 – 19 169. Duży wzrost zanotowano zwłaszcza w gminie Sępólno (o prawie 500 ha) i w gminie Sośno (o ok. 350 ha), natomiast w gminie Kamień powierzchnia ta zmniejszyła się o kilkadziesiąt ha.

Tab. Porównanie lesistości w powiatach województwa

powiat	powierzchnia lasów i gruntów leśnych [ha]	wskaźnik lesistości [%]
województwo	423 628	23,6
aleksandrowski	3 624	7,6
brodnicki	21 926	21,1
bydgoski	58 998	42,3
chełmiński	3 487	6,6
golubsko-dobrzyński	11 982	19,5
grudziądzki	10 244	14,1
inowrocławski	12 898	10,5
lipnowski	21 766	21,4
mogileński	11 075	16,4
nakielski	26 318	23,5
radziejowski	2 858	4,7
rypiński	11 158	19,0
sępoleński	19 169	24,2
świecki	53 526	36,3
toruński	42 012	34,2
tucholski	53 477	49,7
wąbrzeski	3 639	7,3
włocławski	27 195	18,5
żniński	16 740	17,0
m.Bydgoszcz	5 411	31,0
m.Grudziądz	1 116	19,0
m.Toruń	2 777	24,0
m.Włocławek	2 232	26,3
pozycja sępoleńskiego	9	7
udział sępoleńskiego	4,5*	102,8**

* udział powiatu w powierzchni lasów i gruntów leśnych województwa, ** wskaźnik powiatowy na tle wojewódzkiego (% średniej)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych US w Bydgoszczy

Tab. Porównanie struktury użytkowania gruntów

jednostka	powierzchnia użytków rolnych	grunty orne	sady	łąki	pastwiska	las i grunty leśne
powiat sępoleński	65,3	56,5	0,3	5,6	2,9	24,2
województwo	64,4	56,0	0,7	5,2	2,5	23,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych US w Bydgoszczy

Na terenie powiatu przeciętnie na 1 mieszkańca przypada 1,26 ha użytków rolnych. Wskaźnik ten, nazywany niekiedy wskaźnikiem przestrzeni życiowej, należy do najwyższych wśród powiatów ziemskich i jedynie powiat grudziądzki notuje wyższą jego wartość (1,46 ha; średnia dla pow. ziemskich 0,89). Gmina Sośno ze wskaźnikiem 2,39 ha zajmuje pierwszą pozycję wśród 144 gmin województwa. Także powierzchnia leśna przypadająca przeciętnie na 1 mieszkańca w powiecie (0,47 ha), należy do wyższych wśród powiatów ziemskich (przeciętna ok. 0,3 ha) – powiat zajmuje to 4. pozycję po tucholskim, bydgoskim i świeckim. Wysokie wartości wszystkich tych wskaźników są pochodną małej gęstości zaludnienia.

Nierównomierna lesistość gmin powiatu (większość lasów znajduje się na terenie największych gmin - Sępólno

koncentruje ponad 33%, a Więcbork – prawie 38% lasów w powiecie) powoduje, że dysproporcje w udziale gmin w powierzchni użytków rolnych powiatu są znacznie mniejsze, niż dysproporcje w powierzchni ogółem – o ile największa gmina – Więcbork stanowi aż 29,8% powierzchni całego powiatu, a najmniejsza – Sośno – 20,6% (stosunek tych powierzchni to jak 1,44:1), to w przypadku użytków rolnych – największa Więcbork stanowi tylko 27,3%, a najmniejsza – Kamień Krajeński – aż 22,4% (stosunek tych powierzchni to jak 1,22:1). Uwzględniając wyłącznie grunty orne, dysproporcja ta wynosi zaledwie 1,12:1. Powyższe powoduje, że potencjał rolny wszystkich gmin jest dosyć podobny, co jest jedną z cech wyróżniających powiat sępoleński (sytuacji takiej równowagi i podobieństwa potencjału nie spotyka się w innych powiatach).

Tab. Porównanie struktury użytkowania gruntów w gminach powiatu (2005 r.)

gmina	użytki rolne	grunty orne	sady	łąki	pastwiska	lasy i grunty leśne	pozostałe grunty i nieużytki	powierzchnia ogółem
powierzchnia [ha]								
Kamień Krajeński	11590	10498	38	608	446	3438	1293	16321
Sępólno Krajeńskie	13675	11641	73	1232	729	6506	2737	22918
Sośno	12321	10759	61	1120	381	2840	1115	16276
Więcbork	14084	11755	99	1465	765	6385	3102	23571
powiat	51670	44653	271	4425	2321	19169	8247	79086
udział w powierzchni ogólnej gminy [%]								
Kamień Krajeński	71,0	64,3	0,2	3,7	2,7	21,1	7,9	100,0
Sępólno Krajeńskie	59,7	50,8	0,3	5,4	3,2	28,4	11,9	100,0
Sośno	75,7	66,1	0,4	6,9	2,3	17,4	6,9	100,0
Więcbork	59,8	49,9	0,4	6,2	3,2	27,1	13,2	100,0
powiat	65,3	56,5	0,3	5,6	2,9	24,2	10,4	100,0
udział w powierzchni użytków rolnych [%]								
Kamień Krajeński	90,6	0,3	5,2	3,8				
Sępólno Krajeńskie	85,1	0,5	9,0	5,3				
Sośno	87,3	0,5	9,1	3,1				
Więcbork	83,5	0,7	10,4	5,4				
powiat	86,4	0,5	8,6	4,5				
udział gmin w ogólnej sumie powiatowej [%]								
Kamień Krajeński	22,4	23,5	14,0	13,7	19,2	17,9	15,7	20,6
Sępólno Krajeńskie	26,5	26,1	26,9	27,8	31,4	33,9	33,2	29,0
Sośno	23,8	24,1	22,5	25,3	16,4	14,8	13,5	20,6
Więcbork	27,3	26,3	36,5	33,1	33,0	33,3	37,6	29,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych US w Bydgoszczy

Spośród gmin powiatu, największą powierzchnię gruntów ornych skupiają gminy Więcbork i Sępólno (po około 11,6-11,8 tys. ha, czyli 26-27% wszystkich gruntów ornych powiatu), co jest konsekwencją ich dużej powierzchni ogólnej. Gmina Więcbork skupia ponad 1/3 wszystkich powierzchni sadów w powiecie, a także 1/3 łąk i 1/3 pastwisk. Pod względem powierzchni łąk i sadów zdecydowanie odstaje gmina Kamień – skupia ona tylko po ok. 14% tych rodzajów użytków.

Na tle średnich wojewódzkich oraz innych powiatów, udział lasów i użytków rolnych, a wśród nich gruntów ornych, łąk, pastwisk i sadów, uznać można za typowy - zbliżony do przeciętnych - powiat nie wyróżnia się swą strukturą użytkowania gruntów. Nieco niższy udział użytków rolnych (na tle niektórych powiatów) jest wynikiem wyższej lesistości. Cechą zdecydowanie wyróżniającą jest natomiast bardzo duże podobieństwo potencjału produkcyjnego każdej z gmin – sytuacja takiej równowagi między wszystkimi gminami powiatu jest nie spotykana w innych powiatach.

Przyrodnicze uwarunkowania prowadzenia gospodarki rolnej

Powiat sępoleński w większej części charakteryzuje się raczej niezbyt sprzyjającymi przyrodniczymi warunkami rozwoju rolnictwa. Przy braku odpowiednich statystyk dla powiatów, pomocniczym wskaźnikiem jest porównanie warunków prowadzenia rolnictwa w poszczególnych gminach.

Podstawowym uwarunkowaniem ograniczającym rozwój rolnictwa są słabej jakości gleby. W gminach Kamień,

Sępólno i Więcbork od 30 do 39% gruntów stanowią gleby rdzawe o małej lub bardzo małej przydatności dla rolnictwa. W gminie Sępólno około 40% stanowią gleby płowe, a w gminach Więcbork i Kamień po około 30-35% gleby brunatne - o dobrej przydatności. Korzystniej, niż w pozostałych gminach powiatu kształtuje się struktura pokrywy glebowej w gminie Sośno, gdzie słabe gleby rdzawe stanowią 1/5 ogółu, a udział dobrych gleb brunatnych przekracza 40%.

Tab. Struktura pokrywy glebowej - porównanie gmin powiatu

gmina	AB	A	Bw	B	D	M	E	Tn
Kamień Krajeński	32	24	30	-	2	2	3	7
Sępólno Krajeńskie	39	42	12	-	-	4	2	1
Sośno	19	15	44	3	6	4	3	6
Więcbork	30	17	35	2	2	-	3	11

AB - gleby rdzawe, A - gleby płowe, Bw - gleby brunatne właściwe wylugowane, B - gleby brunatne właściwe typowe, D - czarne ziemie, M - gleby murszowo-mineralne, E - gleby mułowo-torfowe, Tn - gleby torfowe i murszowo-torfowe

Źródło: „Srodowiskowe uwarunkowania zróżnicowanego rozwoju rolnictwa”, ATR Bydgoszcz 1998 r.

Relatywnie słabą przydatność gleb potwierdza także udział gruntów w poszczególnych klasach bonitacyjnych. Na terenie powiatu nie notuje się klas I i II, natomiast klasa IIIA spotykana jest w śladowych ilościach i jedynie w gminie Kamień jej udział sięga 3% arealu. Gmina Kamień notuje dosyć wysoki łączny udział klas III wynoszący ponad 1/5 ogółu gruntów, natomiast w gminie Sośno wynosi on 19%; jest to znacznie więcej niż w gminie Sępólno, a zwłaszcza Więcbork. Interesującym wskaźnikiem jest udział gleb najsłabszych (V, VI i VIz), który w gminie Więcbork sięga 28%, w gminie Sępólno przekracza 1/4 a w gminach Sośno i Kamień wynosi około 1/5. Dominującą klasą bonitacyjną w powiecie jest IVA, która w poszczególnych gminach koncentruje od 32% do 40% ogółu gruntów. Łącznie klasy IV zajmują w każdej z gmin od 57 do 64% ogółu gruntów.

Tab. Udział gruntów ornych poszczególnych klas bonitacyjnych (%)

gmina	I	II	IIIA	IIIB	IVA	IVB	V, VI i VIz
Kamień Krajeński	0,0	0,0	2,9	19,3	31,7	25,7	20,5
Sępólno Krajeńskie	0,0	0,0	1,4	12,3	33,7	27,0	25,6
Sośno	0,0	0,0	1,8	17,2	39,6	22,3	19,0
Więcbork	0,0	0,0	0,4	7,8	37,7	26,3	27,8

Źródło: IUNG Puławy

Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WjRPP), uznawany za najbardziej wiarygodny, syntetyczny miernik uwarunkowań rozwoju rolnictwa, jest w każdej z gmin powiatu niższy, niż przeciętnie w województwie (przeciętnie wynosi nieco ponad 70 pkt). Najlepsze warunki notuje gmina Sośno, następnie gmina Kamień, Sępólno i Więcbork. Wartość wskaźnika dla 2 najsłabszych gmin jest niemal identyczna. Różnice w wartości wskaźnika w powiecie przekraczają 10%.

Tab. Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej w gminach powiatu sępoleńskiego

gmina	wskaźnik jakości i przydatności użytków rolnych	wskaźnik agroklimatu	wskaźnik rzeźby terenu	wskaźnik warunków wodnych	Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej
Kamień Krajeński	48,6	9,2	3,7	2,7	64,2
Sępólno Krajeńskie	45,2	9,4	3,8	2,5	60,9
Więcbork	44,2	9,8	3,7	2,4	60,1
Sośno	51,0	9,6	3,6	3,0	67,2

Źródło: IUNG Puławy

Klasyfikacja gleb według kompleksów rolniczej przydatności wskazuje, iż najpowszechniej występujące kompleksy to żytni słaby (kompleks 6) i żytni dobry (kompleks 5), które zdecydowanie dominują, pokrywając kilkadziesiąt procent ogólnej powierzchni powiatu. Kompleksy te są najrozleglejsze także w każdej z gmin. We wschodniej części powiatu dosyć częsty jest także kompleks 4-żytni bardzo dobry, którego duże powierzchnie notowane są zwłaszcza w północnej części gminy Sośno (okolice Wielowicza, Wielowiczka, Sośna, Toninka, Dziedna), większe również we wschodniej części gminy Kamień (zwłaszcza okolice Dąbrówki), a „wyspowo” występuje także w gminach Sępólno (głównie okolice Skarpy - Teklanowa) i Więcbork (gł. okolice Lubczy), gdzie jednak stanowi bardzo niewielki udział w całości gleb.

Najlepsze kompleksy - 2-pszenno dobry oraz 3-pszenno wadliwy występują na terenie powiatu sporadycznie, a zdecydowana większość ich ogólnej powierzchni leży w gminie Sośno, zwłaszcza w okolicach wsi Rogalin.

Znaczne powierzchnie gruntów, praktycznie w każdej z gmin, zaliczone zostały do 2 klasy użytków zielonych. Są one bardzo rozproszone, a największy zwarty obszar spotyka się w dolinie Kamionki, w okolicach Małej Cerkwicy, Zalesia i Wąldowa. Mniejsze powierzchnie zajmują użytki zielone klasy 3.

Struktura wielkościowa gospodarstw

Gminy powiatu wyróżniają się dużą przeciętną wielkością gospodarstw. Struktura agrarna, uważana za jedno z podstawowych uwarunkowań wpływających na możliwości rozwoju efektywnego rolnictwa, jest więc bardzo korzystna. Na terenie powiatu wysoki był stopień uspołecznienia gruntów, stąd też znaczne były rezerwy służące rolnikom indywidualnym i przedsiębiorcom rolnym na powiększanie arealu.

Obecnie wskaźniki opisujące koncentrację gruntów należą do bardzo wysokich:

- ogólnie w powiecie aż 40% gruntów znajduje się w gospodarstwach zajmujących ponad 50 ha – jest to jeden z najwyższych wskaźników, przewyższających o ponad połowę średnią wojewódzką
- w gminie Kamień Krajeński wskaźnik ten przekracza 54%, w gminie Sośno – 47%, w gminie Sępólno – 36%, a w gminie Więcbork – 27%. Nawet w gminie o najniższym wskaźniku koncentracji w powiecie, wskaźnik jest korzystniejszy od średniej wojewódzkiej.
- przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach liczących ponad 1 ha wynosi od 20 ha (w gminie Więcbork) do 33 ha (w gminie Kamień); przeciętna wojewódzka wynosi tu nieci ponad 15 ha. Wszystkie gminy powiatu należą do gmin o wysokich wskaźnikach, przy czym gminy Kamień i Sośno – do najwyższych w województwie.

Tab. Struktura wielkościowa - Udział gruntów wg klas wielkościowych gospodarstw

a) powiaty

powiat	od 0,01 do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha do mniej niż 5 ha	od 5 do mniej niż 10 ha	od 10 do mniej niż 20 ha	od 20 do mniej niż 30 ha	od 30 do mniej niż 50 ha	50 ha i więcej
województwo	1.5	6.7	13.3	25.7	13.8	12.3	26.6
bydgoski	2.0	9.0	10.1	19.8	10.1	13.0	35.9
inowrocławski	1.4	5.5	12.2	22.6	13.5	11.6	33.1
mogileński	1.6	4.3	8.8	26.5	15.8	16.2	26.8
nakielski	1.0	3.8	7.9	19.4	13.0	11.1	43.7
sępoleński	1.0	3.3	4.5	21.1	16.3	13.8	40.0
świecki	2.3	8.8	10.3	22.8	14.4	12.7	28.6
tucholski	2.0	8.9	11.2	24.1	14.7	13.2	25.9
żniński	1.1	3.3	5.1	16.6	11.2	14.8	47.9
m.Bydgoszcz	8.1	21.5	11.7	9.7	2.1	5.9	40.9
aleksandrowski	2.1	9.2	19.5	32.8	16.2	13.3	6.9
brodnicki	1.3	6.5	13.2	26.7	13.8	11.3	27.2
chełmiński	1.5	5.8	14.0	26.4	14.5	8.6	29.1
golubsko-dobrzyński	1.3	7.4	17.5	30.8	14.0	10.9	18.1
grudziądzki	1.6	6.3	10.2	21.4	12.2	11.6	36.7
lipnowski	1.5	8.5	22.1	33.6	15.2	10.7	8.3
radziejowski	1.1	5.7	18.8	32.4	16.7	11.6	13.9
rypiński	1.4	7.9	23.9	38.0	14.5	8.3	5.9
toruński	2.0	9.0	16.4	26.0	11.9	10.1	24.5
wąbrzeski	0.9	4.6	10.3	25.4	16.2	14.0	28.6
włocławski	1.4	7.5	19.4	32.0	14.1	14.8	10.9
m.Grudziądz	14.9	31.0	21.3	11.2	3.2	2.0	16.3
m.Toruń	11.8	26.4	11.0	24.2	3.0	12.9	10.6
m.Włocławek	8.1	37.7	27.5	10.1	4.6	3.1	9.0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

b) gminy

	od 0,01 do 1 ha włącznie	powyżej 1 ha do mniej niż 5 ha	od 5 do mniej niż 10 ha	od 10 do mniej niż 20 ha	od 20 do mniej niż 30 ha	od 30 do mniej niż 50 ha	50 ha i więcej
Powiat sępoleński	1.0	3.3	4.5	21.1	16.3	13.8	40.0
Kamień Krajeński	0.8	2.0	3.5	18.1	12.1	10.0	53.5

Kamień Krajeński - miasto	6.8	16.1	13.3	31.1	0.0	0.0	32.6
Kamień Krajeński - obszar wiejski	0.7	1.7	3.3	17.8	12.3	10.2	54.0
Sępólno Krajeńskie	1.3	4.6	5.3	20.5	14.9	18.3	35.1
Sępólno Krajeńskie - miasto	8.4	19.6	31.2	19.2	21.6	0.0	0.0
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	1.1	4.2	4.7	20.5	14.7	18.7	36.0
Sośno	1.0	2.5	3.6	17.8	18.8	9.2	47.2
Więcbork	0.9	4.0	5.5	26.6	19.2	16.6	27.2
Więcbork - miasto	6.9	18.8	8.2	16.9	0.0	17.7	31.4
Więcbork - obszar wiejski	0.8	3.7	5.4	26.7	19.5	16.6	27.1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

W roku 2002 aż 63 spośród 524 gospodarstw, które liczyły ponad 100 ha powierzchni użytków rolnych, znajdowało się na terenie powiatu sępoleńskiego. Tylko powiaty nakielski (100), żniński (76), inowrocławski (65) liczyły więcej tak dużych gospodarstw, ale każdy z tych powiatów ma znacznie większą powierzchnię użytków rolnych.

Pod względem liczby dużych gospodarstw gmina Sośno lokowała się na 5. (wśród gmin, które wyprzedzały gminę były zajmujące znacznie większą powierzchnię gminy Koronowo, Kcynia i Żnin), a gmina Sępólno – na 8. pozycji w województwie.

Tab. Struktura wielkościowa - przeciętna powierzchnia gospodarstw

lokata wśród 127 gmin	gminy wiejskie i obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich (bez miast)	przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa liczącego ponad 1 ha UR	gminy wiejskie i obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich (bez miast)	przeciętna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa liczącego ponad 1 ha UR
	województwo	13,7	województwo	15,2
1	Barcin	34,8	Barcin	40,9
2	Mrocza	34,6	Mrocza	37,1
3	Kamień Krajeński	29,8	Gąsawa	32,9
4	Łasin	28,2	Kamień Krajeński	32,3
5	Żnin	26,9	Łasin	29,6
6	Sośno	24,0	Żnin	28,3
7	Kruszwica	23,5	Kruszwica	28,1
8	Papowo Biskupie	23,2	Zbiczno	27,8
9	Sadki	22,8	Sośno	25,7
10	Kęsowo	21,6	Nakło nad Notecią	25,3
11	Kcynia	21,5	Sadki	24,7
12	Janikowo	21,1	Papowo Biskupie	24,0
13	Gostycyn	21,1	Kęsowo	23,5
14	Płużnica	21,0	Gostycyn	23,3
15	Świecie nad Osą	20,8	Kcynia	23,1
16	Nakło nad Notecią	20,6	Sępólno Krajeńskie	22,6
17	Sępólno Krajeńskie	20,4	Janikowo	22,4
18	Rogowo	20,4	Płużnica	22,1
19	Gniewkowo	20,3	Świecie nad Osą	22,0
20	Siczenko	20,0	Rogowo	21,8
21	Bukowiec	19,9	Siczenko	21,7
22	Koronowo	19,9	Bukowiec	21,6
23	Janowiec Wielkopolski	19,3	Koronowo	21,5
24	Radzyń Chełmiński	18,6	Gniewkowo	21,3
25	Złotniki Kujawskie	18,6	Tuchola	20,5
26	Szubin	18,5	Janowiec Wielkopolski	20,3
27	Więcbork	18,3	Więcbork	20,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Powyższą strukturę, która oddaje procesy koncentracji gruntów w największych gospodarstwach, uznać należy za korzystną. Stopniowe powiększanie gospodarstw indywidualnych jest obecnie postrzegane jako jeden z

podstawowych warunków poprawy efektywności gospodarowania w rolnictwie i jeden ze sposobów poprawy sytuacji ekonomicznej ludności wiejskiej. Stanowi korzystną przesłankę rozwoju rolnictwa wielkoobszarowego - typu farmerskiego.

Charakterystyka gospodarstw

Na terenie powiatu wg danych PSR 2002 r. było 3158 gospodarstw rolnych. Podobnie jak w innych obszarach przeważająca większość to gospodarstwa indywidualne (w powiecie 3140), z których znaczna część to gospodarstwa poniżej 1 ha powierzchni użytków rolnych (975), a łącznie 2165 – gospodarstwa powyżej 1 ha. W każdej z kategorii największą liczbę notuje się w gminie Więcbork (liczba gospodarstw w tej gminie jest dosyć duża na tle innych gmin województwa), nieco mniejszą – w gminie Sępólno, o około 40% mniejszą – w gminie Sośno, a nieco mniejszą – w gminie Kamień.

Udział gospodarstw poniżej 1 ha stanowi w gminach Kamień, Sępólno, Sośno i Więcbork – odpowiednio: 34%, 35%, 31% i 27%. Są to wartości typowe (jedynie w gminie Więcbork nieco lepsze-niższe od przeciętnych wojewódzkich) – w większości gmin notuje się podobne wskaźniki. Większe rozdrobnienie ma miejsce w miastach, co jest również typowe.

Tab. Liczba gospodarstw w gminach

gmina	gospodarstwa rolne	gospodarstwa indywidualne	gospodarstwa indywidualne powyżej 1 ha użytków rolnych
Kamień Krajeński	610	607	403
Kamień Krajeński - miasto	70	70	29
Kamień Krajeński - obszar wiejski	540	537	374
Sępólno Krajeńskie	912	910	596
Sępólno Krajeńskie - miasto	102	102	41
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	810	808	555
Sośno	627	622	431
Więcbork	1 009	1 001	735
Więcbork - miasto	67	67	29
Więcbork - obszar wiejski	942	934	706

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Pod względem celu prowadzenia działalności, gospodarstwa w powiecie wykazują znacznie wyższy do przeciętnej udział gospodarstw prowadzących wyłącznie działalność rolniczą – wskaźnik ten wynosi od 78 (w gminie Sępólno) do 85% (w gminie Sośno), ale na obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich jest wyższy i biorąc pod uwagę tylko obszary wiejskie, to wynosi od 82 do 88%. Jednocześnie tylko kilka procent gospodarstw nie prowadzi żadnej działalności gospodarczej (w gminie Sośno jest to zaledwie 4%, w gminie Sępólno – o najwyższym wskaźniku w powiecie – 10%, przy średniej wojewódzkiej – 12,6%). Wskaźniki te dowodzą, że gospodarstwa na terenie powiatu nie mają charakteru dwuzawodowego, a przede wszystkim są związane z prowadzeniem tradycyjnej gospodarki rolnej (rolnictwo jako jedyne lub dominujące źródło utrzymania).

Oprócz gminy Sępólno, nieco wyższy jest na terenie powiatu udział gospodarstw domowych w indywidualnych gospodarstwach rolnych utrzymujących się z działalności rolniczej (średnia wojewódzka – niespełna 40%, maksymalna w powiecie – ponad 47%). Około 1/5 gospodarstw wskazuje jako źródło dochodów - pracę najemną, podobny jest udział gospodarstw utrzymujących się z emerytur i rent.

Struktura gospodarstw rolnych wg towarowości produkcji wskazuje, iż na terenie powiatu dominujące znaczenie ma produkcja skierowana na rynek (a więc jest tu wysoka towarowość produkcji) – w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni ponad 1 ha jest to około 80% (jedynie w gminie Sępólno – 72%) wszystkich gospodarstw. Są to wskaźniki typowe dla tych gmin, w których obserwuje się podobną – korzystną strukturę wielkościową (a więc duży udział gospodarstw dużych i bardzo dużych).

Tab. Charakterystyka ekonomiczna gospodarstw

Jednostka terytorialna	gospodarstwa indywidualne				gospodarstwa indywidualne			
	nie prowadzące żadnej działalności gospodarczej	prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	nie prowadzące żadnej działalności gospodarczej	prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą
województwo	14642	86757	3036	12059	12.6	74.5	2.6	10.4
Kamień Krajeński	43	507	8	49	7.1	83.5	1.3	8.1
Kamień Krajeński - miasto	17	37	5	11	24.3	52.9	7.1	15.7
Kamień Krajeński - obszar wiejski	26	470	3	38	4.8	87.5	0.6	7.1
Sępólno Krajeńskie	91	706	18	95	10.0	77.6	2.0	10.4
Sępólno Krajeńskie - miasto	30	46	9	17	29.4	45.1	8.8	16.7
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	61	660	9	78	7.5	81.7	1.1	9.7
Sośno	25	530	6	61	4.0	85.2	1.0	9.8
Więcbork	58	821	9	113	5.8	82.0	0.9	11.3
Więcbork - miasto	14	41	0	11	21.2	62.1	0.0	16.7
Więcbork - obszar wiejski	44	780	0	102	4.8	84.2	0.0	11.0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Gospodarstwa domowe w gospodarstwach rolnych według struktury uzyskiwanych dochodów

Jednostka terytorialna	z działalności rolniczej	z działalności rolniczej i pracy najemnej	z pracy najemnej	z pracy najemnej i działalności rolniczej	z emerytury i renty	z działalności pozarolniczej	z niezarobkowych źródeł utrzymania	gospodarstwa domowe pozostałe
liczba								
województwo	46041	1069	23900	2035	23865	6648	6294	6618
Kamień Krajeński	264	8	129	8	119	26	28	24
Sępólno Krajeńskie	341	7	178	28	208	39	51	58
Sośno	295	4	103	9	115	26	26	44
Więcbork	471	9	177	13	177	49	43	61
	z działalności rolniczej	z działalności rolniczej i pracy najemnej	z pracy najemnej	z pracy najemnej i działalności rolniczej	z emerytury i renty	z działalności pozarolniczej	z niezarobkowych źródeł utrzymania	gospodarstwa domowe pozostałe
% udział								
województwo	39.5	0.9	20.5	1.7	20.5	5.7	5.4	5.7
Kamień Krajeński	43.6	1.3	21.3	1.3	19.6	4.3	4.6	4.0
Sępólno Krajeńskie	37.5	0.8	19.6	3.1	22.9	4.3	5.6	6.4
Sośno	47.4	0.6	16.6	1.4	18.5	4.2	4.2	7.1
Więcbork	47.1	0.9	17.7	1.3	17.7	4.9	4.3	6.1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Struktura gospodarstw według celu produkcji

Jednostka terytorialna	liczba gospodarstw	nie prowadzące produkcji rolniczej	produkujące wyłącznie na potrzeby własne	produkujące głównie na potrzeby własne	produkujące głównie na rynek	nie prowadzące produkcji rolniczej	produkujące wyłącznie na potrzeby własne	produkujące głównie na potrzeby własne	produkujące głównie na rynek
gospodarstwa rolne ogółem						%			
Kamień Krajeński	610	51	17	206	336	8.4	2.8	33.8	55.1
Sępólno Kraj.	912	110	160	201	441	12.1	17.5	22.0	48.4
Sośno	627	31	11	223	362	4.9	1.8	35.6	57.7
Więcbork	1009	69	32	299	609	6.8	3.2	29.6	60.4
gospodarstwa indywidualne						%			
Kamień Krajeński	607	51	17	206	333	8.4	2.8	33.9	54.9
Sępólno Kraj.	910	109	160	201	440	12.0	17.6	22.1	48.4
Sośno	622	31	11	223	357	5.0	1.8	35.9	57.4
Więcbork	1001	67	31	299	604	6.7	3.1	29.9	60.3
gospodarstwa indywidualne powyżej 1 ha użytków rolnych						%			
Kamień Krajeński	403	17	7	53	326	4.2	1.7	13.2	80.9
Sępólno Kraj.	596	36	41	89	430	6.0	6.9	14.9	72.1
Sośno	431	12	4	67	348	2.8	0.9	15.5	80.7
Więcbork	735	29	7	118	581	3.9	1.0	16.1	79.0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Produkcja rolnicza

Pomimo niezbyt sprzyjających warunków prowadzenia rolnictwa i niedużej powierzchni użytków rolnych (12. pozycja wśród 19 powiatów ziemskich z udziałem ok. 4,5% ogólnej powierzchni), wyniki produkcji rolnej pozwalają zaliczyć powiat do przeciętnych w regionie, a w zakresie niektórych cech – lokują wśród jednostek wyróżniających się.

Pogłowie najważniejszych gatunków zwierząt hodowlanych w roku 2002 sytuowało powiat na następujących pozycjach:

- bydło – pod względem pogłowia powiat lokował się na 13. pozycji wśród powiatów, z udziałem 4,0% ogólnej sumy wojewódzkiej; wskaźnik obsady na 100 ha UR był nieco niższy od przeciętnej wojewódzkiej (32,2 wobec 35,7), ale wskaźnik obsady w stosunku do liczby mieszkańców był już znacznie wyższy (404 na 1000 mk wobec średniej wojewódzkiej równej 325);
- trzoda chlewna – pod względem pogłowia trzody powiat zajmował 12. pozycję z udziałem 4,4% ogólnej sumy wojewódzkiej; wskaźnik obsady na 100 ha UR był niemal równy średniej (188 wobec 191), ale wskaźnik obsady w stosunku do liczby mieszkańców był już znacznie wyższy (2361 na 1000 mk wobec średniej wojewódzkiej równej 1739), co lokowało powiat na bardzo wysokiej 5. pozycji, a różnica w stosunku do powiatów poprzedzających była nieduża – wskaźnik ten sugeruje specjalizację w zakresie tego kierunku produkcji;
- kury – w zakresie pogłowia oraz wskaźników obsady kur powiat prezentuje bardzo niskie wskaźniki – sytuujące na ostatnim miejscu wśród powiatów ziemskich; ten kierunek produkcji zwierzęcej jest na terenie powiatu najsłabiej rozwinięty i w tym zakresie powiat w ogóle nie zaznacza się na tle województwa.

Znacznie większe zróżnicowanie pozycji i potencjału powiatu na tle regionu dotyczy produkcji roślinnej. Jest ona silnie zależna od warunków glebowych, stąd powiaty o niskiej jakości gruntów wyróżniają się wysokimi pozycjami w zakresie upraw gatunków o małych wymaganiach i całkowitym brakiem znaczenia w zakresie upraw wymagających.

Powiat sępoleński, pomimo stosunkowo małej powierzchni zasiewów (wg danych PSR 2002 r. stanowiły one tylko 4,3% całej powierzchni zasiewów w regionie) zdecydowanie wyróżniał się w zakresie upraw:

- pszenicy jarej, owsa, rzepaku jarego, pszenżyta jarego, gryki i prosa – miał tutaj około 9-13% udziały w ogólnej powierzchni zasiewów, co w zakresie powierzchni zajętej przez pszenicę jarą dawało powiatowi nawet pierwszą lokatę wśród 19 powiatów ziemskich województwa;
- ziemniaków – z powierzchnią ponad 2,6 tys. ha powiat zajmował 5. pozycję w regionie z udziałem prawie 7%,
- żyta – z powierzchnią prawie 6 tys. ha powiat zajmował 8. pozycję z udziałem prawie 6%,
- truskawek – wprowadzie ogólna powierzchnia wynosiła tylko niespełna 93 ha, ale lokowało to powiat na 6.

pozycji z udziałem ponad 5% powierzchni ogólnej.

Tab. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych - porównanie powiatów

powiat	bydło	trzoda chlewna	kury
aleksandrowski	43.1	183.7	2818.8
brodnicki	43.0	254.9	525.9
bydgoski	23.0	180.4	1757.1
chełmiński	30.1	194.2	282.1
golubsko-dobrzyński	44.3	329.4	1037.9
grudziądzki	29.6	192.5	209.6
inowrocławski	34.1	134.1	2213.4
lipnowski	42.1	112.5	1033.9
mogileński	30.1	177.8	632.5
nakielski	34.3	139.8	188.3
radziejowski	58.3	143.7	763.2
rypiński	61.0	174.9	940.6
sępoleński	32.2	187.8	154.9
świecki	22.8	264.3	866.3
toruński	34.5	201.2	2955.1
tucholski	35.2	227.2	520.9
wąbrzeski	38.1	240.1	377.4
włocławski	34.1	132.0	215.8
żniński	31.6	273.5	181.0
Razem województwo	35.7	190.9	945.8
pozycja sępoleńskiego	13	10	19

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Obsada zwierząt gospodarskich na 1000 mk - porównanie powiatów

powiat	bydło	trzoda chlewna	kury
aleksandrowski	303	1291	19810
brodnicki	392	2327	4801
bydgoski	171	1343	13083
chełmiński	247	1597	2320
golubsko-dobrzyński	426	3167	9978
grudziądzki	414	2695	2934
inowrocławski	190	748	12352
lipnowski	423	1131	10398
mogileński	314	1856	6602
nakielski	300	1224	1648
radziejowski	700	1726	9168
rypiński	555	1592	8557
sępoleński	404	2361	1948
świecki	180	2091	6854
toruński	287	1676	24610
tucholski	337	2171	4977
wąbrzeski	437	2754	4329
włocławski	405	1569	2566
żniński	316	2730	1807
Razem województwo	325	1739	8618
pozycja sępoleńskiego	8	5	17

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Porównanie pogłowia zwierząt gospodarskich w powiatach

zwierzęta	liczba (sztuki)	udział w pogłowiu wojewódzkim (%)	lokata wśród 19 powiatów ziemskich
bydło	16745	4.0	13
krowy	6281	3.7	14
trzoda chlewna	97777	4.4	12
trzoda chlewna lochy	10392	4.6	12
konie	309	3.8	11
owce	409	1.3	17
kury	80682	0.7	19
kury nioski	53288	2.1	13
kozy	306	3.8	15

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Bardzo symptomatyczny jest fakt, że w zakresie upraw wymagających (pszenica ozima, rzepak ozimy, buraki cukrowe) powiat zajmuje ostatnią lub przedostatnią pozycję z udziałami rzędu 0,5-1,5% powierzchni zasiewów ogółem w województwie. Powiat nie odgrywa też znaczenia w produkcji warzyw.

W strukturze zasiewów na terenie powiatu największe znaczenie mają więc:

- mieszanki zbożowe jare – ok. 7 tys. ha,
- żyto – ok. 6 tys. ha,
- jęczmień jary – ok. 4,8 tys. ha,
- pszenżyto ozime – ok. 4,4 tys. ha,
- pszenica jara – ok. 3,2 tys. ha,
- ziemniaki – ok. 2,6 tys. ha,
- pszenica ozima – ok. 2,6 tys. ha,
- owies – ok. 1,8 tys. ha.

Tab. Porównanie powierzchni zasiewów w powiatach

zasiewy	powierzchnia (ha)	udział na tle województwa	lokata wśród 19 powiatów ziemskich
ogółem	39444,52	4.3	13
pszenica jara	3166,62	9.3	1
owies	1829,22	11.5	2
rzepak jary	335,60	12.7	2
pszenżyto jare	976,05	10.0	3
gryka, proso i inne zbożowe	62,00	10.4	3
okopowe pastewne	389,09	7.1	3
mieszanki zbożowe jare	6976,07	7.0	5
ziemniaki	2630,41	6.8	5
truskawki	92,74	5.1	6
żyto	5952,85	5.9	8
kukurydza na ziarno	1126,56	5.5	8
pszenżyto ozime	4432,60	5.0	9
jęczmień jary	4787,60	4.2	12
kukurydza na zielonkę	697,98	3.5	13
jęczmień ozimy	409,87	3.0	15
mieszanki zbożowe ozime	243,41	3.5	16
pszenica ozima	2610,48	1.5	18
strączkowe jadalne	53,98	1.1	18
rzepak ozimy	918,44	1.9	18
warzywa gruntowe	118,42	0.8	18
buraki cukrowe	249,26	0.5	19

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Gminy powiatu wykazują stosunkowo niewielkie zróżnicowania w zakresie kierunków produkcji i skali produkcji rolnej. Pod względem powierzchni użytków rolnych gminy powiatu nie są silnie zróżnicowane

(Więcbork – 14,1 tys. ha, Sępólno Krajeńskie - 13,7 tys. ha, Sośno – 12,3 tys. ha, Kamień – 11,6 tys. ha). Jeszcze mniejsze zróżnicowania notuje się pod względem powierzchni zasiewów ogółem (Więcbork – 10,6 tys. ha, Kamień – 10,3 tys. ha, Sośno – 9,3 tys. ha, Sępólno – 9,3 tys. ha). Pomimo to, szczegółowa analiza kierunków produkcji pozwala dostrzec różnice:

a) w produkcji zwierzęcej:

- zdecydowanie wyróżnia się gmina Więcbork – jest tu aż 36% pogłowia bydła, 32% pogłowia trzody, 41% pogłowia koni; wskaźnik obsady bydła na 100 ha UR wynosi 42, podczas gdy w pozostałych gminach nie przekracza 30

- pod względem pogłowia kur zdecydowanie dominuje gmina Kamień (39% ogółu, ale aż 48% niosek); na gminę tę przypada także prawie 60% owiec

b) w produkcji roślinnej:

- aż 44% powierzchni upraw pszenicy ozimej przypada na gminę Sośno
 - aż 32% powierzchni upraw pszenicy jarej przypada na gminę Kamień
 - aż 50% powierzchni upraw jęczmienia ozimego przypada na gminę Sośno
 - aż 38% powierzchni upraw owsa przypada na gminę Kamień
 - aż 33% powierzchni upraw pszenżyta ozimego przypada na gminę Więcbork
 - aż 39% powierzchni upraw pszenżyta jarego przypada na gminę Sępólno
 - aż 90% powierzchni upraw gryki i prosa przypada na gminy Sępólno i Kamień (w równych udziałach po 45%)
 - aż 39% powierzchni upraw kukurydzy na ziarno przypada na gminę Więcbork, a 34% na gminę Kamień
 - aż 54% powierzchni upraw strączkowych jadalnych przypada na gminę Sośno
 - aż 45% powierzchni upraw ziemniaków przypada na gminę Kamień
 - aż 71% powierzchni upraw buraków cukrowych przypada na gminę Więcbork
 - aż 51% powierzchni upraw rzepaku ozimego przypada na gminę Sośno
 - najbardziej popularną uprawą w każdej z gmin są ziemniaki – aż 70% gospodarstw deklaruje, że uprawia ziemniaki; bardzo popularne są też mieszanki zbożowe jare (ok. 60-70% gospodarstw); znaczenie pozostałych upraw jest już zróżnicowane – np. w gminie Kamień 56% deklaruje uprawę jęczmienia jarego, ok. 50% pszenicy jarej i żyta; w gminie Sępólno – 54% gospodarstw uprawia żyto, 43% pszenżyto ozime, 40% - warzywa gruntowe; w gminie Sośno – 55% uprawia pszenżyto ozime, po 40% pszenicę jarą i jęczmień jary, aż 35% - pszenicę ozimą; w gminie Więcbork – 48% - jęczmień jary, 46% - pszenżyto ozime, 41% - żyto.

Tab. Porównanie pogłowia zwierząt gospodarskich w gminach

gminy	bydło	w tym krowy	trzoda chlewna ogółem	trzoda chlewna lochy	konie	owce	kury	kury nioski	kozy
Kamień Krajeński	3537	1359	24296	2560	38	240	31211	25359	87
Sępólno Krajeńskie	3897	1504	19963	2149	81	119	16740	9488	72
Sośno	3336	1234	22487	2574	62	13	14759	9400	60
Więcbork	5975	2184	31031	3109	128	37	17972	9041	87
razem powiat	16745	6281	97777	10392	309	409	80682	53288	306
% sumy powiatowej									
Kamień Krajeński	21.1	21.6	24.8	24.6	12.3	58.7	38.7	47.6	28.4
Sępólno Krajeńskie	23.3	23.9	20.4	20.7	26.2	29.1	20.7	17.8	23.5
Sośno	19.9	19.6	23.0	24.8	20.1	3.2	18.3	17.6	19.6
Więcbork	35.7	34.8	31.7	29.9	41.4	9.0	22.3	17.0	28.4
na 100 ha UR									
Kamień Krajeński	30.5	11.7	209.6	22.1	0.3	2.1	269.3	218.8	0.8
Sępólno Krajeńskie	28.5	11.0	146.0	15.7	0.6	0.9	122.4	69.4	0.5
Sośno	27.1	10.0	182.5	20.9	0.5	0.1	119.8	76.3	0.5
Więcbork	42.4	15.5	220.3	22.1	0.9	0.3	127.6	64.2	0.6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Porównanie powierzchni zasiewów w gminach

zasiewy	Powiat sępoleński	Kamień Krajeński	Sępólno Krajeńskie	Sośno	Więcbork	Kamień Krajeński	Sępólno Krajeńskie	Sośno	Więcbork
	powierzchnia (ha)					udział w sumie powiatowej (%)			
ogółem	39445	10283	9278	9260	10623	26.1	23.5	23.5	26.9
pszenica ozima	2610	681	419	1150	361	26.1	16.0	44.1	13.8
pszenica jara	3167	1027	867	599	673	32.4	27.4	18.9	21.3
żyto	5953	1689	1656	1102	1506	28.4	27.8	18.5	25.3
jęczmień ozimy	410	74	72	203	60	18.1	17.5	49.6	14.7
jęczmień jary	4788	1273	871	1249	1395	26.6	18.2	26.1	29.1
owies	1829	702	447	333	347	38.4	24.4	18.2	19.0
pszenżyto ozime	4433	523	1237	1194	1479	11.8	27.9	26.9	33.4
pszenżyto jare	976	122	381	193	280	12.5	39.1	19.8	28.7
mieszanki zbożowe ozime	243	38	56	76	73	15.5	23.0	31.3	30.2
mieszanki zbożowe jare	6976	1490	1767	1527	2191	21.4	25.3	21.9	31.4
gryka, proso i inne zbożowe	62	28	28	3	3	45.2	45.2	4.8	4.8
kukurydza na ziarno	1127	383	92	218	435	34.0	8.1	19.3	38.6
kukurydza na zielonkę	698	168	153	129	249	24.0	21.9	18.5	35.6
strączkowe jadalne	54	17	3	29	5	31.1	6.1	54.1	8.8
ziemniaki	2630	1196	507	238	689	45.5	19.3	9.1	26.2
buraki cukrowe	249	6	14	52	177	2.6	5.6	20.8	71.0
rzepak ozimy	918	243	156	466	53	26.4	17.0	50.7	5.8
rzepak jary	336	87	120	123	6	25.9	35.6	36.7	1.8
okopowe pastewne	389	92	100	64	133	23.6	25.8	16.3	34.3
warzywa gruntowe	118	24	31	32	31	20.0	26.6	27.0	26.4
truskawki	93	25	25	18	24	27.2	27.4	19.0	26.4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Gospodarstwa z zasiewami - porównanie gmin powiatu

zasiewy	Kamień Krajeński	Sępólno Krajeńskie	Sośno	Więcbork	razem powiat	Kamień Krajeński	Sępólno Krajeńskie	Sośno	Więcbork
	liczba gospodarstw z zasiewami					% udział gminy w powiatowej sumie gospodarstw z zasiewami			
ogółem	536	758	582	885	2761	19.4	27.5	21.1	32.1
pszenica ozima	61	78	202	147	488	12.5	16.0	41.4	30.1
pszenica jara	263	198	233	218	912	28.8	21.7	25.5	23.9
żyto	257	407	180	360	1204	21.3	33.8	15.0	29.9
jęczmień ozimy	12	27	42	33	114	10.5	23.7	36.8	28.9
jęczmień jary	301	234	236	422	1193	25.2	19.6	19.8	35.4
owies	111	185	70	115	481	23.1	38.5	14.6	23.9
pszenżyto ozime	109	322	322	403	1156	9.4	27.9	27.9	34.9
pszenżyto jare	49	87	29	73	238	20.6	36.6	12.2	30.7
mieszanki zbożowe ozime	10	17	18	15	60	16.7	28.3	30.0	25.0
mieszanki zbożowe jare	373	456	370	560	1759	21.2	25.9	21.0	31.8
gryka, proso i inne zbożowe	0	4	0	0	4	0.0	100.0	0.0	0.0
kukurydza na ziarno	7	10	11	19	47	14.9	21.3	23.4	40.4
kukurydza na zielonkę	25	56	57	123	261	9.6	21.5	21.8	47.1
strączkowe jadalne	8	4	18	9	39	20.5	10.3	46.2	23.1
ziemniaki	397	549	401	603	1950	20.4	28.2	20.6	30.9
buraki cukrowe	6	8	34	58	106	5.7	7.5	32.1	54.7
rzepak ozimy	3	9	28	5	45	6.7	20.0	62.2	11.1
rzepak jary	0	5	3	0	8	0.0	62.5	37.5	0.0
okopowe pastewne	168	180	135	244	727	23.1	24.8	18.6	33.6
warzywa gruntowe	80	300	152	177	709	11.3	42.3	21.4	25.0
truskawki	61	96	45	69	271	22.5	35.4	16.6	25.5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Gospodarstwa z zasiewami - porównanie gmin powiatu - udział gospodarstw w gminie prowadzących dany rodzaj produkcji roślinnej

zasiewy	Kamień Kraj.	Sępólno Kraj.	Sośno	Więcbork	powiat ogółem
% wszystkich gospodarstw w gminie					
pszenica ozima	11.4	10.3	34.7	16.6	17.7
pszenica jara	49.1	26.1	40.0	24.6	33.0
żyto	47.9	53.7	30.9	40.7	43.6
jęczmień ozimy	2.2	3.6	7.2	3.7	4.1
jęczmień jary	56.2	30.9	40.5	47.7	43.2
owies	20.7	24.4	12.0	13.0	17.4
pszenżyto ozime	20.3	42.5	55.3	45.5	41.9
pszenżyto jare	9.1	11.5	5.0	8.2	8.6
mieszanki zbożowe ozime	1.9	2.2	3.1	1.7	2.2
mieszanki zbożowe jare	69.6	60.2	63.6	63.3	63.7
gryka, proso i inne zbożowe	0.0	0.5	0.0	0.0	0.1
kukurydza na ziarno	1.3	1.3	1.9	2.1	1.7
kukurydza na zielonkę	4.7	7.4	9.8	13.9	9.5
strączkowe jadalne	1.5	0.5	3.1	1.0	1.4
ziemniaki	74.1	72.4	68.9	68.1	70.6
buraki cukrowe	1.1	1.1	5.8	6.6	3.8
rzepak ozimy	0.6	1.2	4.8	0.6	1.6
rzepak jary	0.0	0.7	0.5	0.0	0.3
okopowe pastewne	31.3	23.7	23.2	27.6	26.3
warzywa gruntowe	14.9	39.6	26.1	20.0	25.7
truskawki	11.4	12.7	7.7	7.8	9.8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Gospodarstwa ze zwierzętami

gmina	bydło	krowy	trzoda chlewna	konie	owce	bez zwierząt gospodarskich
Kamień Krajeński	259	225	308	26	4	270
Sępólno Krajeńskie	315	279	364	44	6	493
Sośno	260	237	333	41	4	254
Więcbork	443	403	517	55	3	422
razem powiat	1 277	1 144	1 522	166	17	1 439
% wszystkich w powiecie						
Kamień Krajeński	20.3	19.7	20.2	15.7	23.5	18.8
Sępólno Krajeńskie	24.7	24.4	23.9	26.5	35.3	34.3
Sośno	20.4	20.7	21.9	24.7	23.5	17.7
Więcbork	34.7	35.2	34.0	33.1	17.6	29.3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PSR 2002 r.

Tab. Specyficzne cechy rolnictwa na terenie gmin (wg informacji przekazanych przez Urzędy Miejskie / Gminy)*

zagadnienie	Kamień Krajeński	Sępólno Krajeńskie	Sośno
miejsowości, w których działają gospodarstwa wysokotowarowe	Gospodarstwa wielkoobszarowe: Zakład Naukowo-Hodowlany w Zamartem (produkcja roślinna, nasiennictwo) Wernik Rudolf Gospodarstwo „rolne” "Obrol" Sp. z o.o. Przedsiębiorstwo Rolno-Handlowo-Usługowe Łątka Gospodarstwo Rolno-Ogrodniczo-Szkółkarskie Tadeusz Łątka Romiko Romuald Hałabuda	Wałdowo, Zalesie – bydło Skarpa, Piaseczno, Zboże, Świdwie, Wałdówko, Lutowo – trzoda chlewna Wiśniewa, Piaseczno, Niechorz, Skarpa, Komierowo, Iłowo – produkcja roślinna	Dziedno – farma gęsi Przepalkowo – farma indyków

	Fermy: Rolnik (drob)		
miejsowości, w których rolnictwo nie jest najważniejszym źródłem utrzymania ludności	Kamień Krajeński Niwy Radzim Zamarte	Skarpa, Iłowo, Komierowo, Niechorz, Piaseczno, Kawle	we wszystkich miejscowościach rolnictwo jest najważniejszym źródłem utrzymania
zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego bazujące na surowcach pochodzących z gminy lub innych gmin powiatu	Masarnia Płocicz	gorzelnia Iłowo Lacpol Zalesie	brak
instytucje wspierające produkcję rolną		GS SCh Sępólno Kraj. Przedsiębiorstwo „Groma” Sępólno (handel sprzętem rolniczym) usługi weterynaryjne (2)	Kółko Rolnicze w Wielowiczu
duże gospodarstwa zajmujące się hodowlą zwierząt	Wernik Rudolf Gospodarstwo „rolne” Niwy "Obrol" Sp. z o.o. Przedsiębiorstwo Rolno-Handlowo-Uslugowe Obkas Romiko Romuald Hałabuda siedziba Żywiec Klinger Janusz Gospodarstwo Rolne Płocicz	Wiśniewa, Zalesie, Skarpa, Niechorz, Wiśniewka, Piaseczno, Zboże – obory pow. 100 sztuk bydła Lutowo, Świdwie, Zboże, Wałdówko – chlewnie pow. 150 sztuk	Dziedno – farma gęsi (5 tys. sztuk) Przepalkowo – farma indyków (4 tys. sztuk)
gospodarstwa wyspecjalizowane w warzywnictwie lub sadownictwie	Łątka Gospodarstwo Rolno-Ogrodniczo-Szkółkarskie Tadeusz Łątka siedziba w Buszkowie (grunty b. PGR Radzim)	Zboże – drzewa owocowe Lutowo – porzeczki i krzewy jagodowe Wałdowo – krzewy jagodowe Wiśniewka – drzewa owocowe Piaseczno, Iłowo – krzewy owocowe Piaseczno - warzywa	brak
najważniejsze problemy rolnictwa w gminie	złej klasy gleby brak gruntów na powiększenie gospodarstw mała opłacalność produkcji rolnej	brak środków na inwestycje w sprzęt brak gruntów na powiększenie gospodarstw mała opłacalność produkcji rolnej	brak następców brak środków na inwestycje brak gruntów na powiększanie gospodarstw

*gmina Więcbork nie udzieliła informacji

CHARAKTERYSTYKA TURYSTYCZNA POWIATU

Uwarunkowania rozwoju turystyki

Powiat sępoleński należy do obszarów o dużych możliwościach rozwoju różnego rodzaju działalności turystycznych. Świadczą o tym bogate walory i duża atrakcyjność środowiska przyrodniczego, w tym krajobrazu oraz środowiska kulturowego.

Walory przyrodniczo-krajobrazowe powiatu wynikają przede wszystkim z: urozmaiconej rzeźby terenu, w niektórych częściach powiatu - wysokiego stopnia lesistości, w dużej części powiatu - wysokiej jeziorności (przy dużej ich przydatności dla turystyki i wędkarstwa), bardzo dobrego (w porównaniu z sąsiednimi powiatami) stanu środowiska przyrodniczego oraz położenia znacznej części powiatu w obrębie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego. Środowisko przyrodnicze powiatu scharakteryzowane zostało w części poświęconej sferze ekologicznej, podkreślić jedynie należy, iż o jego wartości i przydatności dla rozwoju turystyki świadczą następujące parametry:

- ponad 3/4 powierzchni ogólnej powiatu zajmują obszary chronione i wskaźnik ten jest najwyższy wśród powiatów województwa; oprócz parku krajobrazowego, obiektami chronionymi są rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, zespół przyrodniczo-krajobrazowy, pomniki przyrody (w tym kilkanaście oznaczonych ze względu na wiek i wielkość jako klasa I, jak również kilka oznaczonych jako klasa „0”);
- na terenie powiatu są 63 jeziora (ich liczba jest wysoka zwłaszcza w gminie Więcbork - aż 31);
- wskaźnik lesistości wynoszący prawie 1/4 powierzchni ogólnej; należy tu jednak zauważyć, że przydatność lasów dla turystyki i rekreacji jest zróżnicowana – w części są to małe i rozdrobnione kompleksy leśne o dużych walorach krajobrazowych, ale małej wartości dla penetracji turystycznej – największą przydatność wykazują lasy zachodniej części powiatu;
- lokalnie duże zróżnicowanie rzeźby terenu; w gminie Kamień znajduje się najwyższy położony punkt województwa; różnica wysokości pomiędzy najwyższym i najniższym punktem na terenie powiatu przekracza 60 m.

Według „Katalogu jezior województwa bydgoskiego” (autorzy: Antoni Zwoliński, Elwira Zwolińska, wyd. Fundacja Centrum Badań i Ochrony Środowiska Człowieka, Bydgoszcz 1995 rok) na terenie powiatu aż 27 jezior cechuje się przydatnością turystyczną, choć tylko 3 z nich zaliczono do I kategorii, a 19 do kategorii II. Kryterium zaliczenia do najwyższej grupy stanowiły: znaczna powierzchnia lustra wody (zazwyczaj pow. 50 ha), położenie w rejonach leśno-rolniczych, istniejący i planowany dobry stan czystości wód odpowiadający normom dla celów kąpielowych, położenie w rejonach o niskim poziomie urbanizacji, korzystna konfiguracja brzegów umożliwiającą lokalizację obiektów plażowo-kąpieliskowych. Kryteriami kwalifikacji do drugiej grupy, były: mniej korzystna konfiguracja brzegów do celów użytkowania rekreacyjnego, położenie w strefie rolniczej o glebach przydatnych dla rolnictwa, położenie w strefie o stosunkowo dużej gęstości zaludnienia, istniejące zagrożenia zanieczyszczenia wód, wykorzystanie zbiorników na inne cele gospodarcze. Do kategorii I zaliczono jeziora: Zamarte, Juchacz, Jeleń, do kategorii II jeziora: Mochel, Niwskie, Lutowskie, Sępoleńskie, Jelonek, Zakrzewskie, Ostrowo, Stryjowo, Runowskie Duże, Głęboć Duży, Czarnuńskie, Więcborskie, Śmiłowskie, Będgoskie, Weśrednik, Proboszczowskie, Pęperzyńskie, Dziedno. Łącznie w gminie Więcbork jeziora zaliczone do grupy przydatnych turystycznie skupiają 66,5% ogółu powierzchni jezior, w gminie Sępólno - 87,4%, w gminie Kamień - 90,1%, w gminie Sośno - 91,5%.

Zarząd Okręgu Polskiego Związku Wędkarskiego w Bydgoszczy udostępnił na terenie powiatu do wędkowania 33 jeziora (z czego 19 w gminie Więcbork, 10 w gminie Sępólno, 3 w gminie Kamień i 1 w gminie Sośno) oraz rzeki Sępólną i Kamionkę. Ponadto na terenie gminy Kamień Krajeński dostępnych dla wędkarzy jest 5 jezior znajdujących się w zarządzie Gospodarstwa Rybackiego w Charzykowych, a w gminie Więcbork - 6 jezior w zarządzie Zakładu Rybackiego w Ślesinie.

Turystycznej penetracji powiatu oraz korzystaniu z walorów rekreacyjnych sprzyja dość gęsta sieć pieszych szlaków turystycznych, których jest 12 (spośród 114 ogółem w regionie), w tym kilka łączy powiat z obszarami sąsiednimi, co sprzyja podejmowaniu wspólnych działań na rzecz organizacji produktu turystycznego i koordynacji ruchu turystów. Turystyka wędrowkowa w ostatnich latach przeżywa regres, stąd też obecność wyznaczonych i opisanych szlaków pieszych jest wprawdzie czynnikiem poprawiającym atrakcyjność powiatu dla tego typu ruchu, niemniej jednak niestety nie wiąże się z dużym natężeniem ruchu. Warto zauważyć jednak, że powiat wykazuje predyspozycje dla rozwoju agroturystyki, a dla tego segmentu ruchu szlaki piesze stanowią istotne wzbogacenie oferty. Szlaki przebiegają zarówno przez obszary najcenniejsze przyrodniczo (np. rezerваты przyrody; większość szlaków biegnie na terenie Krajeńskiego PK), jak też krajoznawczo (las, brzegi jezior, wyniesienia terenu i doliny rzek) i kulturowo (np. Komierowo) oraz przez miejsca pamięci narodowej (Karolewo). Podkreślić jednak należy duże różnice w tym zakresie pomiędzy poszczególnymi gminami, i tak zdecydowanie najgorsza sytuacja ma miejsce w gminie Sośno (krótki „tranzytowy” fragment 1 szlaku w północnej części gminy), natomiast najlepsza w gminach Więcbork (8 szlaków, w tym 3 wspólne z gminą Sępólno; wszystkie szlaki rozpoczynają się lub kończą na terenie gminy Więcbork) i Sępólno (7 szlaków, w tym 5 rozpoczynających się lub kończących na terenie gminy). Na terenie gminy Kamień wyznaczono 4 szlaki. Przebieg szlaków wskazuje, iż centrami redystrybucji turystów na terenie powiatu są przede wszystkim: Sępólno, Więcbork i Sypniewo, gdzie rozpoczyna się lub kończy większość szlaków (miejscowości te stanowią węzły komunikacji publicznej, stąd łatwo w nich rozpocząć lub zakończyć wędrowkę). Przebieg szlaków pieszych - w dużej części wzdłuż lokalnych dróg (o małym natężeniu ruchu) sprzyja także wykorzystaniu ich odcinków dla turystyki rowerowej.

Tab. Szlaki piesze

Kod-Numer-Kolor	Nazwa szlaku	Początek szlaku	Koniec szlaku	Długość
KP-4016-y	Akademicki	Sępólno PKS	Płocicz PKS	6,3
KP-4017-n	im. gen. Jakuba Komierowskiego	Sępólno PKS	Pruszcz PKS	29,1
KP-4018-c	Rycerza Bossuty	Sępólno PKS	Kamień Krajeński PKP	23,3
KP-4019-z	Męczeństwa Krajan	Sępólno PKS	Jastrzębiec PKS	28,6
KP-4020-s	Sępoleński	Sępólno PKS	Lutówko PKS	8,0
KP-4021-s	M. Zientara - Malewskiej	Jazdrowo PKS	rz. Łobzonka most	4,9
KP-4022-z	Rezerwatów Krajeńskich	Sypniewo PKS	Witkowo PKS	30,4
KP-4023-n	Znaku Rodła - Janiny Kłopotkiej	Sypniewo PKS	Drozdzenica PKS	35,6
KP-4024-n	Dr Stanisława Łabędzińskiego	Więcbork PKS	Witosław PKS	24,5
KP-4025-n	Jezior Krajeńskich	Więcbork PKS	Zabartowo PKS	9,7
KP-4026-s	Więcborski	Więcbork PKS	Zabartowo PKS	20,6
KP-4027-y		Zabartowo PKS	rz. Łobzonka most	24,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PTTK

Coraz większą popularnością cieszy się turystyka rowerowa. Na przykład w gminie Kamień wyznaczono szlak o długości 42 km. Przez teren tej gminy biegnie też ok. 25 km odcinek szlaku rowerowego Greenways - Naszyjnik Północy, liczącego łącznie 870 km.

Na terenie gminy Więcbork wyznaczono 5 tras rowerowych:

Więcbork - Runowo Krajeńskie- Lubcza - Sypniewo - Wilcze Jary - Sypniewo - Więcbork

Więcbork - Runowo Krajeńskie - Czarmun - (Puszcza) - Więcbork

Więcbork - Śmiłowo - Więcbork

Więcbork - Śmiłowo - Karolewo - Jastrzębiec - Śmiłowo - Więcbork

Więcbork - Śmiłowo - Jastrzębiec - Wielowicz - Suchorączek - Więcbork

Na terenie powiatu lub wzdłuż jego granic wyznaczono także 4 szlaki wodne:

a) na Łobzonce - od Czyżkowskiego Młyna do Osieka na skraju doliny Noteci;

b) na Orli, począwszy od jez. Runowskiego, aż do Rudy k. Wyrzyska, gdzie szlak ten łączy się ze szlakiem na Łobzonce;

c) na Sępolnej - od Przepałkowa do Jez. Krzywe Kolano, gdzie łączy się ze szlakami na Zalewie Koronowskim;

d) na Kamionce - od Pamiętowa (most na drodze 241) do ujścia w Gostycynie - Nogawicy.

Potencjalną atrakcją turystyczną są także nieczynne dla regularnego ruchu pasażerskiego linie kolejowe. Ze względu na atrakcyjne położenie oraz brak kolizji z regularną komunikującą pasażerską lub towarową, istnieje możliwość ich wykorzystania dla organizacji przewozów turystycznych - o charakterze rekreacyjno-krajoznawczo-piknikowym, z umożliwieniem zakupu pamiątek, wykonywania fotografii (postoje w miejscach szczególnie atrakcyjnych), przy wykorzystaniu zabytkowego taboru (lokomotyw i wagonów). Tego typu przewozy cieszą się dużą popularnością w krajach Europy Zachodniej i coraz większą w Polsce, zwłaszcza w połączeniu z możliwością zwiedzania budynków i urządzeń technicznych związanych z prowadzeniem ruchu. Zainteresowanie rozwojem tego typu działalności wykazują gminy powiatu tucholskiego i powiatu świeckiego - istnieje więc możliwość i celowość współpracy w celu wykreowania wspólnego projektu (wszystkie 3 powiaty łączy linia Złotów - Więcbork - Sośno - Świecie).

Cechą wspólną gmin tworzących powiat jest położenie w obszarze kulturowym Krajny, wyodrębnianym na tle regionów sąsiednich. Osadnictwo na terenie powiatu cechuje się wielowiekową tradycją. Kamień Krajeński zyskał prawa miejskie w roku 1359 (pierwsza wzmianka o grodzie pochodzi z roku 1107), a Sępólno w latach 1359-60. Pierwsza wzmianka o Więcborku pochodzi z roku 1348, w 1383 określany był jako miasto (formalnie prawa miejskie dopiero w 1783 r.). Pomimo to, powiat nie należy do obszarów o szczególnie licznych obiektach zabytkowych, co jest zazwyczaj skutkiem bardzo bogatej przeszłości historycznej, która w przypadku powiatu wynikała z pogranicznego położenia powiatu (od czego wywodzi się nazwa regionu Krajny) oraz częstych zmian przynależności państwowej. Pozostałości dziedzictwa kulturowego w postaci zachowanych obiektów, jest

wprawdzie relatywnie dużo, jednak nie są one zaliczane do obiektów najwyższej rangi. Obiekty zabytkowe to przede wszystkim: układy urbanistyczne i ruralistyczne, zabudowa pałacowo-parkowa i folwarczna (głównie XIX w.), dwory, parki przydworskie, kościoły, chałupy w stylu regionalnym, cmentarze (w tym znaczna liczba ewangelickich). Obecnie (w okresie programowania 2007-13) istnieje możliwość ubiegania się o środki na rewaloryzację układów zabytkowych i samorządy Sępólna oraz Więcborka zyskały środki na ten cel w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Pod względem rangi walorów kulturowych, szczególnie wyróżniają się miejscowości:

- Zamarte - z zespołem poklasztornym, kościołem, klasztorem, pałacem i parkiem;
- Kamień Krajeński - z zabytkowym – niezwykle atrakcyjnym - średniowiecznym układem urbanistycznym;
- Radzim (dwór), Komierowo (pałac), Runowo (kościół, ruiny pałacu), Sypniewo (pałac, kościół), Sępólna i Więcbork (zabytkowe układy miejskie).

Jednym z ważnych uwarunkowań rozwoju turystyki w danym obszarze, jest jego dostępność komunikacyjna. W przypadku powiatu sępoleńskiego bardzo korzystnie należy ocenić dostępność w komunikacji samochodowej, wynikającą z położenia w sieci dróg krajowych i wojewódzkich. Tranzytowe położenie powiatu w relacji centralna i południowa Polska - środkowe Wybrzeże, stwarza dodatkowo szansę zainteresowania powiatem turystów podróżujących w tych relacjach (w większości atlasów samochodowych Sępólna jest eksponowane jako węzeł drogowy, niestety spośród miejscowości powiatu, jedynie Zamarte jest zaliczane do „miejsc godnych zwiedzenia”, a Kamień Krajeński, Komierowo, Runowo Krajeńskie i Sypniewo do „pozostałych interesujących miejsc”). Dobrej jakości drogi (umożliwiające relatywnie szybki i bezpieczny przejazd) łączą także powiat z Bydgoszczą i Chojnicami, których mieszkańcy stanowią potencjalnie ważny cel dla oferty turystycznej powiatu. Powiat nie jest dostępny w pasażerskiej komunikacji kolejowej, ale ten rodzaj transportu odgrywa obecnie znikomą rolę w zapewnieniu dostępności, stąd nie jest to istotne ograniczenie dla rozwoju turystyki.

Walory powiatu pozwalają na wykreowanie produktu zarówno sezonowego, jak też pewnych form całorocznych. Do najważniejszych rodzajów oferty wypoczynkowo-rekreacyjnej, które mogą być rozwijane w powiecie, należą:

Rodzaj ruchu	Predyspozycje i ograniczenia
Wypoczynek pobytowy	Tradycyjny wypoczynek realizowany w ośrodkach wypoczynkowych – przede wszystkim na bazie jezior, jako głównego waloru. Do kategorii tej zaliczyć należy przede wszystkim pobyty urlopowe oraz pobyty weekendowe. Wyłącznie charakter sezonowy.
Agroturystyka	Pobyty realizowane w bazie agroturystycznej. Skojarzone z korzystaniem także z innych atrakcji – przede wszystkim aktywnych form spędzania wolnego czasu. Charakter sezonowy, choć teoretycznie możliwość realizacji przez cały rok. Podstawowym problemem jest niezwykle mała skala tego rodzaju ruchu – ma on przede wszystkim oddziaływanie promocyjno-prestiżowe, a nie ekonomiczne.
Ruch kongresowy	Pobyty realizowane w przystosowanej do celów szkoleniowo-konferencyjnych bazie o średnim lub wysokim standardzie. Całoroczny charakter. Ograniczona możliwość rozwoju ze względu na dużą konkurencję i duże odległości od rynków zbytu.
Aktywne spędzanie wolnego czasu (rekreacja)	Produkt adresowany zarówno do mieszkańców, jak też osób przyjezdnych w ramach pobyków weekendowych, pobyków urlopowych, pobyków agroturystycznych – a więc przede wszystkim mający na celu wzbogacenie i uatrakcyjnienie ich oferty. Wiąże się z korzystaniem z bazy sportowo-rekreacyjnej jak też ze stwarzaniem możliwości realizacji sportów ekstremalnych. Charakter całoroczny.
Edukacja ekologiczna	Adresowana przede wszystkim do zorganizowanych grup młodzież szkolnej – realizowana na bazie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego oraz innych form chronionych. Charakter sezonowy.
Różne formy turystyki specjalistycznej	Ruch wędrowski, turystyka rowerowa, hippika, wędkarstwo, skauting, grzybobranie, itp. Szczególnie atrakcyjnym kierunkiem wydają się być różnego rodzaju sporty wodne – przede wszystkim ze względu na obecność jezior w miastach. Produkt adresowany do wąskich grup entuzjastów. O małym znaczeniu ekonomicznym, ale potencjalnie dużym znaczeniu prestiżowo-promocyjnym (promocja powiatu jako miejsca realizacji tego typu wypoczynku). W większości charakter sezonowy, częściowo całoroczny.
Zielone szkoły	Adresowana do zorganizowanych grup młodzież szkolnej – przede wszystkim pochodzących z dużych aglomeracji miejskich. Charakter sezonowy.

Ruch związany z dziedzictwem kulturowym	Oferta związana z poznaniem dziedzictwa kulturowego powiatu. Jako uzupełnienie pobyków urlopowych, pobyków agroturystycznych, jako cel pobyków weekendowych. Charakter sezonowy.
Organizacja imprez	Bardzo szeroka jeśli chodzi o zakres tematyki możliwość realizacji imprez – o charakterze festynów, imprez kulturalnych, kulturowych, sportowych, itp. Potencjalnie bardzo duże znaczenie marketingowe.
Budownictwo letniskowe i „drugie domy”	Oferta lokalizacji na terenie powiatu zabudowy letniskowej w celu przyciągnięcia na teren powiatu dodatkowych mieszkańców oraz dla ogólnej aktywizacji gospodarczej.

Przedstawione potencjalne możliwości rozwoju na terenie powiatu różnego rodzaju produktu turystycznego wskazują na istotne słabości obecnego stanu turystyki:

- możliwość rozwoju przede wszystkim produktów sezonowych,
- możliwość rozwoju oferty produktów powszechnych także w innych powiatach, a więc duża konkurencja ze strony innych powiatów,
- szczególnie korzystne predyspozycje dla rozwoju agroturystyki i produktów specjalistycznych („niszowych”) - mają one duże znaczenie prestiżowe i marketingowe (kształtowanie atrakcyjnego wizerunku powiatu), ale małe znaczenie ekonomiczne (nie wiążą się z dużą skalą ruchu),
- niezbędnym warunkiem powodzenia jest wykreowanie produktu markowego – utożsamianego z Krajną, pozytywnie postrzeganego na zewnątrz i służącego promocji turystycznej powiatu.

Istotną potencjalną możliwością uzyskiwania dochodów (zarówno dla budżetów gmin, jak i mieszkańców powiatu) z działalności turystycznych, jest nastawienie się na obsługę rekreacyjno-wypoczynkową dla mieszkańców Bydgoszczy i Chojnic. Ze względu na stosunkowo niedużą odległość, powiat (zwłaszcza gminy Więcbork i Sępólno) może „przejąć” część mieszkańców Bydgoszczy, którzy obecnie wypoczywają nad Zalewem Koronowskim - rejon Więcborka - Sępólna położony jest w odległości zaledwie ok. 2-krotnie większej od centrum Bydgoszczy, niż rejon Zalewu Koronowskiego, a odległość ta jest porównywalna lub mniejsza od odległości dzielącej Bydgoszcz od atrakcyjnych terenów Borów Tucholskich (ok. Cekcyna, Tucholi, Śliwic). Odległość czasowa, wynosząca ok. 60-80' podróży samochodem jest akceptowana jako czas dojazdu do miejsca wypoczynku, a duże natężenie ruchu turystycznego w rejonie Koronowa sprzyja poszukiwaniu nowych miejsc, o korzystniejszych warunkach rekreacji i wypoczynku. Północna część powiatu, zwłaszcza gmina Kamień, posiada predyspozycje dla obsługi mieszkańców Chojnic.

Niezbędnym warunkiem organizacji wypoczynku świątecznego (weekendowego), jest wyznaczenie terenów dla budownictwa letniskowego oraz tzw. drugich domów. Dużym atutem powiatu są niższe, niż w gminach podmiejskich, ceny gruntów. Jednym z komponentów tworzenia produktu turystycznego dla mieszkańców Bydgoszczy i Chojnic, mogą być również imprezy rekreacyjno-sportowo-kulturalne, organizowane w sezonie letnim i szeroko rozpropagowane w tych ośrodkach.

Baza i ruch turystyczny

Oficjalne dane statystyczne charakteryzujące bazę i ruch turystyczny mogą mieć tylko orientacyjne i pomocnicze zastosowanie w opisie tego zagadnienia. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż dane te są publikowane z co najmniej rocznym opóźnieniem - branża turystyczna jest dziedziną dynamiczną i w każdym z sezonów podlega zmianom. Jest to szczególnie istotne dla analiz na szczeblu gminnym, gdzie utworzenie lub likwidacja nawet małej liczby podmiotów turystycznych, w sposób zasadniczy zmienia obraz sytuacji. Ponadto częste są rozbieżności w statystykach liczby miejsc w bazie noclegowej, podawanych przez Urząd Statystyczny i urzędy gmin, względnie gestorów bazy. Problemem są też występujące często rozbieżności w klasyfikacji poszczególnych obiektów turystycznych (inaczej są one klasyfikowane oficjalnie, a pod inną formą promują się i funkcjonują). Niektóre rodzaje działalności turystycznych i świadczenia noclegów nie są w ogóle rejestrowane.

Według danych Urzędu Statystycznego, powiat sępoleński odgrywa stosunkowo małą rolę w obsłudze turystyki na terenie województwa. Znaczenie powiatu jest całkowicie nieadekwatne do walorów, które prezentuje. Jak się okazuje, wyższe wskaźniki bazy i ruchu wykazują niektóre powiaty pozbawione walorów (lub prezentujące znacznie mniej atrakcyjne walory) ale leżące przy drogach tranzytowych, gdzie baza noclegowa nastawiona jest prawie wyłącznie na obsługę kierowców (nie jest to więc typowy ruch turystyczny).

O niskiej pozycji powiatu świadczą przede wszystkim wskaźniki:

- liczby miejsc noclegowych (16. pozycja wśród 23 powiatów, zaledwie 1,7% ogółu w województwie)
- liczby miejsc całorocznych (22. pozycja - przedostatnia, zaledwie 0,2% ogółu)
- wskaźniki ruchu (korzystający z noclegów i udzielone noclegi - udział nie przekracza tu 1%, co daje 13-16. pozycję wśród 23 powiatów).

Słabością bazy na terenie powiatu jest nie tylko mała bezwzględna liczba miejsc, lecz także bardzo mała liczba miejsc całorocznych i niski standard części bazy (zwłaszcza te nie wykazywanej statystycznie).

Tab. Porównanie potencjału turystycznego powiatów

Jednostka terytorialna	obiekty ogółem VII	obiekty całoroczne VII	miejsca noclegowe ogółem VII	miejsca noclegowe całoroczne VII	korzystający z noclegów ogółem I-XII	korzystający z noclegów turyści zagraniczni I-XII	udzielone noclegi ogółem I-XII	udzielone noclegi turystom zagranicznym I-XII
	[ob.]	[ob.]	[miejsce]	[miejsce]	[osoba]	[osoba]	[nocleg]	[nocleg]
KUJAWSKO-POMORSKIE	317	188	25 469	14 957	700 372	85 347	2 659 138	171 437
aleksandrowski	31	27	3 541	3 187	87 127	2 518	807 562	18 371
brodnicki	18	8	2 030	450	26 395	1 313	92 407	2 948
bydgoski	25	14	2 142	1 100	50 073	2 428	132 715	3 788
chełmiński	8	6	258	200	8 438	1 057	17 538	2 709
golubsko-dobrzyński	7	5	176	146	4 301	79	11 624	185
grudziądzki	4	2	308	100	2 568	47	14 737	91
inowrocławski	13	12	2 052	2 000	43 824	1 317	494 003	4 450
lipnowski	5	2	428	104	5 483	811	9 525	811
mogileński	18	4	1 446	198	13 111	16	66 195	89
nakielski	4	4	143	143	5 685	354	6 522	494
radziejowski	9	0	157	0	555	0	5 039	0
rypiński	7	2	403	39	3 798	0	20 117	0
sępoleński	9	1	427	36	6 002	607	22 418	1 553
świecki	16	6	1 122	422	19 653	1 794	52 060	3 182
toruński	13	8	433	391	17 316	878	30 264	1 869
tucholski	17	2	1 987	184	17 988	246	75 247	432
wąbrzeski	10	3	211	50	3 276	134	10 107	262
włocławski	13	5	905	465	13 594	235	119 498	474
zniński	19	12	1 691	902	36 648	1 653	79 419	2 409
m.Bydgoszcz	20	18	2 045	1 728	106 559	14 004	200 614	30 936
m.Grudziądz	12	10	843	569	27 788	2 405	60 232	5 328
m.Toruń	30	28	2 108	1 930	158 756	49 026	250 984	81 833
m.Włocławek	9	9	613	613	41 434	4 425	80 311	9 223
pozycja sępoleńskiego (wśród 23)	15	22	16	22	16	14	15	13
udział sępoleńskiego (%)	2,8	0,5	1,7	0,2	0,9	0,7	0,8	0,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Poszczególne gminy powiatu także nie zaliczają się do najważniejszych pod względem obsługi turystyki w regionie. Ogólnie w roku 2006 tylko nieco ponad połowa gmin w województwie (77 gmin) wykazywała mierzalny statystycznie ruch turystyczny. Spośród gmin powiatu najwyżej lokuje się gmina Więcbork - jednak udział tej gminy w ogólnym potencjale (w zależności od rodzaju wskaźnika) nie sięga nawet 1%, a często wynosi mniej niż 0,5%. Gmina Sępólno ma niższe wskaźniki bazy, ale wyższe - ruchu, aczkolwiek są one na tle regionu - zaledwie symboliczne.

W skali powiatu, gminą o największym znaczeniu pod względem wykazywanych statystycznie wskaźników stanu rozwoju bazy - jest gmina Więcbork. W 2006 roku funkcjonowało tu 5 z 9 ogółem obiektów noclegowych i było 220 z 427 miejsc noclegowych. Jedynie w Sępólnie wykazywano bazę całoroczną. Gmina Sępólno przeważa także pod względem liczby korzystających z noclegów (3,5 z 6,0 tysięcy ogółem). Jednak pod względem liczby noclegów dominuje Więcbork (pobyty w Sępólnie są krótkoterminowe ale dotyczą większej liczby korzystających, podczas gdy Więcbork obsługuje pobyty długoterminowe). Gmina Kamień wykazuje znacznie

niższe wskaźniki, niż Sępólno i Więcbork. W ogóle nie wykazywano bazy i ruchu turystycznego na terenie gminy Sośno.

Wg danych Urzędu Statystycznego, na terenie powiatu baza zlokalizowana jest jedynie na terenie miast. Dane te nie uwzględniają jednak w ogóle bazy agroturystycznej.

Tab. Gminy powiatu na tle województwa

udział	miejsca noclegowe ogółem VII	miejsca noclegowe całoroczne VII	korzystając y z noclegów ogółem I-XII	korzystając y z noclegów turyści zagraniczni I-XII	udzielone noclegi ogółem I-XII	udzielone noclegi turydom zagraniczny m I-XII
% udział w sumie ogólnowojevodzkiej						
Kamień Krajeński	0,29		0,05	0,01	0,07	0,00
Sępólno Krajeńskie	0,52	0,24	0,50	0,63	0,30	0,56
Więcbork	0,86		0,31	0,08	0,47	0,35
lokata wśród 77 gmin wykazujących ruch turystyczny						
Kamień Krajeński	47		64	51	59	51
Sępólno Krajeńskie	36	44	30	16	36	14
Więcbork	29		41	36	23	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Tab. Porównanie zmian potencjału turystycznego gmin powiatu

Jednostka terytorialna	obiekty ogółem VII (liczba)			
	2003	2004	2005	2006
Powiat sępoleński	9	12	12	9
Kamień Krajeński - miasto	1	1	1	1
Sępólno Krajeńskie - miasto	2	3	3	3
Więcbork - miasto	6	8	8	5
obiekty całoroczne VIII (liczba)				
	2003	2004	2005	2006
Powiat sępoleński	0	1	1	1
Kamień Krajeński - miasto	0	0	0	0
Sępólno Krajeńskie - miasto	0	1	1	1
Więcbork - miasto	0	0	0	0
miejsca noclegowe ogółem VIII (liczba)				
	2003	2004	2005	2006
Powiat sępoleński	464	552	569	427
Kamień Krajeński - miasto	60	60	70	74
Sępólno Krajeńskie - miasto	92	130	133	133
Więcbork - miasto	312	362	366	220
miejsca noclegowe całoroczne VIII (liczba)				
	2003	2004	2005	2006
Powiat sępoleński	0	38	36	36
Kamień Krajeński - miasto	0	0	0	0
Sępólno Krajeńskie - miasto	0	38	36	36
Więcbork - miasto	0	0	0	0
korzystający z noclegów ogółem I-XIII (osoby)				
	2003	2004	2005	2006
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Powiat sępoleński	3 545	5 989	6 205	6 002
Kamień Krajeński - miasto	374	276	437	336
Sępólno Krajeńskie - miasto	456	2 750	3 167	3 468
Więcbork - miasto	2 715	2 963	2 601	2 198
korzystający z noclegów turyści zagraniczni I-XIII (osoby)				
	2003	2004	2005	2006

Powiat sępoleński	4	346	481	607
Kamień Krajeński - miasto	0	0	4	5
Sępólno Krajeńskie - miasto	4	346	477	535
Więcbork - miasto	0	0	0	67
udzielone noclegi ogółem I-XIII (liczba)				
	2003	2004	2005	2006
Powiat sępoleński	22 887	28 070	26 569	22 418
Kamień Krajeński - miasto	3 023	1 830	2 231	1 911
Sępólno Krajeńskie - miasto	2 740	8 985	7 664	8 007
Więcbork - miasto	17 124	17 255	16 674	12 500
udzielone noclegi turystom zagranicznym I-XIII (liczba)				
	2003	2004	2005	2006
Powiat sępoleński	4	651	847	1 553
Kamień Krajeński - miasto	0	0	24	5
Sępólno Krajeńskie - miasto	4	651	823	955
Więcbork - miasto	0	0	0	593

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Według informacji publikowanej na stronach internetowych poszczególnych gmin, bazę turystyczną powiatu tworzą:

w gminie Sępólno:

- Hotel Jan *** w Sępólnie
- Hotel Restauracja Polonia w Sępólnie
- Ośrodek Konno-Wypoczynkowy Boryna w Radońsku
- Dom Wypoczynkowy w Lutówku
- Pensjonat Magda w Lutówku
- Wodny Raj - Gospodarstwo Agroturystyczne w Sępólnie
- Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Sępólnie

W Sępólnie działa także Punkt Informacji Turystycznej

w gminie Kamień:

- Ośrodek wczasowy nad jeziorem Mochel w Kamieniu
- "Gospodarstwo Agroturystyczne "Honoraty" w Jerzmionkach
- Baza noclegowa w Szkole Podstawowej w Kamieniu Krajeńskim
- "Zielona Szkoła" w Dąbrowie" (placówka nastawiona głównie na realizację zajęć dydaktycznych)
- "Parafialny Ośrodek Rekolekcyjny" w Orzełku

w gminie Więcbork:

- Zespół pałacowo parkowy w Runowie Krajeńskim
- Internat Zespołu Szkół - Centrum Edukacyjne w Więcborku
- Ośrodek Wczasowy „Morena” w Więcborku
- Ośrodek Wczasowy „Na Wzgórzu” w Więcborku
- Ośrodek Wczasowy „Z Widokiem” w Więcborku
- Hotel „Pod Koroną” w Więcborku
- Stara Szkoła - agroturystyka w Zakrzewskiej Osadzie
- Internat Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Sypniewie
- Zespół pałacowo parkowy w Sypniewie
- Ośrodek Wczasowy „Panorama” w Więcborku
- Pensjonat „Olimpijka” w Więcborku
- Ośrodek Wczasowy „Riva” w Więcborku
- Gospodarstwo Agroturystyczne "Jeleń" w Jeleniu
- Szkoła Podstawowa im. Kornela Makuszyńskiego w Więcborku
- Ośrodek Wczasowy „Przy Lesie” w Więcborku
- Ośrodek Wczasowy „Flis” w Więcborku

- Ośrodek Wczasowy „Tęcza” w Więcborku
- Pensjonat „Widok” w Więcborku

Podsumowanie

Reasumując, należy stwierdzić, iż powiat sępoleński posiada dobre predyspozycje dla rozwoju różnego rodzaju działalności turystycznych, które mogą stać się uzupełniającą funkcją powiatu i istotnym źródłem dochodów dla części mieszkańców, jak również przyczynić się do ogólnej aktywizacji gospodarczej i powstawania znacznej liczby sezonowych miejsc pracy. Powiat jest postrzegany jako rejon turystyczny w opracowaniach z zakresu polityki rozwoju regionalnego województwa. Każda spośród gmin powiatu charakteryzuje się określoną atrakcyjnością – niektóre walory lokują gminy wśród obszarów o potencjalnie dobrych lub bardzo dobrych uwarunkowaniach rozwoju turystyki.

Opisane walory i możliwości rozwoju funkcji turystycznej są jednak w znacznym stopniu niewykorzystane, o czym świadczy relatywnie mała wielkość bazy noclegowej, w tym zwłaszcza bazy całorocznej, ogólnodostępnego zagospodarowania turystycznego i wciąż stosunkowo nieduża liczba turystów.

Dodatkową szansą dla rozwoju turystyki w powiecie jest obserwowany od kilku lat spadek znaczenia turystyki pobytowej w sąsiednim powiecie tucholskim – będącym potencjalnie bardzo silnym konkurentem w zakresie większości możliwych do realizacji w powiecie sępoleńskim rodzajów produktu turystycznego. Wykorzystując zmniejszający się ruch w powiecie tucholskim, powiat sępoleński może w łatwiejszy sposób wykreować własną ofertę.

Podstawowymi barierami rozwoju turystyki na terenie powiatu są:

- mała liczba bazy noclegowej ogółem oraz stosunkowo słabe jej zróżnicowanie (pod względem standardu oraz cen usług);
- silna konkurencja ze strony obszarów sąsiednich - powiaty chojnicki, tucholski oraz gmina Koronowo, posiadają walory o porównywalnej lub wyższej randze oraz wykształcony i postrzegany na terenie całego kraju *image* obszarów atrakcyjnych turystycznie; powiat sępoleński może z nimi konkurować jakością bazy noclegowej, bowiem zwłaszcza w powiecie tucholskim charakteryzuje się ona raczej niskim standardem, a w każdym z tych powiatów baza ukierunkowana na obsługę tradycyjnego biernego wypoczynku pobytowego wymaga dostosowania do aktualnych oczekiwań turystów (aktywne i krótsze pobyty);
- wciąż brak ukształtowanego wizerunku powiatu sępoleńskiego jako miejsca atrakcyjnego dla wypoczynku i rekreacji - walory powiatu są stosunkowo słabo znane; ponadto brak tu jednej lub kilku powszechnie znanych atrakcji - symboli powiatu (np. w postaci zabytku, ośrodka turystycznego, miejsca historycznego, itp.), stanowiących cel przyjazdu turystów i pozwalających „przyciągnąć” turystów na teren powiatu i zainteresować pozostałą ofertą.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA BEZROBOCIA

W powiecie sępoleńskim pod koniec 2006 roku zanotowano 3930 bezrobotnych, z czego prawie 60% osób zamieszkiwało obszary wiejskie. Oznacza to, że wskaźnik bezrobocia (odsetek ludności w wieku produkcyjnym pozostającej bez pracy) wynosi w powiecie 15,3%, przy czym przeciętnie w miastach kształtuje się na poziomie 14,4%, a na obszarach wiejskich powiatu 15,9%. Wskaźnik bezrobocia w powiecie jest wyższy od średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego (12,0%) oraz wyższy niż przeciętnie w powiatach ziemskich (14,6%).

W powiecie zaznacza się dość duża przewaga kobiet wśród osób bezrobotnych. Odsetek kobiet wśród osób bez pracy wynosi 62,3% i jest wyższy, niż przeciętnie w województwie kujawsko-pomorskim (58,6%). Należy zwrócić uwagę, że żadna z gmin powiatu nie posiada wskaźnika korzystniejszego od średniej wojewódzkiej. Dużą część spośród liczby bezrobotnych stanowią osoby długotrwale bezrobotne (2584 osoby). Odsetek ich w powiecie wynosi 65,8% i jest niższy od średniej wojewódzkiej (68,4%). W gorszej sytuacji są bezrobotne kobiety, gdyż bezrobocie długookresowe dotyka aż 3/4 z nich (podobnie jak w województwie). Wysoki udział bezrobocia długookresowego w dużym stopniu wpływa również na wielkość grupy osób bezrobotnych posiadających prawo do zasiłku. W powiecie jest to 668 osób, a więc zaledwie 17,0% bezrobotnych. W mieście odsetek ten jest dużo wyższy (20,0%) niż na obszarach wiejskich powiatu (14,9%). W województwie kujawsko-pomorskim zasiłek pobiera zaledwie 16,1% bezrobotnych.

Wśród osób bezrobotnych w powiecie dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, którzy

stanowią ponad 38% wszystkich bezrobotnych i ich odsetek jest wyraźnie wyższy, niż przeciętnie w województwie kujawsko-pomorskim (33,3%). Dużą grupę stanowią również bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej gimnazjalnego (32,8%), choć udział ich jest niższy, niż przeciętnie w województwie (36,7%). Niski natomiast jest udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym, stanowią oni zaledwie 2,4% ogółu (średnia wojewódzka wynosi 3,9%). Pod względem wieku, podobnie jak w województwie wśród bezrobotnych dominują ludzie młodzi. Najliczniejsze grupy stanowią osoby w wieku 25-34 i 18-24 lata. Stanowią one odpowiednio: 26,9 i 24,3% ogółu. Struktura wieku bezrobotnych zbliżona jest do średniej wojewódzkiej.

W ostatnich 5 latach w powiecie liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 1363 osoby, co oznacza spadek o 25,8%. Jest to wskaźnik nieco wyższy od wskaźnika dla województwa kujawsko-pomorskiego (24,4%). Spadek zanotowano we wszystkich gminach powiatu, przy czym jego wielkości są bardzo zbliżone: wartości skrajne to 24,9% w gminie Więcbork i 26,4% w gminie Sępólno Krajeńskie.

Tab. Bezrobocie na terenie powiatu (stan na 12.2006 r.)

gmina	bezrobotni		długotrwale bezrobotni		z prawem do zasiłku		% zmiana liczby bezrobotnych w latach 2002-2006
	liczba	wskaźnik* (%)	liczba	wskaźnik (%)	liczba	wskaźnik (%)	
Kamień Kr.	678	15,7	453	66,8	125	18,4	25,9
miasto	228	15,2	132	57,9	51	22,4	18,9
wieś	450	15,9	321	71,3	74	16,4	29,0
Sępólno Kr.	1467	14,5	889	60,6	306	20,9	26,4
miasto	789	13,2	450	57,0	190	24,1	29,3
wieś	678	16,5	439	64,7	116	17,1	22,6
Sośno	498	15,7	348	69,9	67	13,5	25,9
Więcbork	1287	15,8	894	69,5	170	13,2	24,9
miasto	590	16,2	404	68,5	81	13,7	23,8
wieś	697	15,5	490	70,3	89	12,8	25,9
powiat sępoleński	3930	15,3	2584	65,8	668	17,0	25,8
WKP	160061	12,0	109457	68,4	25728	16,1	24,4

* liczba osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Na tle województwa kujawsko-pomorskiego, powiat sępoleński notuje trwale bardzo wysokie wskaźniki bezrobocia. Podkreślić jednak należy, że zagadnienie bezrobocia na terenie regionu jest silnie zróżnicowane pod względem terytorialnym, a także iż podlega niewielkim zmianom w okresach corocznych. Przede wszystkim zaznacza się ogromna dysproporcja w poziomie bezrobocia pomiędzy 3 jednostkami - powiatami grodzkimi – Bydgoszczą i Toruniem oraz powiatem bydgoskim, a pozostałymi częściami województwa. Dysproporcja ta jest tak duża, a jednocześnie wpływ tych 3 jednostek na zjawisko bezrobocia w regionie – tak silny, że w końcu 2006 roku tylko 4 spośród 23 powiatów notowały stopę bezrobocia korzystniejszą od średniej wartości wojewódzkiej.

Sytuacja wśród powiatów ziemskich, z wyjątkiem powiatu bydgoskiego, notującego stopę bezrobocia znacznie poniżej 20%, nie jest bardzo zróżnicowana i zdecydowana większość z nich wykazuje wskaźniki stopy bezrobocia w przedziale 23-28 %. W grupie tej znajduje się również powiat sępoleński - należący do obszarów o najwyższych wskaźnikach. Warto jednak zauważyć, że poza bardzo niekorzystnym odbiorem medialnym tak wysokiego wskaźnika (jest to 3. powiat o najwyższym wskaźniku w województwie) - różnice we wskaźnikach nie mają tu większego znaczenia - np. sytuacja powiatu włocławskiego, który zajmuje lokatę 14-tą (wśród 23 jednostek), a więc lokuje się „w środku stawki” nie jest w rzeczywistości dużo lepsza, gdyż stopa bezrobocia jest tam o zaledwie 1,9 punktu procentowego lepsza..

Wielkość bezrobocia w województwie w ostatnich latach podlega zmianom, które mają dwójaki charakter – liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia w każdym z powiatów sukcesywnie zmniejsza się, jednocześnie jednak rośnie dysproporcja stopy bezrobocia pomiędzy powiatami o skrajnych wartościach (w roku 2002 wynosiła ona ok. 2,6 razy; w roku 2006 – już ponad 3,2-razy).

Obiektywnie wielkość bezrobocia w powiecie sępoleńskim jest duża i stanowi istotne negatywne uwarunkowanie rozwoju, ponadto powiat nie poprawia swoich lokat, a względna pozycja na tle regionu (mierzona stopą bezrobocia i relacjami do innych powiatów) jest wciąż bardzo niekorzystna, a nawet w

niektórych aspektach wciąż się pogarsza. Powiat wyróżnia się pozytywnie małą bezwzględną liczbą bezrobotnych (co jest konsekwencją małej liczby mieszkańców) - w końcu 2006 roku lokował się pod tym względem na 2. pozycji (po wąbrzeskim) i w ciągu dwóch lat poprawił tę pozycję o 2 lokaty.

W roku 2006 w stosunku do roku 2000 liczba bezrobotnych była o prawie 650 osób niższa; w stosunku do roku 2002 - aż o 1363 osoby (niższą liczbę bezrobotnych notowały w 2002 r. powiaty: wąbrzeski radziejowski i golubsko-dobrzyński). Jednak pod względem stopy bezrobocia w roku 2002 powiat lokował się na 20. pozycji wśród 23 jednostek, podczas gdy w roku 2006 – na 21. (w roku 2003 – nawet na 19.)

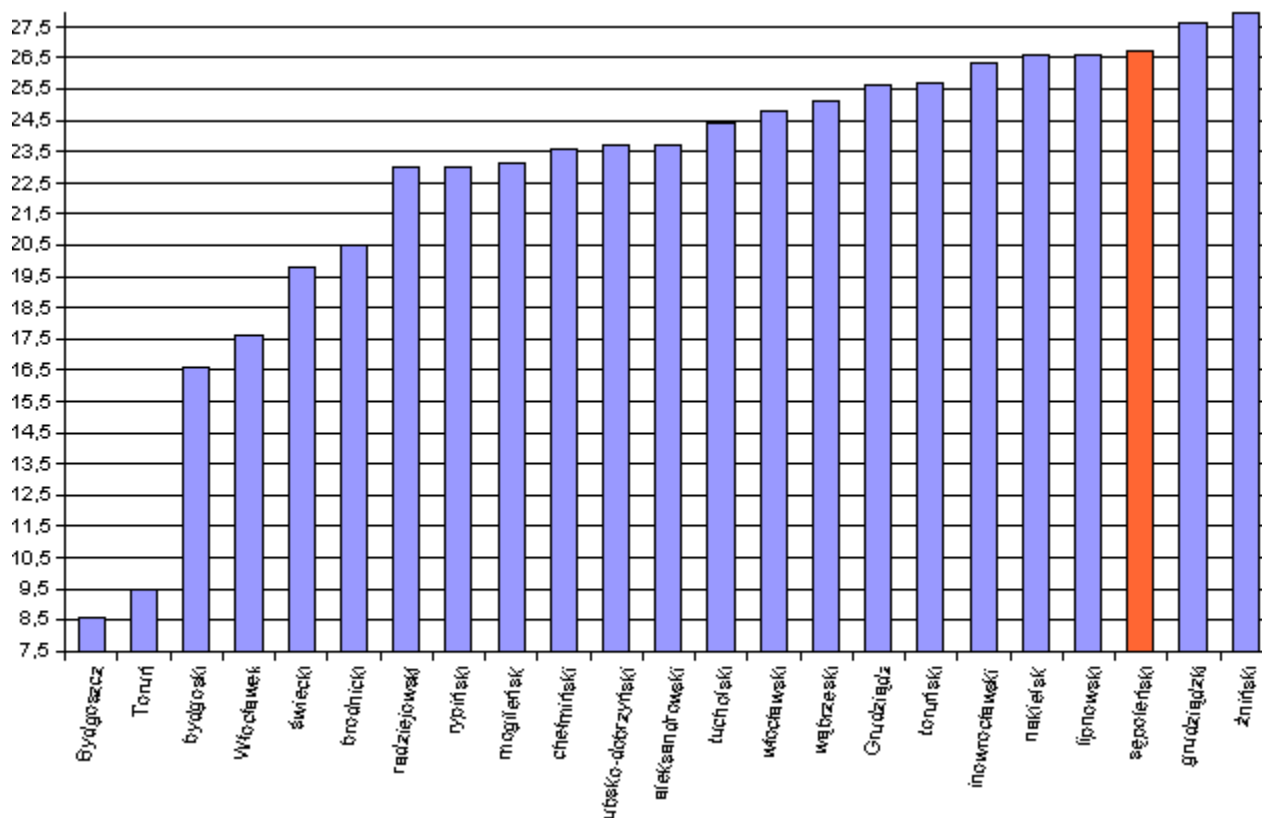

Tabela. Porównanie wskaźników bezrobocia

Rok	liczba bezrobotnych w województwie (stan na XII)	liczba bezrobotnych w powiecie (stan na XII)	udział powiatu w ogólnej liczbie bezrobotnych	lokata powiatu wśród 23 powiatów	stopa bezrobocia - województwo (stan na XI)	stopa bezrobocia - powiat (stan na XI)	stopa bezrobocia w powiecie jako % średniej wojewódzkiej	lokata wśród 23 powiatów
2002	211 593	5 293	2,50	4	21,9	28,5	130,14	20
2003	212 066	5 356	2,53	4	22,1	28,7	129,86	19
2004	199 566	5 160	2,59	4	22,9	32,4	141,48	20
2005	188 021	4 501	2,39	3	21,8	30,0	137,61	20
2006	160 061	3 930	2,46	2	19,0	26,7	140,53	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP

Jednocześnie jednak, wskutek opisanego zjawiska powiększania dysproporcji pomiędzy 3 najlepszymi jednostkami, a pozostałymi powiatami, pomimo zmniejszania liczby bezrobotnych i poprawy stopy bezrobocia, sytuacja w powiecie odniesiona do średniej wojewódzkiej jest jednak gorsza – w latach 2002 i 2003 stopa bezrobocia w powiecie była o 30% wyższa od średniej, w roku 2006 – już o ponad 40% wyższa.

Tabela. Stopa bezrobocia w XI 2006 r.

średnio województwo	19,0
Bydgoszcz	8,6
Toruń	9,5
bydgoski	16,6
Włocławek	17,6
świecki	19,8
brodnicki	20,5
radziejowski	23,0
rypiński	23,0
mogileński	23,1
chełmiński	23,6
aleksandrowski	23,7
golubsko-dobrzyński	23,7
tucholski	24,4
włocławski	24,8
wąbrzeski	25,1
Grudziądz	25,6
toruński	25,7
inowrocławski	26,3
lipnowski	26,6
nakielski	26,6
sępoleński	26,7
grudziądzki	27,6
żniński	27,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP

Sąsiedni powiat tucholski, mimo również niekorzystnej sytuacji, w każdym z analizowanych lat w okresie 2002-2006 notował niższą stopę bezrobocia i najczęściej zajmował lokaty ok. 13-15. Powiat nakielski na początku analizowanego okresu notował wskaźniki znacznie wyższe (np. stopa bezrobocia w 2002 r. wynosiła 32,2% wobec 28,5% w sępoleńskim), jednak spadek tego wskaźnika był znacznie wyraźniejszy i w roku 2006 powiat nakielski notował już minimalnie (bo o 0,1 punktu procentowego) lepszą sytuację. Te niewielkie zmiany nie wpływają jednak na zasadniczy fakt pozostawania powiatów sępoleńskiego, nakielskiego i żnińskiego największym w województwie zwartym obszarem bardzo wysokiego bezrobocia.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż pod względem wielkości bezrobocia powiat w praktyce nie wyróżnia się wśród powiatów ziemskich regionu - wprawdzie wskaźnik stopy lokuje powiat wśród najsłabszych, to bardzo porównywalną sytuację wykazuje kilka, a tylko minimalnie korzystniejszą - kolejnych kilka (łącznie kilkanaście) powiatów ziemskich. Obiektywnie sytuacja jest niekorzystna, a dodatkowo negatywnym aspektem jest brak poprawy tej sytuacji na tle innych powiatów, o czym świadczy brak poprawy pozycji w rankingu stopy oraz pogarszająca się relacja do średniej. Dowodzi to, iż na terenie powiatu poprawa na rynku pracy zachodzi wolniej lub w porównywalnym tempie, jak w większości powiatów.

ZAGADNIENIA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I KOMUNIKACYJNEJ

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

Ostatnie lata to okres rozwoju infrastruktury technicznej. Stan ten nie został jeszcze zakończony i nawet najbardziej podstawowy aspekt, jakim jest zaopatrzenie w wodę, wymaga dalszych inwestycji (jak wynika z informacji pochodzących z poszczególnych gmin, zazwyczaj planowanych na najbliższe lata). W okresie 1995-2006 długość sieci wodociągowej na terenie powiatu wzrosła z 287,6 do ponad 406 km, przy czym rozwój ten w większym stopniu dotyczył obszarów wiejskich, gdyż stan wyjściowy w miastach był znacznie lepszy. W najnowszym okresie przyrost sieci tylko w minimalnym stopniu wiąże się jednak z przyłączaniem kolejnych odbiorców - od roku 2002 dostęp do wody z wodociągu ma ponad 77% ogółu ludności powiatu, przy czym najwyższy wskaźnik dotyczy miast: Sępólno (ponad 97%), Kamień (prawie 91%), Więcbork (prawie 90%). Na obszarach wiejskich zdecydowanie lepsza sytuacja ma miejsce w gminach Sośno (77%) i Kamień (74%), niż Sępólno (62%) i Więcbork (57%). Rozwój sieci utrudnia rozproszenie i rozdrobnienie osadnictwa, które przy dużych powierzchniach tych gmin znacznie podnosi koszty realizacji.

Tab. Stan rozwoju sieci wodociągowej na terenie powiatu w latach 1995-2006 - długość sieci

Jednostka terytorialna	długość czynnej sieci rozdzielczej											
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]
Powiat sępoleński	287,6	297,1	315,8	322,0	326,9	348,6	354,2	356,0	356,9	364,5	374,4	406,5
Kamień Krajeński - gmina	49,1	49,0	55,3	57,8	57,8	57,8	57,8	60,9	61,4	61,4	66,0	71,5
Kamień Krajeński - miasto	8,2	8,3	8,8	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5
Kamień Krajeński - obszar wiejski	40,9	40,7	46,5	48,3	48,3	48,3	48,3	51,4	51,9	51,9	56,5	62,0
Sępólno Krajeńskie - gmina	73,0	78,0	81,9	86,1	87,5	91,2	91,9	94,6	95,0	101,6	102,8	112,4
Sępólno Krajeńskie - miasto	31,0	36,0	39,1	39,1	39,5	39,9	39,9	40,5	40,9	43,8	45,0	54,6
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	42,0	42,0	42,8	47,0	48,0	51,3	52,0	54,1	54,1	57,8	57,8	57,8
Sośno	97,1	101,3	108,3	106,3	106,3	113,6	118,5	118,5	118,5	118,5	122,6	122,6
Więcbork - gmina	68,4	68,8	70,3	71,8	75,3	86,0	86,0	82,0	82,0	83,0	83,0	100,0
Więcbork - miasto	14,1	13,0	13,0	13,0	13,0	13,0	13,0	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0
Więcbork - obszar wiejski	54,3	55,8	57,3	58,8	62,3	73,0	73,0	64,0	64,0	65,0	65,0	82,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Rozwój sieci kanalizacyjnej jest znacznie bardziej dynamiczny, gdyż jeszcze w połowie lat 90-tych gminy koncentrowały się w pierwszej kolejności na rozwoju sieci wodociągowej. Największy przyrost długości sieci nastąpił w latach 1999-2001 (wówczas jej długość wzrosła o ponad 1/3), a następnie w 2002 i 2003, gdy długość sieci się podwoiła. Łącznie pomiędzy rokiem 1995, a 2006 długość sieci kanalizacyjnej wzrosła ponad 5,6-razy.

Z sieci kanalizacyjnej korzysta niespełna 40% ludności powiatu. W poszczególnych gminach notuje się duże różnice - najlepsza sytuacja ma miejsce w gminie Kamień (60%), podczas gdy w pozostałych wskaźnik zawiera się od 30 do 37%.

Spośród miast najwyższy wskaźnik notuje Kamień - 88%, podczas gdy Sępólno tylko 53%, a Więcbork - 45%. Na obszarach wiejskich gminy Kamień wskaźnik wynosi 45%, w gminie Sośno - 30%, w gminie Więcbork - 23%, a w gminie Sępólno - 15%. Co ciekawe, w gminie Więcbork wskaźnik obsługiwanej ludności jest wyższy, mimo, że bezwzględna długość sieci na wsi jest prawie 10-krotnie niższa. Podobnie jak w przypadku sieci wodociągowej, istotną przeszkodą w rozwoju kanalizacji jest charakter osadnictwa. Powoduje on, iż na terenie całego powiatu prawdopodobnie pozostanie duża część miejscowości i stosunkowo duża część ludności, która będzie obsługiwana przez systemy indywidualne. Podkreślić także należy, że dane Urzędu Statystycznego różnią się (niekiedy znacznie) od podawanych przez poszczególne Urzędy Miejskie (Gminy).

Tab. Stan rozwoju sieci wodociągowej na terenie powiatu w latach 2002-2006 - obsługiwana ludność

Jednostka terytorialna	ludność korzystająca z sieci wodociągowej					ludność korzystająca z sieci wodociągowej				
	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006
	[osoba]					% ogółu ludności				
Powiat sępoleński	31 516	31 553	31 562	31 667	31 850	77,1	77,2	77,3	77,4	77,7
Kamień Krajeński - gmina	5 529	5 524	5 505	5 477	5 466	79,8	79,7	79,7	79,5	79,6
Kamień Krajeński - miasto	2 099	2 078	2 057	2 056	2 081	90,3	90,3	90,4	90,5	90,6
Kamień Krajeński - obszar wiejski	3 430	3 446	3 448	3 421	3 385	74,5	74,5	74,5	74,1	74,1
Sępólno Krajeńskie - gmina	12 919	12 981	12 971	13 096	13 107	82,1	82,1	82,2	82,3	82,3
Sępólno Krajeńskie - miasto	8 893	8 931	8 912	8 997	9 018	97,1	97,1	97,1	97,2	97,3
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	4 026	4 050	4 059	4 099	4 089	61,2	61,2	61,4	61,5	61,5
Sośno	3 903	3 910	3 894	3 902	3 959	76,1	76,1	76,3	76,8	76,9
Więcbork - gmina	9 165	9 138	9 192	9 192	9 318	70,1	70,3	70,5	70,7	71,4
Więcbork - miasto	5 216	5 194	5 185	5 168	5 245	88,9	89,1	89,2	89,6	89,6
Więcbork - obszar wiejski	3 949	3 944	4 007	4 024	4 073	54,8	55,1	55,4	55,6	56,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Stan rozwoju sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu w latach 1995-2006 - długość sieci

Jednostka terytorialna	długość czynnej sieci kanalizacyjnej											
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]
Powiat sępoleński	23,9	25,0	26,1	26,5	36,1	46,6	49,1	71,7	101,5	103,7	131,4	135,8
Kamień Krajeński - gmina	9,1	10,5	11,6	11,6	20,1	30,9	30,9	30,3	38,7	40,5	42,3	42,3
Kamień Krajeński - miasto	3,5	5,1	6,2	7,0	7,0	9,5	9,5	9,5	9,5	11,3	13,1	13,1
Kamień Krajeński - obszar wiejski	5,6	5,4	5,4	4,6	13,1	21,4	21,4	20,8	29,2	29,2	29,2	29,2
Sępólno Krajeńskie - gmina	7,2	7,2	7,2	8,0	8,4	9,4	8,5	32,9	36,1	36,5	41,1	43,8
Sępólno Krajeńskie - miasto	4,6	4,6	4,6	5,4	5,8	7,0	7,0	11,1	14,3	14,7	19,3	22,0
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,4	1,5	21,8	21,8	21,8	21,8	21,8
Sośno	3,5	3,5	3,5	3,1	3,8	3,8	5,2	5,2	21,6	21,6	42,9	42,9
Więcbork - gmina	4,1	3,8	3,8	3,8	3,8	2,5	4,5	3,3	5,1	5,1	5,1	6,8
Więcbork - miasto	2,8	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	3,2	2,8	2,8	2,8	2,8	4,5
Więcbork - obszar wiejski	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	b.d.	1,3	0,5	2,3	2,3	2,3	2,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Tab. Stan rozwoju sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu w latach 2002-2006 - obsługiwana ludność

Jednostka terytorialna	ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej					ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej				
	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006
	osoby					(% ogółu ludności)				
Powiat sępoleński	12 601	13 834	14 364	15 504	15 882	30,8	33,9	35,2	37,9	38,8
Kamień Krajeński - gmina	3 901	4 046	4 060	4 092	4 093	56,3	58,4	58,8	59,4	59,6
Kamień Krajeński - miasto	1 972	1 952	1 965	2 001	2 026	84,8	84,8	86,3	88,1	88,2
Kamień Krajeński - obszar wiejski	1 929	2 094	2 095	2 091	2 067	41,9	45,3	45,3	45,3	45,3
Sępólno Krajeńskie - gmina	4 413	4 593	5 086	5 724	5 931	28,0	29,1	32,2	36,0	37,3
Sępólno Krajeńskie - miasto	3 453	3 589	4 083	4 712	4 921	37,7	39,0	44,5	50,9	53,1
Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski	960	1 004	1 003	1 012	1 010	14,6	15,2	15,2	15,2	15,2
Sośno	928	1 006	1 012	1 489	1 552	18,1	19,6	19,8	29,3	30,2
Więcbork - gmina	3 359	4 189	4 206	4 199	4 306	25,7	32,2	32,2	32,3	33,0
Więcbork - miasto	2 523	2 552	2 552	2 545	2 659	43,0	43,8	43,9	44,1	45,4
Więcbork - obszar wiejski	836	1 637	1 654	1 654	1 647	11,6	22,9	22,9	22,9	22,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

Gaz przewodowy

Gminy Sępólno i Kamień posiadają techniczne możliwości rozwoju sieci gazowej na bazie stacji redukcyjnych zlokalizowanych na gazociągu wysokiego ciśnienia z Chojnic do Sępólna. W związku z planami przedłużenia tego gazociągu przez Mrocze do Nakła, pojawi się techniczna możliwość rozwoju sieci w gminach Więcbork i Sośno, czym gminy te są zainteresowane (i podejmują starania w tym kierunku).

Od kilku lat długość sieci oraz liczba korzystających osób praktycznie się nie zmieniają. W gminie Kamień jest to niespełna 900 mieszkańców miasta, a w gminie Sępólno około 7,5 tys. mieszkańców miasta (wg danych Urzędu Miejskiego z gazu korzysta także niewielka liczba mieszkańców Piaseczna, czego nie wykazują dane Urzędu Statystycznego).

Tab. Stan rozwoju sieci gazowej na terenie powiatu

Jednostka terytorialna			Powiat sępoleński	Kamień Krajeński - gmina razem	Kamień Krajeński - miasto	Kamień Krajeński - obszar wiejski	Sępólno Krajeńskie - gmina razem	Sępólno Krajeńskie - miasto	Sępólno Krajeńskie - obszar wiejski
długość czynnej sieci ogółem w km	2003	[km]	56,2	21,1	4,9	16,2	35,1	30,2	4,9
	2004	[km]	58,1	21,1	4,9	16,2	37,0	32,1	4,9
	2005	[km]	58,1	21,1	4,9	16,2	37,0	32,1	4,9
długość czynnej sieci przesyłowej w km	2003	[km]	21,1	16,2	0	16,2	4,9	0	4,9
	2004	[km]	21,1	16,2	0	16,2	4,9	0	4,9
	2005	[km]	21,1	16,2	0	16,2	4,9	0	4,9
długość czynnej sieci rozdzielczej w km	2000	[km]	34,4	4,3	4,3	0	30,1	30,1	0
	2003	[km]	35,1	4,9	4,9	0	30,2	30,2	0
	2004	[km]	37,0	4,9	4,9	0	32,1	32,1	0
	2005	[km]	37,0	4,9	4,9	0	32,1	32,1	0
odbiorcy gazu	2000	[gosp.dom.]	2 603	263	263	0	2 340	2 340	0
	2001	[gosp.dom.]	2 306	277	277	0	2 029	2 029	0
	2002	[gosp.dom.]	2 366	287	287	0	2 079	2 079	0
	2003	[gosp.dom.]	2 708	302	302	0	2 406	2 406	0
	2005	[gosp.dom.]	2 752	317	317	0	2 435	2 435	0
	2006	[gosp.dom.]	2 782	334	334	0	2 448	2 448	0
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	2002	[gosp.dom.]	435	57	57	0	378	378	0
	2005	[gosp.dom.]	476	67	67	0	409	409	0
	2006	[gosp.dom.]	465	71	71	0	394	394	0
ludność korzystająca z sieci gazowej	2003	[osoba]	8 286	883	883	0	7 403	7 403	0
	2004	[osoba]	8 235	872	872	0	7 363	7 363	0
	2005	[osoba]	8 287	869	869	0	7 418	7 418	0
	2006	[osoba]	8 302	881	881	0	7 421	7 421	0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego.

KOMUNIKACJA

Dostępność drogową powiatu zapewniają:

- droga krajowa nr 25 - w relacji Bobolice - Biały Bór - Człuchów (połączenie z drogą nr 22)- **Kamień Krajeński - Sępólno Krajeńskie** - Koronowo -Bydgoszcz (droga nr 5, 10, 80) - Inowrocław - Strzelno - Ślesin - Konin -Kalisz - Ostrów Wielkopolski - Antonin - Oleśnica. Droga ta w założeniu pełnić ma rolę głównego szlaku komunikacyjnego łączącego Polskę centralną i południowo-wschodnią ze środkowym Wybrzeżem.
- drogi wojewódzkie:
 - 241 - Tuchola (połączenie z drogą nr 240) - **Sępólno Krajeńskie - Więcbork** - Mrocza - Nakło (połączenie z drogą nr 10) - Kcynia - Wągrowiec - Rogóźno
 - 242 - **Więcbork** - Łobżenica - Falmierowo (połączenie z drogą nr 10)
 - 189 - Jastrowie (połączenie z drogami nr 11 i 22) - Złotów - **Więcbork**

Drogi te nie należą do najważniejszych w systemie komunikacyjnym kraju i województwa, niemniej jednak zapewniają dobre połączenia z układem dróg krajowych znacznie ważniejszych (od biegnących przez teren powiatu) z racji relacji i ośrodków oraz regionów, które łączą.

Niską rangę wyznaczają zarówno ich relacje (nie łączą istotnych ośrodków miejskich), jak też będące tego pochodną - niskie natężenia ruchu. Droga nr 25 ma wyraźnie większe znaczenie w okresie letnim, gdy jest wykorzystywana do dojazdów wakacyjnych na środkowe Wybrzeże (okolice Koszalina).

Gmina Sępólno dostępna jest za pomocą drogi krajowej i drogi wojewódzkiej, które biegną przez centralną część gminy. Gmina Kamień dostępna jest tylko za pomocą drogi krajowej, która jednak biegnie przez centralną część gminy i jest dobrze dostępna prawie z całego jej terenu. Gmina Sośno dostępna jest za pomocą drogi krajowej, która jednak biegnie w jej skrajnie północnej części. Gmina Więcbork dostępna jest tylko za pomocą dróg wojewódzkich, jednak ich układ jest bardzo sprzyjający dla obsługi terytorium gminy.

W przypadku każdej z gmin istotne znaczenie dla poprawy dostępności mają także drogi krajowe i/lub wojewódzkie położone w pobliżu ich granic, natomaist łatwo dostępne z terenu tych gmin. Wymienić tu należy drogi krajowe nr 10, 22 i 56 oraz drogi wojewódzkie nr 212, 243, 237 i 240.

Droga nr 241 jest udostępniona dla ruchu ciężkiego (pojazdy o nacisku do 10 t na oś), umożliwia więc tranzyt samochodów ciężarowych w relacjach północ - południe z pominięciem Bydgoszczy. Droga ta jest w Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2007-2013 przewidziana do modernizacji w celu uczynienia z niej najkrótszego połączenia tej części województwa z węzłem autostradowym na A-1 w Warlubiu. Modernizacja ta zasadniczo zmieni rolę i znaczenie tej drogi i przyczyni się do wzrostu potoków ruchu, w tym także ciężarowego. z jednej strony przyczyni się do poprawy dostępności powiatu, ale jednocześnie spowoduje wzrost ruchu tranzytowego.

Głównymi węzłami drogowymi w powiecie są: Sępólno Krajeńskie, przez które biegną drogi nr 25 i 241 oraz Więcbork, przez który biegnie droga nr 241 oraz mają swój początek drogi nr 189 i 242 (obywa miasta są też węzłami dróg powiatowych). W obydwu miastach niezbędna jest realizacja obwodnic wyprowadzających ruch tranzytowy poza centra. Innymi miejscowościami z niezbędną realizacją obwodnic na drodze nr 25, są: Kamień Krajeński oraz Zamarte.

Droga nr 25 należy do dróg o najmniejszym na terenie województwa natężeniu ruchu w tej klasie dróg. Ruch jest wyraźnie większy w okresie letnim, gdy droga wykorzystywana jest do przejazdów wakacyjnych w relacjach centralna Polska – środkowe Wybrzeże. Uwagę zwraca obiektywnie bardzo duże natężenie ruchu na terenie miasta Sępólno, ale przebieg natężenia pomiędzy kolejnymi punktami pomiarowymi świadczy o stosunkowo małym tranzycie, jaki odbywa się na tej drodze w relacjach międzyregionalnych. Zwłaszcza bardzo małe jest natężenie ruchu ciężarowego. Natężenia ruchu na poszczególnych odcinkach wskazują, że jest ona stosunkowo często wykorzystywana do realizacji połączeń na krótkich dystansach – np. pomiędzy sąsiednimi miastami.

Warto także zauważyć, że pomimo bezwzględnie niezbyt dużego natężenia ruchu, w okresie pomiędzy kolejnymi pomiarami (2000 – 2005) zanotowano wzrost natężenia typowy dla całego regionu.

Od wielu lat nie są prowadzone pomiary ruchu na drogach wojewódzkich. Pomiary wykonywane w latach 90-tych wskazywały, iż pomimo wyraźnie rosnącego (pomiędzy kolejnymi pomiarami) natężenia ruchu, było ono relatywnie niskie w porównaniu z notowanym na terenie województwa. Północno-zachodnia część województwa jest obszarem stosunkowo słabo zaludnionym, a układ krajowej sieci osadniczej nie stymuluje w tej części kraju intensywnych przepływów między regionami i między ośrodkami miejskimi (których gęstość jest w tej części kraju mniejsza, a wielkość miast – niższa). Jest więc sytuacją całkowicie normalną, że wielkości ruchu na sieci drogowej będą znacznie niższe, niż w innych częściach regionu, co nie oznacza jednak, że zapotrzebowanie społeczne na modernizację układu drogowego, jest mniejsze.

Pomimo, iż pomiary ruchu dowodzą, iż droga krajowa i drogi wojewódzkie cechują się relatywnie małym natężeniem ruchu, a więc są wykorzystywane w stopniu znacznie mniejszym od optymalnego, dostępność powiatu z innych obszarów i ośrodków regionalnych, ocenić należy jako korzystną. Pod względem liczby i rangi dróg, sytuacja obserwowana w powiecie jest korzystniejsza, niż w powiecie tucholskim, ale mniej korzystna, niż w powiatach: bydgoskim, nakielskim, chojnickim, człuchowskim, złotowskim, które leżą przy drogach znaczenia krajowego i międzynarodowego.

Sieć dróg powiatowych, podlegających samorządowi powiatowemu za pośrednictwem Zarządu Drogowego w Sępólnie, liczy ok. 290 km. Z tej liczby największa część (prawie 99 km) leży na terenie gminy Sępólno Krajeńskie, ponad 68 km w gminie Sośno, ok. 64 km w gminie Więcbork, a około 61 w gminie Kamień Krajeński.

Podstawowym zadaniem dróg powiatowych jest zapewnienie dostępu do ośrodka powiatowego, pozostałych głównych miejscowości powiatu, jak również do dróg wyższej rangi (wojewódzkich i krajowych). W tym kontekście, sytuację notowaną w powiecie ocenić należy jako dobrą, ponieważ sieć dróg powiatowych jest gęsta i właściwie realizuje postawione zadania. Podkreślić należy, iż za pomocą dróg powiatowych dostępne są: wszystkie miasta (Sępólno - 6 połączeń, Więcbork - 3, Kamień - 3 lub uwzględniając drogi zbiegające się w Dużej Cerkwicy - 6), praktycznie wszystkie duże wsie powiatu, liczba połączeń dróg powiatowych z drogą krajową wynosi 16, a z drogami wojewódzkimi - 19. Szczególnie dobrze rozwinięta jest sieć dróg tej klasy w gminie Sośno, gdzie obsługują one wszystkie (poza najmniejszą) miejscowości, ale także w pozostałych gminach jej rozwój jest adekwatny do potrzeb. Zdecydowana większość dróg powiatowych ma nawierzchnię bitumiczną. Problemem jest jednak zły stan techniczny części dróg (tabela – informacja Zarządu Drogowego)

Uzupełnieniem opisanej sieci dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych są drogi gminne. Zdecydowana ich większość ma nawierzchnię gruntową i cechują się złym lub bardzo złym stanem technicznym. Drogi gminne rzadko służą do komunikacji pomiędzy miejscowościami (gdyż to zadanie realizowane jest przez drogi wyższych rang), ale najczęściej to właśnie drogi gminne stanowią układ lokalny w miastach i większych miejscowościach, stąd też są oceniane przez mieszkańców przez pryzmat warunków dostępu do poszczególnych domostw lub jakości dróg osiedlowych. W badaniu ankietowym wykonanym na potrzeby „Strategii” mieszkańcy wszystkich gmin oceniają stan dróg bardzo krytycznie i bez wątpienia pogląd ten był w dużym stopniu wyrobiony na podstawie stanu dróg gminnych.

Tab. Porównanie Średniego Dobowego Ruchu pojazdów – badanie z lipca i sierpnia 2005 r.

droga	odcinek	SDR – lipiec i sierpień 2005 r.	SDR – ogółem 2005 r.	osie obliczeniowe 100 kN na dobę na pas obliczeniowy
25	Bydgoszcz – Koronowo	7567	6070	209
25	Koronowo – Mąkowsko	7502	5835	189
25	Mąkowsko – Sępólno Krajeńskie	4191	2694	118
25	przebieg przez Sępólno Kraj.	10552	8455	221
25	Sępólno Kraj. – Kamień Kraj.	4999	4385	159
25	Kamień Kraj. - Zamarte	6064	3859	159
25	Zamarte - Człuchów	4233	2964	112
biegnąca w sąsiedztwie powiatu droga nr 22				
22	Chojnice - Czersk	7338	6154	600
inne drogi krajowe w północnej i zachodniej części województwa				
10	Bydgoszcz – Nakło	8875	8178	745
10	Nakło – Wyrzysk	8523	7476	738
56	Koronowo - Trzeciewiec	3305	2523	49
5	Bydgoszcz – Osielsko	21591	19912	964
5	Osielsko – Trzeciewiec	16453	14449	1083
5	Trzeciewiec - Świecie	11640	10582	1098
drogi krajowe województwa o najniższym SDR				
55	Grudziądz – Kwidzyn (odcinek do granicy województwa)	4443	3617	275
55	Grudziądz - Chełmno	4014	3742	270
16	Grudziądz - Łasin	3279	2858	159
16	Łasin - Kisielice	2704	2368	141
25	Strzelno – południowa granica województwa	4273	3393	408
62	Radziejów - Osiężany	4005	3883	269
62	Osiężany – Brześć Kujawski	3133	2828	217

Zródło: GDDKiA

Tab. Drogi powiatowe na terenie powiatu sępoleńskiego

L.p.	Nazwa drogi powiatowej	Gmina	Numer drogi	Długość ogółem (km)	w tym rodzaje nawierzchni (km)					
					bitumiczna	stabilizacja gruntu cementem	brukow-cowa	łuczniowa	gruntowa ulepszona	gruntowa
1	Zamarte - gr. woj. - [Ciechocin]	KK	1101C	2,51	2,51					
2	Zamarte - Niwy	KK	1102C	4,62	4,32			0,30		
3	Orzełek - Witkowo	KK	1103C	7,22	1,27		0,38			5,57
4	[Stare Gronowo] - gr. woj. - Witkowo - Kamień Krajeński	KK	1104C	7,06	7,06					
5	Dąbrowa - Kamień Krajeński	KK / SK	1105C	7,99	7,99					
6	[Chojnice] - gr. woj. - Duża Cerkwica	KK	1106C	5,73	5,73					
7	Duża Cerkwica - Dąbrowka	KK	1107C	5,82	5,82					
8	Kamień Krajeński - Trzciany	KK / SK	1108C	8,91	8,91					
9	Mała Cerkwica - Drożdżenica	KK	1109C	4,24	4,24					
10	[Chojnice] - gr. woj. - Pamiętowo	KK	1110C	3,86	3,86					
11	Mała Cerkwica - Zalesie - Wałdowo	KK / SK	1111C	10,21	10,21					
12	Trzciany - Wałdowo - Gostycyn	SK	1112C	9,75	9,75					
13	Włoszibórz - Przepalkowo	SK / So	1113C	4,69	1,57		0,10	0,35		2,67
14	Wałdowo - Olszewka	SK / So	1114C	4,46	4,46					
15	Wałdowo - Wilkowo	SK	1115C	3,35	3,35					
16	[Stare Gronowo] - gr. woj. - Piaseczno	SK	1116C	12,35	12,35					
17	Lutówko - Zalesniak	SK	1117C	5,45	5,45					
18	Płocicz - Piaseczno	KK / SK	1118C	4,62	2,62			2,00		
19	Lutówko - Lutowo	SK	1119C	4,11	0,70	0,30			0,85	2,26
20	[Lipka] - gr. woj. - Sępólno Krajeńskie	SK	1120C	12,39	12,39					
21	Jazdrowo - Iłowo - Sępólno Krajeńskie	SK	1121C	12,1	12,10					
22	Zalesniak - Iłowo - Sypniewo	SK / W	1122C	10,37	10,37					
23	Adamowo - Sypniewo	W	1123C	1,01	1,01					
24	Dorotowo - Dorotowo stacja PKP	W	1124C	0,29	0,00		0,29			
25	Sypniewo - Borzyszkowo	W	1125C	9,3	4,57	0,96		1,17	2,60	
26	Lubcza - droga nr 189	W	1126C	2,18	2,18					
27	Zakrzewek - droga nr 189	W	1127C	3,16	2,29				0,07	0,79
28	Sypniewo - Sypniewo stacja PKP	W	1128C	0,31	0,00		0,31			
29	Sępólno Krajeńskie - Nowy Dwór - Więcbork	SK / W	1129C	13,97	8,00			0,80		5,16
30	Borzyszkowo - Rościmin	W	1130C	4,3	2,38				1,92	
31	Świdwie - Świdwie stacja PKP	SK	1131C	0,21	0,00		0,21			
32	Sępólno Krajeńskie - Jastrzębiec	SK / So / W	1132C	13,81	13,81					
33	Więcbork - Wielowicz	W / SK / So	1133C	8,85	8,85					
34	Więcbork - Jastrzębiec - Płosków - Sośno	W / So	1134C	16,98	16,98					
35	Wielowicz - Płosków	So	1135C	1,97	1,97					
36	Zboże - Wysoka Krajeńska	SK	1136C	2,53	1,45		0,37	0,71		
37	Obodowo - Sośno - Wierzchucin Królewski	So	1137C	7,31	7,31					
38	Obodowo - Obodowo stacja PKP	So	1138C	0,22	0,00		0,22			
39	Dziedno - Sirowiec	So	1139C	2,31	2,14					0,17

40	Sośno - Wąwelnio - Mrocza (Las)	So	1140C	13,53	13,53					
41	Jastrzębiec - Tonin - Wąwelnio	W / So	1141C	7,17	7,17					
42	Jastrzębiec - Karolewo	W	1142C	2,19	2,19					
43	Śmiłowo - Pęperzyn	W	1143C	5,8	5,80					
44	Pęperzyn - Pęperzyn stacja PKP	W	1144C	0,17	0,00		0,17			
45	Zabartowo - Wąwelnio - Wierzchucin Królewski	W / So	1145C	15,85	15,85					
46	Wąwelnio - Wiskitno - Łąsko Małe	So	1146C	4,14	3,07				1,07	
47	Sitowiec - Huta - Wąwelnio	So	1147C	0,62	0,62					
48	Runowo Krajeńskie stacja PKP - Borzyszkowo	W	1148C	0,29	0,00		0,29			
49	Sośno - Sośno stacja PKP	So	1149C	0,21	0,21					
50	Zabartowo - Witosław - Olszewka - Nakło	W	1150C	1,98	0,71					1,28
			RAZEM	292,44	259,11	1,26	2,33	5,33	6,51	17,9
				%	88,6	0,4	0,8	1,8	2,2	6,1

Informacja Zarządu Drogowego w Sępólnie Krajeńskim na temat stanu dróg powiatowych

Pod nadzorem Zarządu Drogowego pozostaje **292,441 km** dróg, z czego **283,986 km** przebiega poza granicami administracyjnymi miast.

W granicach administracyjnych miast przebiega:

- **2,904 km** dróg powiatowych w m. Kamień Kraj. (ul. Dworcowa i Strzelecka),
- **1,721 km** dróg powiatowych w m. Sępólnu Kraj. (ul. Targowa i Wojska Polskiego),
- **3,830 km** dróg powiatowych w m. Więcbork (ul. I AWP, Powstańców Wielkopolskich i Starodworcowa),

tj. łącznie **8,455 km** dróg powiatowych,

Długość powiatowych szlaków drogowych przebiegających przez poszczególne gminy wchodzące w skład powiatu przedstawia się następująco:

- **61,230 km** dróg powiatowych przebiega przez teren gminy Kamień Kraj.,
- **98,926 km** dróg powiatowych przebiega przez teren gminy Sępólnu Kraj.,
- **68,134 km** dróg powiatowych przebiega przez teren gminy Sośno,
- **64,151 km** dróg powiatowych przebiega przez teren gminy Więcbork.

Sieć dróg podległa Zarządowi Drogowemu posiada następujące rodzaje nawierzchni:

- bitumiczną o łącznej długości równej **259,104 km**,
- z gruntu stabilizowanego cementem o łącznej długości równej **1,260 km**,
- brukowcową o łącznej długości równej **2,333 km**,
- z kruszyw łamanych stabilizowanych mechanicznie (tzw. tłuczniowe) o łącznej długości równej **5,331 km**,
- gruntową ulepszoną (np. żużlem, żwirem) o łącznej długości równej **6,517 km**,
- gruntową o łącznej długości równej **17,896 km**.

Ponadto, na sieci dróg powiatowych ulokowano do tej pory:

- **9** mostów,
- **4** wiadukty,

- 1 kładkę dla pieszych,
 - 214 przepustów drogowych,
- które ogólnie nazywa się drogowymi obiektami inżynierskimi.

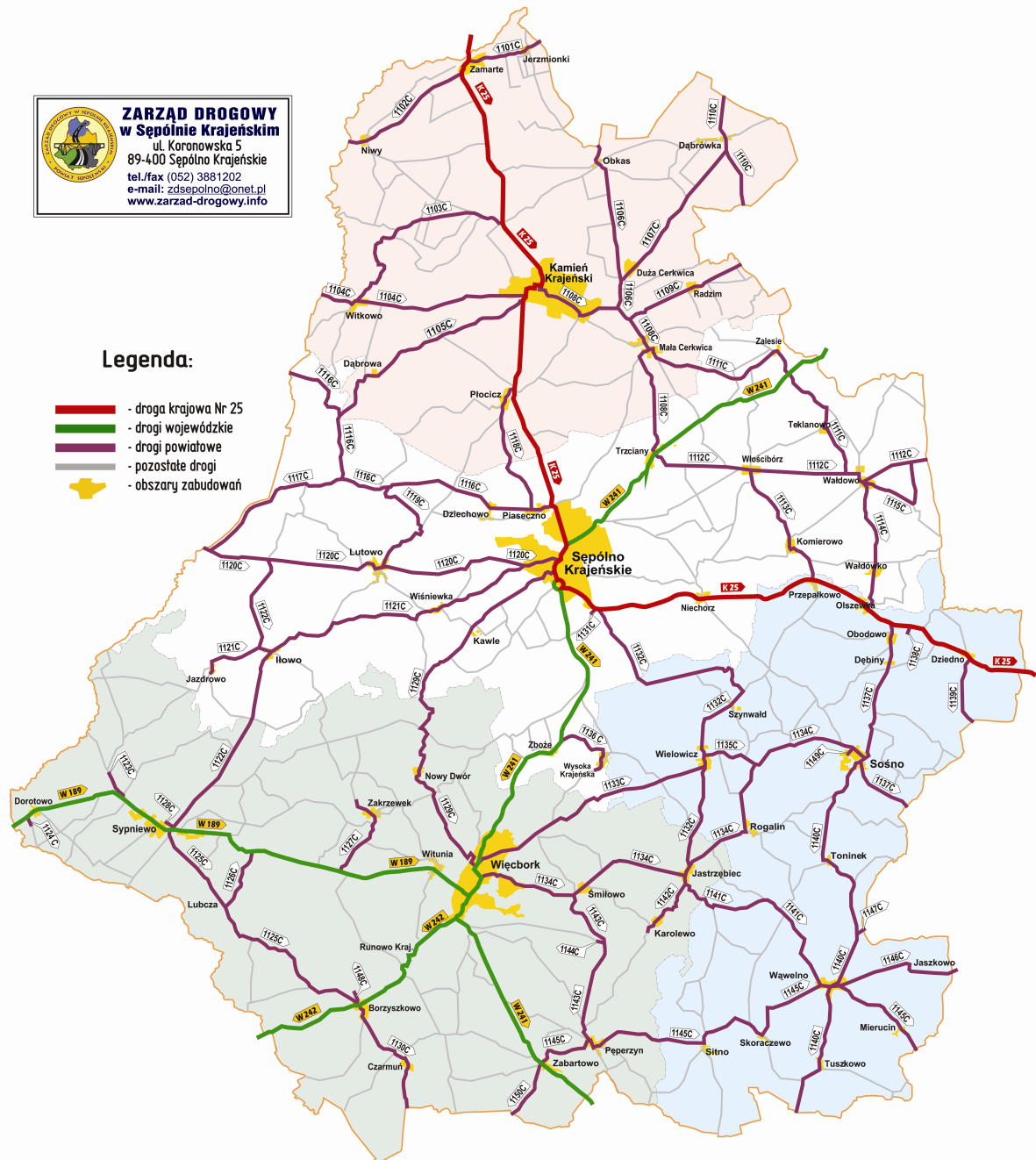
W skali kraju zewidencjonowane jest ogółem około **360.300 km** dróg publicznych, tj. krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych razem wziętych, z czego około **126.600 km** (niewiele ponad **35%**) stanowią drogi powiatowe. Powiat sępoleński w ogólnej długości dróg powiatowych w kraju ma udział wynoszący **0,23%**. Na terenie powiatu **89%** długości dróg powiatowym posiada nawierzchnię bitumiczną. Nawierzchnie bitumiczne dróg powiatu sępoleńskiego zajmują powierzchnię **1. 301,438 tys. m²**, tj. ponad **130 ha**.

Decydującym o wartości użytkowej, a ponadto najbardziej odczuwalnym przez użytkownika parametrem technicznym drogi jest stan nawierzchni w odniesieniu do jej: spękań, równości podłużnej, równości poprzecznej, skoleinowania, ubytków. Poszczególne parametry stanu nawierzchni odnoszone są do stosowanej w drogownictwie czterostopniowej klasyfikacji, tj. klasy: A, B, C i D, gdzie: klasa A to stan dobry, klasa B - stan zadowalający, klasa C - stan niezadowalający, klasa D - stan zły, przy którym wymagana jest natychmiastowa interwencja. Pożądany stan nawierzchni występuje pomiędzy klasami A i B. Pomiedzy klasami C i D występuje poziom krytyczny, natomiast pomiędzy B i C – poziom ostrzegawczy stanu nawierzchni. Zarząd Drogowy w Sępólnie Krajeńskim szacuje, że:

- **klasę A** reprezentuje **27,155 km (10,5%)** nawierzchni bitumicznych dróg powiatowych,
- **klasę B** reprezentuje **86,847 km (33,5%)** nawierzchni bitumicznych dróg powiatowych,
- **klasę C** reprezentuje **94,499 km (36,5%)** nawierzchni bitumicznych dróg powiatowych,
- **klasę D** reprezentuje **50,603 km (19,5%)** nawierzchni bitumicznych dróg powiatowych.

Mnogość potrzeb uwidacznia łączna długość odcinków nawierzchni bitumicznych dróg powiatowych zaklasyfikowanych do klasy C i D. Ponadto skalę potrzeb determinuje niezadowalający lub zły stan większości przepustów drogowych oraz niektórych obiektów mostowych, a także braki w oznakowaniu dróg. Biorąc powyższe pod uwagę Zarząd Drogowy w Sępólnie Kraj. upatruje szanse poprawy istniejącego stanu rzeczy w:

- prowadzeniu przygotowań dokumentacyjnych dla przedsięwzięć drogowo – mostowych zakrojonych na większą skalę, realizowanych następnie przy współfinansowaniu ze środków strukturalnych i innych źródeł pozabudżetowych powiatu (np. funduszy krajowych przeznaczonych na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego),
- permanentnym ponoszeniu celowych wydatków własnych na szeroko rozumiane bieżące utrzymanie dróg i drogowych obiektów inżynierskich – w możliwie największym stopniu,
- w zainwestowaniu w nowoczesny, uniwersalny, profesjonalny, mobilny sprzęt własny umożliwiający cykliczne i kompleksowe prowadzenie wielosezonowych robót utrzymaniowych, tj.: ścinki poboczy, reprofilacji rowów, usuwania zakrzaczeń, wykaszania chwastów i traw, za- i rozładunek wszelkich materiałów masowych, wyrobów gotowych tudzież lepiszcza oraz ich transport, a także odśnieżanie i posypywanie nawierzchni dróg powiatowych.

Negatywnym uwarunkowaniem rozwoju powiatu jest brak dostępności w pasażerskiej komunikacji kolejowej oraz ograniczanie przewozów towarowych. Na początku lat 90-tych zrezygnowano z funkcjonowania linii Świecie - Sośno - Więcbork - Złotów, natomiast w roku 2000 zawieszono komunikację pasażerską na linii Gniezno - Nakło - Więcbork - Sępólno - Chojnice. Obydwie linie oferowały stosunkowo małą liczbę połączeń oraz cechowały się małymi prędkościami podróży (wskutek czego nie były konkurencyjne dla komunikacji autobusowej, a tym bardziej motoryzacji indywidualnej), niemniej jednak wpływały na dostępność powiatu i sąsiednich ośrodków (dojazdy do pracy i szkół) oraz poprawiały warunki obsługi mieszkańców powiatu. Zawieszenie komunikacji pasażerskiej wiąże się także z ograniczeniem możliwości turystycznej penetracji Kraju. W ostatnich latach wzrasta także prestiżowe znaczenie komunikacji kolejowej i jej brak wpływa na pogorszenie *image* Sępólna jako ośrodka podregionalnego. Warto zauważyć, że każdy z sąsiednich ośrodków powiatowych jest dostępny w komunikacji kolejowej (wyraźną przewagę notuje zwłaszcza Nakło). Samorządy jednostek na trasie przebiegu obydwu linii, powinny wywierać presję, by nie likwidowano fizycznie torów oraz zabudowań stacyjnych oraz by utrzymywano sprawność techniczną urządzeń. Stworzy to w przyszłości możliwość uruchamiania w sezonie letnim przewozów turystycznych, bardzo popularnych w krajach zachodnich.

DLUGOFALOWY PLAN
rozwoju infrastruktury drogowej w zakresie sieci dróg powiatowych powiatu sępoleńskiego
(informacja Zarządu Drogowego w Sępólnie Krajeńskim)

1. Przebudowa drogi powiatowej nr 1106 C relacji [Chojnice] – gr. woj. – Duża Cerkwica na odcinku gr. woj. – Duża.Cerkwica o dł. ok. 6,0 km
2. Przebudowa skrzyżowań drogi powiatowej nr 1137 C relacji Obodowo – Sośno – Wierzchucin Król. z drogami powiatowymi nr 1134 C relacji Więcbork – Jastrzębiec – Płosków – Sośno i 1140 C relacji Sośno – Wąwelno – Mrocza (Las) w m. Sośno
3. Przebudowa drogi powiatowej nr 1125 C relacji Sypniewo – Borzyszkowo na odcinku Lubeza – Borzyszkowo o dł. ok. 6,0 km
4. Przebudowa drogi powiatowej nr 1140 C relacji Sośno – Wąwelno Mrocza Las na dł. ok. 1,0 km w obrębie ulic Długiej i Mroteckiej w m. Wąwelno
5. Przebudowa drogi powiatowej nr 1129 C relacji Sępólno Kraj. – Nowy Dwór – Więcbork na dł. ok. 0,3 km w obrębie ulicy Starodworcowej w m. Więcbork
6. Przebudowa drogi powiatowej nr 1129 C relacji Sępólno Kraj. – Nowy Dwór – Więcbork na dł. ok. 0,5 km w obrębie ulicy Targowej w m. Sępólno Kraj.
7. Przebudowa drogi powiatowej nr 1129 C relacji Sępólno Kraj – Nowy Dwór – Więcbork na odcinku Kawle – Nowy Dwór o dł. ok. 7,5 km
8. Przebudowa drogi powiatowej nr 1119 C relacji Lutówko – Lutowo na odcinku o dł. ok. 3,4 km
9. Przebudowa drogi powiatowej 1113 C relacji Włocibórz – Przepalkowo na odcinku Włocibórz – Komierowo o dł. ok. 3,0 km
10. Przebudowa drogi powiatowej 1118 C relacji Płocicz – Piaseczno na odcinku Płocicz – Płocicz (b. PGR) o dł. ok.2,0 km

Powiat znajduje się w obszarze obsługi Portu Lotniczego w Bydgoszczy. Oferuje coraz większą liczbę połączeń międzynarodowych oraz wykazuje dynamiczny wzrost liczby obsługiwanych pasażerów. Stosunkowo nieduża odległość stanowi potencjalny czynnik wzmacniający atrakcyjność inwestycyjną powiatu, jednak problemem z punktu widzenia interesów mieszkańców jest zapewnienie dostępności portu w komunikacji publicznej.

Bardzo ważnym czynnikiem prawidłowej realizacji zadań powiatu względem mieszkańców jest funkcjonowanie transportu publicznego. Pomimo bardzo dynamicznego rozwoju motoryzacji indywidualnej, transport publiczny (przede wszystkim komunikacja autobusowa PKS) jest wciąż i pozostanie w najbliższych latach podstawowym przewoźnikiem młodzieży szkolnej oraz mieszkańców załatwiających w miastach potrzeby w zakresie handlu i usług. Bardzo duże znaczenie komunikacji PKS wynika więc przede wszystkim z zapewniania stałego dostępu do usług skupionych w miastach powiatu, w tym do szkół średnich, placówek służby zdrowia, instytucji kulturalnych, urzędów administracji oraz placówek handlowych.

Powiat sępoleński należy uznać za obszar o dosyć dobrze rozwiniętej siatce połączeń, gdyż linie komunikacji PKS obejmują zdecydowaną większość miejscowości, a pozostałe wsie położone są w stosunkowo niedużej odległości od przystanków, jednocześnie jednak bardzo dużym problemem jest zbyt mała liczba połączeń na większości linii oraz kursowanie bardzo dużej części połączeń wyłącznie w dni nauki szkolnej.

O dostępności danej miejscowości decyduje przede wszystkim fakt, czy leży ona na trasie połączeń tranzytowych z Bydgoszczy do Sępólna i/lub Chojnic lub na trasie połączeń Więcbork - Sępólno oraz Sępólno-Chojnice, gdzie liczba połączeń jest duża i zapewnia komfort łatwego dostępu, czy też leży na trasie funkcjonowania połączeń typowo lokalnych - łączących z Więcborkiem lub z Sępólnem - w tym przypadku liczba połączeń jest zazwyczaj mała lub bardzo mała, a większość kursów realizowanych jest tylko w dni nauki szkolnej (miejscowości te są więc niedostępne nie tylko w soboty i niedziele, ale także w okresie wakacji i ferii, a więc przez około 3 miesiące w ciągu roku).

Bardzo złą dostępnością cechuje się zwłaszcza gmina Sośno (siedziba gminy należy do ośrodków gminnych o najmniejszej liczbie połączeń autobusowych w województwie), ale bardzo źle obsłużona jest też znaczna część obszarów wiejskich w gminach Więcbork i Sępólno. Najlepszy stan rozwoju prezentuje gmina Kamień - a wschodnia jej część, to najlepiej obsłużone obszary wiejskie powiatu. Mieszkańcy obszarów wiejskich powiatu wskazują na trudności w dotarciu nie tylko do miast poza powiatem, ale nawet do siedzib własnych gmin.

Obszar powiatu obsługiwany jest przede wszystkim przez PPKS w Chojnicach, a w mniejszym stopniu przez PPKS w Bydgoszczy.

Tab. Komunikacja PKS na terenie powiatu – relacje o największej liczbie połączeń

relacja	orientacyjna liczba par połączeń (tam i powrót)* połączenia w dni nauki szkolnej
Sępólno – Zboże - Więcbork	ok. 30 par
Sępólno – Kamień – Zabartowo - Chojnice	ok. 20 par
Bydgoszcz – Więcbork - Sępólno	ok. 16 par (Bydgoszcz – Więcbork – ok. 20 par)
Sępólno - Sośno	ok. 8 par
Sępólno – Sypniewo - Więcbork	ok. 7 par
Sępólno – Kamień – Duża Cerkwica - Chojnice	ok. 6 par
Sępólno – Tuchola przez Wałdowo	ok. 5 par
Sępólno – Tuchola przez Zalesie	ok. 5 par
Więcbork - Łobżenica	ok. 5 par
Więcbork – Śmiłowo – Pęperzyn - Sitno	ok. 5 par
Więcbork – Śmiłowo – Jastrzębie – Wąwelno – Sośno	ok. 4 par

*Uwagi:

1. podana liczba ma charakter orientacyjny i przybliżony – ma na celu identyfikację głównych linii i zróżnicowanie ich według natężenia ruchu
2. w przypadku wielu relacji podana liczba połączeń ma charakter przybliżony, ponieważ często liczba połączeń „tam” jest znacząco różna od liczby połączeń „z powrotem”
3. zdecydowanie największa liczba połączeń jest realizowana w dni nauki szkolnej – na wielu relacjach jest to ponad połowa wszystkich kursów
4. rzeczywista liczba połączeń pomiędzy miastami na terenie powiatu, a także w relacjach miasta powiatu – sąsiednie miasta jest większa, gdyż w tabeli podano tylko najpopularniejsze relacje, a (niewielka) część połączeń realizowana jest innymi trasami

Głównymi węzłami komunikacji autobusowej w powiecie są Sępólno i Więcbork, w których koncentruje się większość linii obsługujących gminy powiatu. Dużą liczbę kursów notuje także Kamień Krajeński jednak mają one przede wszystkim charakter tranzytowy i tylko w części tu rozpoczynają lub kończą trasę.

O dostępności miejscowości oprócz liczby połączeń świadczy również czas jazdy. W strefie 30 minutowej dostępności Sępólna (w komunikacji zwykłej) położona jest praktycznie cała gmina Sępólno, znaczna część gminy Kamień oraz północna część gmin Sośno i Więcbork z miastem Więcbork. W strefie 30 minutowej dostępności Więcborka leży praktycznie cała gmina Więcbork, większa część gminy Sośno, miasto Sępólno oraz miasta Mroczka i Łobżenica (z którym jednak notuje się tylko pojedyncze połączenia). Warto zauważyć, że północna część gminy Kamień leży w strefie 30 minutowej dostępności Chojnic, a krótki czas jazdy dodatkowo wpływa na intensyfikację związków tych obszarów z Chojnicami. Małe odległości pomiędzy miejscowościami wiejskimi a miastami w powiecie wpływają także na relatywnie niskie ceny przejazdów.

Warto zauważyć, że powiat dostępny jest także w bezpośredniej komunikacji autobusowej z kilku znaczących ośrodków regionalnych - np. Poznania i Koszalina. Jest to istotne uwarunkowanie sprzyjające np. rozwojowi ruchu turystycznego i zachęcaniu mieszkańców tych miast do korzystania z oferty powiatu.

Reasumując uwarunkowania rozwoju powiatu wynikające ze stanu rozwoju sieci komunikacji publicznej PKS, należy stwierdzić, iż:

- a) istnieją bardzo duże różnice w dostępności PKS w różnych częściach powiatu - dobrze dostępne są miasta oraz wsie leżące na trasie pomiędzy Mroczą a Chojnicami, natomiast źle lub bardzo źle dostępne są pozostałe obszary powiatu;
- b) zdecydowanie zbyt mała jest liczba połączeń na terenie gminy Sośno;
- c) zdecydowanie zbyt mała jest liczba połączeń obszarów wiejskich powiatu z Bydgoszczą;
- d) gmina Kamień, ale także miasto Sępólno, leżą w strefie bardzo dobrej dostępności Chojnic - co sprzyja powstawaniu związków z tym miastem; bliskie położenie i duża liczba połączeń z Chojnicami, powoduje iż miasto to skutecznie konkuruje z miastami w powiecie o klientów na oferowane dobra i usługi, zmniejszając

- dochody lokalnych przedsiębiorców;
- e) słabo dostępne w komunikacji publicznej jest Sypniewo, gdzie zlokalizowano znaczący ośrodek szkolnictwa ponadpodstawowego;
- f) bardzo mała (lub brak) jest liczba połączeń do sąsiednich ośrodków powiatowych - Tucholi, Nakła, Złotowa, Człuchowa.

PODSUMOWANIE – SYNTEZA UWARUNKOWAŃ

Informacje ogólne

Powiat sępoleński położony jest w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, przy granicy z województwami: pomorskim i wielkopolskim. Jest najdalej na zachód położoną częścią województwa. Pod względem liczby mieszkańców zaliczany jest do powiatów najmniejszych, natomiast pod względem zajmowanej powierzchni - do powiatów średniej wielkości w skali województwa. Posiada korzystny - zwarty kształt, a siedziba (będąca jednym z najmniejszych miast powiatowych w kraju) położona jest centralnie i dobrze dostępna z terenu całego powiatu. Aż 3 z 4 gmin powiatu są gminami miejsko-wiejskimi. Miasta powiatu ze względu na małe odległości, tworzą układ nazywany „trójmiastem krajeńskim”.

Użytkowanie gruntów

W strukturze użytkowania gruntów na terenie powiatu dominują użytki rolne zajmujące 2/3 ogólnej powierzchni (grunty orne stanowią prawie 58% ogólnej powierzchni, łąki i pastwiska ponad 8%). Lasy i grunty leśne zajmują 22,6%, a pozostałe grunty - 11% powierzchni ogólnej. Wśród użytków rolnych 85% powierzchni stanowią grunty orne, a łąki z pastwiskami - prawie 15%. Powiat charakteryzuje się zróżnicowaną, choć generalnie niezbyt korzystną dla rozwoju rolnictwa pokrywą glebową. Znaczący udział (od 20 do 40% w każdej z gmin) stanowią mało urodzajne gleby rdzawe. W poszczególnych gminach od 20 do 30% ogółu gleb stanowią gleby klas V, VI i VIz. Dominują kompleksy żytні słaby i żytні dobry. Najwyższą przydatność rolniczą prezentuje gmina Sośno, nieco słabszą - Kamień Krajeński, natomiast gminy Więcbork i Sępólno - znacząco niższą i obiektywnie niską.

Środowisko przyrodnicze

Powiat charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu, co jest konsekwencją jej młodoglacjalnej genezy (ukształtowana została w wyniku procesów towarzyszących postojowi czoła lądolodu ok. 16,5 tys. lat temu). Najpowszechniej występującą formą morfologiczną są płaskie i faliste równiny morenowe pokrywające zdecydowaną większość powierzchni, położone na wysokości około 130 m n.p.m. w części południowej i około 140 m n.p.m. w części północnej. W części zachodniej i południowo-zachodniej dominują równiny sandrowe, w znacznej mierze zalesione. Większe wyniesienia terenu notowane są zwłaszcza na północ od Kamienia Krajeńskiego, gdzie na obszarze tzw. Gór Obkaskich notuje się największą na obszarze województwa wysokość bezwzględną (189 m n.p.m.), ponadto w części południowo-wschodniej (pogranicze gmin Sośno i Koronowo) oraz w okolicach miejscowości Nowy Dwór - Wysoka obserwuje się większe nagromadzenie kemów. W okolicach Sośna, Szywałdu, Niechorza dodatkowym urozmaicheniem rzeźby są wały ozów. Wyraźnie pagórkowaty krajobraz spotykany jest także na zachód od Więcborka.

Głównymi formami erozyjnymi są doliny rzek, przede wszystkim Sępolenki i Kamionki. Zwłaszcza dolina Sępolenki poniżej Sępólna charakteryzuje się stromymi zboczami (w okolicach jeziora Niechorz różnica wysokości na stosunkowo niewielkim odcinku wynosi około 40 m). Charakterystyczną formą dosyć powszechną na terenie powiatu, są równiny powstałe z zarastania jezior, które często sąsiadują z wyniesieniami morenowymi, ozami i kemami, co dodatkowo wzmacnia wrażenie dużego zróżnicowania rzeźby terenu. Najważniejsze tego typu formy to Messy i Łąki Mazurskie.

Przez teren powiatu biegnie dział wodny I-rzędu oddzielający dorzecza Wisły i Odry. Głównymi rzekami w dorzeczu Wisły są Kamionka i Sępolenka, w dorzeczu Odry - Łobzonka i Orla. W około 2/5 (zachodnia i

południowa część) powiat odwadniany jest przez Łobzonkę. Północna część leży w zlewni Kamionki, natomiast środkowa w zlewni Sępolenki.

Łączna liczba jezior wynosi 63 (nazwanych 55), z czego prawie połowa znajduje się na terenie gminy Więcbork. Największe jeziora: Więcborskie, Mochel, Sępoleńskie, Stryjowo i Lutowskie należą do znaczących w skali województwa pod względem powierzchni i objętości. Podobnie jak w całym województwie, wody powierzchniowe są zanieczyszczone, choć w ostatnich latach inwestycje proekologiczne skutkują powolną poprawą wskaźników.

W świetle dostępnych danych jakość środowiska przyrodniczego powiatu ocenić należy na tle województwa korzystnie, co wynika w dużej mierze z małego uprzemysłowienia powiatu i jego bezpośredniego sąsiedztwa. Koncentracja emitorów ma miejsce przede wszystkim w Sępólnie - głównym ośrodku gospodarczym powiatu.

Ponad 3/4 powierzchni objętych jest ekologicznym systemem obszarów chronionych, a udział powierzchni chronionych jest zdecydowanie największy w województwie. Najwyższą, pod względem prawnym, formą ochrony na terenie powiatu jest 5 rezerwatów przyrody, ale najbardziej znaną jest Krajeński Park Krajobrazowy, będący pierwszą w województwie tego typu formą ochrony powstałą z inicjatywy samorządów lokalnych. W powiecie ponadto występuje obszar chronionego krajobrazu oraz zespół przyrodniczo-krajobrazowy.

Jakość środowiska przyrodniczego i zasoby przyrodnicze oraz kulturowe, związane z dziedzictwem Krajny, uważane są za jeden z głównych atutów w kreowaniu dalszego rozwoju powiatu.

Mieszkańcy powiatu

Pod względem liczby mieszkańców (niepełna 41 tys.) powiat należy do najmniejszych w województwie. O małym zaludnieniu powiatu świadczą także jedne z najniższych (w każdej z gmin) na tle województwa, wskaźniki liczby osób odniesionej do powierzchni. Około 2/5 ludności zamieszkuje miasta, co stanowi korzystne uwarunkowanie ze względu na łatwy dostęp do zgromadzonych w nich instytucji obsługi mieszkańców.

Powiat charakteryzuje się stagnacją liczby mieszkańców, przez wiele malejącą liczbą urodzeń, ale w ostatnich latach zauważa się odwrócenie tego trendu, przy ustabilizowanej niskiej liczbie zgonów - skutkiem tego jest korzystny dodatni przyrost naturalny. Migracje wykazują trwale niekorzystny przebieg (wieloletnie ujemne saldo). Bardzo niekorzystne wartości przybiera wskaźnik feminizacji w grupach wiekowych w największym stopniu odpowiedzialnych za rozwój demograficzny. Konsekwencją tego, w dłuższej perspektywie, jest realne niebezpieczeństwo znacznego zmniejszenia liczby zawieranych małżeństw oraz zmniejszenie liczby urodzeń i zachwianie procesu odnowy pokoleń, choć obecnie struktury wieku (ze względu na duży udział ludności młodej) są relatywnie bardzo korzystne. Zaznaczają się różnice pomiędzy poszczególnymi gminami (najkorzystniejsza sytuacja w gminie Sępólno) oraz pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi.

Prognoza demograficzna do roku 2030 zakłada stagnację liczby mieszkańców. Znaczących zmian należy spodziewać się w grupie produkcyjnej, gdzie wciąż będzie następował wzrost liczebności oraz w grupach szkolnych, gdzie dojdzie do znaczących spadków liczebności, wymuszających optymalizację sieci szkół w gminach. Sukcesywnie będzie rósł udział grupy poprodukcyjnej.

Poważnym problemem społecznym jest utrzymywanie wciąż wysokiego - zbyt wysokiego - udziału ludności związanej zawodowo z rolnictwem.

Charakterystyka sieci osadniczej i obsługa mieszkańców

Powiat charakteryzuje się zróżnicowaną przestrzennie siecią osadniczą, którą tworzą 3 miasta oraz około 100 miejscowości wiejskich. Siedziba powiatu, należąca do najmniejszych miast powiatowych w kraju, położona jest centralnie. Część zadań obsługi mieszkańców całego powiatu realizuje Więcbork, głównie ze względu na zlokalizowany tu szpital oraz znaczącą bazę szkół średnich. Kilka miejscowości wiejskich zaliczyć należy do dużych lub bardzo dużych wsi w skali województwa, a w hierarchii sieci osadniczej gmin zaznacza się poziom ośrodków uzupełniających siedziby. W gminach ma miejsce złożona sytuacja w zakresie koncentracji osadnictwa - jednocześnie obserwuje się duże skupienie ludności w największych wsiach, jak też duże rozdrobnienie osadnictwa i dużą liczbę małych wsi. Przy dużej powierzchni powiatu powoduje to trudności w prawidłowej realizacji zadań własnych - zwłaszcza w największych gminach Więcbork i Sępólno.

Obsługa mieszkańców w zakresie infrastruktury społecznej jest zróżnicowana. Podstawowe zadania powiatowe są realizowane przez szkoły średnie w Sępólnie, Więcborku i Sypniewie (potencjał szkół średnich stawia powiat wśród najlepszych w województwie) oraz przez szpital powiatowy w Więcborku. Zadanie własne gmin w

zakresie obsługi ludności realizowane są generalnie poprawnie, choć w poszczególnych gminach usprawnienia wymagają wybrane aspekty infrastruktury społecznej.

Gospodarka - przedsiębiorczość, rolnictwo, turystyka

Powiat charakteryzuje się przeciętnym w skali województwa poziomem przedsiębiorczości. Na uwagę zasługuje znaczny wzrost liczby podmiotów i wskaźników przedsiębiorczości w ostatnich latach, wskutek czego powiat wyraźnie poprawił swoją pozycję na tle innych jednostek. Wskaźniki ogólne są zbliżone do przeciętnych dla obszarów wiejskich, ale w zakresie wielu dziedzin istotnych dla jakości życia ludności wskaźniki są niższe lub znacznie niższe. Rozwój niektórych aspektów przedsiębiorczości jest utrudniony ze względu na rozdrobnienie osadnictwa.

Ogólna struktura działających podmiotów gospodarczych jest zbliżona do wskaźników wojewódzkich, jednak w strukturze branżowej zaznacza się niski udział działalności finansowych (otoczenia biznesu) oraz wysoki działalności edukacyjnych i ochrony zdrowia.

Stopa bezrobocia w powiecie jest wysoka -ale typowa dla powiatów o podobnym charakterze.

Powiat prezentuje niezbyt korzystne warunki rozwoju rolnictwa, będące konsekwencją niskiego wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Struktury agrarne, a zwłaszcza przeciętna wielkość gospodarstwa indywidualnego są bardzo korzystne, co stwarza przesłanki dla rozwoju rolnictwa wysokotowarowego i wielkoprzestrzennego, stwarzającego możliwości zapewnienia ludności rolniczej korzystnego poziomu dochodów. W ostatnich latach na terenie powiatu dominuje produkcja mieszana. Działają kilka gospodarstw specjalistycznych, zwłaszcza w zakresie produkcji zwierzęcej, ale także roślinnej. W strukturze zasiewów, wynikającej z warunków glebowych, zaznacza się znacznie wyższy od przeciętnego udział żyta i mieszanek zbożowych, przy znacznie niższym - pszenicy (sytuacja jest jednak zróżnicowana i zależna od lokalnych przesłanek w poszczególnych gminach).

Powiat cechuje się korzystnymi warunkami dla rozwoju turystyki. Szczególnie cennymi walorami są: niski poziom zanieczyszczenia środowiska, wysoka atrakcyjność przyrodnicza (potwierdzona objęciem znacznej części powiatu ochroną prawną), zwarte powierzchnie leśne, zróżnicowane zasoby wód powierzchniowych, krajobraz o niskim poziomie antropopresji. Daje to możliwość rozwoju różnych form turystyki, szczególnie pobytowych, krajoznawczych i specjalistycznych, w tym także edukacji ekologicznej oraz agroturystyki. Na tle innych powiatów funkcja turystyczna zaznacza się w niewielkim stopniu, a brak renomy obszaru atrakcyjnego powoduje, iż statystycznie mierzalne wskaźniki bazy i ruchu są bardzo niskie - całkowicie nie adekwatne do potencjalnie możliwych. Podkreślić należy, że potencjalne możliwości rozwoju ruchu turystycznego są duże, a obecny stan rozwoju wykorzystuje tylko część możliwości. Do najważniejszych ograniczeń rozwoju turystyki zaliczyć należy: małą liczbę obiektów turystycznych i miejsc noclegowych (oraz bardzo małą liczbę miejsc całorocznych), niewielkie możliwości inwestycyjne rolników w zakresie rozwoju bazy agroturystycznej oraz brak renomy obszaru atrakcyjnego dla wypoczynku (brak promocji).

Infrastruktura techniczna

Powiat jest łatwo dostępny w komunikacji drogowej za pomocą drogi krajowej (nr 25) i dróg wojewódzkich (nr 189, 241 i 242), skomunikowanych z drogami znaczenia międzynarodowego (zwłaszcza nr 10 i 22). Głównymi węzłami komunikacji drogowej są Sępólno i Więcbork, a także Kamień, w których postuluje się realizację obwodnic. Połączenia pomiędzy poszczególnymi miejscowościami zapewnia dobrze rozwinięta sieć dróg powiatowych i gminnych o zróżnicowanym, w poszczególnych gminach, stanie technicznym (część dróg, zwłaszcza gminnych jest nieutwardzona i trudnoprzejezdna w okresie jesienno-wiosennym). Powiat nie jest dostępny w komunikacji kolejowej.

Powiat należy uznać za obszar w zróżnicowanym stopniu obsługiwany przez PKS - miasta oraz niektóre miejscowości wiejskie są bardzo dobrze dostępne, jednak większość obszarów wiejskich charakteryzuje się bardzo niekorzystnym stanem - liczba połączeń jest zdecydowanie zbyt mała dla prawidłowej obsługi.

Zróżnicowany w poszczególnych gminach jest stan rozwoju infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, która ulega sukcesywnej rozbudowie, w związku z licznymi inicjatywami samorządów gminnych i nadaniu temu aspektowi rozwoju priorytetu. Istniejące plany zakłada inwestycje do roku 2012-2013, które powinny przynieść wyraźną poprawę sytuacji.

Na terenie północnej części powiatu istnieje możliwość rozwoju sieci gazowej, która obecnie obejmuje tylko

część obszaru miast Sępólno i Kamień. W każdej gminie większość gospodarstw domowych korzysta z gazu butlowego, a bardzo rozpowszechnione są punkty wymiany butli.

Funkcje powiatu

Przeprowadzone analizy wskazują, że dominującą funkcją obszarów wiejskich powiatu sępoleńskiego jest rolnictwo, a lokalnie także działalności związane z pozyskiwaniem i przetwórstwem drewna. Miasta powiatu charakteryzują się funkcją usługowo-produkcyjną, o znaczeniu lokalnym lub powiatowym - ukierunkowaną przede wszystkim na obsługę mieszkańców powiatu lub jego poszczególnych gmin.

Na obszarach wiejskich podstawowym problemem rozwoju jest niedorozwój działalności pozarolniczych - niskie wskaźniki przedsiębiorczości utrudniają restrukturyzację rynku pracy i poprawę sytuacji materialnej mieszkańców, choć jednocześnie świadczą o potencjalnej rezerwie możliwej do wykorzystania przy aktywizacji mieszkańców. Ankiety przeprowadzone wśród mieszkańców gmin wskazują na powszechne wyjazdy do pracy poza granice kraju - posiadanie kogoś z rodziny poza granicami w celach zarobkowych deklaruje nawet ponad 30% rodzin. wskazuje to na trudną sytuację materialną i kłopoty z zatrudnieniem na terenie powiatu.

Podstawowe determinanty, szanse i zagrożenia rozwoju powiatu

Kompleksowa analiza stanu rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu sępoleńskiego, pozwala na wyróżnienie kilku podstawowych determinant rozwoju - cech, które z jednej strony jednoznacznie charakteryzują powiat i odróżniają go od innych jednostek, a jednocześnie w największym stopniu wpływały na dotychczasowy rozwój (kierunki i tempo) i jak należy przypuszczać także w kolejnych latach będą stanowiły ważne uwarunkowania rozwoju. Są to:

1. Specyficzne uwarunkowania zewnętrzne - stosunkowo mały potencjał społeczno-gospodarczy oraz położenie w sąsiedztwie powiatów o większym lub znacznie większym potencjale; pomimo położenia stosunkowo blisko ośrodka regionalnego - Bydgoszczy i ośrodka podregionalnego - Chojnic, a także pomimo dostępności za pomocą drogi krajowej i dróg wojewódzkich, powiat wykazuje cechy peryferyjnego położenia. Uwarunkowania te mają obecnie charakter negatywny, ale w przyszłości, w przypadku poprawy połączeń komunikacyjnych z Bydgoszczą oraz w przypadku większego nastawienia funkcjonowania powiatu na współpracę z Bydgoszczą (większa wymiana osób, oferta turystyczna i rekreacyjna dla mieszkańców Bydgoszczy) możliwe jest wykorzystanie tego położenia dla aktywizacji gospodarczej.
2. Specyficzne warunki funkcjonowania obsługi ludności na poziomie powiatu - Sępólno jest jednym z najmniejszych miast powiatowych w kraju o stosunkowo małym potencjale i braku możliwości wyraźnego wzmocnienia tego potencjału oraz konkurowania z miastami powiatowymi liczącymi po kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców. Ponadto pewną część funkcji powiatowych pełni Więcbork, wyróżniający się bardzo wśród miast swojej kategorii funkcjonalnej. Mały potencjał siedziby powiatu jest niezbyt korzystny z punktu widzenia konkurencyjności powiatu, ale nie musi mieć negatywnego wpływu na możliwości obsługi ludności.
3. Bardzo niska gęstość zaludnienia i rozdrobnienie osadnictwa - powiat notuje (i stan ten będzie się utrzymywał) gorsze wskaźniki obsługi ludności w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej. Jest to w dużej mierze wynikiem stanu i charakteru systemu osadniczego. Jest to uwarunkowanie trwałe.
4. Bardzo korzystny stan środowiska oraz położenie w systemie obszarów chronionych. Jest to uwarunkowanie w niektórych aspektach negatywne, a w niektórych pozytywne. Dosyć trwałe.
5. Niektóre aspekty zagadnień demograficznych stanowią potencjalne zagrożenie rozwoju.
6. Powiat posiada obiektywnie bardzo korzystne warunki przyrodnicze rozwoju turystyki, czemu sprzyja jej regres w sąsiednim powiecie tucholskim i ogólnie sprzyjające warunki zewnętrzne (duże zapotrzebowanie społeczne na rekreację).
7. Mocną stroną powiatu jest potencjał szkolnictwa ponadgimnazjalnego oraz rozwinięta sieć instytucji opieki społecznej.
8. Mocną stroną powiatu jest dobrze rozwinięta sieć drogowa.
9. Najważniejszą słabą stroną powiatu jest funkcjonowanie komunikacji publicznej - w dobie powszechnej globalizacji gospodarki w większości miejscowości wiejskich powiatu niezwykle utrudniony jest dojazd do najbliższego miasta, co w praktyce wyklucza możliwość partycypacji w rozwoju społeczno-gospodarczym.